

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ

Για τα παιδιά
του δημοτικού

Μέρος Α'

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ

Για τα παιδιά του δημοτικού

Μέρος Α' (Τάξεις: Γ' και Δ')

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Έκδοση πρώτη, 1990

Ανατύπωση 2016

Εκτύπωση: Συκάρης Graph

I.S.B.N.: 9963-0-1115-2

Στο εξώφυλλο χρησιμοποιήθηκε ανακυκλωμένο χαρτί σε ποσοστό τουλάχιστον 50%, προερχόμενο από διαχείριση απορριμμάτων χαρτιού. Το υπόλοιπο ποσοστό προέρχεται από υπεύθυνα διαχειρισμένα δασών.

Πληκτρολόγηση - Ηλεκτρονική Σελίδωση: SE Page Creation

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ:

Τα μέλη των Ενδοτμηματικών Επιτροπών Γλωσσικού των ετών 1985-1990 και η Ειδική Επιτροπή για Έκδοση Κυπριακού Ανθολογίου, στην οποία αντιπροσωπεύονταν η Ένωση Λογοτεχνών Κύπρου, η Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, το ΠΕΝ Κύπρου, ο Κυπριακός Σύνδεσμος Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου, το Σώμα Επιθεωρητών Μέσης Εκπαίδευσης, η ΠΟΕΔ, η ΠΑΚ και το Π.Ι.

ΑΝΘΟΛΟΓΗΣΗ:

Ντίνα Αναστασιάδου

Φειδίας Κουντούρης

Γεώργιος Γεωργίου (στο πρώτο στάδιο)

Αλέξανδρος Χριστοφόρου (στο τελικό στάδιο)

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

Πίνακας του Χριστόφορου Σάββα *(Το παιδί με το πουλάρι)*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ:

Σχέδια των παιδιών

Επιμέλεια Εικονογράφησης:

Ανδρέας Κουρτέλλας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Ανδρέας Πολυδώρου

Πρόεδρος της Ειδικής Επιτροπής Κυπριακού Ανθολογίου και της Ενδοτμηματικής Επιτροπής Γλωσσικού

Ντίνα Αναστασιάδου

Αλέξανδρος Χριστοφόρου

Λειτουργοί Ανάπτυξης Προγραμμάτων

ΕΠΟΠΤΕΙΑ:

Ανδρέας Καραγιώργης

Γενικός Επιθεωρητής Δημοτικής Εκπαίδευσης

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ:

Αντώνης Παπαδόπουλος

Διευθυντής Δημοτικής Εκπαίδευσης

Αγαπητά μου παιδιά,

Το Κυπριακό Ανθολόγιο, που έχετε στα χέρια σας, θα σας δώσει την ευκαιρία να έρθετε σε επαφή με την κυπριακή λογοτεχνία και να γνωρίσετε μέσα από εκλεκτά κείμενα σημαντικές πλευρές της πολυτάραχης ζωής του λαού μας.

Όπως ξέρετε, ο κυπριακός λαός πέρασε δύσκολες στιγμές στην ιστορική του πορεία. Ξένοι κατακτητές τού στέρησαν την ελευθερία του, τον εκμεταλλεύτηκαν και τον ταπείνωσαν. Μένοντας όμως πιστός στις παραδόσεις του, στα ήθη και έθιμά του και στην ιδέα της ελευθερίας, ο λαός μας κατόρθωνε πάντα να ξεπερνά τις δυσκολίες του και να επιβιώνει. Μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Κυπριακού Ανθολογίου θα γνωρίσετε καλύτερα τον τόπο μας και τους ανθρώπους του με τα προβλήματά τους, τις σκέψεις τους και τους προβληματισμούς τους. Θα γνωρίσετε επίσης τις υπέροχες αρετές που διαθέτει ο κυπριακός λαός, αρετές που τον βοήθησαν να επιβιώσει δια μέσου των αιώνων. Σήμερα, που ένα μεγάλο μέρος της πατρίδας μας βρίσκεται κάτω από την τουρκική κατοχή, οι αρετές αυτές μπορούν και πρέπει να διαδραματίσουν ουσιαστικό ρόλο στον αγώνα μας και να αποτελέσουν το κύριο στήριγμά μας, για να αντιμετωπίσουμε το μεγάλο κίνδυνο που μας απειλεί.

Συγχαίρω θερμά όσους εργάστηκαν για την έκδοση του Κυπριακού Ανθολογίου και είμαι βέβαιος ότι η δημιουργική αξιοποίησή του από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές θα συμβάλει αποτελεσματικά στην επίτευξη των στόχων του.

Υπουργός Παιδείας

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΑΒΒΑ (1924 - 1968). Ζωγράφος. Γεννήθηκε στο Μαραθόβουνο. Σπούδασε τέχνη στο Λονδίνο και στη Γαλλία. Το 1960 ίδρυσε την γκαλερί "Απόφαση", που υπήρξε σημαντικό πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο της Λευκωσίας. Εκτός από τη ζωγραφική ασχολήθηκε με τη γλυπτική, το ανάγλυφο και τα μωσαϊκά. Άρχισε να εκθέτει έργα του από το 1955 σε ομαδικές και ατομικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Πέθανε στην Αγγλία. Μετά το θάνατό του οργανώθηκαν κατά καιρούς εκθέσεις έργων του.

Από τη θρησκευτική ζωή

*«Πάντα στις δύσκολες στιγμές
κοντά της κυνηγούσα
τη λύτρωση να βρω
γοργόκλιναν τα πόδια μου
μπροστά της γονατώντας,
μαζί με το μυαλό».*
(Κυριάκος Μάτσης)

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΥΣΟΧΟΣ (1929 -). Ζωγράφος. Γεννήθηκε στη Μηλιά Αμμοχώστου. Φοίτησε στο Διδασκαλικό Κολέγιο Μόρφου και μετά σπούδασε ζωγραφική και ψυχολογία της παιδικής τέχνης στο Λονδίνο. Υπηρέτησε ως καθηγητής της τέχνης στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου και ως επιθεωρητής τέχνης στη Μέση Εκπαίδευση. Έλαβε μέρος σε πολλές ομαδικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Το 1950 πήρε το Α' παγκόσμιο βραβείο ακουαρέλας στο Λονδίνο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΥΣΟΧΟΣ: Βυζαντινό

Ανδρέας Κουρτέλλας

Στη φάτνη μπροστά

Μπροστά στη φάτνη σου, Χριστέ,
με πόθο γονατίζω
και τη δική μου την καρδιά
μ' αγάπη σ' τη χαρίζω.

Δε σου ζητώ, Χριστούλη μου,
λεφτά να μου χαρίσεις,
αλλά του κόσμου τις ψυχές
μ' ελπίδες να στολίσεις.

Ολόψυχα ποθώ, Χριστέ,
τα παιδικά τα μάτια
να μην ιδούν ποτέ τους πια
τα όνειρα κομμάτια.

«Σκέψεις σε στίχους»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΥΡΤΕΛΛΑΣ (1949 -). Γεννήθηκε στο χωριό Ανάγνια. Φοίτησε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου και μετά συνέχισε τις σπουδές του στην Ελλάδα, στις Ινδίες, στην Αγγλία και στην Αμερική. Είναι συντονιστής του μαθήματος της τέχνης στα δημοτικά σχολεία. Έκαμε ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής και εξέδωσε τρεις ποιητικές συλλογές: «Μαρμαρυγές», «Σκέψεις σε στίχους» και «Εναύσματα 1».

Η εικονούλα

Μου χάρισες, καλή μου δέσποινα,
της Παναγιάς την εικονούλα
και μου 'πες:

— Πάντα στις δύσκολες στιγμές
κοντά της κυνηγούσα
τη λύτρωση να βρω·
γοργόκλιναν τα πόδια μου
μπροστά της γονατώντας
μαζί με το μυαλό.

Έτσι και συ, παιδάκι μου,
σύρνε σ' αυτήν το βήμα
σε κάθε σου σκοπό.
Ζήτα σ' αυτήν παρηγοριά
σαν σε κτυπά η συμφορά
σε κάθε σου καιρό.

Και τώρα, Παναγίτσα μου,
να την ψυχή γυμνή,
γέρνει μπροστά σου ταπεινή
σαν το χαμένο ναυαγό*,
που στον πλατύ ωκεανό
τη σωτηρία αναζητεί.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ (1926 - 1958). Γεννήθηκε στο Παλαιχώρι. Είναι μια από τις ηρωικότερες μορφές του κυπριακού απελευθερωτικού αγώνα του 1955-59. Σπούδασε γεωπονικά στη Θεσσαλονίκη και εργάστηκε μερικά χρόνια ως γεωπόνος. Ήταν από τους πρώτους που πήραν μέρος στον αγώνα. Στις 19 του Νιόβρη το 1958 έγινε ολοκαύτωμα στο κρησφύγετό του στο Δίκωμο, πολεμώντας για τη λευτεριά της πατρίδας του. Το συγγραφικό του έργο περιλαμβάνει ποιήματα, διηγήματα και μελέτες.

ναυαγός: *καραβοτσακισμένος, αποτυχημένος.*

Στην Παναγιά

Μπροστά στην άγια εικόνα Σου
με χέρια σταυρωμένα
σκύβω με θάρρος να σου πω
για μια προσευχή, Παρθένα.

Για τους γονιούς μου π' αγαπώ
θερμά ζητώ μια χάρη,
να τους χαρίσεις την υγεία
κι εμέ να 'χουν καμάρι.

Των ουρανών Βασίλισσα,
χρυσή του ήλιου αχτίδα,
για μια χάρη ακόμα σου ζητώ:
Να σκέπεις την πατρίδα.

Βοήθα, καλή μου Παναγιά,
την πονεμένη Κύπρο μας.
Τι για τη λευτεριά πολύ
πόνεσαν τα παιδιά της.

Στον Κόσμο που ταραάζεται
και χάνει την ειρήνη,
δώσε, Μητέρα του Χριστού,
ελπίδα, καλοσύνη.

Και στα παιδιά που σε ζητούν,
γλυκιά μου Παναγιά,
δίνε τους πάντα τη χαρά,
αγάπη κι ευτυχία.

«Συντροφιά με τον Θεόν»

ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΠΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ (1911-). Γεννήθηκε στην Αγία Βαρβάρα Λευκωσίας. Εργάστηκε ως εκπαιδευτικός στα σχολεία. Υπηρέτησε ως πρεσβύτερος στον καθεδρικό ναό του Αγίου Ιωάννη και στη Φανερωμένη. Το Μάρτη του 1956 εξορίστηκε από τους Άγγλους μαζί με τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο, στις Σεύχελλες. Έγραψε ποιήματα με θρησκευτικό και εθνικό περιεχόμενο. Μερικά από τα έργα του: «Για της καρδιάς το πύρωμα», «Πιστοί μέχρι θανάτου», «Προσευχές».

Ο άγιος Σπυρίδωνας

Τα πρόβατα κόντευαν να μπουν στη μικρή πολιτεία. Τώρα δεν άκουες άλλο, παρά το αργό κουδούνισμα των κουδουνιών. Πίσω στον πλατύ μεσαρίτικο κάμπο ο ήλιος έδυε, χανόταν. Πήγαινε σε άλλους ανθρώπους, βιαζόταν να φωτίσει και το άλλο μισό της γης, για μια ολόκληρη μέρα.

Τα πρόβατα κάποτε τσαλαβουτούσαν σε κάποια λακκούβα γεμάτη βρόχινο νερό και γίνονταν ένα το χρώμα τους με τη λάσπη. Δε φοβόνταν όμως τη βροχή. Αυτά δεν ήταν σαν τον άνθρωπο, που δεν είχε δικό του μαλλί. Το μαλλί τους παχύ και λιγδωμένο τους κρατούσε ζεστασιά.

Πίσω ακολουθούσε με αργά, σίγουρα βήματα ο καλός βοσκός. Γέρος με άσπρα μαλλιά κι ασημένια γένια, μόλις που σήκωνε τη βούρκα του. Και στο χέρι κρατούσε ένα ευαγγέλιο. Κάθε τόσο τα πρόβατα κοντοστέκονταν πού και πού να φάνε λίγο πράσινο χόρτο. Ο γέρος άνοιγε διάπλατα, σε κάποια στιγμή, το ιερό ευαγγέλιο και διάβαζε με αχορτασιά, χωρίς να κινούνται τα βλέφάρά του. Δίδασκε τον εαυτό του, διάβαζε, διάβαζε όσο τα πρόβατα έτρωγαν το λίγο χορτάρι και ξεκινούσαν για αλλού.

Τώρα ο ήλιος είχε πια δύσει. Έκλεισε το ευαγγέλιο ο άγιος και το φύλαξε στη δερμάτινη σάκα του. Έμπαινε πια στα πρώτα σπίτια του χωριού. Ένα κατσικάκι είχε σκαρφαλώσει στην άκρη ενός τοίχου κι έτρωγε λίγα φύλλα από μια μικρή βασιλικιά.

Ο άγιος με μια φωνή του το μάλωσε. Μα αυτό, τρεχτό και πηδηχτό, πήδηξε και μπήκε στη μάντρα. Είχε φτάσει πρώτο.

Έξω από τη μάντρα ένας άντρας περίμενε. Φαινόταν νέος, μα πολύ αδύνατος και φτωχοντυμένος. Κάτω στα πόδια του κάθονταν ένα αγόρι ως δέκα χρόνων, ξυπόλυτο και με μπαλωμένο πουκάμισο. Το αγόρι δεν έπαιζε, γιατί πεινούσε και κρύωνε.

Ο άνθρωπος, μόλις είδε το γερο-βοσκό να μπαίνει στη μάντρα, έτρεξε κοντά του.

— Γερο - Σπύρο, σε περίμενα όλη τη μέρα, είπε με βουρκωμένα τα μάτια.

— Να, κοντά σου είμαι τώρα, Κωστή. Τι με θέλεις; είπε ήρεμα ο άγιος, ενώ κατέβαζε αργά τη βούρκα από τον ώμο.

— Τα παιδιά μου, γερο-Σπύρο, πεινούν και δεν έχουν ρούχα να φορέσουν. Τα πόδια τους είναι γυμνά και κρυώνουν. Όσο ήταν καλοκαίρι τα βολεύαμε μια χαρά, μα τώρα που χειμώνιασε ούτε σιτάρι για ψωμί δεν έχουμε. Φέτος είναι ανομβρία.

— Καλά, έλα μέσα, γιε μου. Φέρε και το παλικάρι πάνω. Κάτι θα γίνει και για σένα.

Την ίδια ώρα που ο άγιος δρασκελούσε το κατώφλι της μάντρας, μια μισοναρκωμένη σαύρα πέρασε το κατώφλι και αργά αργά άρχισε ν' ανεβαίνει στην τσόχινη αρβύλα του γερο-βοσκού. Δεν πρόφτασε να την απομακρύνει ο άγιος και ο μικρός, που τους ακολοθούσε, έπεσε απάνω της και της έκοψε την ουρά. Την έπιασε έτσι αιματωμένη, όπως ήταν, και είπε:

— Κοίτα, παππούλη, τη σκότωση. Είναι κομμένη η ουρά της. Ο άγιος, τότε, γύρισε με πολλή συμπόνια και τρυφεράδα και του χάδεψε τα μαύρα του μαλλάκια. Απλώνοντας τη χοντρή γέρικη απαλάμη του, του είπε:

— Δώσε μού τη, γιε μου, να την κάνουμε χρυσάφι.

Δρασκελίσαν το κατώφλι και μπήκαν μέσα στο στενόμακρο δωμάτιο και οι τρεις. Ο άγιος τους έδειξε το πεζούλι της γωνιάς, με την αναμμένη φωτιά δίπλα, για να καθίσουν. Άφησε κάτω, κοντά στη φωτιά, τη μικρή σαύρα. Αυτή στην αρχή ζεστάθηκε κι άρχισε να κινείται αργά. Μα ύστερα, σαν απομακρύνθηκε λίγο από τη φωτιά, έμεινε και πάλι ακίνητη.

Ο άγιος, για μια στιγμή, ύψωσε τα ροζιασμένα του χέρια στον ουρανό και κάτι μουρμούρισε μέσα από τα γέρικά του χείλη.

Αυτοί δεν καλοκατάλαβαν τι ακριβώς είπε. Το είχε πει τόσο σιγά. Έσκυψε χάμω, πήρε τη μικρή σαύρα. Τώρα πια ήταν πραγματικά νεκρή. Έγινε πολύτιμο στολίδι για κάθε πλούσιο.

— Πάρ' την Κωστή, δώσ' την στον μπακάλη να σου δώσει ό,τι χρειάζεσαι για σένα και τα παιδιά σου. Αυτός άπλωσε σαστισμένος το χέρι και την πήρε. Έτσι, χρυσή όπως ήταν, φαινόταν να λάμπει στο φως του λυχναριού. Στη βιασύνη του έφυγε τρέχοντας και ξέχασε και το παιδί.

Ο άγιος Σπυρίδωνας βγήκε έξω, κρατώντας το παιδί απ' το χέρι.

— Πάμε, παιδί μου, του είπε. Είναι ώρα για άρμεγμα. Θα με βοηθήσεις ν' αρμέξουμε τα πρόβατα και θα πιεις και μπόλικο γάλα. [...]

Περιοδικό «Παιδική Χαρά»

ΣΑΒΒΑΣ ΧΑΛΛΟΥΜΑΣ (1945 -). Γεννήθηκε στην Τρεμετουσιά της επαρχίας Λάρνακας. Τέλειωσε την Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου και εργάστηκε ως δάσκαλος. Πήρε πτυχίο φιλολογίας από το Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Συνεργάστηκε με λογοτεχνικά περιοδικά, εφημερίδες και το παιδικό περιοδικό «Παιδική Χαρά». Ποιήματα και διηγήματά του βραβεύτηκαν σε διάφορους διαγωνισμούς. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές: «Αναλαμπές στη νεκρή γη», «Υπαιγιμοί».

Χριστός Ανέστη

Λαμπρή! Αναστήθηκε ο Χριστός μας
με τη λαμπρή του τη στολή.
Ο κόσμος είναι ολόδικός μας.
Λυτρώθηκε πια κι η ψυχή.

«Χριστός Ανέστη». Κι αντηχούνε
βουνά και κάμποι κι ουρανοί.
«Χριστός Ανέστη». Αντιλαλούνε
ψυχές, καρδιές και λογισμοί.

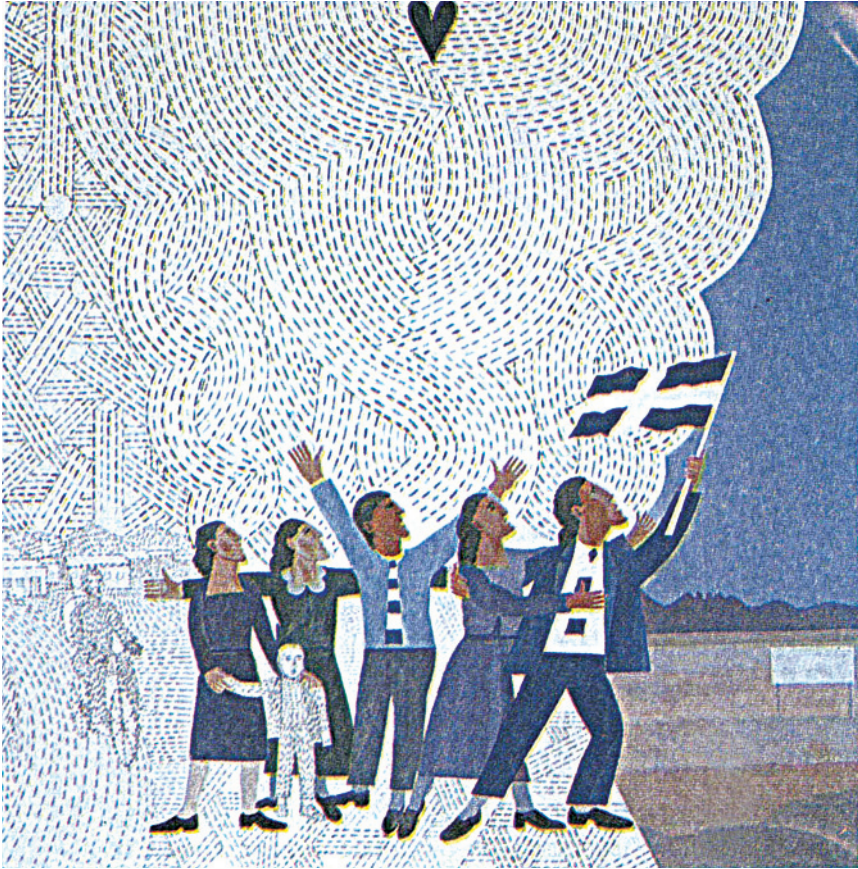
Λαμπρή! Τα αισθήματα ξυπνάνε
για πράξεις μόνο πια αγαθές.
Εχθρούς και φίλους αγαπάνε
δίπλα οι χαρούμενες καρδιές.

«Χριστός Ανέστη». Ας αγαπούμε.
Χριστός κι αγάπη είν' η ζωή.
«Χριστός Ανέστη». Ας προχωρούμε
προς τον Θεόν αγκαλιαστοί.

«Όπου παιδί και φως»

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ (1915 -). Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Σπούδασε ιατρική στην Αθήνα. Εργάστηκε για πολλά χρόνια ως σχολίατρος. Είναι πρόεδρος σε πολλές πνευματικές οργανώσεις. Ασχολήθηκε με όλα σχεδόν τα είδη του γραπτού λόγου (ποίηση, πεζογραφία, θέατρο) κι έχει εκδώσει πολλά βιβλία και περιοδικά. Αρκετά έργα του προορίζονται για παιδιά. Βραβεύτηκε σε πολλές περιπτώσεις τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Το 1985 βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών. Πήρε κρατικό βραβείο για τη συνολική του προσφορά στην κυπριακή λογοτεχνία. Μερικά από τα έργα του για παιδιά είναι: «*Ιστορίες των λουλουδιών*», «*Ιστορίες των πουλιών*», «*Οι Νεράιδες της Κύπρου*» κ.ά.

Από την εθνική ζωή

*« Την όμορφη πατρίδα μου
πόδι βαρύ πατάει
κι όμως η κάθε σκέψη μας
στη λευτεριά πετάει! ».*

(Ευαγόρας Παλληκαρίδης)

ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΟΤΣΗΣ (1929 -). Ζωγράφος. Γεννήθηκε στη Λάρνακα. Μελέτησε ζωγραφική σε διάφορες σχολές καλών τεχνών του Λονδίνου. Από το 1955 εκθέτει έργα του στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Έλαβε μέρος σε πολλές ομαδικές εκθέσεις. Πήρε βραβείο στο σχέδιο και το 1973 πήρε χάλκινο μετάλλιο σε ευρωπαϊκό διαγωνισμό στο Βέλγιο.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΟΤΣΗΣ: Προς το μέλλον

Μαρία Αβρααμίδου

Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι

Το κείμενο, που ακολουθεί, είναι ένα απόσπασμα από τη νουβέλα «Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι», το καλοκαίρι του 1974. Η δωδεκάχρονη Θεοδώρα, η ηρωίδα του έργου, ζει μαζί με τους γονείς και τον αδελφό της Πάρη στο όμορφο χωριό τους, το Μπέλαπαϊς.

Την ήρεμη και ειρηνική ζωή των ανθρώπων έρχεται να χαλάσει ο φόβος και η αγωνία. Κάποιοι ψίθυροι μιλούν για φασαρίες. Οι αξιωματικοί του στρατοπέδου της περιοχής φυλακίζουν τον Πάρη, που ήταν ανθυπολοχαγός των καταδρομών, γιατί δε συμφωνεί με τα καταστροφικά σχέδιά τους. Το μεγάλο κακό δεν άργησε να 'ρθει. Έγινε το πραξικόπημα και ακολούθησε η τουρκική εισβολή.

[...] Στο χωριό όλοι ήταν ανάστατοι. Πόρτες ανοιγόκλειναν, φωνές και κλάματα ακούγονταν από παντού. Πολλοί χωριανοί είχαν ξεχυθεί στους δρόμους και κοίταζαν μια τον ουρανό, που φωτιζόταν από φωτοβολίδες, και μια τη θάλασσα, που ήταν γεμάτη πλοία, που όλο πλησίαζαν απειλητικά την Κερύνεια... Από το βάθος του ορίζοντα ακουγόταν ένα υπόκωφο* μουγκρητό, που διαρκώς δυνάμωνε, και σε λίγα λεπτά ο ουρανός μας γέμισε ελικόπτερα και αεροπλάνα, που άρχισαν να ρίχνουν αλεξιπτωτιστές... Χωρίς φωνή, παγωμένοι από το φόβο, κοιτούσαμε το πρωτόγνωρο θέαμα. Τα άσπρα αλεξιπτώτα λικνίζονταν μια εδώ και μια εκεί σαν να χόρευαν έναν αλλόκοτο* και άγριο χορό κι

υπόκωφος: εκείνος που μόλις ακούεται, που έρχεται από μακριά.

αλλόκοτο: παράξενο, ιδιότροπο.

ύστερα έπεφταν απαλά στη γη.

— Οι Τούρκοι! έρχονται οι Τούρκοι! Θεέ, βοήθα μας. Τούτο το μουρμούρητό, που ξέφυγε από το στόμα κάποιου γέρου, έγινε ένας πελώριος θρήνος, που σκόρπισε σ' όλο το χωριό και μπήκε στα σπίτια, στις αυλές και στις καρδιές μας και τις ρήμαξε.

Στο στρατόπεδο του αδελφού μου επικρατούσε μεγάλη ανησυχία. Αλαφιασμένοι* στρατιώτες έτρεχαν εδώ και εκεί... στρατιωτικά αυτοκίνητα έφευγαν σε διάφορες κατευθύνσεις, ενώ οι αξιωματικοί έβγαζαν διαταγές, που κανένας δε φαινόταν να ακούει ή να υπακούει. Σ' ένα στρατιωτικό φορτηγό, που ξεκίνησε αγκομαχώντας, αναγνώρισα και τους δυο αγριωπούς νεαρούς, που δάγκωσα έξω από το στρατόπεδο εκείνο το πρωί. Τώρα όμως δεν ήταν καθόλου αγριωποί. Φοβισμένοι μόνο ήταν και τόσο συγχυσμένοι. Με αναγνώρισαν κι εκείνοι είμαι σίγουρη, έκαναν όμως πως δε με είδαν και γύρισαν αλλού το κεφάλι.

Ο Πάρης είχε φύγει από τους πρώτους σ' ένα τζιπ με μερικούς άλλους λοκατζήδες.

— Καλή αντάμωση, πρόλαβε και μας φώναξε... Πάμε για τον Πενταδάχτυλο.

— Για μου, έβαλε τη φωνή η μάνα μου... γιε μου... γιε μου... και δεν μπορούσε να πει τίποτε άλλο.

— Τα παιδιά μας... άρχισε το θρήνο μια άλλη γυναίκα... μα ο πατέρας ύψωσε τη φωνή του.

— Χωριανοί... χωριανοί... με τα κλάματα δεν μπορούμε να κάμουμε τίποτε. Πρέπει να κρατήσουμε την ψυχραιμία μας, για να δούμε πώς θα προχωρήσουμε.

Ο πατέρας δεν ήταν πολύ αγαπητός στο χωριό, γιατί πάντα μιλούσε στους χωριανούς ντόμπρα* και σταράτα... Κατά βάθος όμως όλοι τον σέβονταν και στις δύσκολες ώρες ζητούσαν τη γνώμη του.

αλαφιασμένος: φοβισμένος, τρομαγμένος.
ντόμπρα: με ειλικρίνεια.

— Ό,τι πεις, κύριε Γιάννη, θα κάμουμε, είπε ο παπα-Λούκας.

— Πρέπει πρώτα να φροντίσουμε για την ασφάλεια των γυναικοπαίδων. Όπου και να 'σαι θ' αρχίσουν να βομβαρδίζουν το χωριό και το στρατόπεδο...

— Στην εκκλησία... Να τρέξουμε να αμπαρωθούμε εκεί μέσα...

Η Παναγία η Ασπροφορούσα θα μας προστατέψει όλους... είπε μια χωριανή μ' ένα μωρό στην αγκαλιά...

— Όχι στην εκκλησία, είπε ο μουχτάρης. Αυτοί δεν πιστεύουν στο Θεό μας. Θα βομβαρδίσουν κι εκεί.

— Εγώ στο σπίτι μου θα πάω, είπε η Ελένη η Κτωρίδου, που ήρθε κοντά μας, ίσως με την ελπίδα να δει τον Πάρη. Είμαι σίγουρη πως οι Τούρκοι έναν περίπατο θα κάνουν και θα πάνε στα σπίτια τους. Και ξεκίνησε να φύγει μ' εκείνο τον αέρα της ξιπασιάς και της φαντασίας, που τη χαρακτήριζε, σαν να 'ταν μια συνηθισμένη μέρα κι έκανε απλώς μια βόλτα για να τη δουν και να τη θαυμάσουν. Εκείνη τη στιγμή ένα αεροπλάνο ξέκοψε από τα άλλα, κατέβηκε χαμηλά κι άρχισε να πολυβολεί το χωριό.

— Πέσετε όλοι χάμω, διέταξε ο πατέρας. Και με τράβηξε μαζί του στο διπλανό χαντάκι, σκεπάζοντάς με με το σώμα του. Το αεροπλάνο όμως, αφού πολυβόλησε μερικούς δρόμους του χωριού, όταν ήρθε κατά το μέρος μας, σαν να λυπήθηκε το αλαλιασμένο* πλήθος που 'χε κολλήσει πάνω στη γη, πήρε πάλι ύψος και τράβηξε κατά το βουνό.

Δεν ξέρω, αν χάσαμε όλοι τη μιλιά μας, μείναμε όμως για λίγα λεπτά αμίλητοι, χωρίς να τολμούμε να κοιτάξουμε στα μάτια τους άλλους, ίσως γιατί δεν αντέχαμε να δούμε τον απέραντο φόβο που 'ταν καθρεφτισμένος εκεί.

— Πρέπει να φύγουμε, είπε ο μουχτάρης... Όσο γίνεται πιο γρήγορα. Θα ξανάρθουν να βομβαρδίσουν.

— Να φύγουμε... να φύγουμε... Ο λόγος σκόρπισε παντού κι

αλαλιασμένο: άφωνο από τρομάρα.

έγινε μια σπαρακτική κραυγή. Και τότε όλο εκείνο το πλήθος ξε-
χύθηκε να βρει τρόπο, για να φύγουν μακριά... μακριά από τ' αε-
ροπλάνα, το φόβο... τον πόλεμο...

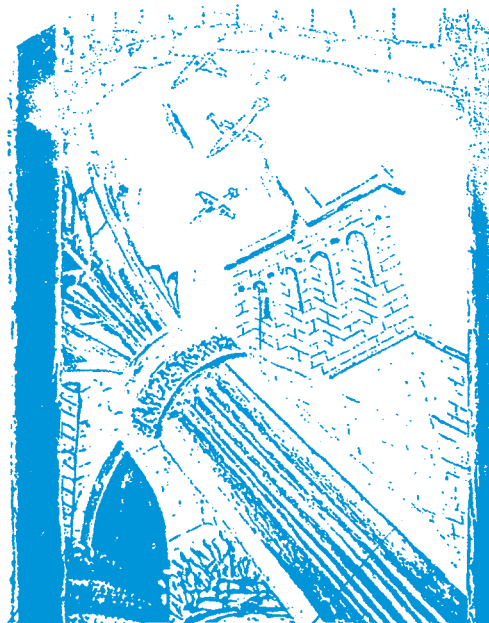
Πρέπει να φύγουμε κι εμείς, Γιάννη, είπε η μητέρα κουρασμέ-
να... Αχ... αχ... ας όψονται οι αίτιοι.

— Δεν είναι ώρα για κατάρες, είπε ο πατέρας. Πρέπει να σκε-
φτούμε πώς θα φύγουμε... Γρήγορα όμως πριν αρχίσουν να κα-
τεβάζουν και από τα πλοία στρατιώτες... [...]

(Απόσπασμα)

«Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι»

ΜΑΡΙΑ ΑΒΡΑΑΜΙΔΟΥ (1939-). Γεννήθηκε στην Κερύνεια. Αποφοίτησε από
το Παγκύπριο Γυμνάσιο. Εργάζεται στο ΡΙΚ από το 1958. Είναι παραγωγός
προγραμμάτων για την Τηλεόραση. Έγραψε τα θεατρικά: «*Η κραυγή του Αγα-
μέμνονα*» και «*Σκληρός Άγγελος*», που ανεβάστηκαν από τη σκηνή του ΘΟΚ.
Βραβεύτηκαν οι νουβέλες της «*Γράμμα στο μοναχικό αδελφό μου*» από τον
Κύκλο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και «*Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι*» από
το Σύνδεσμο Παιδικού Νεανικού Βιβλίου.

Χάρης Αναστασιάδης

Η γιδόστανη

Ιούλιος του 1974. Οι Τούρκοι εισβολείς λεηλατούν, βασανίζουν, σκοτώνουν. Στο παρακάτω διήγημα ο γέροντας χάνει τη γριά του που τη σκότωσαν οι Τούρκοι, γιατί δεν είχε λεφτά και χρυσαφικά να τους δώσει. Νιώθει μόνος στον κόσμο και προσπαθεί να βρει παρηγοριά στη στάνη του. Οι Τούρκοι όμως χωρίς ντροπή του ανακοίνωσαν πως η στάνη δεν του ανήκε πια. Κάθε φορά που πήγαινε εκεί τον χτυπούσαν τόσο, πού έκανε πολύ καιρό να σηκωθεί από το κρεβάτι...

Στο απόσπασμα, που ακολουθεί, ο γέρος προσπαθεί να βάλει σε εφαρμογή το σχέδιό του, που δεν ήταν άλλο από του να πάει κρυφά, αργά τη νύχτα στη στάνη του, για να μην τον δουν οι Τούρκοι. Δεν τα κατάφερε. Το κουφάρι του όμως «ήταν πια λεύτερο».

[...] Από τότε αιστανόταν να μην έχει κανένα στον κόσμο. Όλα του φαίνονταν μαύρα, ώσπου μια μέρα ανακάλυψε πως δεν ήταν έτσι. Είχε τη στάνη του, μόλις ένα μίλι απόσταση απ' το χωριό. Εκεί μέσα, που λέει ο λόγος, είχε γεννηθεί, εκεί μέσα αντρώθηκε και ασπρομάλλιασε.

Άρχισε λοιπόν να κατηφορίζει κατακεί και δυο και τρεις φορές την ημέρα. Και αποξεχνιόταν με τις ώρες και δεν αποφάσιζε εύκολα να τραβήξει για το χωριό.

Τον έβλεπες να περιτριγυρίζει έξω απ' τη γιδόστανή του και κάθε τόσο να μονολογεί και να μη λέει να καθίσει να ξαποστάσει. Άλλοτε πάλι τον έβλεπες καθισμένο σε κάποια μεγάλη και αψηλή πέτρα και να συλλογιέται, να συλλογιέται, χωρίς σταματημό.

Ήταν τούτοι οι ατέλειωτοι συλλογισμοί, στις στητές, ορθοκομμένες πέτρες, που τον κρατούσανε στη ζωή. [...]

Άξαφνα, μια μέρα εκεί που συνεπαρμένος * ανεβοκατέβαινε στη στάνη του, δυο αρματωμένοι πολισμάνοι* τού κόβουνε το δρόμο.

Προσπάθησε, μια στη γλώσσα του, μια στη γλώσσα τους – με τον καιρό είχε μάθει κάποιες λέξεις στη γλώσσα του εχθρού – να τους ξηγήσει, μα οι πολισμάνοι ήταν ανένδοτοι*. Του λέγανε και κείνοι στη γλώσσα τους τα δικά τους. Και αρχινίσανε να τον σέρνουνε κατά το χωριό.

Τούτος φώναζε, ενώ κείνοι όλο και τον σέρνανε.

— Σε κανένα δεν έχω κάνει κακό. Τούτη δω είν' η γιδόστανή μου! Είμαι ένας γέρος άνθρωπος, δεν είμαι κατάσκοπος! Μόνο για τη στάνη μου έρχομαι ίσαμε δω... Δεν ακούτε; Πού με πάτε;

Στη φυλακή τον κρατήσανε μια βδομάδα. Και όμως, όλη τούτη η ταλαιπωρία δεν του στοίχισε τόσο, όσο το άλλο. Που το αιστάνθηκε σαν πραγματική συμφορά.

Εκεί που άρχισε να συνέφερνε και βάλτηκε να ξαναπλάθει το όνειρό του, νάσου και σκάει στο κεφάλι του το κακό μαντάτο. Οι εχτροί τού ανακοινώνουν, έτσι απλά και χωρίς περιστροφές, πως αποφασίσανε να του αρπάξουνε τη στάνη του. [...]

Ήταν όμως αποφασισμένος. Δε θα παρατούσε το δίκιο του στα χέρια του εχθρού.[...]

Ήταν μια βροχερή και άγρια νύχτα του Γενάρη, όταν αποφάσισε να βάλει σε εφαρμογή το σχέδιό του.

Πήδηξε απ' το κρεβάτι του — ξάπλωσε κείνη τη στιγμή που πήρε την απόφαση — ντύθηκε βαριά, όσο μπορούσε, και ξεκίνησε. Τώρα ήτανε σίγουρος πως κανένας δε θα τον εμπόδιζε.

Ήταν δυο μετά τα μεσάνυχτα. Προχωρούσε γρήγορα, πατώ-

συνεπαρμένος: συγκινημένος

πολισμάνος: αστυνομικός

ανένδοτος: εκείνος που δεν υποχωρεί

ντας στις λάσπες και πιτσιλίζοντας τα νερά απ' τις λιμνούλες της βροχής.

Η βροχή συνέχιζε να πέφτει με το τουλούμι*, μα κείνος προχωρούσε χωρίς σταματημό. Έπεφτε, σηκωνόταν... Ξανάπεφτε και πάλι ξανασηκωνόταν!

Για κείνο, δεν είχε σημασία πόσες φορές θα 'πεφτε και πόσες άλλες θα ξανασηκωνόταν. Σήμασία είχε ο σκοπός. Να φτάσει στη γιδόστανή του.

Τώρα, πεντακόσια μόλις μέτρα τους χώριζαν. Τη διάκρινε στο αχνόφως* και η καρδιά του αναγαλλιόζονταν. Δεν έβλεπε την ώρα να πλησιάσει.

Μα εκεί που προχωρούσε, άκουσε το θόρυβο. Ήταν το βουητό απ' το χείμαρρο που κυλούσε ορμητικός.

Σουζουλιάστηκε! Σταμάτησε. Για ένα δευτερόλεπτο του φάνηκε πως όλο του το σχέδιο ανατρεπόταν. Πώς και δεν είχε σκεφτεί το χείμαρρο!

Γρήγορα όμως βρήκε πάλι τον εαυτό του. Ανάκτησε και τις δυνάμεις του. Δεν έπρεπε ν' αφήσει να παν όλα στο βρόντο*. Προχώρησε αποφασιστικά.

— Τώρα δε με χωρίζουν παρά μερικά βήματα απ' το σκοπό μου! Μερικές στιγμές... Είμαι πια πολύ κοντά ,για να εγκαταλείψω... Δεν μπορώ να εγκαταλείψω!

Σκεφτόταν βασανίζοντας το νου του και ανασαίνοντας βαριά, όταν, σαν θεία φώτιση, του ήλθε στο μυαλό εκείνο το μέρος.

Ήταν ελάχιστα πιο βόρεια απ' εκεί που βρισκόταν. Τα νερά ήταν πιο ρηχά εκεί. Ναι, θυμάμαι πως πολλές φορές είχε διαβεί το χείμαρρο σε κείνο το σημείο, χωρίς απολύτως κανένα κίντυνο. Και στην ανάγκη, υπήρχαν και θάμνοι εκεί και θα μπορούσε να βασταχτεί, να μην τον παρασύρει το νερό.

βρέχει με το τουλούμι: βρέχει πάρα πολύ

αχνόφως: θαμπό φως

στο βρόντο: στα χαμένα

Σε λίγο βρισκόταν στο νερό. Προχωρούσε αργά και προσεχτικά. Τα νερά έφταναν πάνω απ' τα γόνατά του, μα κατάφερνε να κρατά την ισορροπία του. Η φαντασία του άρχισε να φουντώνει. Η χαρά του ήταν απεριγράπτη. Είχε πια απόλυτα σίγουρη την επιτυχία!

Ούτε και ο ίδιος δεν κατάλαβε πώς συνέβηκε. Σε κλάσματα δευτερολέπτου είχε βρεθεί ξάπλα στο νερό! Δεν του είχαν απομείνει και πολλά βήματα, για να φτάσει στην απέναντι όχτη. Μα τώρα ο χείμαρρος τον έπαιρνε!

Προσπάθησε ν' αρπαχτεί από δω, ν' αρπαχτεί απ' εκεί, μα δεν τα κατάφερε. Το νερό τον κατρακυλούσε. Ήταν αδύναμος να αντιδράσει. Αιστανόταν τις δυνάμεις του να τον εγκαταλείπουν...

«Τούτο είναι το τέλος! Τούτο είναι το τέλος!» αναδευόταν* στο μυαλό του με τον ίδιο ρυθμό που τον κατρακυλούσε το νερό...

Η στάνη του ήταν εκεί. Να, εκεί, δυο βήματα! Αν μπορούσε, θα την έβλεπε!...

Όμως όλο και κατρακυλούσε με το ρέμα! Και στο μυαλό του, με τον ίδιο ρυθμό, κατρακυλούσαν η στάνη του... το σχέδιό του... η ελευθερία του!...

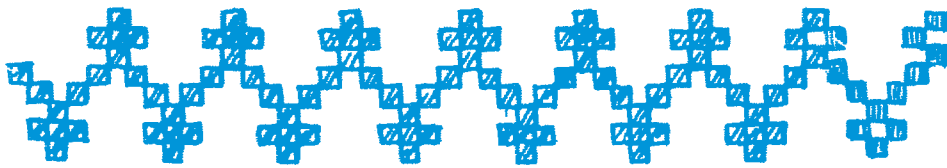
Την άλλη μέρα τον βρήκανε, σχεδόν αγνώριστο, να κρέμεται από κάτι χαμόδεντρα στις όχτες του χείμαρρου. Τον μαζέψανε και τον πήγανε στο χωριό. [...]

(Απόσπασμα)

«Η άλλη όψη»

ΧΑΡΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ (1948). Γεννήθηκε στην Αγία Ειρήνη της Κερύνειας. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Δημοσίευσε σε εφημερίδες χρονογραφήματα, μελέτες, διηγήματα και το αφήγημα «Ο Κίβδηλος Απτίλας». Εξέδωσε τη συλλογή διηγημάτων «Η άλλη όψη» που βραβεύτηκε από την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών στην Αθήνα το 1987. Πήρε τιμητική διάκριση στον πανελλήνιο διαγωνισμό του Συνδέσμου Φιλίας «Ελλάς - Κύπρος - Θεσσαλονίκη» για το διήγημά του «Το Παραλήρημα», που περιλαμβάνεται στη συλλογή του «Τα τείχη» (1990).

αναδεύω (αναδευόταν): ανακατώνω

Νίτσα Αναστασίου

Γυρισμός

Στο παιδικό μυθιστόρημα «Γυρισμός» η Ελένη, μια δωδεκάχρονη προσφυγοπούλα, «βλέπει με τα μάτια της ψυχής της, αγγίζει με την καρδιά της και χαϊδεύει με τη σκέψη της» το αγαπημένο της χωριό, την τουρκοπατημένη Λάπηθο. Πόθος και καημός της είναι να γυρίσει μια μέρα στο χωριό της.

Παίρνει τη μεγάλη απόφαση, ξεπερνά όλα τα εμπόδια και πηγαίνει στη Λάπηθο. Εκεί ζει έντονες συγκινήσεις. Στο σπίτι της, ευτυχώς γι' αυτή, κατοικούν Τουρκοκύπριοι, που νιώθουν ότι αυτό που 'γινε στο νησί μας το 1974 είναι πολύ άδικο. Τη φιλοξενούν και την καλοδέχονται.

Στο απόσπασμα, που ακολουθεί, η Ελένη γυρίζει τελικά πίσω στους δικούς της «πιο Μεγάλη, πιο Ψηλή, πιο Δυνατή» με την πίστη και τη λαχτάρα να ξαναγυρίσει μια μέρα μόνιμα στο χωριό της.

[...] Είδε πρώτα τον πατέρα της. Στεκόταν στην άκρη του δρόμου, εκεί ακριβώς που στεκόταν όταν έφευγε.

Με μια διαφορά, τώρα χαμογελούσε.

Η κορούλα του, το ατίθασο* βλαστάρι του ξαναγύριζε κοντά τους.

Πόση αγωνία τράβηξε γι' αυτό το μικρό του, το γεμάτο τόλμη και αποφασιστικότητα κορίτσι!

— Πατέρα...

Κουνώντας χέρια και κεφάλι έδινε σήμα.

Δεν κρατιόταν. Δεν άντεχε στα μετρημένα δευτερόλεπτα που τους χώριζαν. Σαν να χοροπηδούσε στο κάθισμα του αυτοκινήτου.

ατίθασος: απειθάρχητος

— Επιτέλους... Επιτέλους... Είσαι πάλι κοντά μας, Ελένη, κορούλα μου...

Της φιλούσε τα μαλλιά κι αυτή δεμένη στα γερά του μπράτσα, ένιωθε τώρα σιγουριά. Μια σιγουριά δυνατή, τη σιγουριά που δίνουν μόνο τα δυνατά μπράτσα του πατέρα, η τόσο ζεστή αγκαλιά του...

— Ελένη μου, ψυχή μου... Ήταν η μητέρα.

Ήταν η φωνή της μητέρας που καλοδεχόταν το μικρό της κλωνάρι, το χελιδονάκι της που τόσο ατίθασο και πεισματάρικο, έπαιρνε δικές του αποφάσεις, τόσο τολμηρές, μα τόσο όμορφες.

— Γιαγιούλα μου, καλή μου γιαγιά... Σε λύπησα πολύ ε; είπε η Ελένη, φιλώντας τη γιαγιά της που της φάνηκε πιο γερασμένη, με πιο πολλές ρυτίδες να της αυλακώνουν το πρόσωπο.

Όλοι, όλοι ήταν εκεί και καλωσόριζαν την Ελένη· την Ελένη που γύριζε πίσω στο σπίτι τους, από το σπίτι τους.

Γύριζε απ' εκεί που είχε και είχαν καθετί δικό τους, σ' αυτό που μόνο προσωρινό ήταν, σ' αυτό που ζούσαν για να ζήσουν ώσπου να γυρίσουν εκεί. Εκεί που όλα είναι δικά τους μόνιμα, γιατί εκεί είναι οι ρίζες τους. Εκεί βλάστησαν και ρίζωσαν, ίδρωσαν κι έφτιαξαν, φύτρωσαν και γιγαντώθηκαν.

Οι ρίζες είναι βαθιές, έμειναν εκεί φυτεμένες και δεν ξεράθηκαν, καρτερούν κρυμμένες κάτω από τις αναμνήσεις, για να φυτρώσουν τα κλαδιά τους ξανά· τα κλαδιά που οι αέρηδες και οι φουρτούνες του πολέμου τα σκόρπισαν στην προσφυγιά.

Η Ελένη είναι κοντά στους δικούς της. Πόσο πιο σοβαρή φαίνεται σ' όλους... Πιο πολύ από όσο ήταν όταν έφευγε. Τρεις βδομάδες πόσο μεγαλώνουν ένα κορίτσι δώδεκα χρονών, όταν είναι τρεις βδομάδες σαν αυτές που έζησε η Ελένη εκεί...

Εκεί, πίσω από τα φυλάκια, εκεί που ζουν άνθρωποι σαν αυτούς εδώ, που χτυπά κι εκείνους η καρδιά τους σαν αυτούς εδώ, που η αγωνία τους βασανίζει και κείνους, όσο και τούτους.

Η Ελένη πράγματι μεγάλωσε, πράγματι ψήλωσε.

Μέσα στην καρδιά του κάθε πρόσφυγα η Ελένη είναι οπωσδή-

ποτε πιο Μεγάλη, πιο Ψηλή, πιο Δυνατή.

Αυτή μπόρεσε ό,τι όλοι τους επιθυμούν.

Αυτή έζησε ό,τι κι όλοι τους θέλουν.

Η Ελένη είναι πράγματι Μεγάλη. Κι ας φαίνεται τόση δα, έτσι κουλουριασμένη που κάθεται εκεί, στο μικρό μπαλκονάκι κι αγναντεύει πέρα τον Πενταδάχτυλο. Τον πονεμένο, τον προδομένο Πενταδάχτυλο που καρτερά δικαίωση.

Η Ελένη έχει πολλά τώρα να σκεφτεί. Τα όσα είδε και χάρηκε, τα όσα είδε και πόνεσε, τα όσα ήθελε να δει και δεν μπόρεσε.

Απ' όλα, στέκεται εκεί που ο Κιαμίλ και η οικογένειά του της έδωσαν. Εκεί που η αγάπη και η φιλία είναι πιο πάνω από τους πολέμους και τις φυλές, εκεί που ο άνθρωπος στέκει πιο πάνω από μίσση και λαούς.

Η Ελένη ωρίμασε. Είδε τη φιλία να τσακίζει το μίσος, είδε την αγάπη να μεγαλώνει τον άνθρωπο.

Ο Κιαμίλ δεν είναι πια Τούρκος για την Ελένη. Ο Κιαμίλ είναι άνθρωπος. Και όσο σε τούτη τη γη υπάρχουν άνθρωποι σαν τον Κιαμίλ, η φιλία και η αγάπη θα ζήσουν.

Μα και όσο υπάρχουν άνθρωποι σαν την Ελένη, που πιστεύουν και αγωνίζονται γι' αυτό που πιστεύουν, όταν τολμούν και προσπαθούν γι' αυτό που θέλουν, όταν αντιστέκονται στα εμπόδια και στις δυσκολίες, τότε τούτος ο τόπος θα βρει σίγουρα δικαίωση. [...]

(Απόσπασμα)

«Γυρισμός»

ΝΙΤΣΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (1942-). Γεννήθηκε στη Λάπηθο. Ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Το μυθιστόρημά της «Γυρισμός» βραβεύτηκε με πρώτο βραβείο από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου το 1981. Το έργο της «Μορφές», που είναι διηγήματα για μεγάλους, βραβεύτηκε από την Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου το 1983. Το ιστορικό μυθιστόρημά της «Φλογισμένες καρδιές» βραβεύτηκε από τον Ελληνικό Πνευματικό Όμιλο Κύπρου το 1990. Έργα της βραβεύτηκαν και σε άλλες περιπτώσεις. Άλλα έργα της «Φωτιές» και «Τ' αρχαία».

Οι τρεις ουρανοί

Στου σπιτιού μας την αυλή,
όταν ήμουνα μικρούλα
στο χωριό μου,
για γουβίτσα* στρογγυλή,
όταν έπεφτε βροχή,
εγινότανε λιμνούλα.

Και σαν έβγαινε ο ήλιος,
τι χαρά!
άστραφταν ωσάν καθρέφτης
τα καθάρια της νερά.

Κι ήταν ο καθρέφτης μαγικός
και γινόταν η λιμνούλα
σαν ωκεανός.

Και σαν έσκυβ' από πάνω,
ω! τι θαύμα ήταν εκείνο!
σ' απροσμέτρητο* ένα βάθος
μου γελούσε εκεί κάτω,

ολοϊδιος με τον πάνω,
ένας άλλος ουρανός.
Κι ήταν τρεις οι ουρανοί μου,
τι χαρά!
ένας πάνω κι ένας κάτω
κι ένας μέσα στην ψυχή μου.
Όταν ήμουνα μικρούλα στο
χωριό μου
για φορά...

Τώρ' ανέμοι και φουρτούνες
με λογής λογής συντρίμια
τη λιμνούλα έχουν σκεπάσει.
Ο καθρέφτης έχει σπάσει
και δε σκύβει πια από πάνω
ο ουρανός να μου γελάσει.

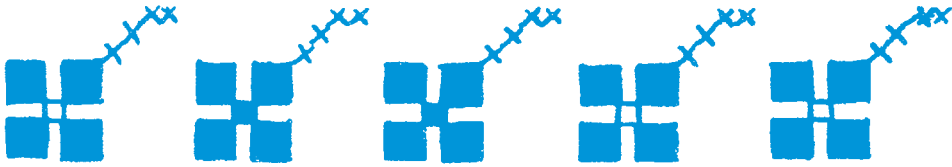
Μ' άσβηστη φωτοπηγή
στέκουν πάντα στην ψυχή μου
κείν' οι τρεις οι ουρανοί μου.

«Κυπριακός Λόγος», 1975

ΕΛΕΝΗ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ (1894-1986). Ποιήτρια και πεζογράφος. Γεννήθηκε στο Κελλάκι Λεμεσού. Σπούδασε δασκάλα στην Αθήνα και δίδαξε σε διάφορα σχολεία της Λεμεσού. Συνεργάστηκε με διάφορα παιδικά περιοδικά και εφημερίδες.

γουβίτσα: λακκούβα, κοίλωμα στη γη

απροσμέτρητος: εκείνος που δεν μπορεί να μετρηθεί, να υπολογιστεί

Νικόλαος Βασιλειάδης

Ευαγόρας Παλληκαρίδης

Ο χειμώνας κείνη τη χρονιά ήτανε βαρύς στο επαναστατημένο νησί. Διπλά βαρύς. Βροχές και χιόνια... Αλλά και αντάρα και καπνοί από τις μάχες. Παγωνιά από τα βάρβαρα μέτρα των αρχών κατοχής...

Όμως απ' του Παλληκαρίδη το κρησφύγετο ξεχύνεται, απ' όσα γραπτά έφθασαν στα χέρια του πατέρα, μια φλόγα άσβηστη, μια πίστη θερμή στο Θεό· μια αγάπη απέραντη προς την πατρίδα και μια νοσταλγία* δυνατή για τους δικούς του. Τούτο το τελευταίο αίσθημα, φυσικό κι απόλυτα δικαιολογημένο για κάθε ψυχή και ιδιαίτερα για τη λεπτή ψυχή του Ευαγόρα, βρίσκει την εκδήλωσή του σ' ένα ποίημά του χριστουγεννιάτικο:

Σκλαβωμένα Χριστούγεννα,
μακριά απ' τον κόσμο,
μακριά απ' τ' αδέρφια σου,
την καλή σου τη μάνα.
Σκλαβωμένα Χριστούγεννα,
δε θ' ακούσεις καμπάνα
να λαλεί πως γεννήθηκε
ο Σωτήρας της γης.

Λάμπει στο πρόσωπο η χαρά,
το γέλιο ανθεί στα χείλη,

γιατί ετούτη η βραδιά,
τούτο το άγιο δείλι
γεννήθηκε στη Βηθλεέμ
του κόσμου ο Λυτρωτής.

Τώρα κι αν εχειμώνιασε
είναι ζεστή η ψυχή μας
και μέσα μας είν' όλο φως
γιατί γεννήθηκε ο Χριστός,
ο ελευθερωτής μας.

νοσταλγία: ανάμνηση παλιών ευχάριστων στιγμών

Έξι μήνες πέρασαν από τότε, που ο Ευαγόρας «πήρε μιαν ανηφοριά», για να βρει «τα μονοπάτια που παν στη Λευτεριά».

Οι δικοί του δεν τον είχαν δει καθόλου ως τότε. Πάντα ρωτούσαν φυλαγμένοι, μα ειδήσεις για τους αγωνιστές της ΕΟΚΑ ποιος δίνει; Τι κι αν αυτός που ρωτά είναι η μάνα κι ο πατέρας; Μονάχα κάτι άγνωστοι πλησίαζαν πότε πότε τον πατέρα με χίλιες προφυλάξεις και του μιλούσαν χαμηλόφωνα, γεμάτοι συγκίνηση κι έκδηλο* θαυμασμό για τ' ανδραγαθήματα* του παιδιού του.

Κάποια μέρα, που ο γερο-Μιλτιάδης βρισκόταν στην Τσάδα, ο γιος παρουσιάστηκε αναπάντεχα* μπροστά του. Τινάχτηκε απ' το κάθισμα ο γέρος. Ένας λεβεντόκορμος αγωνιστής στεκόταν απέναντί του.

— Πατέρα! είπε με σεβασμό και συγκίνηση.

— Καλώς το γιο μου, απάντησε με τρεμάμενη φωνή ο Μιλτιάδης, ενώ τα δάκρυα αυλάκωναν το ρυτιδωμένο του πρόσωπο.

Κοίταξε τον Ευαγόρα στα μάτια. Στο βλέμμα του διέκρινε μια αποφασιστικότητα αετού, που καθηλώνει το θύμα του στη γη.

— Ψήλωσα, πατέρα, έτσι δεν είναι; Τώρα βλέπω πάνω απ' το κεφάλι σου...

— Λεβέντης έγινες, γιόκα μου, κει πάνω στα βουνά. Ο αγέρας του βουνού σ' έκανε λεβεντάνθρωπο.

— Κι ο αγέρας του αγώνα για τη λευτεριά, συμπλήρωσε ο Ευαγόρας, ενώ ο πατέρας τον έσφιγγε στην πατρική αγκαλιά...

έκδηλος: φανερός

ανδραγάθημα: γενναία πράξη, ηρωικό κατόρθωμα

αναπάντεχα: χωρίς να το περιμένουμε

Κάθε φορά που ο Μιλτιάδης Ξαναζωντανεύει μέσα του τούτη τη σκηνή ή τη διηγείται με βουρκωμένα μάτια, γίνεται άλλος άνθρωπος. Ήταν μια από τις τρεις φορές που είδε το γιο του, όπως τον ονειρεύτηκε, καθώς τον γαλουχούσε* μικρό παιδί στην οικογενειακή φωλιά. [...]

«Εθνομάρτυρες του κυπριακού έπους 1955-1959»

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ (1927-). Γεννήθηκε στην Άχνα. Σπούδασε θεολογία και εργάζεται ως θεολόγος. Ζει στην Αθήνα. Τα βιβλία του είναι χριστιανικού και πατριωτικού περιεχομένου. Μερικά από τα έργα του: «Από τα προβλήματα των νέων μας», «Εθνομάρτυρες του κυπριακού έπους 1955-1959», που πήρε έπαινο από την Ακαδημία Αθηνών, «Η χριστιανική επιστήμη στον αιώνα της επιστήμης...» κ.ά.

γαλουχώ: ανατρέφω

Έρα Γενακρίτου

Το κλειδί

Το παρακάτω κείμενο είναι ένα απόσπασμα από το διήγημα «Το κλειδί» της συλλογής «Με λεν Ελπίδα» της Έρας Γενακρίτου. Η μικρή Ελπίδα, μετά την εισβολή του 1974, ζει με την οικογένειά της κάτω από δύσκολες συνθήκες σ' ένα παραγκάκι του καταυλισμού. Δοκιμάζουν όλοι μεγάλη χαρά, όταν επιτέλους κατάφεραν να ζήσουν σε σπίτι. Ο πατέρας είχε κιάλας το κλειδί. Η Ελπίδα τρέχει να συναντήσει τη γιαγιά στην εκκλησία, για να της πάρει το «καλό μαντάτο».

[...] Την άλλη λοιπόν βδομάδα φεύγουμε επιτέλους από το παραγκάκι του καταυλισμού. Τα ψέματα έχουν τελειώσει. Ο πατέρας κατάφερε κι έπιασε το κλειδί. Μας είπε κιάλας τον αριθμό του σπιτιού που θα μας δώσουν.

Κι είχαμε περάσει τόσο καιρό απ' εδώ κι απ' εκεί μες στις σκηνές και τις παράγκες των καταυλισμών! Το χειμώνα δεν μπορούσαμε να σηκώσουμε τα πόδια από τις λάσπες, που μαζεύονταν στα παπούτσια μας, ενώ τα βράδια έστηνε ο αγέρας δίπλα στα προσκεφάλια μας ολόκληρη συναυλία παράξενου θορύβου που μας φόβιζε. Ο Λευτέρης έλεγε πως δε φοβότανε καθόλου. Έτσι έλεγε, μα η φωνή του, εγώ το πρόσεχα, ώρα ώρα έβγαινε τρεμουλιαστή από τα χείλη του. Σφιγγόμουνα τότε κι εγώ πάνω στις πλάτες της μητέρας. Έκανα πως δεν άκουγα τα βογγητά και τα σφυρίγματα του αγέρα. Έκανα πως κοιμόμουνα κι όλο παρακαλούσα να φύγει πια εκείνη η εποχή. Να φτάσει η άνοιξη... Το καλοκαίρι!...

Κι όμως, τότε που η γιαγιά αρρώστησε πολύ και λίγο έλειψε να τη χάσουμε, ήταν, θυμάμαι, καλοκαίρι. Παλιά κρουολογήματα,

είπε ο γιατρός και την κρατήσανε έναν ολόκληρο μήνα στο νοσοκομείο.

— Περίμενε! Πήγε η μητέρα να με συγκρατήσει την ώρα που άρπαζα απ' το τραπέζι το κλειδί κι έτρεχα προς την πόρτα. Σε λίγο θα 'ρτει η γιαγιά και τότε...

Τίποτε άλλο δεν πρόλαβα ν' ακούσω. Τα καλά μαντάτα* πίστευα πάντα πως έπρεπε να τα μάθαιναν οι άνθρωποι όσο πιο γρήγορα γινότανε. Και το ότι θα φεύγαμε πια από την παραγκούλα, ήτανε σίγουρα ό,τι πιο όμορφο μας είχε λάχει από τότε που γίναμε πρόσφυγες...

Λοιπόν!... Έτρεχα να συναντήσω τη γιαγιά στην εκκλησία. Να της το πω. Και όλο σκεφτόμουνα, άραγε πώς θα έμοιαζε η γιαγιά στη χαρά της; Θα 'σκυβε σαν τη μητέρα να με φιλήσει; Ή θα με σήκωνε ψηλά στην αγκαλιά της, καθώς το συνηθίζει ο πατέρας!... Α! Όχι. Σίγουρα αυτό δε θα 'χε τη δύναμη να το κάνει. Μεγάλωσα πια. Είμαι βαριά για τις λίγες δυνάμεις της. Μα τότε!!...

Αγωνία, συγκίνηση και τρεχάλα πολλή. Κι ύστερα βρέθηκα στον αυλόγυρο της εκκλησίας. Και σ' ένα λεπτό, αναφοκοκκινισμένη και αγκομαχώντας, να 'μαι μπροστά στη γιαγιά.

Σήκωσε εκείνη το κεφάλι και με κοίταξε έκπληκτη. Ύστερα, είδα τα φρύδια της που έσμιξαν πάνω από τα μάτια. Κατάλαβα... Έπνιξα τη βιασύνη μου και περπάτησα πάλι μέχρι την πόρτα. Στάθηκα εκεί. Έκανα τρεις φορές το σταυρό μου... Κι ύστερα, μην μπορώντας άλλο να κρατηθώ, έτρεξα πάλι κι έπεσα ίσα μες στην ποδιά της.

— Γιαγιά μου, άρχισα να της λέω ασυνάρτητα* και μεθυσμένα από χαρά. Γιαγιά μου, επιτέλους... Πηγαίνουμε στο σπίτι...

μαντάτο: *είδηση, μήνυμα*

ασυνάρτητα: *χωρίς λογική σύνδεση*

Είδα τα χείλη της, τα μάτια, την κάθε ζαρωματιά* στο πρόσωπό της να σαλεύουν άξαφνα. Να τρεμοπαιζουν σαν τα χορτάρια του κάμπου στο άγγιγμα του αγέρα.

— Τι είπες, κόρη μου!... Την είδα ν' αρπάζεται στο ραβδί της και να σηκώνεται από το σκάμνο που καθότανε... Ήρθε λοιπόν η ώρα!.. Γυρίζουμε στο χωριό μας!...

Ένωσα ένα πικρό τσίμπημα στην καρδιά. Ναι!... Σίγουρα είχα κάνει το λάθος μου. Έψαξα ευθύς να βρω λόγια να της το ξαναπώ απ' την αρχή. Της έδειξα και το κλειδί πιστεύοντας πως έτσι θα της μετρίαζα κάπως την απογοήτευση.

Η γιαγιά κάθισε πάλι βαριά πίσω στο σκάμνο της. Σχεδόν έπεσε σ' αυτόν, ενώ τα χρόνια, που ήταν φορτωμένη, μου φάνηκαν ξαφνικά διπλά και τριπλά.

— Α!... Έτσι... ψέλλισε* μόνο κι ύστερα τράβηξε αργά κάτω απ' την ποδιά και τα φουστάνια της ένα χιλιοδιπλωμένο μαντίλι. Το άνοιξε, πάντα με αργές κινήσεις, και από μέσα είδα να βγάζει ένα κλειδί... Πολύ πιο παλιό σίγουρα από εκείνο που κρατούσα εγώ και λιγάκι πιο μεγάλο. Για λίγα λεπτά τα δυο κλειδιά ήτανε εκεί, μπροστά μας. Σώπαινα εγώ. Σώπαινε κι η γιαγιά, και τίποτ' άλλο δε σάλευε γύρω, παρά μονάχα τα δάχτυλά της που το εχάιδευαν, λες και δεν ήτανε ένα κομμάτι σίδερο μα πράγμα ζωντανό...

Ύστερα, άκουσα ένα στεναγμό. Και η γιαγιά άρχισε πάλι να διπλώνει προσεχτικά το μαντίλι. Το 'κανε ένα τόσο δα δεματάκι και το ξανάχωσε πίσω στην κρυφή τσέπη του φουστανιού της.

— Ας πούμε πως αυτός θα είναι ο τελευταίος σταθμός της προσφυγιάς μας, ψιθύρισε, δίνοντας λες παρηγοριά στον εαυτό της.

Κι ύστερα μου άπλωσε το χέρι να τη βοηθήσω να σηκωστεί.

ζαρωματιά: ρυτίδα

ψέλλισε (ψελλίζω): μιλώ σασπισμένα, με ταραχή

— Και αν... περάσουν χρόνια, γιαγιά! Της ομολόγησα τότε και το δικό μου φόβο και τη δική μου απορία. Κι ευθύς αμέσως... Και πόσο μπορούν άραγε οι άνθρωποι να περιμένουνε, γιαγιά; Πόσο;...

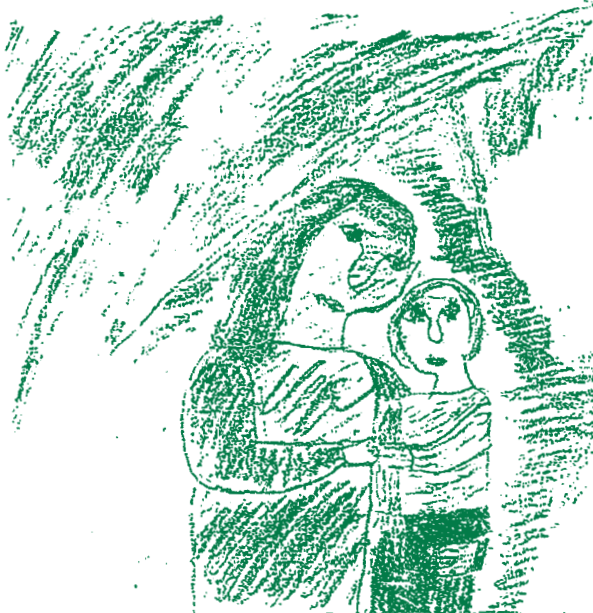
Είχαμε βγει κιόλας στο δρόμο και περπατούσαμε η μια δίπλα στην άλλη. Ένωσα το χέρι της να μου χαϊδεύει όλο αγάπη και τρυφεράδα τα μαλλιά...

— Όσο γεννιούνται και μεγαλώνουν γύρω μας μικρές Ελπίδες θα ζει, κορούλα μου, κι η πίστη στις καρδιές μας...[...]

(Απόσπασμα)

«Με λεν Ελπίδα»

ΗΡΑ ΓΕΝΑΚΡΙΤΟΥ (1950 -). Πεζογράφος. Γεννήθηκε στην Αμμόχωστο. Συνεργάζεται με διάφορες εφημερίδες, περιοδικά και με το ΡΙΚ. Η συλλογή παιδικών διηγημάτων της «Με λεν Ελπίδα», όπως και η συλλογή της «Ο Μάρκος μου κι εγώ» βραβεύτηκαν με το πρώτο βραβείο του Κυπριακού Συνδέσμου Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Άλλη συλλογή διηγημάτων της: «Περιμένοντας την Άνοιξη».

Σπύρος Παμεινώνδας

Δημοτικό Σχολείο «Η φωλιά»

Στον καταυλισμό είναι είκοσι μικρά παιδιά. Στην αρχή βλέπανε από μακριά το ένα το άλλο. Μα όσο περνούσαν οι μέρες κοντεύανε, κοντεύανε ώσπου γίνανε φίλοι. Κάνανε αλογάκια κάτι κομμάτια ξύλα που πέταξαν οι μαραγκοί. Τα καβαλικεύουν και γυρίζουν όλη μέρα ανάμεσα στα τσαντίρια. Γεμίζει ο τόπος φωνές και κουρνιαχτό*. Μόνο τα βράδια αγριεύουν* και δε θέλουν να κοιμηθούν. Ακούνε και τον αέρα, που τραντάζει το πανί, και όλο κρύβονται στην αγκαλιά της μανούλας τους.

Μια νεαρή δασκάλα, που βρέθηκε κι αυτή ανάμεσα στους άλλους πρόσφυγες, τα μάζεψε μια μέρα γύρω της. Έπαιξε μαζί τους και τα 'μαθε ένα μικρό τραγούδι που το είπανε πολλές φορές:

Είμαι ένα μικρό παιδί,
λίγα πράγματα είδα,
μα έχω δω μες στην καρδιά
τη μικρή πατρίδα.

Δεν ξεχνώ το σπίτι μου,
ούτε την αυλή μου,
το Θεό παρακαλώ
μες στην προσευχή μου

Να γυρίσω γρήγορα
στο χωριό μου πάλι
κι ήσυχα να κοιμηθώ
σε δικό μου μαλακό
άσπρο προσκεφάλι.

κουρνιαχτός: η σκόνη του δρόμου

αγριεύω: τρομάζω

Από τη στιγμή εκείνη δεν άκουες τίποτε άλλο εκτός απ' το τραγούδι, που τους έμαθε η δεσποινίς Αλίκη, όπως λέγανε τη νεαρή δασκάλα.

Σαν είδανε όλοι πως ήταν δασκάλα στον καταυλισμό, ζήτησαν από τον κύριο Ιάκωβο να φροντίσει και για σχολείο.

Πολύ δύσκολο το θέμα που του θίγανε, μας εξήγησε. Ο καταυλισμός μόλις άρχισε να λειτουργεί με χίλια δυο προβλήματα, και το σχολείο θα 'ταν δίχως άλλο ένα επιπρόσθετο πρόβλημα. Θα μπορούσε όμως να γίνει κάτι, αν όλοι μας βοηθούσαμε σ' αυτό.

Η απάντηση ήταν ομόφωνη. Θα δουλεύαμε όλοι στο στήσιμο μιας πρόχειρης παράγκας. Φτάνει να μας φέρνανε τα υλικά.

Παρ' όλο που ο κύριος Ιάκωβος δε φαινόταν και τόσο ενθουσιασμένος, μπροστά την επιμονή μας συμφώνησε κι αυτός.

Δεν πέρασαν πολλές μέρες κι ένα πρωινό έφτασε ένα φορτηγό γεμάτο υλικά: παλιά παράθυρα, τσίγκους και αρκετά ξύλα, γεμάτα γύψους και τσιμέντα. Ήρθαν και δυο μαστόροι και με τη δική μας βοήθεια σε τρεις μέρες στήθηκε το σχολειό.

«ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ Η ΦΩΛΙΑ»

Αυτή την επιγραφή βάλανε με κεφαλαία γράμματα τα μεγάλα παιδιά, ψηλά στην πόρτα της παράγκας.

Την πρώτη μέρα, που μπήκανε μέσα τα παιδιά, ήτανε ήσυχα, όπως μπαίνουν σ' εκκλησία. Μιλούσαν με την ανάσα τους κι όλα κοίταζαν με λαχτάρα τη δεσποινίδα Αλίκη στα μάτια. Κάθισαν στο πάτωμα σταυροπόδι, χωρίς βαλίτσες και βιβλία. Είκοσι ζευγάρια μάτια λάμπανε σαν μικρά φαναράκια. Κι οι καρδούλες χτυπούσαν γρήγορα απ' τη χαρά τους.

Η δασκάλα στάθηκε και τα είδε ένα ένα. Μέσα στα αθώα τους μάτια έβλεπε όλη την τραγωδία του νησιού. Δεν κρατήθηκε. Και γυρίζοντας στην αντίθετη μεριά, έκανε πως φταρνίστηκε.

— Δεσποινίς, τη ρωτά ένα μικρό, δε θα μας δώσετε βιβλία;

— Και βιβλία θα σας δώσω και μολύβια κι ό,τι χρειάζεστε. Μόνο που δεν μας τα στείλανε ακόμα. Σαν έρχεστε όμως ταχτικά, θα μας τα στείλουνε πιο γρήγορα.

— Εγώ θα 'ρχομαι, φώναξε ένα. Η μαμά μου είπε πως, σαν μάθω γράμματα, θα ξαναπάμε πίσω στο χωριό μας.

— Δίκιο έχει η μαμά, συμπλήρωσε εκείνη.

— Κι εγώ θα μάθω γράμματα, για να διαβάζω βιβλία στη μαμά. Της χάλασε τα μάτια ένα βλήμα και δε βλέπει να διαβάσει.

Γίνεται σιωπή. Η μικρή αναστενάζει δυο τρεις φορές. Η δασκάλα σφιχτοκαταπίνει, μα κρατιέται. Αφήνει τα παιδιά να μιλήσουν ελεύθερα.

— Εγώ, κόβει τη σιωπή ένα ξανθό κοριτσάκι με ολογάλανα μάτια, σαν μάθω να γράφω, θα γράψω σ' αυτούς, που κρατάνε αιχμάλωτο τον μπαμπά, να τον αφήσουν να γυρίσει.

— Κι εμένα τον κρατάνε, πετιέται στη μέση για να προλάβει ένα άλλο. Θα τους γράψω να τον αφήσουν, γιατί κλαίει κάθε βράδυ η μαμά.

— Κι εγώ θα γράψω, κι εγώ... Ακούονται πολλές φωνές πως θα γράψουνε γράμματα για τον μπαμπά, που χάθηκε στην εισβολή και δεν ξέρουν πού είναι.

Η δασκάλα δεν αντέχει. Δακρύζει σαν μικρό παιδί.

— Γιατί κλαις, δεσποινίς; τη ρωτούν τα παιδιά.

— Από χαρά! Με κάνετε να χαρώ τόσο πολύ, που θέλετε να μάθετε γράμματα, που δεν κρατήθηκα και κλαίω!

Πίστεψαν εκείνα τα καημένα και ξεφώνισαν τόσο δυνατά που σείστηκε η μικρή παράγκα.

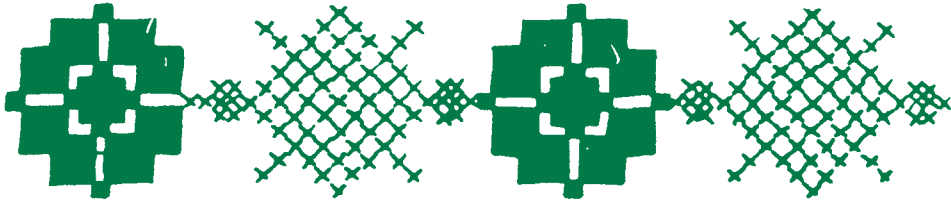
— Σσσι! Μη φωνάζετε, τους παραγγέλνει. Ο αέρας θα πάρει μακριά τη χαρά μας. Καλύτερα να μείνει εδώ μαζί μας. Ε;

— Ναι... καλύτερα, μιλούν όλα και μόλις ακούονται.[...]

(Απόσπασμα)

«Γυρεύουμε τον ήλιο»

ΣΠΥΡΟΣ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ (1935). Συγγραφέας παιδικής λογοτεχνίας και σχολικών βοηθημάτων. Γεννήθηκε στον Άγιο Γεώργιο Σολέας. Εργάστηκε μερικά χρόνια ως δάσκαλος. Μετεκπαιδεύτηκε στο Λονδίνο πάνω σε παιδικά και εκπαιδευτικά προγράμματα και από το 1969 εργάζεται στο ΡΙΚ. Τιμήθηκε με το πρώτο κρατικό βραβείο παιδικής λογοτεχνίας το 1976 για το έργο του «*Η σφηκοφωλιά κι άλλα διηγήματα*». Έργα του βραβεύτηκαν και σε άλλες περιπτώσεις. Περιλήφθηκε στο Διεθνές Τιμητικό Κατάλογο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν με το έργο του «*Ο βασιλιάς Γαταρπαγάν*». Μερικά από τα έργα του: «*Οι μεγάλες σκιές*», «*Εχω κάτι να σας πω*», «*Μικρές ιστορίες και παραμύθια*» κ.ά.

Μαρούλα Θεοδοσιάδου

Η σπασμένη κούκλα

Το κείμενο, που ακολουθεί, είναι ένα απόσπασμα από το διήγημα «Η σπασμένη κούκλα» της συλλογής «Του Καημού και της Ελπίδας» της Μαρούλας Θεοδοσιάδου.

Στο διήγημα αυτό μια παρέα από παιδιά παίζουν ανέμελα στον «κρυψώνα» τους σ' ένα περιβόλι στο χωριό τους. Τις όμορφες στιγμές του παιχνιδιού τους έρχεται να γκρεμίσει ο πόλεμος, οι βομβαρδισμοί, ο χαλασμός. Οι γονείς των παιδιών, σαστισμένοι και αγανακτισμένοι, αρπάζουν τα παιδιά και τρέχουν να φύγουν. Η Ζωή, το κορίτσι του διηγήματος, τρέχει να πάρει την κούκλα της που κοιμόταν στον «κρυψώνα». Στη βιασύνη της όμως πιάστηκε το ένα χέρι της κούκλας της σ' ένα κλαδί πορτοκαλιάς.

[...] Η μαμά, όταν ήτανε στις καλές της, μας έδινε κουλουράκια, μπισκότα και γλυκό ακόμη, για να κερνούμε στο παιχνίδι μας.

Πήγα και κείνη τη μέρα να της ζητήσω λίγα μπισκότα, με μάλωσε όμως κι έφυγα πολύ λυπημένη. Όχι γιατί δεν πήρα τα μπισκότα, μα γιατί κατάλαβα πως η μαμά ήτανε πολύ στενοχωρημένη.

Τις τελευταίες μέρες δεν ήταν καλά. Όλο στέναζε και φαινόταν θλιβένα πιο ανήσυχη. Κάτι σιγοψιθύριζαν με τον πατέρα, τις γειτόνισσες. Σταματούσαν όμως σαν πηγαίναμε κοντά. Όχι μονάχα στο δικό μας σπίτι, μα και σ' όλη τη γειτονιά πρόσεξα πως οι άνθρωποι ήταν πολύ κατσοφιασμένοι. Δε γελοούσαν πια, δεν αστειεύανε όπως πριν, λες και κάποια κακιά μάγισσα σκότωσε το γέλιο, τη χαρά. Έπαψε και το τραγούδι τους.

Κάτι κακό. Το 'νιωθα μέσα μου. Το 'νιωθα κι ας μην μπορούσα να ξέρω το λόγο.

Εκείνη τη μέρα, που ζήτησα τα μπισκότα, η μαμά φαινόταν κλαμένη, ο μπαμπάς νευρικός, ανήσυχος, λες και κάτι περίμενε!

Κάθε τόσο έβγαινε έξω στο δρόμο, κοίταζε ψηλά στον ουρανό, αφουγκραζόταν*... Κοίταζε πάλι στον ουρανό δεξιά, αριστερά, στέναζε κι έμπαινε πάλι μέσα μουρμουρίζοντας.

— Πού είσαι, Ζωή, έλα γρήγορα μέσα. Μη βγαίνεις έξω. Πού είναι η αδελφή σου;

— Μα εδώ είμαστε, μπαμπά, δε βγήκαμε έξω!

— Καλά! Καλά!

Κάτι άρχισε να λέει ψιθυριστά πάλι στη μαμά. Κάποια στιγμή βρήκα κι εγώ την ευκαιρία και σιγά σιγά γλίστρησα έξω, πατώντας στις μύτες των ποδιών μου. Έφτασα στο παραθύρι της Μαρίας και τη φώναξα. Βγήκε.

— Ευτυχώς που ήρθες! Δεν αντέχω άλλο. Όλο και με μαλώνουν σήμερα. «Φρόνιμα, Μαρούλα». «Σιωπή, Μαρούλα». «Έλα μέσα...» κι ας είμαι πλάι τους. Είναι όλοι ανήσυχoi και πολύ λυπημένοι. Δεν αντέχω να τους βλέπω έτσι.

— Και οι δικοί μου είναι το ίδιο. Η μαμά κλαίει.

— Άκουσα τον πατέρα, που έλεγε πως στην Κερύνεια ήρθαν πολλοί Τούρκοι στρατιώτες από την Τουρκία με τα καράβια τους. Σκότωσαν τους στρατιώτες μας!

— Αλήθεια; Θεέ μου!

— Ναι! Κι ο κόσμος έφευγε. Ήρθαν και αεροπλάνα, έριξαν βόμβες, χάλασαν τα σπίτια και σκοτώθηκαν παιδιά. Έκλαιγε κι η μαμά μου, γιατί στην Κερύνεια μένει ο θείος ο Κώστας.

— Γι' αυτό ο μπαμπάς μου όλο και κοιτάζει στον ουρανό;

— Ο δικός μου έλεγε χθες στο δικό σου να έχουν έτοιμα τα τρακτέρ, γιατί οι ξένοι Τούρκοι έρχονται με τα τανκς και στο δι-

αφουγκράζομαι: ακούω με προσοχή

κό μας χωριό και πως πρέπει να φύγουμε κι εμείς.

— Κι ο κρυψώνας μας τι θα γίνει;

— Δεν πάμε ως εκεί; Φώναξε και τους άλλους. Εγώ πάω πρώτη να συγυρίσω.

Θυμάμαι πόσες δόξες γνώρισε ο «κρυψώνας» μας. Τι βαφτίσια! Τι γάμους! Γλέντια ατέλειωτα. Τραγούδι, χορό, τρέλες!

Τώρα μου φαινόταν κι αυτός αλλιώτικος. Θλιμμένος, βουβός! Παντού ησυχία! Δεν είχα τίποτα να συγυρίσω, όλα ήταν καθαρά, όμορφα! Κοίταζα... όλο κοίταζα...

Ήρθαν και οι άλλοι. Αρχίσαμε άκεφα στην αρχή, μα σιγά σιγά ξεχαστήκαμε. Απορροφηθήκαμε στο παιχνίδι. Κι εκεί που ετοιμαζόμουν να δοκιμάσω το γλυκό της κουμπάρας της Βασιλικής, ένα φοβερό βουητό κι ένας τρομερός κρότος μάς ξεκούφανε. Σωστός σεισμός! Το γλυκό μου στάθηκε στο λαιμό... Απ' το φόβο κόπηκε η ανάσα μου.

Ο Κώστας, ο παλικαράς της παρέας, έγινε ολοκίτρινος κι έβαλε τα κλάματα. Μα τι κλάματα ήταν εκείνα! Λες και τον χτυπούσαν αλύπητα και ούρλιαζε τη μια στιγμή, έκλαιγε γοερά* την άλλη.

Η Βασιλική κρατούσε σφιχτά σφιχτά στην αγκαλιά της την κούκλα κι όλο φώναζε: «Μαμά μου... μαμά μου.. Πού είσαι; Ελα... έλα...» και χτυπούσε ύστερα τα πόδια της κλαίοντας.

Η Έλενα, η πιο μικρή, γαντζώθηκε στο φόρεμά μου. Κοίταξε μια τον Κώστα και μια τη Βασιλική και άρχισε και εκείνη το κλάμα... «Πάμε σπίτι μας. Θέλω τη μαμά μου...»

Κι εγώ ήθελα να φωνάξω. Μα δεν έβγαινε φωνή καμιά απ' το στόμα μου. Ήθελα να αρπάξω τη Μαρούλα και να τρέξω, μα δεν μπορούσα να σαλέψω ούτε βήμα απ' το φόβο μου. Πάγωσα... Καρφώθηκα στη θέση μου.

Και τα κλάματα, οι κρότοι συνέχιζαν. Μαζί όμως ακούστηκαν

κλαίω γοερά: κλαίω δυνατά, θλιβερά, πονεμένα

δυνατά κι οι γνώριμες φωνές των γονιών μας.

— Κώστας... Βασιλική... Έλενα... Ζωή...

Τότε μονάχα σάλεψα και ψέλισα πρώτα σιγανά κι ύστερα δυνατά: «Εδώ... εδώ είμαστε» κι ορμήσαμε όλοι έξω.

Για μια στιγμή θυμήθηκα την κούκλα μου, που κοιμόταν ξέγνοιαστα στην κρεμαστή της κούνια. Γυρνώ γρήγορα, την αρπάζω και τρέχω να προλάβω τους άλλους. Στη βιασύνη μου όμως πιάστηκε το ένα της χέρι σ' ένα κλαδί πορτοκαλιάς. Έσκυφα να το πάρω, μα η αυστηρή φωνή του πατέρα μ' εμπόδισε.

— Φεύγουμε αμέσως. Μπαίνουν τα τανκς στο χωριό. Γρήγορα, μη χαζεύεις.

Τρεχάτοι βγήκαμε από το πυκνό περιβόλι. Λαχανιασμένοι σταματήσαμε στην έξοδο. Μαρμαρώσαμε. Στη θέση των σπιτιών μας σωρός πέτρες, ξύλα, καπνοί, χαλάσματα.

Κλάματα στο σπίτι της Έλενας. «Δε φεύγω, δεν πάω πουθενά...». Ήταν η γιαγιά, που μοιρολογούσε. «Φύγετε... φύγετε, θα μείνω εδώ, κοντά στον άντρα μου. Φύγετε, πριν έρθουν τα τανκς».

Τα 'χα χαμένα. Οι άλλοι βάλανε τα κλάματα, τις φωνές! Εγώ έσφιγγα όλο και πιο πολύ απάνω μου τη σπασμένη μου κούκλα. Δεν μπορούσα να κλάψω. Δέθηκε ένας κόμπος στο λαιμό μου κι όλο αναρωτιόμουνα! Γιατί να μας χαλάσουν τα σπίτια; Γιατί να σκοτώσουν τον κόσμο; Τι τους έκανε ο καημένος ο παππούς της Βασιλικής και τον σκότωσαν; Γιατί να φέρουν τόση δυστυχία τα καταραμένα σιδερένια πουλιά;[...]

Έτσι πήραμε το δρόμο της προσφυγιάς μαζί με χιλιάδες άλλους.

Η σπασμένη κούκλα, μοναδικό ενθύμιο από το πατρικό μου σπίτι, μου κρατούσε συντροφιά. Μου 'δινε κουράγιο τις κρύες, τις παγερές νύχτες του χειμώνα και στις κάψες του καλοκαιριού.

Δυο χρόνια ζήσαμε στο ρούχινο σπιτάκι μας στον «Καταυλισμό Σταυρού».

Τώρα στολίζει το κρεβάτι μου στο προσωρινό μας σπίτι, στο «Συνοικισμό Σταυρού Νο. 2».

Ώρες ολόκληρες κουβεντιάζω μαζί της...

«Υποφέρεις, καημενούλα μου, και συ. Σου λείπει το ένα σου χέρι, το ξέρω. Έχει μείνει στο μικρό χωριό μαζί με την καρδιά μου. Εκεί στον «κρυψώνα» μας, στο περιβόλι με τις πορτοκαλιές, και μας καρτερούν».[...]

(Απόσπασμα)

«Του Καημού και της Ελπίδας»

ΜΑΡΟΥΛΑ ΘΕΟΔΟΣΙΑΔΟΥ (1933 -). Γεννήθηκε στην Πέτρα Σολέας. Εργάστηκε σε διάφορα δημοτικά σχολεία και από το 1966 μέχρι την αφυπηρέτησή της (1991) ήταν διευθύντρια στο νηπιαγωγείο «Μάνα». Συνεργάζεται με παιδικά και παιδαγωγικά περιοδικά. Ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία. Το 1983 το θεατρικό της έργο «Ειρηνοχώρι» πήρε πρώτο βραβείο από το Σύλλογο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Η συλλογή της με παιδικά διηγήματα «Του Καημού και της Ελπίδας» πήρε έπαινο από το Υπουργείο Παιδείας. Άλλα έργα της: «Αγαπώ το Φθινόπωρο», «Τραγουδώ την πικρή προσφυγιά», «Αναφορά στον πατέρα».

Ο Πενταδάχτυλος

Πενταδάχτυλε βουβέ,
μια καλημέρα πες μου.
Μίλα, περήφανε, ψηλέ,
κίνα το χέρι, κίνα
τες χαρουπιές, τα σχίνα,
τα πεύκα, τις ελιές.

Πες μου, καλέ μου, πες
τα τωρινά τα πάθη σου,
τες λόγχες πά' στη ράχη σου,
τις πρωτινές χαρές.

Τη φλόγα, που σε θέρισε
μες στον Ιούλη τον καυτό,
ψιλή βροχή θα σβήσει,
τα φύλλα θ' αναστήσει,
δώσ' μου, καλέ μου, δώσε
το χέρι να κρατηθώ.

ΙΑΝΘΗ ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ (1938 -). Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Ασχολήθηκε με το διήγημα, το θέατρο και την ποίηση. Είναι μέλος σε πολλές πνευματικές οργανώσεις στην Κύπρο, στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Συνεργάστηκε με διάφορα περιοδικά. Διακρίθηκε αρκετές φορές σε λογοτεχνικούς διαγωνισμούς. Αρκετά ποιήματά της μελοποιήθηκαν. Μερικά από τα έργα της: «Ωδή στον Ένα», «Όταν τα είδωλα ραγίζουν», «Θαλασσοφίλητοι», «Ο Κύπρου Μακάριος», «Ο τελευταίος απόστολος».

Αντριάνα Ιεροδιακόνου

Ένα πορτοκάλι

Ένας γέρος λέει
ποιος ξέρει τον καημό μου
τον καημό μου για ένα πορτοκάλι;

Αχ κοιμόμουν, αχ ξυπνούσα
με του Θεού τα αγαθά
Αχ να είχα ένα πορτοκάλι.

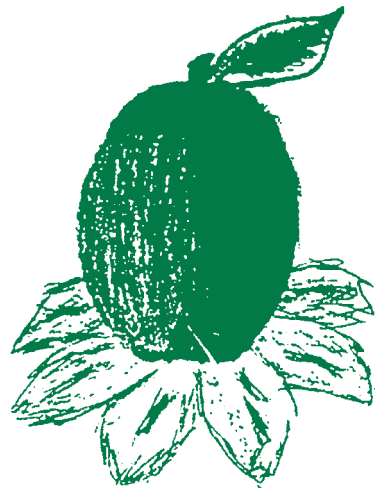
Ένα πορτοκάλι της αυλής μου
το αίμα μου θα γλύκαινε
σε καιρούς τόσο πικρούς.

Ένας γέρος λέει
ποιος ξέρει τον καημό μου;
Τα σπίτια μου τα γκρέμισαν.

Ποιος ξέρει τον καημό μου;
Τα παιδιά μου τα αφάνισαν.
Αχ να είχα ένα πορτοκάλι.

Ένα πορτοκάλι της αυλής μου
ποιος μου φέρνει;
Βλέπω τα ξένα και δεν 'γγίζω.

Ένας γέρος λέει,
οι πορτοκαλιές ανθισαν,
άνθισε πάλι και ο καημός μου.

«Της Κώμης Αιγιαλού»

ΑΝΤΡΙΑΝΑ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ (1952 -). Ποιήτρια. Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Σπούδασε βιοχημεία, ιστορία και φιλοσοφία της ιατρικής στην Αγγλία. Από το 1978 μέχρι το 1980 έζησε στην Καλιφόρνια όπου έγραψε και την ποιητική της συλλογή «Της Κώμης Αιγιαλού». Μετά, μέχρι 1989 ζούσε κι εργαζόταν ως ξένη ανταποκρίτρια στην Αθήνα. Αρκετά ποιήματά της έχουν δημοσιευτεί σε περιοδικά και εφημερίδες.

Το σπίτι

Είχαμ' ένα σπίτι και μας το πήρε η θάλασσα του Ιουλίου.
Δεν το 'λουσε με φως η αυγή,
δεν πρόλαβε να πει νερό τ' αλακατιού,
να δροσιστεί ανεβαίνοντας τα σκαλοπάτια του ήλιου,
μέσ' από κούπες εωθινές·
Κι έμεινε η μέρα εκείνη νεκρό πουλί,
φτερά σπασμένα οι άσπροι τοίχοι.
Δεν ήτανε πανιά να το ταξιδέψουν σ' άλλους τόπους.

Σήμερα το σπίτι εκείνο έγινε το αίμα μας.
Το κουβαλάμε στις φλέβες,
όπου πάμε τ' ακούμε να λέει μέσ' απ' τα τραγούδια του
τον πόνο της καρδιάς που ξεριζώθηκε.
Και στου νοτιά κρυώνει τις γωνιές,
φρεσκοβαμμένο με της προσμονής το χρώμα. [...]

(Απόσπασμα)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (1923 -). Ποιητής. Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Το 1940 κατατάχτηκε εθελοντής στον αγγλικό στρατό και πολέμησε στη Λιβύη και στην Ελλάδα. Από το 1941 μέχρι το 1946 ήταν αιχμάλωτος πολέμου. Μετά την απελευθέρωσή του επέστρεψε στην Κύπρο. Ασχολείται με την ποίηση και τη ζωγραφική. Το 1986 παρουσίασε τη ζωγραφική του εργασία σε ατομική έκθεση στη Λευκωσία. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές: «Σεμνοί σίχοι», «Ηρωική πορεία», «Περηφάνεια», «Ταυτότητα».

Μιχαλάκης Μαραθεϊτής

Ο Ερυθρός Σταυρός

Το απόγευμα έφτασαν στο μικρό δάσος πολλά φορτηγά αυτοκίνητα. Στις δυο πλευρές τους είχαν ζωγραφισμένο από ένα μεγάλο κόκκινο σταυρό.

Πολλοί πρόσφυγες έτρεξαν να δουν τι έφεραν τα αυτοκίνητα.

— Είμαστε από τον Ερυθρό Σταυρό, είπε μια κυρία, που κατέβηκε από το πρώτο αυτοκίνητο. Φέραμε τρόφιμα και ρούχα. Ελπίζουμε αύριο να σας φέρουμε και άλλα.

Από τα αυτοκίνητα κατέβηκαν και άλλες κυρίες. Κάλεσαν πρώτα τις μητέρες, που είχαν μικρά παιδιά, και τους έδωσαν κουτιά με γάλα. Ύστερα φώναξαν να έρθουν οι μητέρες που είχαν πιο μεγάλα παιδιά. Αυτή τη φορά πήγε και η μητέρα του Τάκη. Της έδωσαν ένα ψωμί, διάφορα άλλα τρόφιμα και ρούχα για την ίδια, τον Τάκη και την Ελένη. Ένα χαμόγελο φάνηκε στο λυπημένο της πρόσωπο. Τα έφερε και τα έβαλε στη ρίζα του πεύκου, που τον είχαν σαν κατοικία τους.

Ο Θεός ας προστατεύει αυτούς, που δουλεύουν στον Ερυθρό Σταυρό, είπε η μητέρα.

— Τι είναι ο Ερυθρός Σταυρός; ρώτησε με απορία ο Τάκης.

Μια κυρία, απ' εκείνες που ήρθαν με τα αυτοκίνητα, άκουσε την ερώτηση του Τάκη και του απάντησε:

— Ο Ερυθρός Σταυρός είναι μια οργάνωση που ενδιαφέρεται για όλους τους ανθρώπους που υποφέρουν. Φροντίζει ιδιαίτερα για τους πληγωμένους στρατιώτες στον πόλεμο και για τους πρόσφυγες που χάνουν τα σπίτια τους.

Ο Τάκης άκουε με προσοχή. Έμεινε για λίγο σκεφτικός και ύστερα είπε με αποφασιστικότητα:

— Όταν θα μεγαλώσω, θα δουλέψω κι εγώ στον Ερυθρό Σταυρό.

Η κυρία τού χαμογέλασε, τον χάιδεψε στο κεφάλι και του είπε:

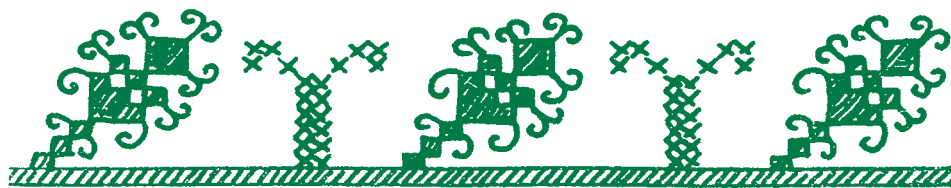
— Μπράβο, παιδί μου. Αυτό που θέλεις είναι μια ευγενική επιθυμία. Σου εύχομαι να την πραγματοποιήσεις. Την πιο μεγάλη χαρά τη νιώθει ο άνθρωπος όταν δουλεύει για να λιγοστέψει τον πόνο των άλλων ανθρώπων και να τους κάνει πιο ευτυχισμένους.

Με τα τρόφιμα, που έφερε ο Ερυθρός Σταυρός, όλοι οι πρόσφυγες στο μικρό δάσος ένιωσαν μια ανακούφιση. [...]

«Το προσφυγόπουλο της Κύπρου»

ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΜΑΡΑΘΕΥΤΗΣ (1926 -). Γεννήθηκε στην Πάφο. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα και αργότερα έκαμε μεταπτυχιακές σπουδές στην Αμερική. Εργάστηκε ως καθηγητής σε γυμνάσια. Από το 1967 μέχρι το 1986 που αφυπηρέτησε ήταν διευθυντής της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου. Ασχολήθηκε με παιδαγωγικές μελέτες και με τη λογοτεχνία. Εξέδωσε την παιδική νουβέλα *«Το προσφυγόπουλο της Κύπρου»* το 1977. Άλλα έργα του: *«Διαλογισμοί»*, *«Θέματα Εφηβείας»* κ.ά.

Σοφία Μουαΐμη

Ένα μπουκέτο λαλέδες

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το διήγημα «Ένα μπουκέτο λαλέδες» της συλλογής «Εκείνο το καλοκαίρι» της Σοφίας Μουαΐμη. Η Άννα, η ηρωίδα του έργου, βλέποντας την κόρη της να σκαρφαλώνει στα βράχια, για να κόψει ανεμώνες, θυμάται τα χρόνια που ήταν κι αυτή παιδί και σκαρφάλωνε στα βράχια, μάζευε λαλέδες και χαιρόταν τη θάλασσα του χωριού της. «Τότε που όλοι ήταν ευτυχισμένοι και δεν το ήξεραν». Θυμάται ακόμα το μεγάλο κούφωμα του βράχου που κρύφτηκε τότε, εκείνη «τη φοβερή μέρα του Ιούλη» που γι' αυτήν ακριβώς τη μέρα μάς μιλά και το απόσπασμα που ακολουθεί. Στο τέλος, θυμάται η Άννα, με πολλές προφυλάξεις βγήκε από τον κρυψώνα της και κατάφερε να φτάσει στο σπίτι της. «Σε δυο τρεις μέρες τους έδωξαν όλους απ' το χωριό», παίρνοντας έτσι το δρόμο της προσφυγιάς.

[...] Εκείνο το καλοκαίρι, μόλις έκλεισαν τα σχολεία, μια ομάδα από συμμαθητές και συμμαθήτριές της αποφάσισαν να κατασκηνώσουν στην ακρογιαλιά. Ανάμεσά τους κι η Άννα.

Πήραν λοιπόν δυο τσαντίρια και απ' την πρώτη κιόλας μέρα των διακοπών πήγαν και κατασκηνώσαν στην ακρογιαλιά. Πόσο όμορφα περνούσαν. Σηκώνονταν προτού χαράξει η αυγή και κολυπούσαν. Έκαναν χίλια δυο παιχνίδια.

Έτσι κι εκείνο το πρωινό του Ιούλη ξύπνησαν προτού χαράξει. Βγήκαν απ' τα τσαντίρια κι ετοιμάζονταν για το πρωινό τους κολύμπι.

Τα πλοία που είδαν να πλησιάζουν στην παραλία τούς έκαναν να μαρμαρώσουν.

Δεν ήξεραν τι να κάνουν. Τα άλλα παιδιά άρχισαν να τρέχουν.

— Πάμε στα σπίτια μας, φώναξαν μερικά και στη στιγμή εξαφανίστηκαν.

Η Άννα απόμεινε να κοιτάζει τις κόκκινες σημαίες με τα μισοφέγγαρα να κυματίζουν στα πλοία, που ολοένα και πλησίαζαν, κι ένιωσε έναν πόνο βαθιά στην καρδιά. Τότε δεν μπορούσε να εξηγήσει αυτό το περίεργο συναίσθημα που ένιωθε.

Πήγε να τρέξει, αλλά τα πόδια της δεν την υπάκουαν. Τα πλοία προχωρούσαν σταθερά προς την ακρογιαλιά. Χωρίς να το καλοσκεφτεί, έτρεξε και κρύφτηκε ανάμεσα στα βράχια. Ποιος να το 'λεγε πως και σ' αυτό το αλλιώτικο παιχνίδι και πάλι θα τη βοηθούσαν τα βράχια. Έμεινε εκεί κρυμμένη μια ολόκληρη μέρα.

Έβλεπε τους στρατιώτες να μπεινοβγαίνουν στα πλοία κι η καρδιά της χτυπούσε δυνατά.

Άκουε τα βήματά τους στα βράχια πάνω απ' το κεφάλι της και προσπαθούσε να κρατήσει ακόμα και την ανάσα της, για να μην προδοθεί.

Πόσο διέφεραν λοιπόν αυτές οι στιγμές από εκείνες του παιχνιδιού, αναρωτιόταν κι αυτό της έδινε κουράγιο. Να 'ταν άραγε κι αυτό ένα παιχνίδι; Ήξερε όμως πολύ καλά πως δεν ήταν παιχνίδι. Ήταν μια πραγματικότητα, που θα την πλήρωναν όλοι πολύ ακριβά. Αυτό άλλωστε της έλεγε κι ο φόβος που ένιωθε μέσα της.

Απ' εκεί που βρισκόταν μπορούσε να τα βλέπει όλα, χωρίς κανείς να τη βλέπει.

Ήταν παιδί τότε και δεν μπορούσε να καταλάβει πόσο επικίνδυνα ήταν όλα. Δεν μπορούσε να καταλάβει πως αυτά τα πλοία, που έβλεπε, σήμαιναν πόλεμο, εισβολή. [...]

(Απόσπασμα)

«Εκείνο το καλοκαίρι»

ΣΟΦΙΑ ΜΟΥΑΪΜΗ (1952 -), Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Εργάστηκε για μερικά χρόνια ως δασκάλα και μετά προσλήφθηκε στο Τμήμα Παιδικών Προγραμμάτων του ΡΙΚ. Έγραψε το παιδικό θεατρικό έργο «Μια φορά κι έναν καιρό», που βραβεύτηκε από το ΘΟΚ και ανεβάστηκε από την παιδική σκηνή του το 1983. «Η Αλίκη στην Παραμυθόχωρα» (συνεργασία), άλλο θεατρικό της, ανεβάστηκε επίσης από την παιδική σκηνή. Έγραψε επίσης τη συλλογή παιδικών διηγημάτων «Εκείνο το καλοκαίρι», που πήρε έπαινο από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου το 1984.

Όλα ζητούν τη λευτεριά

Στην όμορφη πατρίδα μου
βαριά χτυπά η καμπάνα.
Κλαίει η μάνα το παιδί
και το παιδί τη μάνα.
Την όμορφη πατρίδα μου
πόδι βαρύ πατάει.
Κι όμως η κάθε σκέψη μας
στη λευτεριά πετάει.
Και η καρδιά μας λαχταρά
της λευτεριάς τη μέρα.
Το χαίρε, ω χαίρε, λευτεριά,
να πούμε και δω πέρα.
Στην όμορφη πατρίδα μου
πουλιά δεν κελαδούνε
γλυκόλαλα τραγούδια·
τη μυρωδιά της κρύβανε
με πόνο τα λουλούδια.
Κι όλο δακρύζ' η θάλασσα
βογγάει κι η στεριά.
Κι όλα μαζί προσμένουμε
για νά 'ρθει η Λευτεριά.

ΕΥΑΓΟΡΑΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΔΗΣ (1938 - 1957). Γεννήθηκε στην Τσάδα της Πάφου. Ενώ ήταν ακόμα μαθητής στο γυμνάσιο, πήρε μέρος στον αγώνα του 1955-59. Συλλήφθηκε από τους Άγγλους και καταδικάστηκε σε θάνατο. Απαγχονίστηκε στις 13 του Μάρτη το 1957. Από τα παιδικά του χρόνια ασχολήθηκε με την ποίηση. Άφησε ανέκδοτα πολλά ποιήματά του και μερικά πεζογραφήματα. Ποιήματά του δημοσιεύτηκαν στο βιβλίο του Γ. Χατζηκωστή «Ευαγόρας Παλληκαρίδης».

Τώρα που στα βουνά της Κύπρου μας

Τώρα που στα βουνά της Κύπρου μας
τ' αντάρτικο τον τύραννο χτυπάει
κι η Μεγαλόχαρη Παρθένα μας
του Διγενή τα όπλα ευλογάει.

Τώρα που η σκλάβη η γη ποτίστηκε
με αίμα από κρεμάλες κι από βόλι,
της λευτεριάς το δένδρο θέριεψε
και θ' αγκαλιάσει πια την Κύπρο όλη.

Π. Ιωάννου - Γ. Γρηγοριάδη, «Το έπος της ΕΟΚΑ»

ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΠΑΡΙΔΗΣ (1933 - 1958). Ηρωική μορφή του απελευθερωτικού αγώνα του 1955-59. Γεννήθηκε στην Αναφωτιά της Λάρνακας. Συλλήφθηκε από τους Άγγλους το 1955 και απόδρασε το 1957. Έπεσε, πολεμώντας εναντίον των Άγγλων, στο χωριό Βάβλα, στις 27 Αυγούστου το 1958. Ασχολήθηκε με την ποίηση από τα εφηβικά του χρόνια. Ποιήματά του δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Κυπριακά Γράμματα» (1951-52).

Ήταν ή επί τας

- B. — Γιατί κρατείς στο χέρι σου, μητέρα, την ασπίδα;
A. — Για σε, παιδί μου, την κρατώ, για σε, καλέ Βρασίδα!
Θα σου τη δώσω σήμερα να πας να πολεμήσεις
Και τη γλυκιά πατρίδα σου και συ να την τιμήσεις.
B. — Εμπρός, αμέσως δώσ' μου την στη μάχη να πηδήσω
Και νικητής, μανούλα μου, να σου τη φέρω πίσω.
A. — Βρασίδα, θέλω στη φωτιά παράτολμος να μπαίνεις
Και με πληγές στο στήθος σου περήφανος να βγαίνεις.
Σε στρατό όλο σκόρπιζε μονάχος σου τη φρίκη
Και σέρνε πάντα πίσω σου τη δαφνοφόρα νίκη.
B. — Με τη βαριά ασπίδα μου και το βαρύ κοντάρι
θα δουν το γιο σου να πηδά στες μάχες σαν λιοντάρι
Και πρώτος πάντα στη φωτιά, καθώς ποθείς, θα τρέχει
Και μ' αίματα στο διάβα* του το δόρυ* του θα βρέχει
Σε στρατό όλο μόνος του τη φρίκη θα σκορπίζει
Και για τη Σπάρτη γελαστός το Χάρο θ' αντικρίζει.
A. — Χαίρω που το καθήκον σου το ξέρεις, ω Βρασίδα.
B. — Α! τι καλά να σκοτωθώ κρατώντας την ασπίδα!
A. — Να! σου τη δίνω για να πας στη μάχη να παλέσεις
Κι ή να τη φέρεις νικητής ή πάνω της να πέσεις!

«Κυπριακή Μούσα», 1907

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΟΣ (1881 - 1930). Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Σπούδασε νομικά στη Γενεύη. Ασχολήθηκε συστηματικά με την ποίηση. Με την έκδοση της σατιρικής εφημερίδας «Μαστίγιον» (1911 - 1930) έγινε ιδιαίτερα γνωστός και αγαπητός ως σατιρικός ποιητής. Ήταν από τους πρώτους που έγραψαν ποιήματα για παιδιά. Μερικά από τα έργα του: «Σχολική μούσα», «Νέα σχολική μούσα», «Ελληνικές προσευχές».

το διάβα: το πέραςμα

το δόρυ: το κοντάρι, αρχαίο πολεμικό όπλο

Γιώργος Πετούσης

«Αγκάθιν στην καρκιάν μου»

Αγρίμι, που παραδέρνει πληγωμένο,
μουγκρίζοντας
σέρνω το πρόσωπό μου!
Έχω στα χείλη μου στυφό παράπονο:
Κερύνεια
Αμμόχωστος
χρυσή μου άμμος!
Άμμος - καταιγίδα.
Κι εσύ, Ακανθού,
πώς έχεις γίνει «αγκάθιν στην καρκιάν μου!»

«Ο αδερφός μου Ονήσιλος»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΟΥΣΗΣ (1943-). Γεννήθηκε στη Λεμεσό. Τέλειωσε το Λανίτειο Γυμνάσιο. Ασχολείται με το εμπόριο. Άρχισε να γράφει ποίηση από τα μαθητικά του χρόνια, αλλά την πρώτη του ποιητική συλλογή την εξέδωσε το 1977. Ποιήματα και άρθρα του δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες και περιοδικά. Ποιητικές του συλλογές: «Στον ίσκιο του θανάτου», «Ενόραση» και «Ο αδερφός μου Ονήσιλος».

Φώτης Πίττας

Στις Μητέρες των Πεσόντων

Ο Φώτης Πίττας, το Γενάρη του 1958, έγραψε το παρακάτω ποίημα, σαν ένα αφιέρωμα σ' όλες τις μάνες που τα παιδιά τους έπεσαν στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955. Οκτώ μήνες αργότερα το ποίημα αυτό ταίριαζε και στη δική του πικρομάνα.

[...] Στου παιάνα* το σάλπισμα γροικώντας*
τα παιδιά σας ζωστήκαν το σπαθί.
Κι ατρόμητα λένε «παρόν» στη φωνή
τη σκιά του θανάτου αψηφώντας*.

Τιμή σε σας που θρέψατε λεβεντιονιούς,
στην πατρίδα θυσία προσφέροντάς τους.
Κι αν σας λείψανε πια απ' την αγκάλη,
μην κλαίτε! Τους αγκαλιάζει Μάνα
πιο μεγάλη!

ΦΩΤΗΣ ΠΙΤΤΑΣ (1935 - 1958). Γεννήθηκε στο Φρέναρος. Αποφοίτησε από το Διδασκαλικό Κολέγιο Μόρφου και εργάστηκε ως δάσκαλος. Πήρε μέρος στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59. Συλλήφθηκε από τους Άγγλους. Μετά κατόρθωσε να δραπετεύσει από τα κρατητήρια της Πύλας, για να συνεχίσει τη δράση του στον αγώνα. Έπεσε ηρωικά στον Αχυρώνα του Λιοπετρίου μαζί με τους συναγωνιστές του, Ανδρέα Κάριο, Ηλία Παπακυριακού και Χρίστο Σαμάρα στις 2 του Σεπτεμβρίου το 1958. Από τα μαθητικά του χρόνια έγραφε στίχους για τη σκλαβωμένη πατρίδα, για την ελευθερία.

παιάνας: πολεμικό τραγούδι

γροικώ (γροικώντας): ακούω, υπακούω

αψηφώ (αψηφώντας): περιφρονώ, δεν υπολογίζω

Ανδρέας Πολυδώρου

Η Θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου

Μάρτης μήνας. Η εποχή που η γη ετοιμάζεται να πετάξει το βαρύ χειμωνιάτικο μανδύα για να ρίξει επάνω της το πιο ωριόπλοτο πέπλο της. Τα πουλιά, χωμένα στις φυλλωσιές, χαιρετάνε την Άνοιξη με τις πιο γλυκές μελωδίες τους.

Τρεις του Μάρτη 1957. Κυριακή της αποκριάς. Ημέρα του γλεντιού και της ευθυμίας. Όμως στις καρδιές των ανθρώπων είναι θρονιασμένος βαρύς χειμώνας.

Είναι βαθύ πρωί. Δεν έχει ακόμη ροδίσει η αυγή, ενώ η δυνατή βροχή και η ανεμοθύελλα δίνουν μια αγριωπή μεγαλοπρέπεια στις απόκρημνες βουνοπλαγιές. Τα πουλιά δεν πρόλαβαν να χαιρετίσουν την καινούρια μέρα. Δεν πρόλαβαν ούτε τα κεφαλάκια να προβάλουν από τις φωλιές τους και λούφαξαν* πάλι από τον ασυνήθιστο κρότο των ελικοπτέρων και των άλλων μηχανοκίνητων.

Το μοναστήρι της Παναγίας του Μαχειρά από μέρες τώρα έχει μετατραπεί σε αρχηγείο των επιχειρήσεων του κατακτητή εναντίον των ανταρτών και είναι απομονωμένο από τον υπόλοιπο κόσμο. Η περίπολος ψάχνει για σημάδια, που οδηγούν στο κρησφύγετο, που οπωσδήποτε έχει επισημανθεί στην περιοχή αυτή. Κάτι πατημασιές διακρίνει ένας στρατιώτης. Ακριβώς κάτω από τις πατημασιές αυτές πέντε άνθρωποι με κρατημένη ανάσα παρακολουθούν τις κινήσεις στην επιφάνεια με τ' αυτιά κολλημένα στον τοίχο της σπηλιάς.

— Αδέρφια! Ο Θεός να με βγάλει ψεύτη. Προδοθήκαμε, ψιθύ-

λουφάζω: μένω σιωπηλός και ακίνητος από φόβο

ρισε ο Γρηγόρης.

— Αρχηγέ! Μαζί σου στη ζωή και στο θάνατο! του απάντησαν όλοι, μ' ένα στόμα.

Δεν πρόλαβαν να τελειώσουν την κουβέντα και η περίπολος φθάνει πάνω από την είσοδο του κρησφυγέτου. Έχουν καλές πληροφορίες για τη θέση του, γιατί, αλίμονο, οι Εφιάλτες δεν έλειψαν ποτέ! Μα να που δεν υπάρχει κανένα σημάδι. Το κρησφύγετο ήταν καλά καμουφλαρισμένο. Οπότε ξαφνικά το πόδι κάποιου στρατιώτη βουλιάζει σε χώμα μαλακό, νιόσκαφτο. Αυτό ήταν! Καλούν τους άνδρες, που είναι μέσα, να εξέλθουν. Καμιά απάντηση.

— Σύντροφοι! Εσείς να βγείτε. Θα σας χρειαστεί αλλού η πατρίδα. Εγώ πρέπει να μείνω εδώ, τους είπε με σταθερή και ήρεμη φωνή ο Γρηγόρης.

Μια χειροβομβίδα ρίχνεται στην είσοδο και σε λίγο τέσσερις άνδρες, με τα χέρια υψωμένα, παραδίνονται στον εχθρό. Μια ριπή πολυβόλου από το κρησφύγετο πληγώνει θανάσιμα έναν Άγγλο δεκανέα. Μια τρομερή και άنيση πάλη αρχίζει. Οι Άγγλοι μεταφέρουν στρατό με ελικόπτερα, για να καταβάλουν τον αντίπαλο! Έναν άνθρωπο! Στέλνουν τον Αυγουστή, έναν από τους άνδρες που παραδόθηκαν, να πείσει το Γρηγόρη να παραδοθεί.

Είναι μεγάλος ο πόθος τους να συλλάβουν ζωντανό τον υπαρχηγό της ΕΟΚΑ. Στηρίζουν πολλές ελπίδες σε μια τέτοια επιτυχία. Είναι πρώτα το ηθικό πλήγμα εναντίον του αγώνα. Κι ύστερα πόσα μυστικά μπορείς να αποσπάσεις από έναν υπαρχηγό! Μα ούτε Αυγουστής φαίνεται ούτε Γρηγόρης. Προτιμούν τη μάχη. Μέχρι το απόγευμα κρατάει η άنيση πάλη και το σθένος* των δυο ανδρών δεν κάμπτεται. Με χειροβομβίδες και πολυβόλα κρατούν τους στρατιώτες μακριά. Οι Άγγλοι καταφεύγουν σε κάτι τρομερό και τερατώδες. Χύνουν βαρέλια βενζίνης στο στόμιο της σπηλιάς. Πυκνοί καπνοί ανεβαίνουν προς τα ύψη. Ένας στρατιώτης κατορθώνει να τοποθετήσει στην κορυφή του κρησφυγέτου ένα κουτί με εκρηκτικές ύλες. Ακολουθεί δυνατή έκρηξη. Εκείνη τη στιγμή εμφανίζεται και πάλι ο Αυγουστής με το πρόσωπο ματωμένο και κατακαμένο. Μένει μόνος εκεί μέσα ο

σθένος: ηθική δύναμη

Αυξεντίου ν' αναμετρηθεί με το θάνατο. Ένας μονάχα διάλογος με τη ζωή. Λίγες στιγμές ακόμη. Σαν κινηματογραφική ταινία περνούν από μπροστά του τα περασμένα. Αναπολεί τα ξένοιαστα, αξέχαστα παιδικά του χρόνια στη Λύση, εκεί κάτω στην καρδιά του καυτερού κάμπου, τη νοσταλγική μαθητική ζωή.

Ξανάρχονται στη μνήμη του οι αθώες παιδικές αντιζηλίες και τα καυγαδάκια με τη Χρυσταλλού, τη μικρότερή του αδελφή, οι καθημερινές ιππασίες, οι παιδικοί του φίλοι, που όλοι μαζί ανέμελα αναζητούσαν και έβρισκαν τη χαρά μέσα στ' αλώνια του χωριού, στην πλατεία με τις βρύσες, στα στενορόμια* και όπου αλλού. Έρχεται στο νου του ολοζώντανη η μορφή του εθνομάρτυρα Κυπριανού. Βλέπει ξανά μπροστά του το ηλεκτρισμένο ακροατήριο να τον χειροκροτεί ζωηρά ώρα πολλή για την ωραία ερμηνεία του στο ρόλο του αρχιεπισκόπου Κυπριανού από το ποίημα του Βασίλη Μιχαηλίδη «Η 9η Ιουλίου εν Κύπρω». Και βγαίνουν ασυναίσθητα από τα χείλη του οι στίχοι του ποιητή...

Αναθυμιάται την παραμονή του στην Ελλάδα ως αξιωματικός του ελληνικού στρατού, την προπαρασκευή του αγώνα. Το ξεκίνημα και το μοιραίο εκείνο πέσιμο της ταυτότητας. Τις επικίνδυνες νυχτερινές πορείες και ενέδρες, όπου σαν ζαρκάδι πετούσε από ράχη σε ράχη κι είχε γίνει ο φόβος και ο τρόμος του εχθρού. Φέρνει στο μυαλό του τις φονικές μάχες που είχε κάνει με ακριβούς συντρόφους με τον εχθρό και βυθίζεται σε όνειρο. «Ω! είναι ωραία η ζωή! Είναι ωραίο να 'χεις το σπίτι σου, τη γυναίκα σου και παιδιά, πολλά παιδιά, να τρέχουν να σε καλωσορίσουν με τα αθώα πεταλουδίσματα και τα ξεφωνητά τους: να σε πλημμυρίζουν ευτυχία, σαν γυρίζεις το βράδυ κατάκοπος από τα χωράφια...»

Μα τ' όνειρο κόβεται στη μέση. Κι ο Γρηγόρης βρίσκεται ανάμεσα ζωής και θανάτου. Διαφεντευτής* και της ζωής και του θανάτου! Ναι! Έχει το τραγικό προνόμιο της επιλογής.

Πέρα στην απέναντι πλαγιά οι μυγδαλιές, που βιάστηκαν οι τρελές να βάλουνε τα γιορτινά τους και να στήσουν πρώτες, όπως πάντα, το χορό στο μεγάλο γιορτάσι της πλάσης, στέκουν εκεί βουβοί μάρτυρες της μεγάλης θυσίας. Οι φλόγες ζώνουν το

στενορόμια: στενά δρομάκια

διαφεντευτής (διαφεντεύω): αφέντης, αυτός που εξουσιάζει

κορμί του και αρχίζει να λιώνει σαν λαμπάδα. Μα το παλικάρι συνεχίζει να πολεμά, λες και μια αόρατη δύναμη επούλωνε τις πληγές και έσβηνε μεμιάς τους πόνους.

Μια δυνατή έκρηξη ακολουθεί. Με την υπεύθυνη εκλογή του ο Γρηγόρης κάνει το μεγάλο άλμα. Ο σεμνός και ανεπιτήδευτος* νέος, ο τίμιος δουλευτής του μεσαρίτικου κάμπου, με το θρυλικό αγώνα του και την ηρωική θυσία του γίνεται το σύμβολο μιας ηρωικής εποχής. Κι ο τόπος εκείνος, που αγιάστηκε με το αίμα του παλικαριού, το κρησφύγετο, που αναστηλώθηκε απλά και απέριττα* με πέτρες από την πλαγιά γύρω, έγινε τόπος προσκυνήματος των Κυπρίων.

Οι στρατιώτες ανασύρουν μέσα από τα συντρίμματα το καψαλισμένο και ακρωτηριασμένο κορμί του ήρωα. Το πρόσωπο και το κορμί του είναι αγνώριστο. Ο γερο-Πιερής ζητάει το νεκρό του παιδιού του να τον θάψει στο χωριό του. Να δεχτεί το νεκρό η γη, που τον γέννησε. Υπάρχει ένας πανάρχαιος, άγραφος νόμος, να σέβεται ο εχθρός τους νεκρούς του αντιπάλου. Οι Άγγλοι δε σεβάστηκαν ούτε τους νεκρούς μας. Θάψανε κρυφά τον ήρωα στις κεντρικές φυλακές.

Ένας απλός και απέριττος σιδερένιος σταυρός σε μια σύντομη επιγραφή δείχνει στον προσκυνητή των Φυλακισμένων Μνημάτων τη θέση όπου αναπαύονται τα οστά του Γρηγόρη ανάμεσα στα αδέρφια του, που πέσανε κι αυτοί για την ελευθερία της πατρίδας.

Η μοσκοβολιά που σκορπίζουν γύρωθε τα άσπρα κρίνα, που σκεπάζουν τα μνήματα, είναι θαρρείς η ενσάρκωση των αγνών ψυχών των ηρώων μας.[...]

(Απόσπασμα)

ΑΝΔΡΕΑΣ Π. ΠΟΛΥΔΩΡΟΥ (1932 -). Γεννήθηκε στον Άγιο Ερμόλαο. Αφυπηρέτησε ως επιθεωρητής από τη Δημοτική Εκπαίδευση το 1992. Διετέλεσε μέλος της πρώτης συντακτικής επιτροπής και αργότερα διευθυντής του περιοδικού «Παιδική Χαρά». Έγραψε ιστορικά αφηγήματα. Δημοσίευσε μελέτες και άρθρα σε εφημερίδες και εκπαιδευτικά περιοδικά. Εξέδωσε τα βιβλία: «Εμείς και τα παιδιά», «Η Ξυλοφάγου», «Ιστορία της Κύπρου» για την Ε' και Στ' δημοτικού, «Μελέτες και άρθρα».

ανεπιτήδευτος: ελικρινής, απροσποίητος
απέριττος: απλός, λιτός

Κίκα Πουλχερίου

Τα βομβαρδιστικά

«Το 'μαθες το νέο;» μου κάνει ο αδελφός μου, μόλις γύρισα απ' το σχολείο. «Μας στέλνουνε το ξαδερφάκι τον Τζονή».

Απ' την πολλή χαρά μου ξεχάστηκα. Δε ρώτησα γιατί. Καιρό είχαμε να δούμε το ξαδερφάκι. Κι ύστερα, έτσι όπως ζούσαμε απομονωμένοι στο χωριό, ακόμα ένα αγόρι στην παρέα μας και στα παιχνίδια μας ήτανε πολύ σπουδαίο πράγμα.

Λίγο πιο ύστερα έμαθα γιατί μας τον στέλνανε. Φοβότανε, λέει, τα γερμανικά αεροπλάνα που τον τελευταίο καιρό όλο και κάνανε πιο συχνές επιδρομές. Μια δυο φορές μάλιστα είχανε βομβαρδίσει το στρατιωτικό αεροδρόμιο κοντά στη Λευκωσία. Όπως και να το κάνουμε, σ' αυτό το απόμερο χωριό που ζούσαμε εμείς, είμαστε πιο ασφαλισμένοι.

Ύστερα από δυο μέρες έφτασε ο Τζονής μ' ένα βαλιτσάκι που είχε μέσα τα ρούχα του κι ένα κουτί ζαχαρωτά, που τα 'στελνε για μας η θεία. Ψηλός κι αδύνατος, με γαλάζια μάτια και ξανθά μαλλιά, έμοιαζε ίδιος κι απaráλλαχτος Εγγλέζος. Γι' αυτό άλλωστε του είχανε κολλήσει και το παρατσούκλι «ο Τζονής». Μόνο που καθώς τον κοίταξα, μου φάνηκε λιγάκι χλωμός, σαν να 'χε περάσει κάποια μεγάλη αρρώστια.

«Καλώς το το μωρό μας», έκανε η μητέρα και τον αγκάλιασε μ' αγάπη. Τον αγκαλιάσαμε κι εμείς και τον φιλήσαμε. Τα ζαχαρωτά της θείας ήταν καταπληκτικά. Είχαμε μπουχτίσει* τόσο καιρό το μαύρο κριθαρένιο ψωμί και τις σταφίδες.

μπουχτίζω: παραχορταίνω

Ξαφνικά, δεν ξέρω τι τον έπιασε τον αδελφό μου, άρχισε να κάνει τα «βομβαρδιστικά». Βούιζε και ξεφυσούσε σαν αληθινο μαχητικό αεροπλάνο. Μ' άρεσε η ιδέα. Σηκώθηκα απ' τη θέση μου, πήγα και στάθηκα πλάι του και άρχισα να βουίζω σαν αληθινό στούκας*. Εμείς στο χωριό δεν τα βλέπαμε συχνά τα βομβαρδιστικά. Μονάχα μια δυο φορές πέρασαν από πάνω μας κι ήτανε τόσο ψηλά που μόλις τα διακρίναμε, λευκές, μικρές κουκκίδες στον ουρανό. Γι' αυτό και δεν τα λογαριάσαμε ποτέ στα σοβαρά.

Το ξαδερφάκι, ο Τζονής, καθώς μας άκουσε, μπερδεύτηκε. Έφερε ένα γύρο το βλέμμα, μας κοίταξε για μια στιγμή σαστισμένα κι ύστερα δίνοντας μια, όρμησε και τρύπωσε κάτω απ' το στολισμένο κρεβάτι της μαμάς.

Εμείς βάλαμε τα γέλια. Γελούσαμε δυνατά, τρανταχτά, ώσπου μας άκουσε η μητέρα κι ήρθε να δει τι συμβαίνει.

Της δείξαμε το κρεβάτι. Έσκυψε, σήκωσε τα στρωσίδια κι είδε τον Τζονή ξαπλωμένο μπρούμυτα να κλαίει απαρηγόρητα.

— Τι του κάνατε; ακόμα δεν έφτασε να 'ρθει το παιδί, μας είπε θυμωμένα. Κι εγώ που νόμισα πως...

— Τίποτα δεν του κάναμε, πετάχτηκε στη μέση ο αδερφός μου. Εμείς παίζαμε τα βομβαρδιστικά.

— Να μην τα ξαναπαίξετε τα βομβαρδιστικά. Μ' ακούτε; Να μην τα ξαναπαίξετε, έκανε πιο άγρια η μητέρα. Χάθηκαν τόσα άλλα παιχνίδια; Τα βομβαρδιστικά βρήκατε;

Δεν καταλαβαίναμε γιατί ήταν τόσο κακό που παίζαμε τα βομβαρδιστικά. Κάθε μέρα τα παίζαμε εγώ κι ο αδελφός μου στο διπλανό χωράφι. Το μοιράζαμε σε χώρες, δική μου, δική του. Ύστερα, ανοίγοντας τα χέρια σαν φτερούγες, κάναμε επιδρομές ο ένας στη χώρα τ' αλλουνού και μπαμ μπαμ πετυχαίναμε στόχους.

στούκας: γερμανικά βομβαρδιστικά

Στο κάτω κάτω παιχνίδι ήτανε και τώρα, όπως τις άλλες φορές. Τι το 'πιασε το Ξαδερφάκι μας τον Τζονή και κρύφτηκε κάτω απ' το κρεβάτι;

Με φωνές και μαλώματα η μητέρα μάς έστειλε έξω. Σαν βρεθήκαμε στην αυλή, κοιταχτήκαμε με τον αδελφό μου και βάλουμε πάλι τα γέλια. Ακούς εκεί να κρυφτεί κάτω απ' το κρεβάτι, γιατί κάναμε τα βομβαρδιστικά! Αυτό δεν μπορούσαμε να το καταλάβουμε κι όσο κι αν μας ανάγκαζε η μητέρα να το ξεχάσουμε δεν το ξεχνούσαμε. Σαν τσακωνόμαστε μάλιστα καμιά φορά με τον Τζονή του φωνάζαμε «Σταμάτα, αλλιώςτικα θα σου κάνουμε τα βομβαρδιστικά». Αυτό ήταν. Έπιανε τόπο.

Ο Τζονής έκατσε μαζί μας στο χωριό αρκετές μέρες. Η μητέρα μάς έλεγε πως του έκανε καλό. Ξαναβρήκε το χρώμα του, το κέφι του και το σπουδαιότερο έπαψε πια να ξυπνάει τις νύχτες και να κλαίει τρομαγμένος. Έτσι μπορούσε τώρα πια να γυρίσει στο σπίτι του και στους δικούς του.

Έφυγε ο Τζονής κι εμείς μείναμε πάλι μόνοι. Τώρα μπορούσαμε ελεύθεροι να παίζουμε όχι μόνο τα βομβαρδιστικά, μα και τους αιχμαλώτους, τους τραυματίες, τους σκοτωμένους.

Ο πόλεμος ήτανε για μας ένα παιχνίδι, ώσπου ένα βράδυ εκεί που καθόμαστε όλοι γύρω στο τραπέζι φάνηκαν τα γερμανικά στούκας πάνω απ' το χωριό. Πετούσανε χαμηλά, κάνανε τρομερό θόρυβο, τρίξανε τα τζάμια και η σκεπή.

«Θα μας βομβαρδίσουν. Πέστετε όλοι μπρούμυτα», φώναξε ο πατέρας.

Μ' έπιασε σύγκρουσ*. Τα χέρια μου πάγωσαν κι η καρδιά μου, χτυπούσε τόσο δυνατά, έκανε πιο πολύ θόρυβο κι απ' τα γερμανικά στούκας. Το σπίτι είχε μικράνει ξαφνικά τόσο πολύ κι εγώ δεν ήξερα πού να κρυφτώ, για να γλιτώσω.

Τίποτ' άλλο δεν έβλεπα παρά μονάχα το στολισμένο κρεβάτι της μητέρας. Σηκώθηκα με κόπο και τρύπωσα από κάτω. Πόσα

σύγκρουσ: ρίγος

λεπτά βάσταξε η επιδρομή ούτε που θυμάμαι. Θυμάμαι μόνο πως, σαν φύγανε τα βομβαρδιστικά και μου πέρασε λιγάκι ο φόβος, άπλωσα το πόδι μου κι άγγιξα άλλο ένα ανθρώπινο πόδι κάτω απ' το κρεβάτι.

«Φοβήθηκες πολύ;» μου κάνει δίπλα μου μια λεπτή, τρεμάμενη φωνούλα.

Αλήθεια πώς λέπτυνε κι άλλαξε έτσι ξαφνικά η φωνή του αδερφού μου!

Δεν τ' απάντησα. Άπλωσα μονάχα το χέρι κι έσφιξα το δικό του.

Ευτυχώς που ο Τζονής δεν ήταν πια μαζί μας. Αλλιώςτικα θα ρώ πώς εγώ κι ο αδελφός μου θα μέναμε μια ολάκερη ζωή κάτω απ' το κρεβάτι, μην ανταμώσουμε τα γαλάζια μάτια του. [...]

ΚΙΚΑ ΠΟΥΛΧΕΡΙΟΥ (1934 -). Γεννήθηκε στη Λακατάμεια. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται αποκλειστικά με την παιδική λογοτεχνία. Τιμήθηκαν με κρατικό βραβείο παιδικής λογοτεχνίας και με βραβείο του Συνδέσμου Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου, τα βιβλία της «Σπιτοκαλυβάκι μου», «Δυο σειρές στρατιωτάκια» και «Μαριούλα - Μαριγώ». Βραβεύτηκαν επίσης και άλλα ανέκδοτα έργα της. Με το βιβλίο της «Όμορφη μου καρδερίνα» περιλήφθηκε στο Διεθνή Τιμητικό Κατάλογο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν. Άλλα έργα της: « Πόσο κοντά είναι το φεγγάρι» και τα θεατρικά: «Η κυρά μας η αλεπού» και «Ο Λιόντας» που ανεβάζστηκαν στη σκηνή.

Ρένος Πρέντζας

[Το επισκεπτήριο στα κρατητήρια]

Το κείμενο, που ακολουθεί, είναι ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Ρένου Πρέντζα «Ο Θοδωρής», που αναφέρεται στον αγώνα του 1955-59. Όταν άρχισε ο αγώνας, ο Θοδωρής, ο κεντρικός ήρωας του έργου, ήταν μόναχα δέκα χρόνων και τον παρακολουθούμε μέσα από τις σελίδες του βιβλίου να μεγαλώνει και συνειδητά πια να μπαίνει στον αγώνα. Παίρνουμε έτσι το μήνυμα πως και η προσφορά των μικρών παιδιών σ' εκείνο τον αγώνα ήταν σημαντική.

Συγκλονιστικές στιγμές φέρουν μπροστά μας οι σελίδες του μυθιστορήματος που αναφέρονται στους ήρωες της αγχόνης, στις μαθητικές διαδηλώσεις, στη ζωή μέσα στα κρησφύγετα και στα κρατητήρια. Στο παρακάτω απόσπασμα δίνονται κάποιες σκηνές από τις επισκέψεις στα κρατητήρια.

[...] Την Παρασκευή ήλθε ένας φάκελος. Ήταν μια πρόσκληση από το στρατόπεδο συγκέντρωσης, από τον παππού.

Κάθε κρατούμενος είχε το δικαίωμα να καλεί τρεις συγγενείς του δώδεκα χρονών κι απάνω. Για τα πιο μικρά παιδιά δεν υπήρχε περιορισμός.

Ο παππούς καλούσε τη γιαγιά, τον πατέρα και το θείο Κώστα.

Το επισκεπτήριο ήτανε για την Κυριακή.

Καθώς οι κρατούμενοι είχανε πληθύνει, τα λεωφορεία της πόλης που πριν, τις Κυριακές, κάναν εκδρομές και προσκυνήματα, τώρα παίρνουν τους επισκέπτες στους κρατούμενους.

Η γιαγιά με τους δυο από τους γιους της και με το Θοδωρή πήραν το λεωφορείο του Παρασκευά.

Σε μια μικρή βαλίτσα είχανε βάλει τα ρούχα του παππού, σ' ένα καλάθι είχανε τρόφιμα και τσιγάρα.

Το λεωφορείο προχωρούσε αργά. Φτάσανε στη Χώρα, περάσανε τον Αϊ - Δεμέτη και πήραν το δρόμο της Κοκκινοτριμιθιάς.

Στα πρώτα σπίτια του χωριού στρίψανε δεξιά και κατηφορήσανε. Πέρασαν ανάμεσα από στρατιωτικούς καταυλισμούς και σε λίγο το λεωφορείο σταμάτησε. Γύρω δεκάδες τα λεωφορεία.

Κατεβήκανε και με τις βαλίτσες, τις τσάντες και τα καλάθια προχωρήσανε προς το συρματοπλεγμα. Ήταν ψηλό, ίσαμε τρία μέτρα συρματοπλεγμα, που ψηλά τέλειωνε σε τρεις σειρές τέλι αγκαθωτό. Κουλουριαστό σε δυο σειρές, τη μια πάνω από την άλλη, ήτανε κι άλλο τέλι μπροστά και πίσω από το συρματοπλεγμα.

Πίσω απ' αυτό, κάθε πενήντα μέτρα, ήτανε κι ένα παρατηρητήριο, πέντε μέτρα ψηλό.

Στα πλευρά το προστατεύανε σάκοι με άμμο, πάνω ήτανε στεγασμένο με ξύλινη στέγη. Μπροστά στους σάκους ήταν προβολείς, να φωτίζουν τη νύχτα. Απάνω τους ήταν ένα οπλοπολυβόλο μπρεν κι ένας στρατιώτης στεκόταν στο πλάι. Δίπλα του, στερεωμένος σ' ένα πάσαλο, ήταν ένας κινητός προβολέας.

Δέκα μέτρα πίσω από τα παρατηρητήρια ήταν μια δεύτερη σειρά συρματοπλεγμα. Ακολουθούσε ένας κενός χώρος, όπου οπλισμένοι στρατιώτες περιπολούσαν δυο δυο κι ύστερα τρίτη σειρά.

Οι συγγενείς των κρατουμένων φτάσανε στην πύλη. Στρατιώτες ελέγχανε την πρόσκληση, διαβάζανε τα ονόματα, κοιτάζανε τις ταυτότητες και μετά τους λέγανε να προχωρήσουν σ' ένα παράπηγμα*.

Εκεί χωρίζανε τους άντρες δεξιά, τις γυναίκες αριστερά και τους ψάχναν ολόσωμα.

Τελειώναν από την έρευνα και προχωρούσαν πιο βαθιά στο παράπηγμα, μπροστά από στενόμακρους πάγκους, όπως στο τελωνείο. Εκεί ερευνούσαν τις βαλίτσες, τις τσάντες και τα καλάθια. Τέλειωνε η έρευνα κι έναν έναν τους βγάζανε από την άλλη πόρτα της παράγκας.

παράπηγμα: παράγκα

Στεκόντανε σειρά, ο ένας πίσω από τον άλλο, αμίλητοι. Η σειρά προχωρούσε αργά σ' ένα δεύτερο παράπηγμα. Αυτό ήτανε κάθετα χωρισμένο μ' έναν τοίχο 1,20 m ψηλό, που συνεχιζόταν ως τη στέγη με πυκνά σιδερένια κάγκελα. Με κάθε οικογένεια που έμπαινε στο παράπηγμα αυτό, ένας επικουρικός* φώναζε τ' όνομα του κρατούμενου. Την άλλη στιγμή στην άλλη άκρη της παράγκας, στην από κει μεριά του τοίχου, ένας στρατιώτης άνοιγε την πόρτα κι έμπαινε μέσα ο κρατούμενος. Ανάμεσα στα κάγκελα αγκαλιάζονταν και πασκίζανε να φιληθούν. Είχανε μισή ώρα καιρό να μιλήσουν. Όρθιοι, ο κρατούμενος πίσω από τα σίδερα, οι δικοί του μπροστά. Ρωτούσαν οι δικοί για τη ζωή της φυλακής, ρωτούσαν οι κρατούμενοι για τη ζωή έξω από τη φυλακή.

Ήταν εκεί πίσω από τα κάγκελα ανάμεικτοι παιδιά αμούστακα, μαθητές του γυμνασίου, νέοι νιόπαντροι κι αρραβωνιασμένοι, μεσήλικες οικογενειάρχες και παππούδες εξηντάχρονοι κι εβδομηντάχρονοι.

Όμοια και στην από δω μεριά, βρέφη και νήπια, παιδιά και αρραβωνιαστικές, νιόπαντρες και μάνες, γονιοί κι αδέρφια των κρατουμένων.

Τι να προλάβεις να πεις σε μισή ώρα;

Κάθε τόσο ένας Εγγλέζος στρατιώτης πλησίαζε έναν έναν τους κρατούμενους.

«Τάιμ ις όβερ», έλεγε, και τον έπιανε από το μπράτσο.

Βιαστικά και πάλι αγκαλιές μέσ' από τα σίδερα και προσπάθεια για ένα αποχαιρετιστήριο φιλί, καθώς ο Εγγλέζος τραβούσε τον κρατούμενο.

Πιασμένοι από τα κάγκελα μέναν οι συγγενείς τους ως τη στιγμή που έκλεινε πίσω η πόρτα. Κι ύστερα τρέχανε να βγουν, σπρώχνανε να προλάβουν, να τον δουν ξανά την ώρα που τον οδηγούσαν στο κελί του.

επικουρικοί: ειδικοί Τούρκοι αστυνομικοί που βοηθούσαν τους Άγγλους

Πιασμένοι από τα τέλια κουνούσαν τα χέρια σε χαιρετισμό. Ύστερα ο κρατούμενος χανόταν από τα μάτια τους κι εκείνοι μένανε πιασμένοι από τα τέλια, ώσπου άλλοι συγγενείς τούς σπρώχνανε να χαιρετίσουν κι εκείνοι τον αγαπημένο τους.[...]

(Απόσπασμα)

«Ο Θοδωρής»

ΡΕΝΟΣ ΠΡΕΝΤΖΑΣ (1945 -). Γεννήθηκε στη Λάρνακα. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα. Εργάστηκε ως καθηγητής στην ιδιωτική εκπαίδευση. Ασχολείται με την πολιτική και τη δημοσιογραφία. Δημοσίευσε πολλά άρθρα και σχόλια σε εφημερίδες. Τώρα είναι βουλευτής. Έργα του: «Όταν ξεκίνησαν τα τανκς» (συνεργασία με τον άντρο Κυριακίδη) και «Ο Θοδωρής».

Μαρία Πυλιώτου

Το παλιό μας σπίτι

Είχαμε ένα σπίτι στο χωριό. Εκεί έμενε η γιαγιά. Πήγαινα κάποτε με τους γονείς μου κι έκανα μεγάλη χαρά, που μπορούσα να καθίσω στο γαϊδουράκι και να κάνω μονάχος τη βόλτα μου μέχρι το αλώνι.

Ύστερα πάλιωσε και ράγισε. Απ' τις χαραμάδες έμπαινε βροχή και κρύος αέρας το χειμώνα. Η μπλε μπογιά του ξεφυλλίστηκε κι η στέγη του γέμισε με τρύπες και μεγάλες σχισμάδες. Σίγουρα τώρα εκεί μέσα φωλιάζουν ποντίκια και σαύρες. Στην αυλή του τριγυρίζουν σκαντζόχοιροι και στρατός τα μερμήγκια.

— Δε θέλω να τ' αφήσω, κόρη μου, επέμενε η γιαγιά στη μάνα μου, που ήθελε σώνει και καλά να τη φέρει στην πόλη κοντά μας.

Όμως σιγά σιγά, όσο περνούσε ο καιρός, πάλιωνε πιο πολύ και γκρεμιζόταν, μέχρι που η γιαγιά τ' άφησε λυπημένη κι ήρθε μαζί μας.

Μ' όλο που μας αγαπά, μ' όλο που μας λατρεύει, νιώθω να νοσταλγεί το παλιό της σπίτι στο χωριό. Ίσως γιατί εκεί περπατούσε κι ένιωθε ελεύθερη, ίσως ο καθαρός αέρας να της έδινε δύναμη και κουράγιο ν' αντέξει ακόμα... Γιατί να το κρύψω; Ίδια το νοσταλγούσα κι εγώ. Όπως κι η γιαγιά, το πεθιμώ...

Κάθομαι σε μια γωνιά. Κάνω να ζωγραφίσω ή να παίξω. Μα όλο θυμούμαι. Θυμούμαι και διερωτούμαι τι να γίνεται μια μικρή σημαιούλα. Μου την είχε χαρίσει ένας θείος μου στο χωριό κι εγώ την είχα μπήξει σ' ένα χαμηλό τοίχο, που χώριζε την αυλή

μας με την αυλή της γειτόνισσας. Μπροστά της έβαλα ένα μικρό ανεμόμυλο για να της κάνει αέρα. Πόσο όμορφα κουνιόταν και κυμάτιζε η σημαία μου μπροστά στον ανεμόμυλο! Ξεχάστηκαν εκεί...

Μια μέρα ο πατέρας γύρισε χαρούμενος σπίτι. Κρατούσε κάμποσα χαρτιά με σχέδια. Φαινόταν περήφανος και σαν κάτι να ονειρευόταν βλέποντάς τα.

— Έλα, Μίλτο, να δεις το εξοχικό μας.

Μου άνοιξε τα μεγάλα χαρτιά, είδα κάτι παράξενα σχέδια, γραμμές ίσιες και αριθμούς, μα δεν κατάλαβα τίποτα.

— Θα χαλάσουμε το παλιό σπίτι στο χωριό και θα χτίσουμε καινούριο για το καλοκαίρι. Όλοι δείχνανε χαρούμενοι. Όλοι. Μονάχα η γιαγιά μου κι εγώ. Εγώ σκεφτόμουν τη σημαϊούλα με τον ανεμόμυλο. Η γιαγιά μου κάτι άλλο. Δεν ξέρω. Ξέρω πως τώρα που ράγισε και γέμισε τρύπες δε θα το γνωρίσω. Μα αλλιώςτικο δε θα μπορέσω να τ' αγαπήσω.

Όλα ήταν έτοιμα. Βρέθηκε ο εργολάβος, βρέθηκαν οι εργάτες. Η δουλειά θ' άρχιζε σε μια βδομάδα.

Το καλοκαίρι θα κάνουμε την εξοχή μας στο χωριό. Σε δυο μήνες θα το τελειώσουν. Όλο, όλο δυο καμαρούλες. Κι ένας κήπος μεγάλος. Και δέντρα τριγύρω.

Πάλι μελαγχόλησα. Τουλάχιστον η μπογιά του θα 'ναι μπλε; Σαν εκείνη που είχε πριν παλιώσει και ραγίσει; Κι εκείνη η όμορφη καμάρα που χώριζε το μεγάλο δωμάτιο στα δυο και κρέμαγε η γιαγιά κάθε Λαμπρή τη «σούσα» για να κουνιόμαστε

Κι ήρθε ο πόλεμος, κι ήρθε ο χαλασμός. Το χωριό μας και το παλιό ραγισμένο σπίτι πίσω από τα σύρματα.

Είμαι σίγουρος πως τώρα τα ποντίκια κι οι σαύρες κι οι σκαντζόχοιροι θα μπαينوβγαίνουν άφοβα μέσα στις σχισμάδες και τις χαραμάδες του.

Η μανούλα ανοίγει κάθε τόσο και ξεδιπλώνει τα μεγάλα χαρτιά, βλέπει το σχέδιο του μικρού εξοχικού σπιτιού της και δακρύζει.

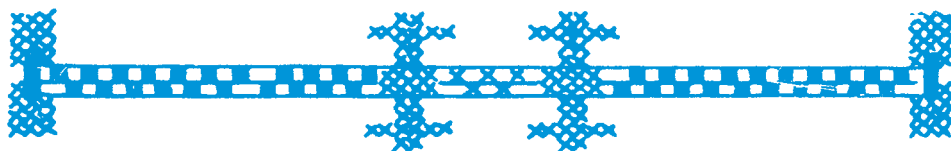
Τη γιαγιά μου μέρα με τη μέρα πιο πολύ την καμπουριάζει ο πόνος κι η θλίψη.

Κι εγώ ψάχνω για καινούρια σημαϊούλα και καινούριο ανεμόμυλο, που να τη βοηθά να κυματίζει.

«Χαρούμενοι χαρταετοί»

ΜΑΡΙΑ ΠΥΛΙΩΤΟΥ (1935 -). Γεννήθηκε στο Λευκόνοικο. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με τη λογοτεχνία από το 1957 κι έχει δημοσιεύσει δουλειά της σε διάφορα έντυπα. Από το 1974 έχει εκδώσει έξι παιδικά πεζογραφήματα. Βραβεύτηκε τόσο για το περιεχόμενο των βιβλίων της, όσο και για την εικονογράφηση. Με το παιδικό μυθιστόρημά της «*Το Κάστρο μας*» περιλήφθηκε στο Διεθνή Τιμητικό Κατάλογο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν για το 1981. Το μυθιστόρημά της «*Τα δέντρα που τρέχουν*» βραβεύτηκε με μετάλλιο σε διεθνή διαγωνισμό. Άλλα έργα της: «*Χαρούμενοι χαρταετοί*», «*Οι λύκοι και η Κακκινόσκουφίτσα*», «*Καλημέρα, Μαργαρίτα*».

Αγγελική Σμυρλή

Η μάνα του αγνοούμενου

Σε τούτο το διήγημα δίνεται η ιστορία μιας μάνας αγνοούμενου, που περιμένει το γιο της να γυρίσει.

Η θεία Ευτυχία ζούσε ευτυχισμένη στο χωριό Γαλούσα, μαζί με την οικογένειά της, που πάντα τόσο απλόχερα φιλοξενούσε ανθρώπους από τις άλλες πόλεις και βοηθούσε όποιον είχε ανάγκη, Έλληνα ή Τούρκο.

Ήρθε όμως το μεγάλο κακό το καλοκαίρι του 1974. Η θεία Ευτυχία έμεινε εγκλωβισμένη στο χωριό με το μεγάλο της γιο Αλέξανδρο, τη γυναίκα του Αυγή και τα παιδιά τους.

Ο Αλέξανδρος πιάστηκε από τους Τουρκοκύπριους για μια ανάκριση, όπως είπαν. Από τότε δεν τον έχει δει κανένας. Είναι αγνοούμενος.

[...] Είχαμε μείνει οι δυο μας μόνες στο χωριό, ένα μήνα σχεδόν αφότου έφυγε η Αυγή, και κείνη πού την έχανα πού την έβρισκα, δίπλα στο ραδιόφωνο ν' ακούει τα ονόματα των αιχμαλώτων, που απελευθερώνανε με την ανταλλαγή οι Τούρκοι. Με πόση σιγουριά ανοίγαμε το ραδιόφωνο τις πρώτες μέρες — τώρα θα τον ακούσουμε, σε λίγο — μα σιγά σιγά, μέρα με τη μέρα, φυλλορροούσαν οι ελπίδες μας.*

— Πρώτο τον έπιασαν, τελευταίο θα τον αφήσουν, παρηγοριόταν η θεία μου, μα καταλάβαινα πως όσο περνούσε ο καιρός και τ' όνομά του δεν ακουγότανε, μαύρα φίδια τη ζώνανε.

Καθώς μάλιστα τώρα πια δεν είχε λόγο να κρύβεται, μπορούσα εύκολα να διαβάσω την καρδιά της. Την έλιωνε η αγωνία. Προοδευτικά έχανε την αισιοδοξία της, μα προπαντός εκείνη την ακατάβλητη* θέλησή της να συνεχίσει τη ζωή της σαν να μη συ-

φυλλορροούν οι ελπίδες: χάνονται οι ελπίδες
ακατάβλητη: ακούραστη

νέβαινε τίποτε. Λες και γινόταν μέρα με τη μέρα πιο βαριά, πιο δυσκίνητη, λίγο έμπαινε πια μέσα στην κουζίνα ν' ασχοληθεί με τα καθημερινά, που άλλοτε ήταν η ζωή της. Ως και τις γλάστρες της δεν είχε πια διάθεση να τις περιποιηθεί και τις έβρισκα το πρωί πολλές φορές απότιστες. Όλη η ζωή της ήταν κλεισμένη τώρα μέσα σε κείνο το κουτί, που το κουβαλούσε από το ένα δωμάτιο στο άλλο, στην αυλή, στο σπίτι του κυρίου Στάθη, παντού.

Την τελευταία μέρα είχε μια ασυνήθιστη κινητικότητα από το πρωί. Ξέραμε — μας το 'χαν πει από την προηγούμενη — πως σήμερα θα ελευθερωνόταν η τελευταία φουρνιά των αιχμαλώτων κι η αγωνία μας έφτασε στο κατακόρυφο. Εγώ είχα από την ώρα που ξύπνησα μια κακή προαίσθηση*, μα δεν μπορώ να πω πως κάθισα χωρίς κάποιες ελπίδες στο ραδιόφωνο. Κανένα δεν είχαν αφήσει μέχρι τώρα από τους άλλους οχτώ, που πιάσανε την ίδια μέρα με τον Αλέξανδρο στο χωριό, κι ελπίζαμε πως σήμερα θα τους ακούγαμε όλους μαζί. Η θεία μου πότισε τις γλάστρες της κανονικά από πολύ πρωί — λίγο πρέπει να κοιμήθηκε, αν κοιμήθηκε το βράδυ — κι ύστερα έπιασε τάχα να κάνει τις καθημερινές της δουλειές. Όχι που ήθελε να ξεγελάσει κανένα πως τίποτε ξεχωριστό δεν περιμέναμε εκείνη τη μέρα, μα ήταν φανερό πως δεν άντεχε να περιμένει καθισμένη σε μια καρέκλα την καταδίκη ή τη σωτηρία της. Τ' αυτή της ωστόσο, όπως πάντα, στο ραδιόφωνο, που το είχα εγώ στην τραπεζαρία και καθόμουνα δίπλα του από το πρωί. Έβγαινε στην αυλή, μπαινόβγαινε στα υπνοδωμάτια, κοίταζε το φαγητό στην κουζίνα, μα όλη την ώρα στην τραπεζαρία βρισκότανε. Όσο δεν άκουγε ονόματα, ξαναγύριζε στις δουλειές της.

Τα πρώτα ονόματα τ' άκουσε όρθια, μα πολύ γρήγορα γύρεψε κάθισμα. Κάθισε σε μια καρέκλα κι ακούμπησε τ' αριστερό της χέρι με τον αγκώνα στο τραπέζι. Τι μαρτύριο, Θεέ μου, όση ώρα ο εκφωνητής διάβαζε τους τελευταίους αιχμαλώτους. Ν' ακούμε το ένα ύστερα από το άλλο γνωστά κι άγνωστα ονόματα και πουθενά τον Αλέξανδρο. Δεν την κοίταξα ούτε μια φορά όλη

προαίσθηση: *αίσθηση από πριν πως θα γίνει κάτι*

αυτή την ώρα. Δεν άντεχα, και δεν ξέρω την έκφραση που 'παιρνε το πρόσωπό της κάθε φορά, που ακουγόταν ένα καινούριο όνομα. Την είδα όμως κάποια στιγμή να γέρνει το κεφάλι στον αγκώνα της, που ήταν ακουμπισμένος στο τραπέζι και να μένει εκεί ως το τέλος. Ένωθα τέτοιο σφίξιμο στο στήθος, που νόμιζα πως θα σκάσω. Για χάρη της όμως συγκρατήθηκα.

Περίμενα τις αντιδράσεις της, κανένα ξέσπασμα ίσαμε το τέλος. Μόνο όταν τέλειωσε ο κατάλογος, σήκωσε το κεφάλι της και με κοίταξε σαν χαμένη.

— Δεν ακούσαμε τον Αλέξανδρο, Νίτσα, μου 'πε.

Ύστερα σαν να συνήλθε ξαφνικά, πετάχτηκε απάνω.

— Πρέπει να βρούμε τρόπο να φύγουμε αμέσως για τη Λευκωσία, είπε, και γύρεψε την τσάντα της.[...]

(Απόσπασμα)

«Η μάνα του αγνοούμενου κι άλλα διηγήματα»

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΜΥΡΛΗ (1938 -), Γεννήθηκε στην Πάφο. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα. Εργάστηκε στην Κύπρο ως καθηγήτρια. Τώρα ζει κι εργάζεται στην Αθήνα. Εξέδωσε το μυθιστόρημα «Τον καιρό του αγώνα» με κεντρικό ήρωα τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Το 1989 εξέδωσε το έργο «Η μάνα του αγνοούμενου κι άλλα διηγήματα» που βραβεύτηκε με το Βραβείο Πεζογραφίας της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου.

Αλέξανδρος Ταπάκης

Για τη λευτεριά

Ο Λευτέρης είναι ένα δεκαπεντάχρονο αγόρι, που πηγαίνει στο γυμνάσιο. Τα απογεύματα βοηθά τον πατέρα του στις διάφορες γεωργικές δουλειές. Μια μέρα, έξω στα χωράφια, συνάντησε δυο αγωνιστές της ΕΟΚΑ.

Το απόσπασμα, που ακολουθεί, μας περιγράφει πώς ο Λευτέρης κατάφερε να ειδοποιήσει τους δυο αγωνιστές ότι είχαν φτάσει Άγγλοι στο χωριό. Στο τέλος ο Λευτέρης ακολουθεί τα δυο παλικάρια, για ν' αγωνιστεί κι αυτός για την πατρίδα του. Το όνειρό του γίνεται πραγματικότητα...

[...] Πέρασε κάμποσος καιρός. Ο Λευτέρης πήγαινε στο Αλσίκι για να βοσκήσει τη γίδα, τότε πήγαινε για μανιτάρια ή χόρτα, τότε για ξύλα. Κάποια αφορμή πάντα θα βρισκόταν για να συναντήσει τους δυο φίλους του, τον Κυριάκο και τον Ηλία, έτσι λέγανε τους δυο αντάρτες.

Ήταν κι οι δυο άνθρωποι ήσυχoi, μα γεμάτοι πάθος για τη λευτεριά. Αγαπούσαν αυτή τη γη τόσο, που θα 'διναν και τη ζωή τους ακόμα γι' αυτή. Πιο βαθυστόχαστος ήταν ο Κυριάκος*. Φαινόταν γύρω στα σαράντα. Τα μαλλιά του ήταν γκριζα. Η φωνή του σοβαρή, επιβλητική. Έστεκε και κοίταζε κάτω τον κάμπο με βλέμμα πολύ στοχαστικό. Ήταν άνθρωπος που φιλοσοφούσε τη ζωή.

Κυριάκος: *πρόκειται για τον Κυριάκο Μάτση, που ήταν τομεάρχης της ΕΟΚΑ για την περιοχή του Πενταδαχτύλου. Πριν πεθάνει ηρωικά στο Δίκωμο, γύριζε τα χωριά του Πενταδαχτύλου και συντόνιζε τον αγώνα της ΕΟΚΑ.*

— Κοίταξε, Λευτέρη, τούτη τη γη που απλώνεται μπροστά μας. Για οχτώ αιώνες τώρα, δε γνώρισε τι σημαίνει λευτεριά. Δεν ένιωσε το δροσερό της αεράκι να τη χαϊδεύει γλυκά. Όμως έμαθε μέσα στη σκλαβιά να περιμένει. Το μεγαλύτερο προτέρημά της είναι η υπομονή, γιατί έμαθε τόσα χρόνια να συνδυάζει την υπομονή αυτή με το πείσμα· ένα πείσμα που γινόταν σιγουριά, πως κάποτε θα 'ρχόταν η λευτεριά...[...]

Δεν αντέχει πια τη ζωή της σκλαβιάς. Θέλει τη λευτεριά της... Και θα την αποχτήσει. Θα τσακίσει το ξενικό γινάτι, πού θα πάει!

Πόσο του άρεσε να τον ακούει να μιλά! Τι λάμψη έπαιρνε το πρόσωπό του σαν μιλούσε για τον αγώνα και τη λευτεριά!

Εκείνη τη μέρα οι περιπολίες στο χωριό πύκνωσαν. Στρατιωτικά αυτοκίνητα πηγαينوέρχονταν συνεχώς. Οι Άγγλοι στρατιώτες έκαναν συνεχώς έρευνες μέσα στα σπίτια και γύρω από το χωριό. Φαίνεται πως κάτι μυρίστηκαν και δεν κάθονταν ήσυχα.

Σ' αναμμένα κάρβουνα καθόταν ο Λευτέρης. Τι να 'κανε; Ν' άφηνε τους δυο φίλους του, χωρίς να τους ειδοποιήσει; Κι αν τους έβρισκαν οι Άγγλοι; Όχι, όχι... Έπρεπε να τους ειδοποιήσει. Πώς όμως θα 'φευγε απ' το χωριό; Παντού υπήρχαν Άγγλοι. Το έζωναν απ' όλες τις μεριές κι είχαν βάλει τους κατοίκους «κέρφιου»*. Πώς θα 'φτανε ως το Αλσίκι χωρίς να τον δει κανένας; Αυτό ήταν πολύ δύσκολο...

Όμως ο Λευτέρης δεν επρόκειτο να μείνει με τα χέρια σταυρωμένα. Σκέφτηκε πολύ. Βασάνισε το μυαλό του κι αποφάσισε. Φόρεσε ρούχα καφεπράσινα για να μην ξεχωρίζει από το χώμα κι απ' τους θάμνους. Από το σπίτι τους ένα σύντομο μονοπάτι οδηγούσε στο ποτάμι. Με σβελτάδα κατέβηκε εκεί μέσα ο Λευτέρης. Σαν έφτασε εκεί, έριξε κάμποσα πλατιά φύλλα και θάμνους και σκέπασε όλο το κορμί του. Τα στερέωσε καλά πάνω του, έτσι που να μπορεί να τα παίρνει μαζί του. Έκανε μια τέλεια παραλλαγή.

κέρφιου: περιορισμός στο σπίτι. Επιβαλλόταν συχνά από τους Άγγλους.

Ύστερα από λίγη ώρα ο Λευτέρης άρχισε να σέρνεται αργά αργά και με πολλή προφύλαξη μέσα στο ποτάμι. Γύρω του άκουε φωνές, φασαρία. Κείνη τη στιγμή δε σκεφτόταν τον κίνδυνο. Σκεφτόταν μόνο πως έπρεπε να φτάσει στον προορισμό του. Έπρεπε να ειδοποιήσει τους αγωνιστές να φύγουν, ειδικά υπήρχε ο κίνδυνος να συλληφθούν από τους Άγγλους.

Θα περνούσε κάτω από το γεφύρι. Αυτό ήταν το πιο επικίνδυνο σημείο. Εκεί στάθμευαν πολλά στρατιωτικά αυτοκίνητα. Τριγύρω σ' όλη την περιοχή Άγγλοι στρατιώτες πηγαινοέρχονταν γελώντας και φωνάζοντας. Ο Λευτέρης σταμάτησε για λίγο δισταχτικός. Πώς θα περνούσε τώρα; [...]

Ο Άγγλος σκοπός πάνω στο γεφύρι ήταν προσηλωμένος στο έργο του. Παρατηρούσε με προσοχή το καθετί. Ξαφνικά του φάνηκε πως κάτι σάλεψε κάτω από το γεφύρι.

— Περίεργο, μουρμούρισε. Εκείνος ο θάμνος μου φαίνεται πως κινείται! Η ιδέα μου θα 'ναι, αλλά θα τον πυροβολήσω για να ξεδιαλύνω το μυστήριο...

Και πραγματικά πυροβόλησε ο στρατιώτης. Έσφιξε τα χείλια ο Λευτέρης να μην ξεφωνίσει. Μια σφαίρα τον χτύπησε στο πόδι. Ο πόνος ήταν ανυπόφορος και διαπερνούσε το κορμί του ολόκληρο. Έκανε όμως καρδιά και δεν έβγαλε άχνα. Έμεινε ακίνητος για πολλή ώρα. Ακόμα και την αναπνοή του την κρατούσε.

Όταν ο Άγγλος βεβαιώθηκε πως ο θάμνος δεν κινείται πια, έφυγε από εκεί. Σαν ένιωσε ο Λευτέρης πως δεν τον παρακολουθούσαν, άρχισε σιγά σιγά να σέρνεται στα χαλίκια του ποταμού. Ευτυχώς υπήρχαν πολλοί θάμνοι, κι όπως προχωρούσε, κρυβόταν ανάμεσά τους.

Ύστερα από λίγη ώρα είχε απομακρυνθεί πια απ' το επικίνδυνο σημείο. Εκεί μπορούσε να κινηθεί πιο άνετα. Σταμάτησε λοιπόν για λίγο να πάρει μια ανάσα. Όλη η μπροστινή του μεριά πονούσε απ' το τρίψιμο με τα χαλίκια του ποταμού. Άγγιξε το πληγωμένο του πόδι. Σκέφτηκε πως έπρεπε να σταματήσει την αιμορραγία. Τράβηξε το πουκάμισό του και το έβγαλε. Το 'βαλε ανάμεσα στα δόντια του και το τράβηξε δυνατά. Έκοψε μια μεγάλη λουρίδα κι ύστερα την τύλιξε γύρω από το πόδι του. Την

έσφιξε όσο πιο δυνατά μπορούσε. Τώρα ένιωθε καλύτερα. Πώς διψούσε! Έπρεπε όμως ν' αντέξει και πόνο και δίψα. Σκέφτηκε πως τόσα παλικάρια πολεμάνε για τη λευτεριά, αψηφώντας το θάνατο. Η δική του περιπέτεια ήταν πολύ μικρή, σε σύγκριση με την προσφορά κείνων των αγωνιστών... Μ' αυτές τις σκέψεις έκανε καρδιά ο Λευτέρης και προχωρούσε. [...]

Σαν έφτασε επιτέλους στο Αλσίκι, ο Ηλίας κι ο Κυριάκος έτρεξαν κοντά του ανήσυχα.

— Τι συμβαίνει, Λευτέρη; Πώς χτυπήθηκες; τον ρώτησαν.

— Κρυφτείτε, είπε με κόπο εκείνος. Πάμε μέσα στο κρησφύγετο. Οι Άγγλοι είναι στο χωριό και κάνουν έρευνες από σπίτι σε σπίτι κι από γειτονιά σε γειτονιά... Πρέπει να φύγετε. Θα σας βρουν, γιατί θ' ανηφορίσουν και κατά δω...

— Καλά, Λευτέρη.. Ησύχασε τώρα... του 'πε με ψυχραιμία ο Κυριάκος. Ας κοιτάξουμε τώρα την πληγή σου.

Άνοιξε το πρόχειρο φαρμακείο που 'χαν μαζί τους, καθάρισε την πληγή, της έβαλε φάρμακο και μετά την τύλιξε σφιχτά μ' έναν επίδεσμο. Δάγκωσε τα χείλη του ο Λευτέρης, να μην ξεφωνίσει απ' τον πόνο...

— Λευτέρη, είσαι σωστό παλικαράκι, του 'πε. Όπως καταλαβαίνεις, τώρα δεν μπορείς να γυρίσεις πίσω. Πώς θα δικαιολογήσεις τον τραυματισμό σου; Πρέπει λοιπόν να μείνεις μαζί μας.

— Μαζί σας; ρώτησε ο Λευτέρης μ' ευχάριστη έκπληξη.

— Ναι. Από σήμερα είσαι κι εσύ ένας από μας. Πρέπει να φύγουμε όλοι μαζί. [...]

(Απόσπασμα)

«Στο παράθυρο του χρόνου»

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΤΑΠΑΚΗΣ (1950 -). Γεννήθηκε στο χωριό Βουνό της επαρχίας Κερύνειας. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Πήρε επίσης πτυχίο θεολογίας από το Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Συνεργάζεται με το περιοδικό «Παιδική Χαρά». Εξέδωσε τα έργα: «Ριγηλές πνοές», «Στο παράθυρο του χρόνου», «Βουνό, Συγχαρί, Κουτσοβέντης».

Ειρήνη Τσουλλή

Ο Σιδεράς στον πόλεμο

Ο πατέρας μου εργαζόταν στο μεταλλείο, όταν έκαναν την εμφάνισή τους τα τέσσερα γερμανικά στούκας. Εμείς, τρεις αδελφές όλες κι όλες, βρισκόμασταν στο σχολείο εκείνη την ώρα κι η μητέρα έραβε στη μηχανή. Κι όπως οι σειρήνες ούρλιαζαν, όλοι μας, μικροί και μεγάλοι, ορμήσαμε προς τα καταφύγια.

Κρότοι μας ξεκούφαναν. Οι πιο μεγάλοι λέγαν για βόμβες, που πέφταν κάπου κοντά μας, μα εμείς δεν καταλαβαίναμε. Κι αυτό, γιατί είχαμε ζήσει όλα μας τα χρόνια στο χωριό μας, το Ξερό, κοντά στη θάλασσα, όπου στο μεταλλείο βρίσκαν δουλειά οι γονείς μας. Η λέξη πόλεμος μας ήταν άγνωστη. Και να, που έμπαινε έτσι ξαφνικά κι απρόσμενα στη ζωή μας.

Ο πατέρας γύρισε στο σπίτι πιο γρήγορα, απ' ότι συνήθως, εκείνη τη μέρα. «Φτιάξε τους μπόγους με τα απαραίτητα», είπε στη μητέρα, κι ήταν μια έγνοια στη φωνή του. «Φεύγουμε. Θα μετακομίσουμε στο χωριό σου. Όλες οι πόλεις και τα λιμάνια θα εκκενωθούν*, γιατί τα αεροπλάνα ίσως ξανάρθουν».

Η μητέρα έφτιαξε τους μπόγους γρήγορα γρήγορα. Μας μάζεψε και τις τρεις γύρω της. «Στο χωριό», είπε, «είναι όλα πιο ήσυχα. Ο πόλεμος δε θα μας φτάσει ως εκεί. Και θα έχουμε τουλάχιστον αυγά και γάλα. Εδώ δε βρίσκουμε πια τίποτα. Μονάχα μαύρο ψωμί και σταφίδια».

Ίσαμε το απόγευμα φτάσαμε στο χωριό. Ο παππούς κι η γιαγιά χάρηκαν πολύ, όταν μας είδαν.

ΕΚΚΕΝΩΝΩ: αδειάζω, εγκαταλείπω

Το βράδυ χαμηλώσαμε το φως και κρεμάσαμε μαύρα ρούχα στους φεγγίτες της πόρτας. Ήταν διαταγή. Κι όλοι, σκυμμένοι πάνω από τα ραδιόφωνα, ακούσαμε για τον πόλεμο, που συνεχιζόταν σ' άλλες χώρες και στην Ελλάδα.

Μια μέρα ο παππούς γύρισε αναστατωμένος από το καφενείο.

— Χρυσούλα, μου είπε. Κάνουν επίταξη* τα μουλάρια. Τα φορτώνουν στα πλοία και τα πηγαίνουν στην Ελλάδα, στον πόλεμο. Βλέπεις, σκαρφαλώνουν εύκολα στα βουνά. Μεταφέρουν έτσι τρόφιμα και πολεμοφόδια στους πολεμιστές. Θα δώσουμε κι εμείς το «Σιδερά» μας. Τρέξε στη στάνη να τον φέρεις. Τον πήρα εκεί αποβραδής.

«Σιδερά» λέγαμε το μουλάρι μας. Ήταν ατίθασο*, δεν έβρισκε όλη μέρα ησυχία. Γύριζε πάνω κάτω στην αυλή κι έλιωνε κάθε λίγο τα σιδερένια του πέταλα.

Κίνησα για τη στάνη. Αγαπημένε μου «Σιδερά». Εσύ στον πόλεμο... Εσύ... Γιατί; Κανείς δε σε είχε πειράξει και δεν είχες πειράξει ποτέ κανένα. Εργαζόσουν ολημερίς αγόγγυστα* κι απολάμβανες τ' άχυρά σου το βράδυ στο φεγγαρόφωτο. Τι σ' ενδιαφέρουν εσένα οι πόλεμοι των ανθρώπων;

Άνοιξα σιγά σιγά την πόρτα της στάνης. Τα πρόβατα βέλασαν ξαφνιασμένα. Μα αυτός ατάραχος, μασουλούσε το σανό του. «Γεια σου, Σιδερά μου», του είπα και του χάδεψα τη ράχη. Τον τράβηξα από το σχοινί και πήρα το δρόμο για το χωριό.

Έξω από το καφενείο είχαν κιόλας φέρει δεκάδες μουλάρια. Κάποιος τα έγγραφε ένα ένα, τους έβαζε μια κόκκινη σφραγίδα στη ράχη και μετά τα έβαζαν σε φορτηγά.

Στάθηκα και τα κοιτούσα. Δίπλα μου στέκονταν κι άλλα παιδιά του χωριού. Είχαν πάρει κι αυτά τα μουλάρια τους για τον ίδιο σκοπό. Κανένα δε μιλούσε. Μια λύπη πλανιόταν γύρω.

επίταξη: η κατάληψη από το κράτος ιδιωτικής περιουσίας σε καιρό επιστράτευσης

ατίθασος: απειθάρχητος

αγόγγυστα: υπομονετικά, χωρίς να διαμαρτύρεται

— Ε, συ μικρή! Μου φώναξε αυτός, που έγγραφε τα μουλάρια. Για προχώρησε προς τα εδώ. Τι στάθηκες, σαν χαζή, και κοιτάς τριγύρω; Φέρε το μουλάρι να το γράψουμε.

Προχώρησα. Κι αυτός άρχισε να γράφει. Το μουλάρι μας... Το σύντροφό μας... Το βοηθό μας σ' όλες τις δουλειές... Το φίλο μας στα παιχνίδια... Καβαλικεύαμε στη ράχη του για μια βόλτα στους κάμπους... Του τραβούσαμε τ' αυτιά...

Κάποιος πήρε το σχοινί από το χέρι μου και τον τράβηξε προς το φορτηγό. Δεν κρατήθηκα. «Σιδερά», ψιθύρισα. «Άραγε θα ξανασυναντηθούμε;» Και σήκωσα αθέλητα το χέρι σε χαιρετισμό.

Το μουλάρι κινήθηκε. Χλιμίντρισε μια δυο φορές λυπημένα. Με κοίταξε περιίλυπα και δεν είχε τίποτα από ζώο εκείνη την ώρα η ματιά του. Ήταν σαν βλέμμα ανθρώπου, που αποχαιρετούσε για στερνή* φορά αγαπημένο συνάνθρωπό του.

Περιοδικό «Παιδική Χαρά»

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ - ΤΣΟΥΛΛΗ (1938 -). Γεννήθηκε στο Ξερό. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Εργάστηκε για πολλά χρόνια στην Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ραδιοφωνίας ως συγγραφέας ραδιοφωνικών προγραμμάτων και σχολικών βιβλίων. Έγραψε ποίηση και αργότερα στράφηκε στην παιδική λογοτεχνία. Το 1961 τιμήθηκε με Α' βραβείο από το περιοδικό «Πνευματική Κύπρος» για την ποιητική της συλλογή «Μνήμες στη νύχτα». Μερικά από τα έργα της: «Του πολέμου», «Παιδικές πνοές», «Ξεριζωμένα λουλούδια».

στερνή: τελευταία

Βασιλική Φωτίου

Ξεριζωμός ΣΚΗΝΗ Ε'

Το παιδικό θεατρικό έργο «Ήταν ένα μικρό καράβι...» της Βασιλικής Φωτίου είναι βασισμένο στην ιστορία του αρχαίου καραβιού, που βρέθηκε στη θάλασσα της Κερύνειας. Το έργο αποτελείται από έξι σκηνές και καλύπτει, με χρονικούς διασκελισμούς, τη χρονική περίοδο από το 300 π.Χ. που βυθίστηκε το αρχαίο καράβι της Κερύνειας μέχρι το 1985 που το Κερύνεια II ταξίδεψε ακολουθώντας την ίδια διαδρομή, Σάμο - Κω - Ρόδο - Κύπρο. Μόνο που δεν μπόρεσε δυστυχώς, να προσορμιστεί στο λιμάνι της Κερύνειας.

Εδώ παραθέτουμε την Ε' σκηνή του έργου που διαδραματίζεται το 1974, επτά χρόνια μετά που ο Ανδρέας Καριόλου βρήκε το ναυάγιο του αρχαίου καραβιού. Στη σκηνή αυτή ο Ανδρέας Καριόλου προσπαθεί να πείσει τον παππού Καριόλου να φύγει από την Κερύνεια, μαζί με τ' άλλα γυναικόπαιδα, για να γλιτώσει από το μεγάλο κακό. Ο παππούς όμως αρνείται...

[...] (Περνούν επτά χρόνια. Ιούλιος 1974! Ο παππούς, πολύ γερασμένος, κάθεται ακουμπισμένος σ' ένα τραπέζι. Με δυσκολία τρώει από μια κούπα. Έρχεται ο Αντρέας πολύ αναστατωμένος).

Αντρέας: Παπού!

Παπούς: Ποιος είναι;

Αντρέας: Εγώ είμαι, παπού, δε με γνώρισες;

Παπούς: Ο Αντρέας μου! Να με συμπαθάς, παιδί μου... Δεν είμαι και τωρινός... Κοντεύω να ξεχάσω πότε γεννήθηκα!

Αντρέας: Παπού! πρέπει να σε σηκώσω απ' εδώ!

Παπούς: Να με σηκώσεις; Και γιατί; Καλοκαίρι δεν είναι;

- Αντρέας: Καλοκαίρι είναι, παππού. Μα συμβαίνουν πράγματα, που δεν τα βάζει ο νους σου.
- Παππούς: Λέγε! Έπαθε κανένας δικός μας τίποτε; Με βάζεις σε έγνοιες.
- Αντρέας: Πάθαμε μεγάλη συμφορά! Εισβολή, παππού! Οι Τούρκοι! Πόλεμος!
- Παππούς: Πόλεμος! Και τι θέλουν από μας;
- Αντρέας: Τι θέλουν; Τη γη μας! Τον τόπο μας! Πρέπει να βιαστούμε. Έκαμαν απόβαση* στο Πέντε Μίλι και συνεχίζουν να προχωρούν. Όπου να 'ναι θα έρθουν κατά δω. Θα σε πάω με τ' αυτοκίνητο στο χωριό. Όλοι οι χωριανοί φεύγουν... Όσοι είχαν αυτοκίνητα τα φόρτωσαν... άλλοι τρέχουν με τα πόδια... Εμάς μας καλούν στα όπλα. Μα πώς θα πολεμήσουμε! Όπλα δεν έχουμε!
- Παππούς: Να πολεμήσουμε με τα δόντια, με την ψυχή μας! Αν μπορούσα, θα ερχόμουν κι εγώ μαζί σας. Μα κοίταξε ούτε την κούπα δεν μπορούν να βαστάξουν τα τρεμάμενά μου χέρια.
- Αντρέας: Τι λες τώρα, παππού! Έλα, σήκω, να σε βοηθήσω. Θα σε πάω στο χωριό. Θα φύγεις μαζί με τους άλλους, με τα παιδιά σου, με τα εγγόνια σου, με τους άλλους χωριανούς.
- Παππούς: Να φύγουμε; Να πάμε πού;
- Αντρέας: *(μονολογεί)* Αλήθεια! Να πάμε πού; Να φεύγουμε κυνηγημένοι από τόπο σε τόπο; *(προς τον παππού)* Να, θα πάτε πιο πάνω κατά το βουνό κι ύστερα βλέπουμε...
- Παππούς: Κι ύστερα βλέπουμε; Τι να δούμε, γιε μου! Καταραμένος τούτος ο τόπος. Γεννημένος να υποφέρει! Πόσες φορές να σκλαβωθεί κι ο κόσμος του

απόβαση: πολεμική ενέργεια, η έξοδος στρατού από τα πλοία στην ξηρά

Ξεριζωμένος να γυρεύει νέες πατρίδες, νέους τόπους να σταθεί! Δεν πάω πουθενά. Εδώ θα μείνω, στην καλύβα μου.

Αντρέας: Έλα, σήκω, παππού, αργούμε.

Παππούς: Είπα, δε φεύγω από τον τόπο μου, από τη γη μου.

Αντρέας: Με φέρνεις σε δύσκολη θέση, παππού. Μόλις πήραμε την απόφαση να σηκώσουμε τα γυναικόπαιδα και τους γέρους, εγώ έτρεξα κοντά σου. Δώσε μου το χέρι... Πρέπει να βιαστούμε... *(Ο παππούς δε σηκώθηκε από τη θέση του)*... Να, ώσπου να το σκεφτείς θα σου μαζέψω λίγα αγαπημένα σου πράγματα.

(Ψάχνει σ' ένα μπαούλο. Βρίσκει παλιές εφημερίδες. Διαβάζει.)

Παππούς: Τι κάνεις εκεί;

Αντρέας: Τίποτα! Κάτι διαβάζω. *(διαβάζει μεγαλόφωνα)* «...Η ειδική αποστολή* του Πανεπιστημίου της Πενσυλβανίας, οι Κύπριοι δύτες και ανάμεσά τους ο Αντρέας Καριόλου — ο άνθρωπος που ανακάλυψε το αρχαιότερο καράβι — χωρίστηκαν σε ομάδες... Δούλευαν σε βάθος ενενήντα πόδια για τριάντα έως σαράντα λεπτά, δυο φορές την ημέρα... Κάτω στο βυθό τοποθετήθηκε θάλαμος τηλεφώνου, θάλαμος αποσυμπιέσεως*... Σε μια εξέδρα, που ονομάστηκε Αλάσια — η παλαιά ονομασία της Κύπρου — τοποθετούνται τα πολύτιμα ευρήματα, πριν μεταφερθούν οριστικά στο Κάστρο της Κερύνειας...»

(Ο γέρος στέκεται όρθιος, κοιτάζει κι αγριεύει.)

αποστολή: σπουδαίο έργο, που αναλαμβάνει κάποιος να κάμει

θάλαμος αποσυμπιέσεως: θάλαμος που κλείνει αεροστεγώς και αυξάνουμε ή ελαττώνουμε την πίεσή του εξωτερικά

Παππούς: Άσε τα πράγματα στη θέση τους. Είπα, δε φεύγω. Εδώ θα μείνω, στην καλύβα μου! Τόσα χρόνια ριζωμένος σ' αυτή τη γη, δεμένος σ' αυτό το ακρογιάλι... σαν τη βάρκα μου κι εγώ. Πες μου, μπορείς να σηκώσεις τη βάρκα; Μπορείς να σηκώσεις το καράβι της Κερύνειας από το Κάστρο του; Μπορείς να σηκώσεις τούτα τα γέρικα δέντρα; Πώς να βλαστήσουν σε ξένα χώματα; Πώς να στεριώσουμε σε ξένο τόπο;

Αντρέας: Έχεις δίκιο, παππού, αλλά...

Παππούς: *(δυναμώνει πιότερο τη φωνή του)* Τι «αλλά;» δεν υπάρχει καμιά δικαιολογία... άσε τα δίχτυα στη θέση τους... άσε τα σύνεργα στον τόπο τους... Εδώ θα μείνω, και μη με κάνεις, παιδί μου, να οργιστώ. Ξέρεις δα την αγάπη που σου 'χω. Λάμνε, 'συ, στην ευχή μου. Αγωνιστείτε εσείς οι νέοι. Κάμετε το χρέος σας στον άμοιρο τούτο τόπο. Όσο για μένα, να μη με σκέφτεσαι, εδώ θα μείνω!

Αντρέας: Θα σε σκοτώσουν, παππού!

Παππούς: Ας με σκοτώσουν. Μια ψυχή θα βγει που θα βγει. Κάλλιο αυτό, παρά να προδώσω τα χώματά μου, τη δούλεψή μου... Εδώ θα μείνω με τη βάρκα μου, με το καράβι της Κερύνειας μας. Εγώ στην ακρογιαλιά μου και κείνο στο Κάστρο του. Να θρηνούμε. Να θρηνούμε και να ελπίζουμε...

«Ήταν ένα μικρό καράβι»

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΦΩΤΙΟΥ (1938 -). Γεννήθηκε στην Επισκοπή Λεμεσού. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία και κυρίως με το θέατρο. Το παιδικό θεατρικό της έργο *«Ήταν ένα μικρό καράβι»* βραβεύτηκε από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου το 1985. Το ίδιο έργο βραβεύτηκε και σε διαγωνισμό του ΘΟΚ που ανέβασε το έργο από την παιδική του σκηνή. Το έργο της *«Ειρήνη, Ειρηνάκι, Ειρηνούλα»* διακρίθηκε σε πανελλήνιο διαγωνισμό και ανεβάστηκε από την ΕΘΑΛ. Έχει αρκετό ανέκδοτο έργο.

Θάνατος ή Λευτεριά

Σαν και τότε τέτοια μέρα
μες στους κάμπους τα βουνά
ξεχυθήκαν οι τσολιάδες
με μια σπίθα στην καρδιά.

Δεν μπορούσαν πια να ζήσουν
μες στη μαύρη τη σκλαβιά
προτιμούσαν να πεθάνουν
για μιας ώρας Λευτεριά.

Σαν θεριά δίχως μια σκέψη
πέφταν μέσα στη φωτιά
κι απ' τα χείλια τους μια λέξη
Θάνατος ή Λευτεριά.

«Τραγουδήστε, παιδιά»

ΑΘΩΣ ΧΑΤΖΗΜΑΤΘΑΙΟΥ (1958 -). Γεννήθηκε στη Λεμεσό. Τέλειωσε το Λα-
νίτειο Γυμνάσιο. Παρακολούθησε μαθήματα δημοσιογραφίας. Εργάζεται στον
ιδιωτικό τομέα. Ασχολείται με την ποίηση, το χρονογράφημα και το διήγημα.
Έγραψε επίσης παιδικό θέατρο και κυπριακά μονόπρακτα. Η παιδική ποιητική
του συλλογή «Χαμόγελα στον ήλιο» πήρε έπαινο από το Σύνδεσμο Παιδικού
- Νεανικού Βιβλίου. Εξέδωσε την ποιητική συλλογή «Τραγουδήστε, παιδιά».

Από την οικογενειακή και την κοινωνική ζωή

*«Κύπρο μου, από τα δέντρα σου τη χαρουπιιά πονώ·
πάντα σγουρή και πράσινη, μηδέ βροχή δε θέλει·
γεννά απ' της ρίζας το χυμό καρπό παντοτινό·
ραβδίζουν την αλύπητα κι αυτή τους δίνει μέλι».*

(Σίμος Μενάρδος)

ΚΩΣΤΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (1925 -). Ζωγράφος. Γεννήθηκε στην Κισσόνεργα Πάφου. Αποφοίτησε από το Διδασκαλικό Κολέγιο Μόρφου και μετά παρακολούθησε τέχνη και παιδαγωγικά στην Αγγλία. Υπηρέτησε ως επιθεωρητής τέχνης στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολήθηκε, εκτός από τη ζωγραφική, με τη χαρακτηριστική, την κεραμική και το ανάγλυφο από τσιμέντο. Έλαβε μέρος σε αρκετές ομαδικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό.

ΚΩΣΤΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Μάζεμα χαρουπιών

Σταύρος Αγγελίδης

Οι δυο βαλίτσες

Ο Μαμίτης δεν ήταν το πρώτο πλουσιόπαιδο της τάξης. Ήταν ωστόσο το πιο παραχαδεμένο. Μοναχογιός ενός μπακάλη, που πλούτισε ξαφνικά, γιατί οι τιμές τηςπραμάτειας του ανέβαιναν συνεχώς μέσα στον πόλεμο και που είχε παντρευτεί μετά τα σαράντα του, είχε μεγαλώσει με τέτοια φροντίδα και προσοχή, που έγινε «μη μου άπτου.» Οχτώ χρονών τώρα παιδί και δεν εννοούσε ούτε του επιτρέπανε να πάει ή να γυρίσει από το σχολείο μοναχό του.

Δεν είναι, λοιπόν, παράξενο, που το παιδί ήταν τόσο διαφορετικό απ' όλα τ' άλλα. Άμα κανένας συμμαθητής του αθέλητα ή ξεπίθηδες τον πείραζε ή τον ενοχλούσε μ' οποιοδήποτε τρόπο, αυτός κατέφευγε στο μοναδικό αμυντικό του όπλο: το κλάμα.

Κοντά σ' αυτό ήταν και τσιγκούνης τρομερά. Το βέβαιο είναι πως γι' αυτό θα 'φταιγε πάλι ο πατέρας του. Κανένας δε θυμόταν να 'χε φέρει ο Μαμίτης μισό γρόσι για τους άπορους ή τις γυναίκες του σχολείου κάθε Χριστούγεννα, Λαμπρή ή για καμιά εκδρομούλα. Ο ίδιος όμως ήταν πάντα καλοντυμένος, λουστραρισμένος κι οι τσέπες του κόντευαν να ξεσκιστούν από τα κουφέτα, τα στραγάλια και τα φιστίκια. Από τούτα ήταν γεμάτο το μαγαζί του πατέρα του.

Σήμερα θάμπωσε τους συμμαθητές του με μια καινούρια βαλίτσα.

Έτσι ο Μαμίτης έγινε το κέντρο της προσοχής όλης της τάξης, ακόμα και του σχολείου. Όλοι τον τριγύριζαν, για να θαυμά-

σουν το υπέροχο φανταχτερόπραματάκι. Είχε ή έμοιαζε να είχε ολόγυρα δέρμα κροκόδειλου. Στις οχτώ ενώσεις κίτρινες σπιλωμένες* γωνιές. Ένα χερούλι βυσσινί σήκωνε το βάρος της. Είχε μάλιστα και κλειδαριά που λαμποκοπούσε σαν καθρέφτης. Τελευταίο τελευταίο ένα μικρό ασημένιο κλειδάκι, που κρεμόταν με μια λεπτή κλωστή από το χερούλι.

Με το δίκιο του καμάρωνε ο Μαμίτης. Η βαλίτσα του γιου του μπακάλη είχε γίνει το θέμα της ημέρας στο σχολείο.

Ανάμεσα στους συνταξιώτες του Μαμίτη ήταν κι ο Σωτήρης. Τούτος ο τελευταίος είχε «μεγαλώσει» πριν την ώρα του. Πολλές δουλειές του ποδαριού είχε κάνει ως τώρα, για να ενισχύσει το πενιχρό οικογενειακό επίδομα. Κι αυτό του έδωσε κάποιο άλλο, ξεχωριστό αέρα για την ηλικία του.

Ο Σωτήρης δεν μπορούσε, όπως όλα σχεδόν τα παιδιά, να μη θαυμάσει τη βαλίτσα του Μαμίτη. Περισσότερο μάλιστα, γιατί αυτός δεν είχε βαλίτσα. Μια παλάσκα μονάχα είχε από ρούχο χακί.

Δε χωρούσε, λοιπόν, ούτε σύγκριση ανάμεσα στη βαλίτσα του Μαμίτη και την παλάσκα του Σωτήρη. Αν τουλάχιστον είχε ο τελευταίος μια βαλίτσα, έστω και όχι τόσο καλή, δε θα 'ιωθε τόσο άσχημα. Γιατί, αλήθεια, ο Σωτήρης κατάλαβε τώρα πόσο άθλιο ήταν το κατασκεύασμα που κρεμόταν από τον ώμο του. Γι' αυτό τα βιβλία και τα τετράδιά τους λερώνονταν, τσαλακώνονταν και σχίζονταν κάθε τόσο, όσο και να τα πρόσεχε. Κι άκουε παρατηρήσεις από το δάσκαλο, παρ' όλο που ποτέ δεν ήταν αυστηρές, μια κι ο Σωτήρης ήταν καλός μαθητής. Όμως ούτε του ίδιου δεν τ' άρεσε αυτή η ακαταστασία.

Έτσι το δειλινό που σχόλασε πήγε ολόισια σπίτι. Και μόλις γύρισε ο πατέρας, του 'κανε δειλά δειλά την προσέγγιση.

— Πατέρα, ξέρεις... η παλάσκα μου πάλιωσε.

— Καλά, να φέρω να σου φτιάξει άλλη η μάνα σου.

— Όχι, πατέρα, δε θέλω παλάσκα, ξάναψε ο Σωτήρης.

σπιλωμένες (σπιλωώνω): γυαλιστερές, λουστραρισμένες

— Γιατί; απόρησε ο πατέρας.

— Να, σκίζονται και λερώνονται τα βιβλία. Κι ο δάσκαλος θυμώνει. Και βιαστικά βιαστικά είπε αυτό που 'θελε.

— Να μου αγοράσεις μια βαλίτσα.

— Σας το ζήτησε ο δάσκαλος;

Στην αρχή ο Σωτήρης σκέφτηκε να πει ένα τόσο δα μικρό ψεματάκι, που θα διευκόλυνε τόσο πολύ την πραγματοποίηση της επιθυμίας του. Όμως ο πατέρας του του είχε τόση εμπιστοσύνη, συνεννοούνταν αναμεταξύ τους τόσο καλά στη δουλειά και το σπίτι και τώρα τον κοίταξε μ' εκείνα τα σοβαρά, ναι, αλλά γεμάτα στοργή και αγάπη μάτια, που ο Σωτήρης δε θα μπορούσε ποτέ να του πει ψέματα. Έτσι, κάπως στενοχωρημένος, εξήγησε.

— Όχι, αλλά στη βαλίτσα θα φυλάγονται καλύτερα τα βιβλία.

Ο πατέρας έμεινε για λίγο σκεφτικός. Ναι, είχε δίκιο το παιδί. Όμως ν' αγοράσει βαλίτσα — όποια βαλίτσα — δεν ήταν δυνατό. Κι αυτό το 'ξερε ο Σωτήρης, που συμφώνησε πως ήταν δύσκολο. Έτσι αναγκάστηκε να περιοριστεί μ' ένα κούνημα του κεφαλιού, σ' αυτό που ο πατέρας είπε. Θα του 'φτιαχνε ο ίδιος μια αύριο. Τη δουλειά την ήξερε από παλιά, όταν νέος έφτιαχνε μπαούλα.

Την άλλη μέρα ο πατέρας, που 'κανε κι αυτός δουλειές του ποδιαριού, πήγε στον Ηλία το μαραγκό, δυο σπίτια πιο απάνω στον ίδιο δρόμο. Πήρε σανίδια, κοντραπλακέ, γωνιές, πλάνιες, σβανάδες, σφυριά, βελόνες, ψαρόκολλα, σχεδίασε, έκοψε, ροκάνισε, κόλλησε, κάρφωσε. Το σκέτο ξύλινο κουτί που άνοιγε στα δυο ήτανε γρήγορα έτοιμο. Το έβαψε με σκούρα καφετιά μπογιά, αφού του 'βαλε ένα χερούλι από λαμαρίνα κι ένα σκέτο μικρό γάντζο. Ύστερα τ' άφησε να στεγνώσει. Ο Ηλίας ούτε που δέχτηκε να πληρωθεί τα ξύλα.

Όταν το βράδυ γύρισε ο Σωτήρης, το βαλιτσάκι τον περίμενε. Το δέχτηκε με σφιγμένη την καρδιά. Πού να το παρουσιάσει δίπλα σ' εκείνο του Μαμίτη! Μονάχα λίγο ανακουφίστηκε, όταν ο πατέρας παρατήρησε πως μπορεί να μην ήταν τόσο ωραίο, σίγουρα όμως ήτανε πολύ πιο γερό απ' αυτά που πουλούνε στα καταστήματα.

Στο σχολείο την επομένη ο Σωτήρης έκανε ό,τι μπορούσε για να μην αντικριστεί με το Μαμίτη. Φοβόταν τη σύγκριση ανάμεσα

στις δυο βαλίτσες. Ευτυχώς που ούτε στη γραμμή ούτε στην τάξη ήταν κοντά κοντά.

Μόλις σχόλασε τ' απόγευμα ο Μαμίτης, περίμενε στην πόρτα της αυλής τον πατέρα του ή τη μητέρα του, για να τον πάρουν. Από δω θα 'πρεπε να περάσει κι ο Σωτήρης, που 'βγαινε πιο ύστερα, με τη σειρά του, από την τάξη. Εκεί ήταν κι άλλοι μαθητές που φώναζαν για χίλια δυο πράματα ή κοίταζαν τη βαλίτσα του Μαμίτη.

Τι του 'ρθε κι αυτού του θεοπάλαβου να μιλήσει. Ο Σωτήρης προσπαθούσε να κρύψει τη βαλίτσα του. Μα δεν είναι δα βελόνι, που μπορεί να κρυφτεί. Κι ο Μαμίτης την είδε. Χαμογέλασε ειρωνικά κι ευχαριστημένος έκανε:

— Αγόρασες και εσύ βαλίτσα;

'Ηταν φανερό πως ήθελε να κοροιδέψει. Ο Σωτήρης ήταν τόσο βέβαιος γι' αυτό. Κι απάντησε απότομα.

— Όχι! Μου την έφτιαξε ο πατέρας μου.

— Α! Ξεφώνισε ο Μαμίτης. Γι' αυτό είναι έτσι... (άσχημη ήθελε να πει, αλλά του φάνηκε βαριά η λέξη και μαλάκωσε). Δεν είναι έτσι ωραία.

Ο Σωτήρης φουρκίστηκε.

— Ωραία μπορεί να μην είναι, αλλά είναι γερή. Πιο γερή από τη δική σου!

— Α μπα! Αυτό μας έλειπε τώρα!

Ο Σωτήρης επέμενε. Και για να τ' αποδείξει, τον προκάλεσε.

— «Παλεύεις » βαλίτσες;

Ο Μαμίτης έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Να χτυπήσουν τις βαλίτσες τους. Καινούριο πάλι και τούτο.

— Είδες που φοβάσαι; Είσαι δειλός.

— Δειλός! Άναψε αμέσως, κοκκίνισε και ζήτησε ν' αμυνθεί, πετάγοντας με το συνηθισμένο παιδικό τρόπο τη βρισιά στον υβριστή * του:

— Δειλός εσύ είσαι, ακούς;

— Έλα να δούμε, λοιπόν, έκανε πάλι ο Σωτήρης, που ήταν αποφασισμένος να πάρει ικανοποίηση.

υβριστής: εκείνος που βρίζει

Ο Μαμίτης μέσα στην έξαψή του, από την προσβολή στο φιλότιμό του κι από την άλλη για να μην ταπεινωθεί μπροστά στους συμμαθητές του, που όλοι τον παρότρυναν* να παλέψει, δέχτηκε τη μάχη· γιατί ο ίδιος μπορεί να ήταν δειλός, αλλά στη βαλίτσα του είχε απόλυτη εμπιστοσύνη.

Τα δύο παιδιά στάθηκαν απέναντι, με τις βαλίτσες χαμηλωμένες στο δεξί χέρι. Έναν κύκλο γύρω οι άλλοι μαθητές, που διαρκώς πλήθαιναν και φώναζαν ανυπομονώντας. Μέσα σ' εκείνο το σαματά* ο Μαμίτης κι ο Σωτήρης, σαν δυο κοκόρια με τους λαιμούς τετρωμένους και τα μάτια γουρλωμένα, ανέμισαν τις βαλίτσες.

Ένα... δύο... Το τρία χάθηκε κάτω από έναν ξερό δυνατό κρότο κι ένα μακρόσυρτο τρανταχτό «α» απ' όλα τα στόματα των θεατών. Κι αμέσως μετά ένα παραπονιάρικο μουγκρητό ξέσπασε κι ολοένα δυνάμωνα, ενώ ο Σωτήρης, κρατώντας πάντα τη βαλίτσα του στο χέρι, γερή, με μια μονάχα γρατσουνιά στην κάτω μπροστινή γωνιά, λίγο φοβισμένος, λίγο απορημένος και περισσότερο ικανοποιημένος, έτρεχε, έτρεχε ως το σπίτι, χωρίς να τολμήσει να γυρίσει πίσω. Είχε μόνο προλάβει να δει τ' αποτελέσματα της μάχης. Ο Μαμίτης έστεκε κει μονάχα με το βυσσινί χερούλι στο χέρι. Ολόγυρα θρύψαλα η ιταλική βαλίτσα του και σκόρπια τα βιβλία, τα τετράδια, τα μολύβια, οι χάρακες*. Ήταν σαν ένα σπιτάκι που το συμπαραλιάζει* ο σεισμός. Κι απάνωθέ τους το γνωστό κλάμα και τα δάκρυα του γιου του μπακάλη. [...]

(Διασκευή)

«Οι δυο βαλίτσες κι άλλα διηγήματα»

ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ (1929 -). Δημοσιογράφος και λογοτέχνης. Γεννήθηκε στη Λεμεσό. Αποφοίτησε από το Διδασκαλικό Κολλέγιο Μόρφου. Εργάστηκε ως δάσκαλος για δυο χρόνια και μετά παύθηκε από τους Άγγλους. Έτσι ακολούθησε τη δημοσιογραφία. Εργάζεται ως συντάχτης σε εφημερίδες. Δημοσίευσε πολλές κριτικές σχετικές με την τέχνη και τη λογοτεχνία. Έργο του: «Οι δυο βαλίτσες κι άλλα διηγήματα».

παροτρύνω (παρότρυναν): παρακινώ, προτρέπω

σαματάς: φασαρία, συμπλοκή

χάρακας: ρίγα

συμπαραλιάζω: κάνω κάτι κομμάτια, θρύψαλα

Καρναβάλι

Καρναβάλι, παιδιά!
Ήρθε πάλι
η γλυκιά παραζάλη.
Καρναβάλι και πάλι,
καρναβάλι τρελό!

Μασκαράδες, παιδιά,
μουταράδες
με βιολιά, παγλαμάδες,
μασκαράδες δεκάδες
στο ρυθμό τον τρελό!

Μπαλαρίνες, παιδιά,
λιονταρίνες,
αρλεκίνοι, ψιψίνες,
δω κι εκεί σερπατίνες
και το κέφι τρελό!

Καρναβάλι, παιδιά!
Ήρθε πάλι
η γλυκιά παραζάλη.
Καρναβάλι και πάλι,
καρναβάλι τρελό!

«Τραλαλά»

ΝΙΤΣΑ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥ (1941 -). Γεννήθηκε στην Τσαάδα της Πάφου. Από το 1961 ζει στη Λευκωσία. Τέλειωσε την Εμπορική Σχολή Σαμουήλ. Έκαμε γραμματειακές σπουδές και σπουδές σεναριογράφου. Εργάστηκε για αρκετά χρόνια στη Βουλή των Αντιπροσώπων ως στενοδακτυλογράφος. Σήμερα διδάσκει Πρώτες Βοήθειες και συνεργάζεται παράλληλα με το ΡΙΚ. Ασχολείται με την ποίηση και το θέατρο. Το 1988 η παιδική ποιητική της συλλογή "Τραλαλά" βραβεύτηκε από το Υπουργείο Παιδείας. Έχει αρκετό ανέκδοτο έργο.

Στέλιος Κλυτίδης

Τράγος κι αλεπού

Σε λάκκο έπεσε βαθύ η αλεπού μια μέρα
και δεν μπορούσε ν' ανεβεί απάνω. Τι φοβέρα!
Μα στην αμηχανία της, στου λάκκου το στεφάνι
στες κρίσιμες αυτές στιγμές τράγος γερός εφάνη*.
Από ψηλά τη ρώτησε, αν το νερό είν' ωραίο,
κι αυτή σαν γνήσια αλεπού
το παίνεσε από σκοπού
σαν έξοχο, σπουδαίο!

Τότε αυτός δε δίστασε, πήδησε στο πηγάδι
κι εκεί ήπιε και χόρτασε. Μα πού γνώσης σημάδι;
Κατέβηκε, μα πώς να βγει
στην επιφάνεια, στη γη,
να τρέξει, να πηδήσει,
να πα' με τ' άλλα τα τραγιά, στα πλάγια να βοσκήσει;

Βρέθη σε θέση τραγική ο τράγος, είν' αλήθεια,
μα η «σοφή» η αλεπού του ήλθε σε βοήθεια:
«Στα πισινά σου σαν σταθείς
και όρθιος σαν τεντωθείς,
στη ράχη σου πατώντας
ευθύς ως πάνω ευρεθώ
θα σε γλιτώσω απ' το βυθό,
απάνω σε τραβώντας».

Πίστεψε ο τράγος κι έγινε σανίδα σωτηρίας
στην αλεπού, που από ψηλά
σκύβει και τον περιγελά.
Ω της αχαριστίας!
«Αν είχες τόσα δράμια νου όσες στο γέني τρίχες,
δε θα πηδούσες άσκεφτα σε λάκκο δέκα πήχες».

«Αισώπου μύθοι σε έμμετρο λόγο»

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΛΥΤΙΔΗΣ (1888 - 1981). Ποιητής και μεταφραστής. Γεννήθηκε στην Τσακίστρα. Υπηρέτησε ως εκπαιδευτικός στη Δημοτική Εκπαίδευση και αργότερα σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Εργάστηκε για πολλά χρόνια ως δικηγόρος. Στα 1931 πήρε μέρος στα Οκτωβριανά και για το λόγο αυτό φυλακίστηκε από τους Άγγλους. Έργα του: «Αισώπου μύθοι σε έμμετρο λόγο » και «Ποιήματα» (2 τόμοι).

Μάνα

Μάνα, δυο χείλη απαλά,
δυο μάτια καλοσύνη,
μάννα, μια τρυφερή καρδιά,
όνειρο κι ευφροσύνη*.

Μάνα, μια λέξη απαλή,
μια αγάπη στη ματιά,
μάννα, στο μάγουλο ένα φιλί,
δυο χάρδια τρυφερά.

Μάνα, γλυκό αστέρι,
ήλιος της χαραυγής,
μάννα, απλωμένο χέρι,
δώρο είσαι της ζωής.

Μάνα, είσαι μια αγία,
γλυκό αγέρι της δροσιάς,
μάννα, αγάπη είσαι μία,
το φύλλο της καρδιάς.

«Ελπίδες - Τρίτη αγάπη, 1973»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΖΑΚΟΣ (1949-). Γεννήθηκε στον Καραβά. Ασχολείται με την ποίηση. Συνεργάστηκε κατά καιρούς με διάφορες κυπριακές εφημερίδες ως δημοσιογράφος. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές: «Ανταύγειες», «Ελπίδες – Τρίτη αγάπη», «Ανά πάσα στιγμή» (ποιήματα της ειρήνης και του πολέμου, Κύπρος, 1974 - 75).

ευφροσύνη: μεγάλη χαρά, μεγάλη ευχαρίστηση

Για το γιο μου

Πώς με παγίδεψε η αγάπη σου,
παιδί μου,
κι ελέγχει κάθε ανάσα μου
και λογοκρίνει κάθε στιγμή μου.

Τα λόγια σου, αγόρι μου,
αηδόνια που κάθονται
στα δάχτυλά μου
και πίνουν την ψυχή μου.

Τα μάτια σου, τα μάτια σου
ζεσταίνουν τις πέντε ηπείρους.

Παιδί μου, ακροβατώ στη σκέψη σου
και τρέμω σαν φύλλο στο κλάμα σου,
στο φως του γέλιου σου αναβλέπω, χαρά μου.
Από ποιο ουρανό ήρθες, αστέρι μου,
από ποια αμυγδαλιά έπεσες, ανθέ μου.
Στο τραγούδι σου χορεύουν ηλιαχτίδες,
στον ύπνο σου σιγάζουν οι ουρανοί
κι εγώ ακροβατώ στην αναπνοή σου.

«Ποιήματα»

ΒΕΡΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ - ΚΟΡΦΙΩΤΟΥ (1940 -). Γεννήθηκε στη Μόρφου. Σπούδασε φιλολογία και δημοσιογραφία. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Το 1978 και το 1985 τιμήθηκε με έπαινο από το Υπουργείο Παιδείας για τις ποιητικές της συλλογές «Ποίηση» και «Αν απλώσω τη σφαίρα της ψυχής μου μ' όλες τις πτυχώσεις της...» Άλλες ποιητικές της συλλογές: «Ποιήματα» (1971) και «Ποιήματα II» (1975).

Τα γενέθλια του Γιάννη

Γιορτάζει τα οχτώ του χρόνια ο Γιάννης
και δέχεται στο σπίτι την παρέα
είναι ο Κωστής, ο Θάνος κι η Ελένη
και τα παιδιά του μπάμπια του Ανδρέα.

Μιλάνε όλα μαζί και τον πειράζουν
για τα μικρά δωράκια που 'χει πάρει·
μα η μάνα του από δίπλα καμαρώνει
τ' ωραίο χαριτωμένο της βλαστάρι...

Τι θα 'θελες; ρωτάει πρώτος ο Θάνος·
περ το χωρίς ντροπή και δισταγμό...
κι ο Γιάννης λέει με πόζα και καμάρι:
— Θα 'θελα να 'μουν δεκαοχτώ χρονώ!

Κι η δεύτερή σου ευχή; ρωτά η Ελένη
(κι είναι η φωνή της τρίλια κελαηδούσα).
— Θα 'θελα, λέει ο Γιάννης, δέκα μάτια
δέκα φορές με μια να σε κοιτούσα!

«Το βιβλίο της Μυρτώς»

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ (1903 - 1986). Γεννήθηκε στην Πάφο. Σπούδασε φιλολο-
γία στην Αθήνα, όπου και εγκαταστάθηκε. Ασχολήθηκε με την ποίηση και τη
δημοσιογραφία. Στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής συλλήφθηκε από τους
Γερμανούς και κλείστηκε στις φυλακές. Ο Κριναίος τιμήθηκε σε πολλές περι-
πτώσεις με διάφορα βραβεία. Μερικά από τα έργα του: «*Τα τετράδια των αγ-
γέλων*», «*Το βιβλίο της Μυρτώς*», «*Το σταυρωμένο λιθόστρωτο*».

Μια αληθινή ιστορία

Μια αληθινή ιστορία
από ένα ψεύτικο Αϊ-Βασίλη:
— Τι θέλεις, μικρούλα;
Την κούκλα ή το αρκουδάκι;
— Τον μπαμπά μου,
δώσε μου τον μπαμπά μου.

ΑΝΤΡΗ ΚΡΟΚΙΔΟΥ (1956-). Γεννήθηκε στο Νέο Χωριό της Πάφου αλλά μεγάλωσε και ζει στη Λευκωσία. Εργάζεται ως δημόσιος υπάλληλος. Ασχολείται με την ποίηση. Το 1978 πήρε τιμητικό δίπλωμα στο διαγωνισμό δοκιμίου με θέμα τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το 1982 η ποιητική της συλλογή «Πορεία σιωπής» πήρε έπαινο από το Υπουργείο Παιδείας. Άλλα έργα της: «Τα ποιήματά μου», «Σημειώσεις σε μια μέρα», «Σε σένα άνθρωπε».

Τ' ασκιά του Αιόλου

Τους το 'λεγε ο Δυσσέας
«Μην τ' ανοίγετε τα σακιά,
αν θέλετε πίσω να πάμε στην Ιθάκη.
Εκεί πια λεύτεροι, χωρίς κανένα φόβο
τ' ανοίγουμε και μοιραζόμαστε τα δώρα του Αιόλου.»
Μα καχύποπτοι κείνοι
και βιαστικοί
δε θέλησαν ν' ακούσουν τα φρόνιμά του λόγια
πιστεύοντας σε κρυμμένους θησαυρούς.
Και δίχως να σκεφτούν
άνοιξαν τα σακιά της συμφοράς τους,
οι άμοιροι* κι ανόητοι συντρόφοι.
Αγέρηδες οι θησαυροί.
Απ' όλες τις μεριές ξεσηκωθήκαν,
φουρτούνιασε η θάλασσα και το καράβι
αλλαξοδρόμησε, χτυπιέται μες στα κύματα
κι ώρα την ώρα κινδυνεύει να βουλιάξει.
Κι η Ιθάκη!
Μακριά η Ιθάκη. Χάθηκε γι' αυτούς.
Χρόνια πολλά θα τυραγνιούνται στα πελάγη.
Και στην ιδιαίτερη πατρίδα
παράνομοι μνηστήρες* θα σπαράζουνε το βίος τους.

«Οι ρίζες μας»

ΕΛΕΝΗ ΚΥΡΙΑΚΟΥ (1953 -), Γεννήθηκε στο Κολόσσι. Ασχολείται με την ποίηση και το διήγημα. Μερικά από τα ποιήματά της μεταφράστηκαν στα τούρκικα από τη Νεσιέ Γιασίν. Το 1979 τιμήθηκε με το κρατικό βραβείο ποίησης για νέο λογοτέχνη, για το έργο της «Οι ρίζες μας».

άμοιρος: κακότυχος, δυστυχιτισμένος

μνηστήρας: εκείνος που προσπαθεί να αποκτήσει κάτι

Το βιβλίο

Γύρισα Κύπρο κι Ελλάδα,
Ρόδο, Κρήτη και Λευκάδα,
την Ευρώπη, την Ασία
και τη μαγική Ινδία...
Πήγα στ' άστρα στο φεγγάρι
κι έφτασα μέχρι τον Άρη
κι είχα τρένο κι είχα πλοίο
ταξιδιάρικο βιβλίο.

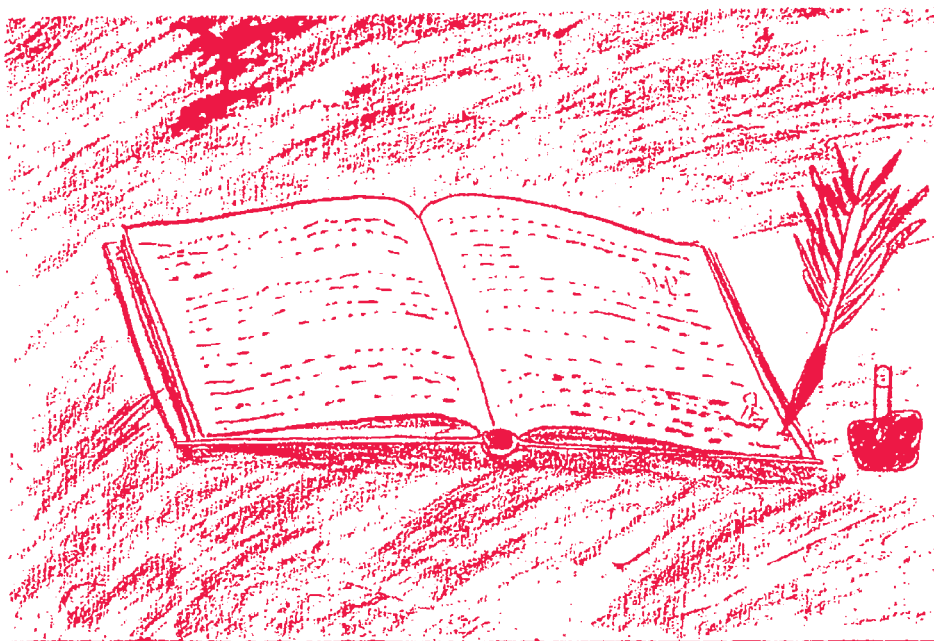
Γνώρισα λαούς κι ανθρώπους
μ' άλλη γλώσσα, μ' άλλους τρόπους,
χάρηκα με τη χαρά τους
κι έκλαψα στη συφορά τους,
σπήσαμ' όνειρα κι ελπίδες
για καλύτερες πατρίδες
κι είχα δάσκαλο - σχολείο
το σοφό μου το βιβλίο.

Έζησα στ' αρχαία χρόνια
και στα μαρμαρένια αλώνια...
Είδα μάγισσες, γοργόνες
και της λευτεριάς αγώνες...
Είδα κεραυνούς του Δία
και μια σταυρική θυσία
κι ήταν μάτια κι ήταν φως μου
το βιβλίο σύντροφός μου.

Μέρα νύχτα, νύχτα μέρα,
φίλο, δάσκαλο, πατέρα,
το 'χω σε χαρά και λύπη.
Κι όταν η ελπίδα λείπει,
πίστη, ζεστασιά, γαλήνη
ομορφιά και καλοσύνη,
βρίσκω στ' άξια τα βιβλία
κι η ζωή μου παίρνει αξία.

«Δροσοπηγή»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ (1940-). Γεννήθηκε στον Άγιο Θεόδωρο Σολέας. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται κυρίως με την παιδική ποίηση. Το 1982 πήρε κρατικό βραβείο παιδικής λογοτεχνίας για την ποιητική του συλλογή «*Το βιβλίο της Μυρτώς - Ροδοχάραμα*». Η ποιητική του συλλογή «*Το τραγούδι του αηδονιού*» βραβεύτηκε από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου το 1987. Βραβεύτηκε και σε άλλες περιπτώσεις. Μερικά από τα έργα του: «*Ο μεγάλος αγώνας*», «*Δροσοπηγή*», «*Χρόνια ηρωικά*», «*Παιδικά χτυποκάρδια*» κ.ά.

Για τους αθλητές

Πράβο σας τέδκοιους λεβέντες, που νιώννετε* κορμιά
σαν λαμπάες, σαν αρσάλια*, πον νώθουν βροχίν χιονιά.

Πράβο που στον κόσμο ούλλον που του δείγνετε να δει
η γυμναστική πως φέρνει ούλλον δύναμην, ζωήν!

Όπως ήτουν κι οι αρχαίοι, παλληκάρκα ξακουστά
ως την σήμερον γραμμένα, σαν που να 'ν' εχτές σωστά.

Παρά πιειν στους καφενέες, πρέφαν*, σάρταν*, και ραμί*,
προτιμόττερον αγώνες που 'ναι δόξα και τιμή.

Η ζωή μονοτονία, εν έν' πάντα φυλακή
κι ούλλοι νέοι στους αγώνες, ζήτω η γυμναστική!

«Τραγούδια του νησιού μας»

ΠΑΥΛΟΣ ΛΙΑΣΙΔΗΣ (1901 - 1985). Λαϊκός ποιητής της Κύπρου. Γεννήθηκε στη Λύση. Πήγε στο δημοτικό σχολείο μέχρι την Ε' τάξη. Εργάστηκε ως βοσκός και μετά έγινε εργάτης. Τύπωσε την πρώτη του συλλογή το 1928. Τα θέματα του είναι παρμένα από την καθημερινή ζωή και την προσφυγιά. Όλα τα έργα του είναι γραμμένα στην κυπριακή διάλεκτο. Μερικά από τα έργα του: «Τραγούδια του νησιού μας», «Τα φκιάρα της καρκιάς μου», «Η σταυρωμένη Τζύπρος μας» κ.ά.

νιώννω: αναγιώννω, μεγαλώνω

αρσάλια: ατσάλια, εκείνοι που είναι μεγάλης σκληρότητας και αντοχής

πρέφα, σάρτα και ραμί: παιχνίδια που παίζονται με χαρτιά (τράπουλας).

Εις το παιδί της

Έλεγ' η μάνα στο παιδί, που το 'χε αγκαλιασμένο:
«Τώρα την πλάση αγκάλιασα, παιδί μου αγαπημένο.
Όλα τα άστρα λάμπουσιν επάνω στη μορφή σου,
φως και ζωή σπιθοβολούν, παιδί μου, οι οφθαλμοί σου.
Άνθια σκορπούν στο γέλιο σου και κρίνα στη λαλιά σου
και άγγελοι στη γη σκιρτούν στο κάθε βάδισμά σου.
Α! γρήγορα μου κοιμήθηκες κι η ελαφρή πνοή σου
την προσευχή μου ανέβασε εμπρός στον Ποιητή σου.
Για σένα μόνο εύχομαι, για σένα, ω παιδί μου,
εσύ είσαι ο κόσμος μου, εσύ 'σαι η ζωή μου».

«Ίριδες»

ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΛΟΪΖΙΑΣ (1855 - 1936), Γεννήθηκε στη Λεμεσό. Σπούδασε στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη. Όταν επέστρεψε στην Κύπρο εργάστηκε ως δασκάλα και διευθύντρια του Παρθεναγωγείου Λεμεσού. Θεωρείται η πρώτη Κύπρια λογοτέχνιδα που έζησε και δημιούργησε στην Κύπρο. Έγραψε ποίηση, θέατρο και παιδαγωγικές μελέτες. Το 1901 πήρε έπαινο στην Αθήνα για την ποιητική της συλλογή «Ίριδες». Πολλά ποιήματά της δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς σε διάφορα περιοδικά και εφημερίδες. Μερικά έργα της: «Πατριδογραφία», «Κυπριακή κυψέλη», «Μαθητικός κόσμος».

Μαρία Λουκά

Διασκεδαστικά παραμύθια

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από τα «Διασκεδαστικά παραμύθια» της συλλογής «Ιστορίες της μικρής Φιλιώς» της Μαρίας Λουκά. Καθισμένοι πλάι πλάι στην Ξαπλώστρα της βεράντας, μια καλοκαιρινή βραδιά, ο θείος Πέτρος και η ανεψούλα του η μικρή Φιλιώ, παρατηρούν το ολόγιομο φεγγάρι. Παρασυρμένοι απ' τη γοητεία του το ζωντανεύουν· ο θείος αναπολώντας μύθους παλιούς απ' τα βιβλία του και η Φιλιώ κινώντας τα νήματα της παιδικής φαντασίας της.

[...] — Ω, δε μ' αρέσει καθόλου αυτό το παραμύθι, θείε Πέτρο.

— Μα τότε σίγουρα θα σ' αρέσει κάποιος άλλος μύθος, που αλλιώς τα πράγματα μας λέει: Πως ο Ήλιος και το Φεγγάρι ήταν φίλοι κι αδέρφια οι δυο μαζί, που πήγαιναν στον ουρανό αντάμα και φώτιζαν την πλάση. Μα μια μέρα εκεί που περπατάγανε πλάι πλάι, γλιστράει το φεγγαράκι μας, κουτρουβαλά και πέφτει σ' ένα βάλτο βρώμικο. Κι έτσι, ενώ άστραφτε και σκόρπαε παντού χρυσό το φως του ο Ήλιος, το φεγγαράκι με το λασπωμένο μουτράκι θαμπόφεγγε μονάχα.

Έτσι είπαν οι άνθρωποι τη μέρα μέρα και τη νύχτα νύχτα.

— Μ' αρέσει το φεγγαράκι με το βρώμικο μουτράκι, είπα παιχνιδιάρικα. Μοιάζει μ' εμένα πριν μπω στο μπάνιο.

Αν όμως εγώ απόψε έφτιαχνα ένα μύθο για το φεγγαράκι, θα 'τανε αλλιώτικος απ' όλους όσους είπαμε ως τώρα, δήλωσα στο θείο Πέτρο.

— Τώρα είμαι γω αυτός που θέλει ν' ακούσει ένα παραμύθι, έκανε ο θείος και βολεύτηκε καλύτερα στην Ξαπλώστρα του. Τότε και γω όλο ικανοποίηση έπιασα ν' αφηγιέμαι:

— Ήτανε, λοιπόν, το φεγγαράκι ένα παλικαράκι με στρογγυλό πρόσωπο, χαρούμενο και ζωηρό. Ζούσε στον ουρανό ανάμεσα σε πολλά άλλα παιδάκια - αστέρια κι αστεράκια. Μα βαριότανε! Είχε μια ολόκληρη αποθήκη γεμάτη παιχνίδια, μπάλες, αεροπλανάκια, τρένα κι αυτοκινητάκια, μα δεν ένιωθε καμιά χαρά.

— Πώς έτσι, Φιλιώ μου; γυρίζει και μου κάνει απορεμένος ο θείος Πέτρος.

— Γιατί, όταν έχεις ό,τι θέλεις, είναι πολύ βαρετό, του κάνω. Παύεις πια να επιθυμείς και να ονειρεύεσαι.

— Ω! αυτό θα 'ναι αλήθεια μεγάλη δυστυχία! συμφωνεί σοβαρός ο θείος Πέτρος. Λοιπόν;

— Λοιπόν, όλη τη μέρα έβαζε το φεγγαράκι μας το χέρι αντήλιο κι αγνάντευε από μακριά τη γη. Όμορφη που φαινότανε! Χρυσή και γαλάζια, λουσμένη στο φως. Κάποτε, που η ατμόσφαιρα ανάμεσά τους ήταν κρυστάλλινη και διάφανη, ξεχώριζε τις θάλασσες και τα ποτάμια, τα βουνά και τις πηγές, τα δάση και τις λίμνες, ακόμα και μικρά λευκά χωριά και γκριζες πολιτείες. Μια μέρα δε βάσταξε άλλο το φεγγαράκι. Πήρε ένα μεγάλο σάλτο κι άφησε πίσω του τον ουρανό. Κατρακυλώντας, έφτασε στη γη. Κάνει έτσι και τι να δει;

— Τι; Τι; Πες τα μου όλα. Τίποτα μη μου κρύβεις, παρακαλεί τώρα ο θείος Πέτρος.

— Αντί για τα δέντρα, τα λουλούδια και τα πουλιά που ονειρευόταν, είδε γύρω του εργοστάσια, καυσαέρια, σωρούς από σκουπίδια. Και το χειρότερο απ' όλα, ένας θόρυβος φοβερός ακουγόταν παντού. Ένας ανάκατος θόρυβος από χίλια δυο πράγματα μαζί:

Γρου και γρου τα κομπρεσέρ
βουρ και βουρ τα αυτοκίνητα
πιπ και πιπ τ' ασθενοφόρα
ντούκου - ντουκ και μπαμ και μπουμ
οι οικοδομές...

... και γκουχ και γκουχ το φεγγαράκι μας το 'πιασε ένας πονοκέφαλος κι ένας τέτοιος βήχας που παρόμοιό του δεν έχεις ξανακούσει, θείε Πέτρο.

— Και μετά; Και μετά; έγινε τώρα ο θείος Πέτρος το παιδάκι που ποθεί παραμυθάκι.

— Και μετά, λέω ενθουσιασμένη, το φεγγαράκι άρχισε να τρέχει, να τρέχει και δε σταμάτησε, παρά αφού άφησε πίσω του τόσο μακριά τη γη, που κανένας ήχος να μην μπορεί πια να του τρυπά τ' αυτιά του κι ούτε νέφος και καυσαέριο να του πλακώνει το στήθος. Μόνο που...

—Μόνο που;...

— Μόνο που το μουτράκι του μουντζουρώθηκε πολύ, γι' αυτό το βλέπεις τώρα έτσι βρώμικο και λυπημένο. Να γιατί κι εγώ το κοιτάζω τα βράδια επίμονα το φεγγαράκι. Θέλω να το κάνω να γελάσει λιγάκι. Γιατί δεν είναι μόνο έτσι η γη μας· όχι μόνο σκουπίδια, καταστροφές και χαλάσματα. Όχι μόνο φωτιές, κανόνια και καμένη γη. Ούτε μόνο πεινασμένα παιδάκια, άρρωστα, φτωχά κι αγράμματα.

— Όχι; σκύβει κοντά μου ο θείος Πέτρος μ' αγωνία.

— Όχι βέβαια. Υπάρχουν γειτονιές με τριαντάφυλλα και γιασεμιά, πουλάκια που κελαηδούν γλυκά, παιδιά που παίζουν στις αυλές, σχολειά, φίλοι, εξοχές, θείοι και θείες με χρυσές καρδιές.

— Πόσα ξέρεις, Φιλίτσα μου! Δεν αντέχει άλλο, μ' αγκαλιάζει ο θείος Πέτρος.

— Θείε Πέτρο, ξεχνάς πως είμαι φέτος τριτεάκι; Μεγάλωσα πια, χωράει πολλά το κεφαλάκι μου, γελώ και κλείνω το μάτι μου μια στο θείο Πέτρο, μια στο φεγγαράκι. [...]

(Απόσπασμα)

«Ιστορίες της μικρής Φιλίως»

ΜΑΡΙΑ ΛΟΥΚΑ (1955 -). Γεννήθηκε στη Λακατάμεια. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Ασχολήθηκε με την ιστορική μελέτη και τα παιδαγωγικά. Συνεργάστηκε κατά καιρούς με διάφορες εφημερίδες και περιοδικά. Το 1987 εξέδωσε την ποιητική συλλογή «Δεκατέσσερα τραγούδια για ένα μικρό άγγελο». Το 1988 έκανε την πρώτη δοκιμή της στην παιδική λογοτεχνία με το έργο της «Ιστορίες της μικρής Φιλίως», που βραβεύτηκε από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου.

[Κάνε ό,τι μπορείς]

Μην πεις: Είμαι μικρός,
τι μπορώ να κάνω;
Κάνε ό,τι μπορείς.
Δεν απαιτεί κανείς
περισσότερο από τις δυνάμεις σου.

Κάνε το μικρό σου έργο
με υπομονή και καλοσύνη.
Κανένας δε ζήτησε
από το σπυρί του σιταριού
να γίνει πλατάνι.

«Πορεία στο φως»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΤΣΑΓΓΙΔΗΣ (1944 -). Γεννήθηκε στη Λάρνακα. Σπούδασε θεολογία, ζωγραφική και διακοσμητική στην Αθήνα. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Ασχολείται με τη λογοτεχνία, την εικονογράφηση βιβλίων και τη ζωγραφική. Έκαμε ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής και πήρε μέρος σε πολλές ομαδικές. Το 1987 βραβεύτηκε από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου για το έργο του *«Τρεις ιστορίες του μικρού Λεμί»*. Μερικά έργα του: *«Πορεία στο φως»*, *«Τέσσερα παραμυθάκια για μικρούς και μεγάλους»*, *«Θέλω να σου πω ένα μυστικό»*, *«Γιατί λάμπουνε τ' αστέρια»* κ.ά.

Τίτος Μπάτης

Θησέας
ΣΚΗΝΗ Α'

Πρόσωπα:

ΘΗΣΕΑΣ

ΑΡΙΑΔΝΗ

Ο ΧΟΡΟΣ (εφτά νέοι κι εφτά νέες)

(Η σκηνή παρουσιάζει την είσοδο του Λαβύρινθου. Τριγύρω βράχοι, δέντρα, θάμνοι. Στις δύο πλευρές της σκηνής στέκεται ο χορός, εφτά νέοι κι εφτά νέες. Μέσα από το Λαβύρινθο ακούονται κατά διαστήματα μουγκρητά).

ΧΟΡΟΣ: Βλαστάρια δεκατέσσερα
απ' της Αθήνας τις καλύτερες γενιές
μας έχει αρπάξει ο Μίνωας
κι εδώ στην Κρήτη μας κουβάλησε
βορά για να μας ρίξει
στον άγριο το Μινώταυρο,
που κατοικεί μες στον πολύκλαδο Λαβύρινθο.
(δείχνουν προς την είσοδο του Λαβύρινθου)
Μα η ελπίδα ακόμα ανθίζει στην καρδιά μας,
γιατί του Αιγέα ο γιος
ο ξακουσμένος ήρωας, ο Θησέας,
μαζί μας έχει έρθει
κι απόφαση έχει πάρει
ή να σκοτώσει το Μινώταυρο
ή τη ζωή κι αυτός να δώσει
τ' άδικο πολεμώντας.

ΘΗΣΕΑΣ: *(μπαίνει και στέκει στη μέση τους)* Φίλοι μου, έφτασε η ώρα να βάλουμε τέρμα σ' αυτό το ματωμένο φόρο, που τον πληρώνουν κάθε χρόνο τα καλύτερα βλαστάρια της Αθήνας.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ: Πίστη σε σένα έχουμε, αντρείε Θησέα. Όπως εσκοτώσες τους κακούργους ληστές, τ' αγριογούρουνα και τους άγριους ταύρους, την ίδια τύχη ελπίζουμε να δώσεις και στο βδελυρό* Μινώταυρο.

ΚΟΡΥΦΑΙΑ: Τούτο μόνο φοβάμαι, που ο Μινώταυρος απ' τη γενιά του Δία φτάνει κι οι θεοί θα τον συντρέξουν.

ΘΗΣΕΑΣ: Οι θεοί δε συντρέχουν τ' άδικο, αλλιώς θεοί δε θ' αξίζαν να λέγονται.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ: Άλλος εμένα είν' ο φόβος μου. Σαν το Μινώταυρο σκοτώσεις με τη βοήθεια των θεών, πώς θα τα βγάλεις πέρα με του Μίνωα τη φρουρά την πολυάριθμη;

ΘΗΣΕΑΣ: Το 'χω σκεφτεί αυτό, φίλοι μου, και όπλα έχω κρύψει εδώ στο θάμνο μέσα. Σαν δώσω εγώ το σύνθημα, μ' αυτά θ' αρματωθείτε και πολεμώντας στο καράβι μας θα φτάσουμε.

ΧΟΡΟΣ: Εύγε στον ήρωα μας το Θησέα
που το γερό του το κορμί
γερό μυαλό το κουμαντάρει*.

ΘΗΣΕΑΣ: Όμως κάτι άλλο εμένα βασανίζει. Μήπως χαθώ, στου πολυδαίδαλου Λαβύρινθου τριγυρνώντας τους διαδρόμους.

ΑΡΙΑΔΝΗ: *(μπαίνοντας απότομα)* Μη σε σκοτίζει η σκέψη αυτή, αντρείε Θησέα, κι εγώ τον τρόπο θα σου δείξω. Προδότρα της πατρίδας μου θα γίνω και του ίδιου μου του πατέρα, γιατί άλλο δεν αντέχω ετούτο τ' άγριο φονικό να βλέπω κάθε χρόνο.

ΘΗΣΕΑΣ: Προδότης δε λογιέται, γλυκιά Αριάδνη, όποιος το δίκιο βοηθά.

βδελυρός: *αηδιασμένος, σιχαμερός*
κουμαντάρω: *διευθύνω, κυβερνώ*

ΑΡΙΑΔΝΗ: Η καρδιά μου δεν το αντέχει τέτοιος λεβέντης, σαν και σένα, άδικα να χαθεί. Θυσία στο μίσος των χωρών μας. Μια χάρη μόνο σου ζητώ: Όταν με το καλό θα φύγεις, μαζί σου να με πάρεις.

ΘΗΣΕΑΣ: Τιμή σε μένα και στην πατρίδα μου, φιλοξενία να δώσουμε σ' εσέ, Βασιλοπούλα.

ΑΡΙΑΔΝΗ: Πάρε λοιπόν αυτό το μίτο (του δίνει ένα κουβάρι σπάγγο). Την άκρη του να δέσεις στην είσοδο και ξετυλίγοντας το κουβάρι να προχωρείς. Έτσι στο γυρισμό, το μίτο ακολουθώντας άνετα το δρόμο σου θα βρεις.

ΘΗΣΕΑΣ: *(Κρατώντας στο ένα χέρι το μίτο και με το άλλο βγάζοντας το ξίφος του)*. Έτοιμος είμαι, λοιπόν, για το μεγάλο άθλο. Δέστε την άκρη του μίτου *(ο Κορυφαίος παίρνει την άκρη του μίτου και ξετυλίγοντας, τη δένει σ' ένα θάμνο)* Και τώρα, γεια σας και καλή αντάμωση! *(προχωρεί προς την είσοδο και εξαφανίζεται στο Λαβύρινθο)*.

ΧΟΡΟΣ: Στο καλό, να πας με το καλό,

και νικητής να βγεις

απ' τον τρανό αγώνα

με τη βοήθεια των θεών

και με την ευλογία

του πρόγονού σου Ποσειδώνα.

(ακούγονται άγρια μουγκρητά από μέσα στο Λαβύρινθο)

Ω δίκαιο κι ω λευτεριά, *(υψώνουν τα χέρια)*

το χέρι οπλίστε του Θησέα

με δύναμη και θάρρος,

σκληρά να πολεμήσει

και της σκλαβιάς το τέρας να νικήσει.

(τα μουγκρητά λιγοστεύουν και σβήνουν

μ' ένα ρόγχο. Σε λίγο έρχεται ο Θησέας με το ξίφος

ματωμένο στο 'να χέρι, και το κεφάλι του

Μινώταυρου στο άλλο)

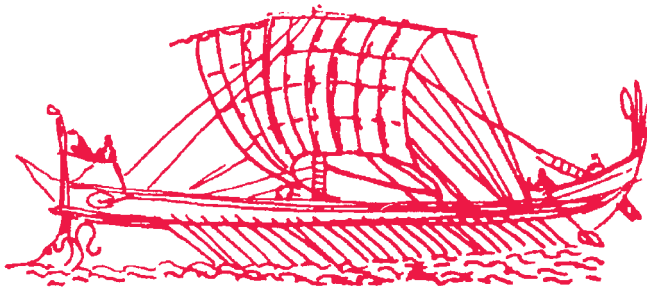
Ω ανείπωτη* χαρά,
που την καρδιά μας πλημμυρίζεις
για τού τρισδοξασμένου του Θησέα
τη νίκη τη μεγάλη.

ΘΗΣΕΑΣ: Εμπρός, φίλοι μου, μη χάνουμε καιρό. Όλοι στ' άρματα! *(τρέχουν και παίρνουν τα ξίφη πίσω από το θάμνο)* Τώρα μας απομένει δρόμο ν' ανοίξουμε με τα σπαθιά μας και το καράβι μας να φτάσουμε. Λίγοι είμαστε, αλλ' όμως το θάρρος σας μη χάνετε. Όταν ετούτο αντικρίσουν οι εχθροί *(σηκώνει το κεφάλι του Μινώταυρου - μπορεί να γίνει με χαρτόνι ή πολυστερίνη)* ο τρόμος θα φωλιάσει στις καρδιές τους και το κορμί τους θα παραλύσει. Εύκολα τότε τους νικούμε και νικητές γυρίζουμε στη λατρευτή πατρίδα *(σηκώνει το ξίφος)*. Εμπρός! Ακολουθήστε με! Ζήτω η ελευθερία!

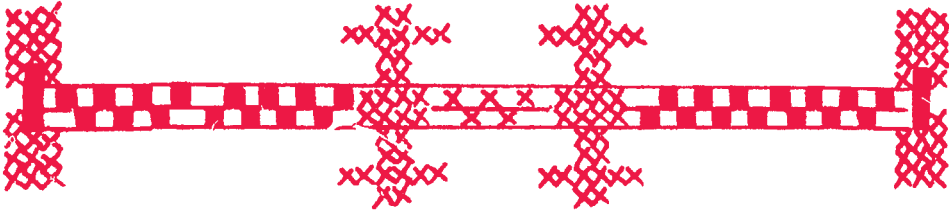
(ΑΥΛΑΙΑ)

«Το μικρό μας θέατρο»

ΤΙΤΟΣ ΜΠΑΤΗΣ (1927 -). Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του Τίτου Σολομωνίδη. Γεννήθηκε στην Κερύνεια αλλά μεγάλωσε στη Μόρφου. Εργάστηκε στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με την ποίηση από το 1945, ενώ τα τελευταία χρόνια στράφηκε στην παιδική λογοτεχνία. Εξέδωσε δυο παιδικά λογοτεχνικά έργα: «*Ηλιαχτίδες*» (παιδικά ποιήματα) και «*Το μικρό μας θέατρο*» (δραματάκια). Άλλα έργα του: «*Γραφή 65*», «*Δάκρυα και χαμόγελα*» «*Αρχαϊκές αναμνήσεις*».

ανείπωτη: εκείνη που δεν μπορεί να εκφραστεί, ανέκφραστη

Πάνος Μυρτιώτης

[Σου περίσσεψε Μιχάλη:]

Μεγάλη ήταν η χαρά του Μιχάλη, όταν ήρθε καλογεροπαίδι στη μονή και ο Γιώργος Ναθαναήλ από την Παναγιά. Η μονότονη καλογερική ζωή θα κυλούσε πιο άνετα, αφού στο μοναστήρι θα βρίσκονταν τρεις φίλοι και συγχωριανοί.

Όταν πρωτοπήγε στη μονή, ο Γιώργος Ναθαναήλ επρόκειτο να παρουσιαστεί μια μέρα μπροστά στον έφορο, για μια επίσημη τελετή. Επειδή, όμως, φορούσε ρούχα λαϊκά - παντελόνι και πουκάμισο - ένιωθε κάπως στενοχωρημένος. Για να αντιμετωπίσει λοιπόν την κατάσταση, ζήτησε από το Μιχάλη να του δανείσει μια δική του βρακούδα. Γνώριζε την καλοσύνη του συγχωριανού του κι ήταν βέβαιος ο Γιώργος πως ο Μιχάλης δεν επρόκειτο να του αρνηθεί.

Πράγματι ο Μιχάλης έδωσε πρόθυμα τη βρακούδα και μάλιστα την καινούρια του, κρατώντας για τον εαυτό του μια παλιά. Κι όταν όλοι οι δόκιμοι βρεθήκανε την ώρα της τελετής μπροστά στον έφορο Χρυσόστομο, ο Γιώργος ήταν πανευτυχής. Το ίδιο βέβαια και ο Μιχάλης.

Το έξυπνο, όμως, μάτι του εφόρου πρόσεξε αμέσως πως ο νεοφερμένος δόκιμος φορούσε μια καινούρια βρακούδα και κατάλαβε πως την είχε δανειστεί. Κάποια στιγμή, λοιπόν, γύρισε προς το μέρος του Γιώργου και τον ρώτησε:

— Ποιος σου δάνεισε τη βρακούδα;

Η φωνή ήταν βαριά και αυστηρή και δεν άφηνε περιθώρια για μια οποιαδήποτε άλλη απάντηση. Κι ο Γιώργος, που ένιωθε σαν χαμένος, απάντησε με φανερή αμηχανία:

— Ο Μιχάλης!

Γύρισε τότε ο έφορος προς το μέρος του νεαρού υπηρέτη του, τον κοίταξε για λίγο επίμονα και τον ρώτησε, τάχα αυστηρά:

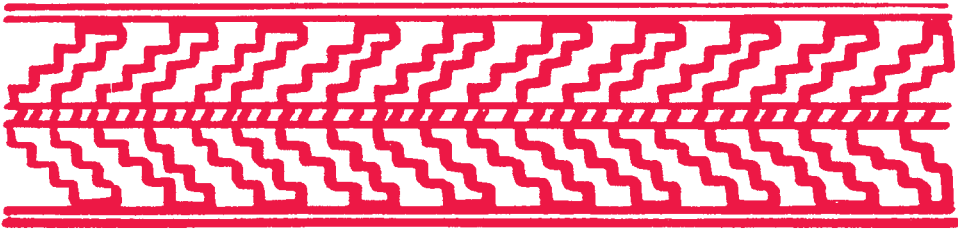
— Εσένα σου περίσσεψε, Μιχάλη;

Το νεαρό καλογεροπαίδι έσκυψε ντροπαλά το κεφάλι, χωρίς να πει λέξη. Κι ούτε πρόσεξε πως στο πρόσωπο του εφόρου ήταν ζωγραφισμένη μια βαθιά ικανοποίηση... Ήταν βέβαιος ο πατέρας Χρυσόστομος ότι ο προστατευόμενός του είχε οπωσδήποτε μια χρυσή καρδιά!

«Μακάριος - Από το χωριό Παναγιά στο θρόνο του Βαρνάβα»

ΠΑΝΟΣ ΜΥΡΤΙΩΤΗΣ (1937 -). Γεννήθηκε στη Λεύκα. Σπούδασε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου και μετεκπαιδεύτηκε στο Λονδίνο πάνω σε εκπαιδευτικά θέματα. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Έγραψε για τη ζωή και το έργο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Μερικά από τα έργα του: «Μακάριος - Από το χωριό Παναγιά στο θρόνο του Βαρνάβα», «Μακάριος - Ιστορικά ντοκουμέντα», «Μακάριος - Το φλογισμένο ράσο» κ.ά.

Έλλη Παιονίδα

Πώς ένα Μεγάλο Μαύρο Ποτάμι μπαίνει ανάμεσα στο Χιπ χοπ και την Ντορεμί

Η Συπρίλια ήταν μια χώρα πολύ όμορφη και πολύ ευτυχισμένη. Λέγαν πως εκεί βασιλεύαν αγαπημένοι ο Καλός Άρχοντας Ήλιος και η Καλή Νεράιδα Νερένια. Στη χώρα αυτή, την όμορφη και την ευτυχισμένη, ζούσαν δυο αδέρφια. Το αληθινό τους όνομα κανείς δεν το ξέρει, μα όλα τα πουλιά, τα ζώα και τα λουλούδια τούς ξέρουν με τα ονόματα: Χιπ χοπ και Ντορεμί. Χιπ χοπ λέγανε τον αδελφό, που ήταν ζωηρός και πηδηχτούλης. Ντορεμί λέγανε την αδελφούλα, που ήταν όμορφη και τραγουδούσε. Ο Χιπ χοπ είχε ένα σκύλο, που μιλούσε και τον λέγαν Έκτορα. Η Ντορεμί είχε μια γάτα, που μιλούσε και την λέγαν Ήρα.

Ο Χιπ χοπ κι η Ντορεμί ζήσαν χίλιες κι ακόμη χίλιες χαρούμενες μέρες με τα ζώα που μιλούσαν και τα πουλιά που τραγουδούσαν και τα λουλούδια που χόρευαν. Οι άνθρωποι της Συπρίλιας ήταν τόσο ευτυχισμένοι, που δεν πρόσεξαν πως το Κακό Πνεύμα, που κοιμόταν χίλια χρόνια στο Μαύρο Βουνό, είχε ξυπνήσει. Δεν πρόσεξαν πως το Κακό Πνεύμα ήταν πολύ θυμωμένο με τη Συπρίλια και τους χαρούμενους ανθρώπους της και πως αποφάσισε να τους τιμωρήσει. Δεν πρόσεξαν πως το Κακό Πνεύμα του Μαύρου Βουνού μπήκε μέσα στο ρυάκι, που κατέβαινε προς τη Συπρίλια, και το μετέτρεψε σ' ένα Μεγάλο Μαύρο Ποτάμι. Και ξαφνικά ένα πρωί, το Μαύρο Ποτάμι κατέβηκε σαν καταρράχτης, κουβαλώντας μαζί του όλα τα κακά κι όλες τις δυστυ-

χίες. Κι ανάμεσα σ' όλα, κουβαλούσε το φοβερό Πνεύμα του Μαύρου Βουνού. Ποπό! τι άσκημο ήταν το γέλιο του...

Το Μαύρο Ποτάμι ήρθε τόσο ξαφνικά και με τόσο θόρυβο, που ο Χιπ χοπ και η Ντορεμί έκλεισαν σφιχτά σφιχτά τα μάτια τους να μη βλέπουνε, κι έκλεισαν σφιχτά σφιχτά τ' αυτιά τους να μην ακούνε. Κι όταν όλα ησύχασαν... Όταν όλα ησύχασαν ο Χιπ χοπ άνοιξε τα μάτια του κι είδε πως το Μαύρο Ποτάμι είχε χωρίσει στα δυο το δάσος, όπου εκείνος κι η Ντορεμί έπαιζαν κρυφτό. Και τότε ο Χιπ χοπ είδε πως η αδελφούλα του δεν ήταν πια εκεί κοντά του. Είχε μείνει στην άλλη μεριά του Μαύρου Ποταμού. Κοντά του είχε μονάχα το σκυλί του, τον Έκτορα, που κοιτούσε με μάτια τρομαγμένα. Και...

... Όταν όλα ησύχασαν, η Ντορεμί άνοιξε τα μάτια της και είδε πως το Μαύρο Ποτάμι είχε μοιράσει στη μέση το δάσος με τα πουλιά που τραγουδούσαν, τα λουλούδια που χόρευαν και τα ζώα που μιλούσαν. Κι η Ντορεμί είδε πως ο αδελφός της δεν ήταν πια εκεί κοντά της. Είχε μείνει στην άλλη μεριά του φοβερού Μαύρου Ποταμού. Κοντά της ήταν μονάχα η γατούλα της, η Ήρα, που κοιτούσε γύρω λυπημένα...

Τότε ο Χιπ χοπ έβαλε όλη του τη δύναμη και φώναξε προς την άλλη μεριά, να τον ακούσει η Ντορεμί:

— Ντορεμί, Ντορεμί, μη φοβάσαι, εγώ θα σε βρω... Να με περιμένεις, Ντορεμί. Την ίδια ώρα, η Ντορεμί φώναζε:

— Χιπ χοπ, έλα να με βρεις, φοβάμαι εδώ μονάχη μου.

Μα το Μαύρο Ποτάμι ήταν πολύ αγριεμένο και δεν άφηνε τις φωνές των δυο παιδιών να ακουστούν. Το Κακό Πνεύμα γελούσε, γελούσε κι όλοι ανατρίχιαζαν από το γέλιο του. Όλα τα ζώα είχαν κρυφτεί φοβισμένα στις φωλιές τους. Τα πουλιά πέταξαν όσο πιο ψηλά μπορούσαν. Μονάχα τα βατράχια, μέσα στο ποτάμι, φώναζαν... Κουκουάξ κουάξ κουάξ, λες κι έκαναν συντροφιά στο Κακό Πνεύμα, που γελούσε, γελούσε....

Η Ντορεμί ήταν κουρασμένη και κρύωνε και πεινούσε, μα δεν είχε πού να πάει, γιατί το σπιτάκι τους βρισκόταν από την άλλη μεριά του ποταμού. Γι' αυτό, μαζί με τη γατούλα της την Ήρα στριμώχτηκαν στην κουφάλα ενός δέντρου να περάσουν τη νύχτα. Η Ντορεμί έκλαιγε. Το τραγούδι της ήταν πολύ λυπημένο:

Δίχως το σπίτι μου τ' αγαπημένο,
δίχως τους φίλους μου, τους συγγενείς
νιώθω πουλάκι μικρό και χαμένο
που δεν του ανοίγει την πόρτα κανείς.

Ένα μικρό πουλί, ο Γκιόνης*, πήρε το λυπημένο τραγούδι της Ντορεμί και το σήκωσε ψηλά ψηλά, κοντά στα σύννεφα, όπου ήταν κι άλλα πουλιά μαζεμένα, φοβισμένα από το Μαύρο Ποτάμι. Τότε τα πουλάκια, εκεί ψηλά, έκαναν μια σύντομη σύσκεψη κι αποφάσισαν να στείλουν ένα μαντατοφόρο* στο Χιπ χοπ. Διάλεξαν το Σπουργίτη, που είναι μικρός και πονηρός και γρήγορος. Ο Σπουργίτης πέταξε όσο πιο γρήγορα μπορούσε στο Χιπ χοπ. Κάθισε πάνω στον ώμο του, ύστερα του χάραινε με το ράμφος του το μάγουλο και του είπε:

— Χιπ χοπ, μη λυπάσαι. Εμείς, όλα τα πουλιά τ' ουρανού, αποφασίσαμε να σε βοηθήσουμε να φέρεις πίσω την Ντορεμί. Μη διστάσεις να μας φωνάξεις, μόλις χρειαστείς βοήθεια.... Κι άκου... εγώ θα πηγαίνω κάθε μέρα στην Ντορεμί... Θ' ανεβαίνω πολύ ψηλά στον ουρανό, να μη με βλέπει το Κακό Πνεύμα και θα πετώ από την άλλη μεριά του Μαύρου Ποταμού. Θα βρίσκω την Ντορεμί, θα της λέω τα νέα σου κι ύστερα θα φέρνω σε σένα τα δικά της νέα.

— Ευχαριστώ, Σπουργιτάκι, είπε ο Χιπ χοπ και βυθίστηκε βαθιά μέσα στις σκέψεις του.

«Τα δυο αδέρφια και το μαύρο ποτάμι»

ΕΛΛΗ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ (1940 -). Γεννήθηκε στη Βάσα Κοιλανίου. Σπούδασε οικιακή οικονομία στην Αθήνα. Εργάστηκε κατά καιρούς σε διάφορα σχολεία. Ασχολήθηκε με την ποίηση, έγραψε παιδικά έργα, έκαμε μεταφράσεις έργων ξένων λογοτεχνών. Το 1978 τιμήθηκε με κρατικό έπαινο για την ποιητική της συλλογή «Ο Κύκλος της καταγγελίας», ενώ το 1981 τιμήθηκε με κρατικό βραβείο για το παιδικό της έργο «Τα δυο αδέρφια και το μαύρο ποτάμι». Το έργο αυτό ανεβάστηκε από την παιδική σκηνή του ΘΟΚ. Άλλα έργα της: «Παλάμη ανοιγμένη στον ήλιο», «Χώμα της Κύπρου», «Οι περιπέτειες του Χοπ χοπ».

Γκιόνης: νυχτοπούλι

μαντατοφόρος: εκείνος που φέρνει την είδηση, την αγγελία, αγγελιοφόρος

Άννα Καλογήρου - Παύλου

Πρώτα βήματα

«Ερχόμαστε Τετάρτη στοπ εννιά βράδυ στοπ φιλιά Τζώρτζη Ανταμς.»

Χαρές που 'καναν όλοι! Κι εγώ μαζί. Μα δεν ήξερα γιατί.

— Ποιοι είναι, μαμά, αυτοί;

— Είναι η θεία σου, Μαρία μου, με τον αρραβωνιαστικό της.

— Τι! Αναφώνησα. Μα η Γεωργία μας;

— Ναι, η Γεωργία μας.

— Κι έγινε... Τζώρτζη;

— Ναι, έγινε Τζώρτζη.

Η Γεωργία είναι η μικρή αδελφή του μπαμπά, που πήγε για σπουδές στην Αγγλία. Πήγε μόνη και επιστρέφει... διπλή.

— Έτσι είναι, Μαρία μου, φιλοσόφησε το βράδυ ο πατέρας. Δε θα 'μενε πάντα δική μας.

— Αφού το λέει ο πατέρας, έτσι θα 'ναι, φιλοσόφησα κι εγώ. Και περιμένα. Πιο πολύ να δω τον Άνταμς.

[...] Θα 'μεναν στο θείο το Νικόλα, που ήτανε παντρεμένος κι είχε μεγάλο σπίτι. Θα 'μεναν εδώ, όσο να παντρευτούμε και να φτιάξουν το δικό τους σπιτικό.

Μόλις τέλειωνα τα μαθήματά μου κάθε απόγευμα, πεταγόμουν κι εγώ ως εκεί πάνω. Ήταν μια θαυμάσια παρέα. Εγώ, βέβαια, είχα κι άλλο λόγο γι' αυτές μου τις επισκέψεις: τα δυο μικρά δίδυμα παιδάκια του θείου, το Χρίστο και τον Αλέξη, που μόλις είχανε κλείσει τα δυο τους χρόνια. Ήτανε το παιχνίδι μου και η χαρά μου. Μα τώρα ήτανε και το παιχνίδι και η χαρά των ξένων μας

και προπαντός του Άνταμς. Γινόταν ο... τρίδυμος αδελφός τους. Έτρεχε, πηδούσε, γελούσε μαζί τους. Πείραζε, μιλούσε. Προπάντων αυτό: Μιλούσε. Μάθαινε τη γλώσσα μας.

— Έτσι είναι καλά. Η γλώσσα μαθαίνεται από τότε που 'σαι παιδί. Από δω θα αρχίσει και ο Άνταμς, γελούσε μαζί του η Γεωργία μας. Γιατί από την ώρα που ήρθε πάλι σπίτι η Τζώρτζη ξανάγινε Γεωργία και ο Άνταμς έγινε Αδάμος. Ακουόταν κάπως ασυνήθιστο βέβαια τέτοιο όνομα μα... ο παππούς δε σήκωνε αντιρρήσεις.

Πέρασε ο καιρός. Ο Αδάμος βρήκε δουλειά σ' ένα μεγάλο εμπορικό οίκο κι εργαζόταν πάνω στα κομπιούτερ.

[...] Ένα βράδυ άκουσα τη Γεωργία μας, που 'λεγε στο θείο Νικόλα:

— Νικόλα, θα 'θελα ακόμη μια χάρη από σένα, την τελευταία, όσο είμαστε ακόμα στο σπίτι σου.

— Ό,τι θέλεις, Τζωρτζήνα μου. (Αυτός έκαμε δικό του όνομα... μείγμα). Ξέρεις και σου χαλάω εγώ ποτέ χατίρι; Τι είναι, λέγε.

— Ξέρεις, θα 'θελα να καλέσουμε ένα βράδυ τον εργοδότη του Άνταμς, να του κάνουμε το δείπνο, να τον ευχαριστήσουμε κιόλας για ό,τι έκανε για μας.

— Και χρειαζόταν τόση... εισαγωγή; Ξεχνάς πως είναι και προσωπικός μου φίλος ο κύριος Νεοπτόλεμος και η χαρά θα 'ναι διπλή για μένα;

Έγιναν οι ετοιμασίες. Φαγητά, ποτά, γλυκά, φρούτα. Όλη η οικογένεια στο τραπέζι. Κι οι ξένοι μας, ο κύριος Νεοπτόλεμος και η κυρία Ευγενία, καθώς πρέπει, κύριοι, ευγενικοί, τυπικοί.

— Πολλή φιγούρα, βρε παιδί μου, σκεφτόμουνα σαν έτρωγα και τους κοιτούσα. Βάζω στοίχημα πως τίποτε δεν μπορεί να τους κάνει να γελάσουν. Ούτε ακόμα κι αν τους γαργαλούσες τις πατούσες.

Η βραδιά πέρασε με τύπους και ευγένειες και πολλά, πάρα πολλά «θένκ γιου». Αυτά έπεφταν βροχή. Θένκ γιου για το γλυκό, θένκ γιου που σας άρεσε και ξανά θένκ γιου για το θένκ γιου που είπες, και χάνεις το λογαριασμό ποιος ευχαριστεί ποιον, και γιατί.

[...] Έπληττα. «Είναι που 'μαι μικρή, σκεφτόμουνα και... παρηγοριόμουνα. Έτσι κάνουν οι μεγάλοι. Ξεχνάνε το πιο βασικό, ξε-

χνάνε να γελούνε. Εγώ, όμως, σαν μεγαλώσω, δε θα ξεχάσω ποτέ! Είναι τόσο ωραίο!»

Ξαφνικά οι ξένοι μας σηκώθηκαν.

— Είναι ώρα να πηγαίνουμε, είπαν. Περάσαμε πολύ ωραία!

Άκου ωραία! Ωραία χωρίς ένα αστείο, ένα γέλιο!

— Να τηλεφωνήσουμε ένα ταξί. (Δεν ήρθαν με δικό τους αυτοκίνητο, ήτανε, λέει στο μηχανικό).

— Όχι! Όχι! Πετάχτηκε ο Άνταμς. Χύθηκαν ακράτητα τα ... ελληνικά του. Κύριος... Νεοπτό... μελος... όχι ανάγκη... εγώ πάρω... όππα με το... πούα, δικό μου.

Γελάσαμε όλοι. Ακόμα και τα δίδυμα. Και ο κύριος Νεοπτό... μελος και η κυρία Ευγενία, λες θα 'σκαγαν. Τα χείλη άνοιξαν, τέντωσαν, παρατραβήχτηκαν. Φάνηκαν άσπρα δόντια, μουστάκια χόρευαν στο πάνω χείλι, λες ένα πρωτόγονο χορό. Κι έτσι χαρούμενη βγήκε κι η προσφορά του κυρίου Νεοπτόλεμου:

— Αδάμο, από αύριο θα παίρνεις άδεια μια ώρα τη μέρα από το γραφείο, για να πηγαίνεις να μαθαίνεις ελληνικά.

— Ευχαριστώ, ευχαριστώ πολύ, είμαι... συγγνώμη... ξέρεις.

— Ξέρω, ξέρω. Σε τρεις μήνες σας έχω καλεσμένους στο δικό μου σπίτι. Και... μην ξεχάσεις εντελώς τα «πρώτα σου βήματα» στα ελληνικά. Και, που 'σαι, να φροντίσεις να 'ναι το αυτοκίνητό σου στο μηχανικό. Θα σας πάρω εγώ «όππα... με το δικό μου πούα...»

Άδειασε το σπίτι από τους ανθρώπους, μα δεν άδειασε από τη χαρά και το γέλιο τους. Κι εγώ γελούσα ακόμα. Γελούσα και σκεφτόμουνα: Όστε μπορούν οι άνθρωποι να γελούνε και να χαίρονται. Φτάνει να αρχίζουν από κει που αρχίζουν και τα παιδιά! [...]

(Απόσπασμα)

«Οικογενειακή υπόθεση»

ANNA ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ - ΠΑΥΛΟΥ (1939 -). Γεννήθηκε στη Λάπηθο. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία από το 1974. Το έργο της «*Τον καιρό της Χοιροκοιτίας*» βραβεύτηκε το 1985 από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Η συλλογή διηγημάτων της «*Οικογενειακή υπόθεση*» πήρε βραβείο από το Σύνδεσμο Φιλολόγων Καρδίτσας και η συλλογή της «*Ούτε ένα γιώτα*», πήρε βραβείο από την Ελληνική Εταιρεία Χριστιανικών Γραμμάτων. Έχει αρκετό ανέκδοτο έργο.

Το σχολειό ανοίγει

Στοργικό σχολειό και πάλι
μας ανοίγεις την αγκάλη,
όλους μέσα για να κλείσεις,
ζεστασιά να μας χαρίσεις.

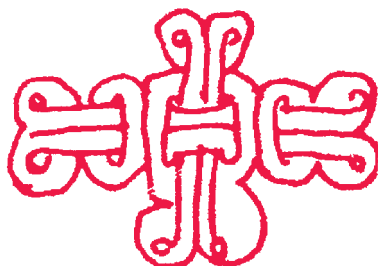
Την αγάπη, τη στοργή σου
κι όλη την υπομονή σου
πάλι σ' όλους θα μοιράσεις,
την ψυχή μας για να πλάσεις.

Τα καινούρια σου βιβλία
με χαρά και μ' ευτυχία
πάλι σ' όλους θα χαρίσεις,
το μυαλό μας να φωτίσεις.

Στοργικό σχολειό και πάλι
μας ανοίγεις την αγκάλη,
να μας μάθεις πώς να ζούμε
και τον κόσμο ν' αγαπούμε.

«Περιστέρι μου, ξεκίνα...»

ΝΙΚΟΣ ΠΕΝΤΑΡΑΣ (1949-). Γεννήθηκε στη Χλώρακα. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με την ποίηση, το χρονογράφημα και την παιδική λογοτεχνία. Συνεργάστηκε με το περιοδικό «Παιδική Χαρά». Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές: «Ωρες πολέμου», «Μηνύματα» και «Περιστέρι μου, ξεκίνα».

Ευγενία Παλαιολόγου - Πετρώνδα

Ποιος ήταν δυνατότερος

Ο Ραμπουτιτής, ένα νεαρό πιθηκάκι, σκαρφάλωσε πάνω σ' ένα δέντρο. Μα το κλαδί του δέντρου έσπασε. Το πιθηκάκι έπεσε και χτύπησε το πόδι του.

— Άι, άι το πόδι μου, το πόδι μου! Ω! Δέντρο είσαι βλέπω πιο δυνατό από μένα για να με ρίχνεις κάτω!

— Είμαι δυνατό, Ραμπουτιτή, μα πιο δυνατός από μένα είναι ο Άνεμος, που με λυγίζει...

— Ναι, εγώ ο Άνεμος είμαι δυνατός, λυγίζω το Δέντρο, μα ο Τοίχος που με σταματά και δεν μπορώ να περάσω είναι πιο δυνατός από μένα.

— Εγώ ο Τοίχος σταματώ τον Άνεμο, είμαι δυνατός, κι ο Άνεμος λυγίζει το Δέντρο και το Δέντρο ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, πιο δυνατός απ' όλους.

— Τι λες, καλέ Τοίχε; Μπορεί να σταματάς τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή, μα εγώ ο Ποντικός τρώγω τα θεμέλιά σου, μια μέρα θα σε γκρεμίσω· είμαι, λοιπόν, πιο δυνατός από σένα.

— Ναι, μα εγώ η Γάτα σε τρώγω, Πόντικα, κι ας τρως εσύ τα θεμέλια του Τοίχου, που κόβει τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, πιο δυνατή.

— Τι λες, καλέ Γάτα; Εγώ το Σχοινί σε πνίγω, κι ας τρως τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που σταματά τον Άνεμο,

που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, πιο δυνατό!

— Τι λες, καλέ Σχοινί; Εγώ το Μαχαίρι σε κόβω, κι ας πνίγει τη Γάτα, που τρώει τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που σταματά τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, εγώ το Μαχαίρι πιο δυνατό!

— Τι λες, καλέ Μαχαίρι; Εγώ η Φωτιά σε λιώνω κι ας κόβεις το Σχοινί, που πνίγει τη Γάτα, που τρώει τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που σταματά τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, πιο δυνατή!

— Μην περηφανεύεσαι, Φωτιά! Εγώ το Νερό σε σβήνω εσένα, που λιώνεις το Μαχαίρι, που κόβει το Σχοινί, που πνίγει τη Γάτα, που τρώει τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που κόβει τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, πιο δυνατό!

— Μην περιφανεύεσαι, Νερό! Εγώ το Καράβι, που πλέω πάνω σου είμαι δυνατότερο κι ας σβήνεις τη Φωτιά, που λιώνει το Μαχαίρι, που κόβει το Σχοινί, που πνίγει τη Γάτα, που τρώει τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που κόβει τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή.

— Εγώ όμως ο Ύφαλος Βράχος σε τσακίζω, Καράβι, που πλέεις επάνω στο Νερό, που σβήνει τη Φωτιά, που λιώνει το Μαχαίρι, που κόβει το Σχοινί, που πνίγει τη Γάτα, που τρώει τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που κόβει τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, πιο δυνατός.

— Μην περιφανεύεσαι, Βράχε! Εγώ ο Κάβουρας σε κουφώνω. Σιγά σιγά, μια μέρα θα πέσεις, εσύ που τσακίζεις το Καράβι, που πλέει πάνω στο Νερό, που σβήνει τη Φωτιά, που λιώνει το Μαχαίρι, που κόβει το Σχοινί, που πνίγει τη Γάτα, που τρώει τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που σταματά τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή. Είμαι, λοιπόν, πιο δυνατός απ' όλους σας. Μη λέτε όμως πολλά λόγια, φίλοι μου, γιατί εγώ αναγνωρίζω ότι υπάρχει κάποιος πιο δυνατός απ' όλους μας.

— Και ποιος είναι αυτός;

— Ποιος είναι; Δεν τον ξέρετε; Είναι ο Άνθρωπος. Αυτός πιάνει κι εμένα, που κουφώνω το Βράχο, που τσακίζει το Καράβι, που πλέει πάνω στο Νερό, που σβήνει τη Φωτιά, που λιώνει το Μαχαίρι, που κόβει το Σχοινί, που πνίγει τη Γάτα, που τρώει τον Ποντικό, που ξεθεμελιώνει τον Τοίχο, που σταματά τον Άνεμο, που λυγίζει το Δέντρο, που ρίχνει κάτω το Ραμπουτιτή.

— Όστε λοιπόν ο Άνθρωπος είναι ο πιο δυνατός;

— Ναι, φίλοι μου, εγώ ο Άνθρωπος είμαι δυνατός. Τη δύναμή μου τη χρωστώ όχι τόσο στα χέρια μου, όσο στο Μυαλό μου. Αυτό με οδηγεί στα έργα μου. Έχω κι εγώ πολλές αδυναμίες, παλεύω όμως να τις ξεπεράσω.

Τότε θα γίνω πολύ πιο δυνατός ακόμα, όταν καταφέρω να γίνω Καλός Άνθρωπος. Η αληθινή δύναμη δεν πρέπει να μετριέται με το κακό, που μπορεί να κάνει ο ένας στον άλλο. Εσείς όλοι λέγατε ότι είσαστε δυνατοί, γιατί ο ένας καυχότανε ότι τσάκιζε έλιωνε, έκοβε, έπνιγε, έτρωγε τον άλλο.

Αληθινά δυνατός είναι εκείνος που μπορεί όχι να γκρεμίζει, μα να στηρίζει, όχι να καταστρέφει, μα να βοηθεί τον άλλο. Έκανα και κάνω κι εγώ πολλές πράξεις αδυναμίας. Παλεύω όμως με τον ευαυτό μου να γίνω Καλός, πολύ Καλός, και τότε θα περηφανευτώ πραγματικά ότι έγινα Δυνατός Άνθρωπος.[...]

«Ανοιξιάτικα»

ΕΥΓΕΝΙΑ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ - ΠΕΤΡΩΝΔΑ (1911 -). Γεννήθηκε στην Αίγυπτο. Σπούδασε στην Αθήνα, στη Σορβόνη και στο Παρίσι. Εζησε κι εργάστηκε ως εκπαιδευτικός στην Αλεξάνδρεια, όπου ανέπτυξε πλούσια πνευματική δράση. Από το 1960 βρίσκεται στην Κύπρο. Έγραψε ποίηση, βιογραφίες Κυπρίων λογοτεχνών για παιδιά και ασχολήθηκε συστηματικά με την παιδική λογοτεχνία. Το πρώτο της παιδικό βιβλίο «*Παιδική δροσιά*» εκδόθηκε το 1942 σε μια εποχή που η παιδική λογοτεχνία βρισκόταν ακόμα στα σπάργαλα. Βραβεύτηκε τέσσερις φορές για παιδικά της βιβλία από το Υπουργείο Παιδείας της Κύπρου. Μερικά από τα έργα της: «*Το σύθρηνο της Κύπρου*» «*Στην αγκαλιά της μανούλας*», «*Ανοιξιάτικα*», «*Στον καιρό του παππού μου*», «*Νίκος Νικολαΐδης ο Κύπριος*», «*Μια ζωή σαν παραμύθι*» κ.ά.

Λούης Περεντός

Μητέρα

Πείνασες για να φάω.
Έκλαψες για να γελάσω.

Πίκρανες την καρδιά,
για να γλυκάνεις την πίκρα μου.

«Μια φορά κι έναν καιρό...»
«Να με θυμάσαι...»
Ποτέ δε φανταζόμουνα
τόσο μεγάλη Αγάπη.

«Θα σε θυμάμαι...»
Ύστερα έφυγα μακριά.

Μακριά μου σε νιώθω
να με νοιάζεσαι.
Μακριά μου
να με νιώθεις
που σ' αγαπώ.

«Διάφανα»

ΛΟΥΗΣ ΠΕΡΕΝΤΟΣ (1948 -). Γεννήθηκε στη Λεμεσό. Εργάζεται ως τραπεζικός υπάλληλος. Ασχολείται με την ποίηση . Το 1973 η ποιητική του συλλογή «Διάφανα» τιμήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας με έπαινο για έργο νέου λογοτέχνη. Άλλες ποιητικές του συλλογές: «Προς Ερυσίχθονας», «Παχύδερμα», «Τ' απωθημένα ενός μικροαστού».

Το τραγούδι της πνευματικής τροφής

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Όμορφα να κουβεντιάσεις
ποιος σε βοηθά, κι ακόμη
σε μια συντροφιά τη γνώμη
και τις σκέψεις σου να εκφράζεις;

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: Το... τραπέζι που ετοιμάζεις.

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Τα ΒΙΒΛΙΑ που διαβάζεις!
Θα σε κάνουν σεβαστό
σ' όλους, άνθρωπο σωστό.

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: (Τραγουδά)
Θείε μου, γεροδεμένο
κι υγιή ποιος σε κρατάει;
Ποιος εδώ κι εκεί σε πάει
ζωντανό κι ανδρειωμένο;

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Το... μυαλό το μορφωμένο.

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: Το ΦΑΪ το χωνεμένο!
Που ορθώνει το στομάχι
και τα κόκαλα στη ράχη.

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Τι να 'ν' αυτό που τη φυλή μας
την ανθρώπινη στολίζει
κι απ' τα ζώα ξεχωρίζει
η οικογένεια η δική μας;

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: είναι... η μαγειρική μας.

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Είν' η ΓΝΩΣΗ, η ΛΟΓΙΚΗ μας!
Η πνευματική σπιθούλα,
ανεψιά μου Ζαχαρούλα.

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: Θείε, μόλις γεννηθούμε,
πριν μιλήσουμε ακόμα,
όλοι μας, με τόσο στόμα
τι, ουά, ουά, ζητούμε;

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Να... γνωρίζουμε, να δούμε...

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: Το ΦΑΪ μας που πεινούμε!
Θέλουμε όλοι γαλατάκι,
θείε μου, Αλφαβητάκη.

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Δύναμη όμως, ποιος χαρίζει
στο θνητό, να δημιουργεί
έργα αθάνατα στη γη
και πολιτισμούς να χτίζει;

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: Το... φαΐ που τον γεμίζει.

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Η ΣΠΟΥΔΗ που τον φωτίζει!
Η ανάγνωση, η γραφή.
Η πνευματική τροφή.

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: Τι προσεύχονται όλοι, ρώτα,
απ' τη γη μας να μη λείπει,
τι ζητούν με καρδιοχτύπι
στον καθημερινόν ιδρώτα;

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Του... πολιτισμού τα φώτα!

ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ: ΑΡΤΟΝΕΠΙΟΥΣΙΟΝ*πρώτα!
Το φαΐ μέσα στο πιάτο,
το στομάχι το γεμάτο.

ΑΛΦΑΒΗΤΑΚΗΣ: Ούου, τελospάντων, Ζαχαρούλα, εγώ δεν μπο-
ρώ να κάθομαι και να κουβεντιάζω μαζί σου·
χάνω τον καιρό μου.

«Κουκλοθέατρο»

ΚΥΡΟΣ ΡΩΣΣΙΔΗΣ (1944 -). Γεννήθηκε στην Κυθρέα. Εργάζεται στο ΡΙΚ ως λειτουργός προγραμμάτων στο Τμήμα Τηλεόρασης. Ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία. Το 1978 τιμήθηκε με έπαινο από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου για το βιβλίο του «Κουκλοθέατρο: Ιστορίες του παππού του γνωστικού». Έγραψε επίσης μερικά θεατρικά έργα που ανεβάστηκαν στη σκηνή.

άρτος επιούσιος: το ψωμί της ημέρας

Φιλίσα Χατζηχάννα

Κατερίνα, πού είσαι;

— Κατερίνα, πού είσαι; φώναζε κάθε τόσο η μαμά.

— Στο λοφάκι της χαράς, αποκρινόταν εκείνη.

Η Κατερίνα νόμιζε πως ήταν αρκετά μεγάλο κορίτσι. Η μαμά την υπολόγιζε για πολύ πολύ μικρή και της φερνόταν σαν να 'ταν λίγο πιο μεγάλη από μωρό. Αυτά είναι υπερβολές! Ούτε μεγάλο κορίτσι ήτανε, μα ούτε και μωρό. Διαβάζοντας τις ιστορίες της, θα μαντέψετε την ηλικία της και σίγουρα δε θα πέσετε έξω.

Ζούσε με τους δικούς της σε μια πολυκατοικία, ανάμεσα στις τόσες άλλες, που ήταν φυτρωμένες τριγύρω.

[...] Κι όμως, αυτό δεν τη στενοχωρούσε καθόλου. Ας ήταν καλά η κυρα-Παράξενη, που ούτε την ήξερε, ούτε την είχε δει ποτέ η Κατερίνα. Μονάχα ο παππούς την ήξερε κι έλεγε πως ήταν μια γριά πάμπλουτη, μα πολύ πολύ παράξενη. Αγόραζε, λέει, μικρούς λόφους και κομμάτια γης, όπου κι αν τα 'βρισκε μέσα στην πόλη. Κι αυτό μόνο και μόνο για να μην τ' αγοράσουν άλλοι και χτίσουν πολυκατοικίες. «Πήξαμε στις πολυκατοικίες! Φτάνει πια», μουρμούριζε.

— Πολύ παράξενος άνθρωπος, πολύ, έλεγε ο παππούς κάθε που την ανέφερε.

Η Κατερίνα ήταν πολύ ευχαριστημένη που η κυρα-Παράξενη δεν ήθελε να χτίζει πολυκατοικίες, γιατί αν γινόταν αυτό, τότε το λοφάκι απέναντι, που ήταν δικό της, θα ισοπεδωνόταν και μέσα σε πολύ λίγο καιρό θα ξεφύτρωνε μια νέα πολυκατοικία. Και η ιδέα δεν άρεσε καθόλου στην Κατερίνα.

Πού την έχανες, πού την έβρισκες, στο λοφάκι με τις πεταλούδες, τα δέντρα, τα λουλούδια, τα πουλιά. Έτσι περνούσε τον καιρό της το καλοκαίρι σαν τύχαινε να μην πάνε εξοχή.

— Κατερίνα, πού είσαι; Έλα πάνω που σε θέλω, φώναζε κάθε τόσο η μαμά από το μπαλκόνι του τέταρτου ορόφου.

— Μείνε ακόμα λίγο, την παρακαλούσαν οι μαργαρίτες.

— Είναι πολύ νωρίς, της μνηούσαν οι μικρές καμπανούλες.

— Για χάρη σου θ' αργήσω να δύσω, της υποσχόταν ο ήλιος.

— Κατερίνα, δεν μπορείς να μας πιάσεις, την προκαλούσαν οι άσπρες, κόκκινες, κίτρινες, πιτσιλωτές πεταλούδες.

Η Κατερίνα ξεχυνόταν καταπάνω τους και τραγουδούσε, χόρευε ή κρυβόταν, για να τις ξεγελάσει.

Μα το κάλοκαίρι δεν κρατούσε όλο το χρόνο, ούτε και οι βόλτες στο λοφάκι της χαράς.

Έτσι έγινε και τότε, που πρωτάρχισε να παίζει στο λοφάκι η Κατερίνα. Σαν φθινοπώριασε, η μαμά δεν την άφηνε πια να βγαίνει από το σπίτι, γιατί όπως είπε, ο καιρός ψύχρανε. Σε λίγο, μάλιστα, θα έφτανε κι ο βαρύς χειμώνας με τα κρύα και τις παγωνιές.

Η Κατερίνα όμως, που είχε μέρες να δει τους φίλους της, το 'σκασε μια μέρα από το σπίτι, κατέβηκε κατρακυλώντας τις σκάλες και ανέβηκε τρεχάτη στο λοφάκι της χαράς. Τότε ήταν που σάσπισε: Δεν του ταίριαζε καθόλου αυτό το όνομα. Ούτε ένα λουλούδι δε φαινόταν. Ούτε μια πεταλούδα δεν πετούσε. Ούτε ένα πουλί δεν κελαηδούσε. Αμ, ο ήλιος ο καλύτερός της φίλος; Αυτός που ώρες ολόκληρες τη ζέσταινε και τα έκανε όλα γύρω πιο φωτεινά και χαρούμενα; Χάθηκε κι αυτός!

«Είναι που άργησα να ξανάρθω και κάκιωσαν μαζί μου», σκέφτηκε και άρχισε να ανασκαλεύει το χώμα, να ψάχνει για τις πεταλούδες και τα πουλιά, να φωνάζει τον ήλιο.

Μα ο ήλιος ούτε που της αποκρινόταν. Μόνο φαινόταν πότε πότε πίσω από τα σύννεφα και της χαμογελούσε χλωμά, αρρωστιάρικα.

— Ήλιε μου, ήλιε φίλε μου, φώναζε εκείνη. Εγώ σας αγαπώ, δεν έχω άλλους φίλους. Γιατί μ' αφήσατε μονάχη;

Μια μικρή ηλιαχτίδα πρόλαβε να της ψιθυρίσει πνιγμένα:

— Δε βλέπεις τα σύννεφα; Αυτά μας εμποδί...

Και πριν τελειώσει, την άρπαξε ένα βιαστικό σύννεφο.

— Περίμενε, ήλιε μου, στάσου λιγάκι. Θα φυσήξω τα σύννεφα και θα σκορπίσουν, είπτε με σιγουριά.

Ρούφηξε όσο αέρα μπορούσε και τον έκλεισε στο στόμα. Τα μάγουλά της έγιναν δυο μικρά παραφουσκωμένα μπαλόνια.

— Φφφφ... Φφφφ... Φφφφ...! Φύσηξε με όλη της τη δύναμη.

Τα σύννεφα όχι μόνο δε σκόρπισαν, μα λες και πείσμωνσαν κίολας κι άρχισαν να ρίχνουν χοντρές στάλες βροχής.

Πλιτς, πέφτει μια στα ματόκλαδα της Κατερίνας.

Πλατς, μια άλλη στο αυτάκι.

Πλιτς, πλατς, στα χέρια.

Πλίτσι πλίτσι, πλάτσα πλίτσι, στο φόρεμα, στα παπούτσια, στα μαλλιά.

— Κοριτσάκι, θα βραχείς, άκουσε μια συμπαθητική γυναικεία φωνή πίσω της. Πήγαινε σπιτάκι σου μην κρυολογήσεις.

— Και οι πεταλούδες, τα πουλιά, τα λουλούδια; Αυτά δε θα κρυολογήσουν; ρώτησε λυπημένη η Κατερίνα, γυρίζοντας προς τη φωνή.

Μπροστά της στεκόταν μια συμπαθητική ηλικιωμένη γυναίκα με μεγάλα μάτια – κι ας είχανε γραμμούλες γύρω γύρω — και γλυκό χαμόγελο.

— Αυτά, χρυσό μου, ξέρουν να φυλάγονται, της απάντησε. Τα πουλιά κούρνιασαν στις φωλιές τους, τα λουλουδάκια φύλαξαν τις ρίζες τους βαθιά στο χώμα και οι πεταλούδες κοιμήθηκαν μέχρι να ξανάρθει η άνοιξη. Όσο για τον ήλιο, αυτός δεν πρόκειται ποτέ, μα ποτέ, να κρυολογήσει, γιατί από μόνος του είναι ζεστασιά και φως.

Η Κατερίνα κοίταξε περίεργη τη γυναίκα.

— Ξέρεις, της λέει ξαφνικά. Μου θυμίζεις το λόφο της χαράς, όπως ήταν το καλοκαίρι.

Εκείνη την αγκάλιασε και τη φίλησε.

— Σ' αυτό το λόφο ποτέ, μα ποτέ, δε θα χτιστεί πολυκατοικία, τη βεβαίωσε. Θα μείνει έτσι, για σένα, κοριτσάκι. Πήξαμε στις πολυκατοικίες, πήξαμε!

«Πήξαμε στις πολυκατοικίες», κάπου το 'χει ξανακούσει αυτό η Κατερίνα. Α! Θυμήθηκε!

— Εσύ είσαι η κυρα-Παρά...

— Κατερίνα, πού είσαι; ακούστηκε η φωνή της μαμάς. Έλα μέσα, δε βλέπεις που βρέχει;

Κι η Κατερίνα έφυγε τρεχάτη. [...]

(Απόσπασμα)

«Μικρές ιστορίες της Κατερίνας»

ΦΙΛΙΣΑ ΧΑΤΖΗΧΑΝΝΑ (1947 -), Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Έγραψε ποιήματα, μυθιστορήματα και θεατρικά έργα για παιδιά. Το 1986-87 εργάστηκε για τρεις μήνες στο Μόναχο, όπου μελέτησε τη διεθνή λογοτεχνία για παιδιά. Έργα της για παιδιά έχουν βραβευτεί από το Υπουργείο Παιδείας, το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου, τον Κύκλο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, το Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου. Τα θεατρικά της έργα «Στην Ποντικούπολη», «Το γελαστό μουστάκι», «Ο Τρελάρας» και το «Γαλάζιο βιολί» ανεβάστηκαν από την Παιδική Σκηνή του ΘΟΚ. Άλλα έργα της: «Μικρές ιστορίες της Κατερίνας», «Ο μεγάλος μπελάς», «Ένα τραγούδι για κάθε μέρα», «Χαμόγελα» κ.ά.

Από τη φύση

*«Αφήστε ακόμα τη ματιά σας κάποτε
να πέσει απά στα κρίνα των αγρών.».*

(Παύλος Βαλδασερίδης)

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ (1940 -). Ζωγράφος. Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Μετά την αποφοίτησή του από το Παγκύπριο Γυμνάσιο σπούδασε ζωγραφική στο Λονδίνο. Εργάστηκε ως καθηγητής της τέχνης και του τεχνικού σχεδίου στη Μέση Εκπαίδευση. Δίδαξε επίσης τέχνη στην Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου. Έκαμε σκηνογραφίες, εικονογραφήσεις και έγραψε το βιβλίο «Ιστορία της Τέχνης - Αισθητική Εκτίμηση Έργων Τέχνης». Έκαμε ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής και πήρε μέρος σε πολλές ομαδικές στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Έργα του βρίσκονται σε κρατικές και ιδιωτικές συλλογές στην Κύπρο και σε άλλες χώρες.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ: Πέτρες και ανεμώνες

Η ΝΤΟΥΝΤΟΥ

Είναι ένα θεατρικό έργο, που αποτελείται από τρεις πράξεις με έξι σκηνές. Παρουσιάζεται η γειτονιά των εντόμων σε κάποιον κήπο. Όλοι οι ήρωες - έντομα ζουν και συμπεριφέρονται, όπως τους ανθρώπους, με τα καλά και τις αδυναμίες τους.

Μερικά από τα μηνύματα του έργου είναι: «Με την προσωπική μας προσπάθεια και την πίστη μας μπορούμε να επιτύχουμε τη μεταμόρφωσή μας» (να γίνουμε δηλ. καλύτεροι) και «να προστατεύουμε πάντα τους φίλους, τους αδύνατους και να πολεμούμε το κακό».

Το έργο τελειώνει με το παρακάτω ποίημα.

[...] Είσαι μια πεταλούδα
με πλουμιστά φτερά,
της άνοιξης τραγούδι,
της άνοιξης χαρά.

Στα δέντρα, στα λουλούδια
εκεί που τριγυρνάς,
είσαι μια πεταλούδα,
ποτέ μην το ξεχνάς.

Μεταξωτή κλωστή να φτιάσεις,
να δέσεις τις καρδιές,

να 'ναι η μια κοντά στην άλλη,
μην είναι μοναχές.

Είσαι μια πεταλούδα
με πλουμιστά φτερά,
της άνοιξης τραγούδι,
της άνοιξης χαρά.

Βαθιά μες στην καρδιά μας
μια πεταλούδα ζει
και καρτερά την ώρα
στο φως για να βρεθεί.

«Η ΝΤΟΥΝΤΟΥ»

ΙΩΑΝΝΑ ΑΡΓΥΡΟΥ (1936 -). Γεννήθηκε στον Ύψωνα, αλλά έζησε στη Μόρφου. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με το παιδικό θέατρο. Τα θεατρικά της έργα «Η Ντουντού» και «Η Κοκκινοσκουφίτσα και οι φίλοι της» βραβεύτηκαν από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Έγραψε επίσης, σε συνεργασία με την Κίκα Πουλχερίου, τα θεατρικά: «Η κοιμισμένη βασιλοπούλα», «Ο Ονειρούλης» και «Η Ρυπώ». Μερικά από τα έργα της ανεβάστηκαν στη σκηνή και διακρίθηκαν σε διαγωνισμούς του ΘΟΚ.

[Η μόλυνση του περιβάλλοντος]

Ασημίζει η σκόνη στα κυπαρίσσια.
Οι εκσκαφείς τρώνε τους ελαιώνες.
Οι πορτοκαλιές κείτονται ήδη νεκρές.
Το καυσαέριο σμίγει με το θόρυβο
κι ένα σύννεφο σκόνης και μαύρου
καπνού. Στην πινακίδα:

«ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΟΙΚΟΠΕΔΑ
ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ.
ΑΠΟΤΑΘΕΙΤΕ...»

Η ελπίδα
για τα καρδερινάκια στη μικρή φωλιά
και το μικρό χαμομήλι στη ρίζα
της ελιάς, που ήρθε η σειρά της
να πέσει,

σφαδάζει
σαν κάποιον που πεθαίνει από ασφυξία.

«Το τραγούδι της κίτρινης μαργαρίτας»

ΒΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΥ (1929 -), Γεννήθηκε στο Καραβοστάσι. Φοίτησε στο Διδασκαλικό Κολέγιο Μόρφου. Εργάστηκε στη Δημοτική Εκπαίδευση μέχρι το 1960. Σπούδασε νομικά στο Λονδίνο και αφού εξάσκησε το δικηγορικό επάγγελμα μέχρι το 1967 διορίστηκε στο γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα ως δικηγόρος της Δημοκρατίας. Διετέλεσε επίσης Επαρχιακός Δικαστής Λευκωσίας και πρόεδρος του Στρατιωτικού Δικαστηρίου μέχρι το 1988 που αφυπηρέτησε. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές: *«Το τραγούδι της κίτρινης μαργαρίτας»*, *«Της έγνοιας της αναμονής»* και *«Καιροί»*.

Τούλα Καζουλλή

Ας φυτέψουμε δεντράκια

— Κάθε τρίτη βδομάδα του Γενάρη γιορτάζεται σαν εβδομάδα του δέντρου, είπε στην τάξη η κυρία Μαριάννα. Γι' αυτό κι εμείς, παιδιά μου, θα φυτέψουμε τώρα όσο μπορούμε πιο πολύ πράσινο στον τόπο μας.

Τα δέντρα είναι υγεία, γιατί δίνουν οξυγόνο, φέρνουν βροχή, κρατάνε το νερό στο χώμα, για να μη διψάμε το καλοκαίρι, μας δίνουν τη δροσιά τους, τον ίσκιο τους και τα ξύλα τους, για να κάνουμε έπιπλα κι ένα σωρό άλλα πράγματα.

Τα παιδιά, ακούγοντας τα τόσα πολλά καλά του δέντρου, ενθουσιάστηκαν. Έτσι αποφάσισαν πως δέντρα δεν πρέπει να φυτέψουν μόνο στην αυλή του σχολείου, μα και σ' ένα γειτονικό λόφο που δεν είχε πράσινο φύλλο κατά που λέει κι ο λόγος.

Αυτή την απόφασή τους την είπαν στη δασκάλα τους και κείνη συμφώνησε όπως πάντα. Μαζί με το φύτεμα των δέντρων στο γειτονικό λόφο, θα πήγαιναν κιάλας κι εκδρομή, γι' αυτό όλα τα παιδιά ήταν πολύ χαρούμενα.

— Να φέρω και τον... κύριο Δούκα στην εκδρομή, κυρία; ρώτησε ο Σπυριτούλης τη δασκάλα του.

— Ναι, φώναξαν όλα τα παιδιά μ' ένα στόμα, πριν προλάβει εκείνη να πει οτιδήποτε.

Η κυρία Μαριάννα γέλασε με τον ενθουσιασμό των παιδιών της και ο ήλιος πλημμύρισε την τάξη από κείνο το ζεστό της γέλιο.

— Αφού το θέλετε όλοι τόσο πολύ, δεν έχω παρά να συμφωνήσω.

— Ζήτω! τράνταξε η τάξη απ' τις φωνές και τα χειροκροτήματα.

— Ελπίζω, Σπιρτούλη, ο κύριος Δούκας να μη μας κάνει χαλάστρες αύριο στην εκδρομή, είπε η δασκάλα μισοαστεία, μισοσοβαρά.

— Ο κύριος Δούκας χαλάστρες; Αποκλείεται! Διαμαρτυρήθηκε ο Σπιρτούλης. Ο κύριος Δούκας είναι πολύ καθώς πρέπει σκυλί.

Την άλλη μέρα, όλοι μαζί, με γέλια, χαρές και τραγούδια και κρατώντας με καμάρι στο χέρι από ένα δεντράκι, ξεκίνησαν για το λόφο τραγουδώντας.

Να τι έλεγε το τραγούδι τους:

Ας φυτέψουμε δεντράκια,
με χαρούμενη καρδιά,
για να κάνουμε το λόφο
ολοπράσινο, παιδιά.

Θα γεμίσ' η πλάση γύρω
δάση νέα, δροσερά,
θενά κελαδούν πουλάκια,
θενά τρέχουνε νερά.

Ας φυτέψουμε δεντράκια,
που 'χουν τόση ομορφιά,
για να μοιάσει γύρω ο τόπος
πράσινη λες ζωγραφιά.

Σε λίγο ο μικρός στρατός απ' τα παιδιά, με τη δασκάλα τους και τον κύριο Δούκα πάντοτε από κοντά, έφτασε στο λόφο. Όλοι άρχισαν με πολύ κέφι να σκάβουν, για να φυτέψουν το δεντρί τους.

Ο κύριος Δούκας κοίταξε για λίγο εξεταστικά τα παιδιά, μύρισε τον αγέρα τριγύρω κι ύστερα, χωρίς να χάσει καιρό, άρχισε

να σκάβει κι αυτός σαν τρελός μια τρύπα με τα μπροστινά του πόδια.

Τα παιδιά, που τον πρόσεξαν, πήγαν να σκάσουν από τα γέλια. Αυτός πάλι, όσο έβλεπε τα παιδιά να γελούν, τόσο πιο πολύ έσκαβε. Σε λίγο το... λακάκι του κυρίου Δούκα ήταν αρκετά βαθύ. Έτσι η κυρία Μαριάννα αποφάσισε πως αν φυτέψουν και σ' αυτό ένα δεντράκι, δε θα 'ταν άσχημα.

Όλοι συμφώνησαν με γέλια, και να δείτε, που το σκυλί, σαν να κατάλαβε ότι κάτι σπουδαίο έκανε, άρχισε να γαβγίζει χαρούμενα και να κουνά την ουρά του.

Όταν τέλειωσαν το φύτεμα, έβαλαν στο δεντράκι του κυρίου Δούκα ένα σημάδι, για να το ξεχωρίσουν σαν ξανάρθουν. Η Ζυμαρίτσα χάρισε γι' αυτό ολοπρόθυμα την κόκκινη κορδέλα της.

Σε λίγο τα παιδιά με τη δασκάλα τους πήραν το δρόμο του γυρισμού. Ήταν όλοι πολύ κουρασμένοι, μα πολύ ευχαριστημένοι.

Πριν πάνε στα σπίτια τους, έδωσαν όλοι μια υπόσχεση. Όταν περνούσε λίγος καιρός, θα πήγαιναν ξανά στο λόφο, με τον κύριο Δούκα φυσικά, για να δούνε τα δεντράκια τους.

Ήταν σίγουροι πως ο γυμνός λόφος θα γινόταν σε λίγο ένα όμορφο, αν όχι το πιο όμορφο δάσος της χώρας.[...]

«Ο Σπιρτούλης και η Ζυμαρίτσα»

ΤΟΥΛΑ ΠΟΥΛΟΥ - ΚΑΚΟΥΛΛΗ (1943 -). Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Τέλειωσε την Εμπορική Ακαδημία Κύπρου και σπούδασε δημοσιογραφία. Γράφει θέατρο, διήγημα, μυθιστόρημα, ποίηση κ.ά. Συνεργάζεται με εφημερίδες και περιοδικά και είναι τακτικός συνεργάτης του Ραδιοφώνου και της Τηλεόρασης σε παιδικά κυρίως προγράμματα. Το βιβλίο της «Ο Σπιρτούλης και η Ζυμαρίτσα» πήρε κρατικό έπαινο από το Υπουργείο Παιδείας. Το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας «Η τελευταία χώρα της γης» τιμήθηκε με έπαινο από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Τα θεατρικά της «Ο Μάγος της Ειρήνης» και «Η Αλίκη στην Παραμυθοχώρα» (συνεργασία με τη Σοφία Μουαίμη) ανεβάστηκαν στη σκηνή.

Ειδύλλιο*

Στο χωριό πρωτοβοσκός,
Θε μου, να 'μουνα ο φτωχός!
Να 'τρεχα τα κατσικάκια
ν' άκουγα τα κουδουνάκια.

Στο χωριό που κελαηδεί
τ' αηδονάκι, το πουλί,
που μυρίζει η μαντζουράνα
και λαλεί η περδικομάνα.

«Καλημέρα» το πρωί
θα μου λεν οι χωριανοί.
Σαν γυρίζουνε στο σπίτι,
«καλησπέρα, συντοπίτη»!

Στο χωριό πρωτοβοσκός,
Θε μου, να 'μουνα ο φτωχός!
Στις ραχούλες και στ' αμπέλια
θα 'χαμε χαρές και γέλια.

«Κυπριακά μοτίβα»

ΜΑΚΗΣ ΚΑΛΟΖΩΗΣ (1935 -). Γεννήθηκε στην Ορά Λάρνακας. Αποφοίτησε από το Διδασκαλικό Κολέγιο Μόρφου. Παρακολούθησε μαθήματα Κοινωνικών Επιστημών στην Αγγλία. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με την ποίηση και τις λαογραφικές μελέτες. Ποιητικές του συλλογές: «Κυπριακά μοτίβα». «Γράμμα στον εγκλωβισμένο θείο».

ειδύλλιο: μικρό περιγραφικό ποίημα εμπνευσμένο από την αγροτική ζωή.

Το παιδί κι η πεταλούδα

Όμορφο παιδάκι,
ζωηρό δροσάτο
σαν τη χαραυγή,
σ' ένα περιβόλι
άσπρη πεταλούδα
τρέχει, κυνηγεί.

Κρύβεται στα δένδρα,
την παραμονεύει
όπου κι αν χωθεί.
Μα κι αυτή του φεύγει,
άμα καταλάβει
πως θα τσακωθεί.

Στο λουλούδι απάνω
το χεράκι απλώνει
και φωνάζει ευθύς:
«Σε κρατώ, μαργιόλα*,
πε μου, πού θα πάγεις
τώρα να κρυφθείς;»

Με κλεισμένο χέρι
τρέχει στη μαμά του
και από μακρά:
«Άσπρη πεταλούδα
άρπαξα στον κήπο»,
κράζει με χαρά.

Η διαβόλα όμως,
σαν να της αρέσει
το παιχνίδ' αυτό,
τρέχει πάλι πίσω
και καθίζ' εμπρός του
σ' άνθος φουντωτό.

Το παιδί τη βλέπει
κι έχει τα πτερά της
ήσυχα, κλειστά·
γίνεται μια φούχτα
και στη γη το πόδι
μόλις το πατά.

Σε λιγάκι όμως,
τι πικρό φαρμάκι
ήπιε το φτωχό·
άνοιξε το χέρι
κι ήτανε γεμάτο
χνούδι μοναχό.

«Πάγ' η πεταλούδα»,
είπε δακρυσμένο,
«δε θα ζήσει πια!
είναι μαδισμένη·
Θα την φάν', μητέρα,
άπονα πουλιά!»

«Τα άπαντα»

μαργιόλα: πονηρή, παιχνιδιάρικη

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΛΑΦΦΩΝ (1835 - 1906). Ποιητής του περασμένου αιώνα. Γιος Γάλλου γιατρού. Γεννήθηκε στη Λευκωσία ή στη Λάρνακα. Πέρασε τα παιδικά του χρόνια στη Λευκωσία, όπου έμαθε την ελληνική γλώσσα. Σπούδασε στο Παρίσι. Αργότερα υπηρέτησε ως πρόξενος της Γαλλίας στη Λάρνακα. Έγραψε ποιήματα, κυρίως στα ελληνικά. Τα άπαντά του εκδόθηκαν για πρώτη φορά στην Αλεξάνδρεια το 1896 με τίτλο «*Τα τραγούδια μου*» κι επανεκδόθηκαν μετά στην Κύπρο. Μετάφρασε στα γαλλικά τον «*Ύμνον εις την Ελευθερίαν*» του Δ. Σολωμού.

Η φλογέρα

Τι γλυκά γλυκά η φλογέρα
αντηχά στη σιγαλιά.
Πόθους φέρνει, πόθους παίρνει
κι όλο ονειράτα κεντά.

Το κοπάδι έχει γυρίσει
κι ο τσοπάνος ακλουθά.
Γαβ και γαβ στη στάνη ο σκύλος
τι πιστή που είν' συντροφιά!

Και το σούρουπο όλο αχνίζει
στ' ουρανού την αγκαλιά.
Τα ματάκια τους τα κλείνουν
νυσταγμένα τα πουλιά.

Μα στου πεύκου το κλαδάκι
ένας σπίνος ξαγρυπνά.
Τσίου τσίου... τι αρμονία
πόσο ωραία που κελαηδά.

Γύρω ασάλευτη γαλήνη
σκιές απλώνουν στα βουνά.
Ω Θεέ μου, τι ευφροσύνη
ξεχειλά μες στην καρδιά!

«Τραμπαλίσματα»

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ (1898-1987). Γεννήθηκε στη Λάρνακα. Σπούδασε ξένες γλώσσες και εμπορικά με αλληλογραφία. Ασχολήθηκε με την ποίηση και την πεζογραφία. Το 1979 τιμήθηκε με κρατικό βραβείο για τη συνολική του προσφορά στην κυπριακή λογοτεχνία. Εξέδωσε τη συλλογή «Τραμπαλίσματα», με παιδικά ποιήματα, που βραβεύτηκε από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου το 1983. Μερικά από τα έργα του: «Αναδρομή», «Αππιδάκι βουνό μου», «Το βουλιαγμένο καράβι» κ.ά.

Πηγή ζωής

Εγώ δεν πόθησα ρηγάτα*
με αρκεί μια βρύση στο βουνό
με τις μυρτιές στεφανωμένη
και μες στις ρίζες το νερό.

Να 'ναι σ' ενός ρυακιού την όχθη
μες στα ρουμάνια* τα ισκιερά,
και να πετάνε τραγουδώντας
απάνωθέ της τα πουλιά.

Να μπαίνει ως βάλαμο* εντός μου
της άγριας πλάσης η φωνή,
και της βρεγμένης γης η ανάσα
να μου αχνολούζει το κορμί.

Να κελαρύζει το νερό της
σαν τη φωνή μιας αδελφής,
και να θαρρώ και να πιστεύω
πως θ' αγκαλιάσω την ελπίδα
σ' ένα λιμάνι προσμονής...

Αχ, και να σκύβω στην αιώνια
πηγή της ζωής, της λησμονιάς,
ενώ από πάνω να με ραίνουν
με μόσκο οι στάλες της μυρτιάς.

«Επιστροφόμενα βέλη»

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΡΑΝΟΣ (1906 -). Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του Σωτήρη Κωνσταντίνου. Γεννήθηκε στο χωριό Σανίδα της επαρχίας Λεμεσού. Έζησε στην Αίγυπτο και στην Αθήνα. Μελέτησε ξένους ποιητές και μετάφρασε μερικά ποιήματά τους στα ελληνικά. Ασχολήθηκε αποκλειστικά με την ποίηση. Ποιητικές του συλλογές: «Αγωνίες», «Νέοι βωμοί» και «Επιστροφόμενα βέλη».

ρηγάτο: βασίλειο

ρουμάνι: πυκνό δάσος

βάλαμο: καθετί που ανακουφίζει από τον πόνο και τη θλίψη

Το πλατάνι

Πιότερα απ' όλα τα δεντρά με συγκινείς, πλατάνι,
βρίσκω στην πρασινάδα σου κάτι ξεχωριστό,
μύριες φορές τον πόνο μου σιμά σου έχω γλυκάνει,
στη συντροφιά σου αμέτρητες παρηγοριές χρωστώ.

Σε μιας δροσόνηρης πηγής το πλάι ριζωμένο,
στο κάμα* του μεσημεριού με δέχεσαι συχνά,
μ' αποκοιμίζ' ο ίσκιος σου χλωμό κι αποσταμένο,
το μουσικό σου θρόισμα* το δειλί με ξυπνά!

Βρίσκω σ' εσέ, πλατάνι μου, απ' την ψυχή μου κάτι,
βλασταίνεις μόνο κι έρημο, τα φύλλα σου σκορπάς
και ξαποσταίνεις το χλωμό, κατάκοπο διαβάτη*,
μα κάτω απ' το πελέκι* του γέρνεις και ξεψυχάς!

«Κυπριακά Γράμματα», 1936

ΕΥΣΚΙΟΣ ΠΕΥΚΗΣ (1887 - 1955). Φιλολογικό ψευδώνυμο του σατιρικού ποιητή και ευθυμογράφου Ευέλθοντα Πιτσιλλίδη. Γεννήθηκε στη Λεμεσό. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα. Ασχολήθηκε με την έκδοση πολιτικών - φιλολογικών εφημερίδων και περιοδικών. Έγραψε θεατρικές επιθεωρήσεις, σατιρική και πατριωτική ποίηση. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές: «*Σατιρικά ποιήματα*» και «*Σκλάβοι Ελλάδας*».

κάμα: υπερβολική ζέστη

θρόισμα: ο ήχος των φύλλων που κινούνται

διαβάτης: ο περαστικός, ο οδοιπόρος

πελέκι: τσεκούρι

Προσέχετε

Τώρα που η ατμόσφαιρα βράζει σαν το καμίνι,
προσέχετε την Κύπρο μας - αυτήν που έχει μείνει -
μήπως μεσημεριάτικα σε ώρες που υπνώττω,
με κάνα αποτσιγάρο, της δώσετε... μπουρλότο.
Αφού για διασκέδαση και εκδρομές ψοφάτε,
το νου σας, όταν ψήνετε τις σουβλες, που θα φάτε,
μήπως κανένας από σας γίνει ποτέ αιτία,
στο ... άψε - σβήσε να καεί κι η Κύπρος η Νοτία.

«Φύρδην μίγδην»

ΑΝΘΟΣ ΡΟΔΙΝΗΣ (1926 -), Σατιρικός ποιητής, γνωστός με το ψευδώνυμο «Διογένης». Γεννήθηκε στη Μόρφου. Ασχολείται για χρόνια πολλά με τη δημοσιογραφία. Συνεργάζεται με το ΡΙΚ. Έχει γράψει ποιήματα στην κυπριακή διάλεκτο, μερικά από τα οποία μελοποιήθηκαν από Κύπριους συνθέτες. Έγραψε επίσης επιθεωρήσεις και ηθογραφίες. Μερικά από τα έργα του: «Σκίτσα της ζωής». «Με το φανάρι του Διογένη». «Πλυμένα κι άπλυτα», «Φύρδην μίγδην».

Αλεπού και κόκορας

Η αλεπού λιμπίστηκε* το μαύρο πετεινάρι,
που με κοτούλες μάλωνε κι ήτανε παλικάρι.
Και μια ημέρα το καλεί στο σπίτι για τραπέζι
κι αυτός κατέφθασε τρανός, που όλους περιπαίζει.

— Καλώς τον, του εφώναξε η πονηρή μ' ευγένεια,
και κλώνει τα μουστάκια της και τα δασιά της γένια.
— Καλός το το κοκόρι μου, το στρουμπουλό κι αφράτο,
που 'ναι ιππότης ακριβός, με φτέρωμα κρασάτο.

Κι εκείνο κοκορεύτηκε, σαν βασιλιάς και κράζει:
— Άκου, κυρά μου αλεπού, με το μεγάλο νάζι.
Σου κάνω μέγιστη τιμή, σαν βασιλιάς με στέμμα,
να κάτσω στην καλύτερη τη θέση για το γεύμα.

Εκείνη υποκλίθηκε με κάμπωση ευγένεια.
— Και βέβαια στην καλύτερη θενά σε βάλω θέση.
Τον άρπαξε απ' το λαιμό και τον... περιποιήθη
και μες στο φούρνο για μεζέ τον έβαλε κι εψήθη.

Τότε ευθύς η πονηρή τον βάζει στο τραπέζι
στη θέση την... καλύτερη και τότε περιπαίζει.
— Αλήθεια, βρε κοκόρι μου, σου κάνω το χατίρι
και πίνω στην... υγεία σου το πιο γλυκό ποτήρι.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ (1939 -). Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Εργάζεται ως δημοσιογράφος και διαφημιστής. Τα περισσότερα έργα του είναι βασισμένα στις εθνικές περιπέτειες της Κύπρου από το 1955 ως το 1974. Εμφανίστηκε στη λογοτεχνία το 1959 με την ποιητική συλλογή «*Ηρωες*». Μερικά από τα έργα του: «*Αντάρτικη φλόγα*». «*Η μεγάλη σφαγή*». «*Ο αφορισμένος*» κ.ά.

Λιμπίζομαι: λαχταρώ, ποθώ κάτι πολύ

Καλοκαίρι

Καλοκαίρι! Πλημμυρίζουν
από φως βουνά και κάμποι.
Δω ρυάκι ασημένιο,
κει χρυσό δρεπάνι λάμπει.

Καλοκαίρι! Όλη μέρα
τα τζιτζίκια το λαλούνε.
Το ξαναλαλούν κι οι γρύλοι
τις βραδιές που ξαγρυπνούνε.

Καλοκαίρι! Πώς φαντάζουν
με χαρούμενα πουλιά,
τρεμποαίζοντας τ' αστέρια
στ' ουρανού την αγκαλιά!

Καλοκαίρι! το 'να κύμα
λέει, χαδεύοντας τα φύκια.
Καλοκαίρι! λέει και τ' άλλο,
σβήνοντας μες στα χαλίκια.

Καλοκαίρι! Καλοκαίρι!
Ντύθη η βάρκα το πανί.
Ας ντυθούν μ' αγάπης κρίνα
της καρδιάς μας οι ουρανοί!

(Δημοσιεύτηκε σε περιοδικό)

ΝΑΣΟΣ ΦΛΟΓΑΣ (1936 -). Λογοτεχνικό ψευδώνυμο του Τάκη Χαραλαμπίδη. Γεννήθηκε στα Κονιά της Πάφου. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με την ποίηση και τη ζωγραφική. Πολλά ποιήματά του δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά. Μερικές από τις ποιητικές του συλλογές: «Πικρή πορεία», «Απολογία», «Αυτοψίες».

Για τη μέλισσα

Μου 'πε η κυρία Φρύνη,
π' όλο τον καφέ της χύνει
κι αυτοκίνητο έχει μίνι,
να της γράψω για το μέλι,
μα εμένα τι με μέλλει.

Βγαίνει τότε απ' την κυψέλη,
που ήτανε κοντά στ' αμπέλι,
για εργασία κοπέλα
κι όλο μου φωνάζει έλα.

Πάω κι εγώ να δω τι κάνει.
Τα λουλούδια έχει στεφάνι
και τη βλέπω που γυρίζει
και γυρίζει και βουίζει
και το νέκταρ πώς τραβάει,
στο σακούλι της το ρίχνει
για κερήθρα μου μιλάει,
για βασίλισσα, και δείχνει
το μεγάλο σεβασμό της
προς την άξια αρχηγό της.

Η βασίλισσα είχε άντρα
τον τεμπέλαρο κηφήνα
και τον χώρισε για πάντα,
μόλις έκανε κουζίνα,
κι έβαλε εκεί τ' αυγά της
και τα σκέπασε κερί.
Οι φρουροί, που 'ναι σιμά της,
τα φυλάγουν με κεντρί.

Το κεντρί αυτό που βλέπεις
έχω μάλιστα κι εγώ.
Σε τσιμπώ για να προσέχεις
από τέτοιο κυνηγό.

Γέλασα με την κοπέλα,
που ζουζούνιζε κι εγέλα.
Χύνει μια σταγόνα μέλι
πα' στην κεφαλή του «κέλη».*

(Ανέκδοτο)

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ (1940 -). Γεννήθηκε στην Άχνα. Σπούδασε ιστορία και αρχαιολογία στην Αθήνα. Παρακολούθησε μαθήματα ραδιοφωνίας στο Μόναχο. Εργάστηκε ως εκπαιδευτικός στη Μέση Εκπαίδευση. Τώρα εργάζεται στο ΡΙΚ. Ασχολείται με την ποίηση και οι τρεις ποιητικές του συλλογές, «Το Αγγείο με τα σχήματα», «Αμμόχωστος Βασιλεύουσα», και «Αχαιών Ακτή», τιμήθηκαν με το κρατικό βραβείο ποίησης. Η ποιητική του συλλογή «Θόλος» πήρε το βραβείο Μερόπης Οικονόμου της Ακαδημίας Αθηνών το 1989. Άλλες ποιητικές του συλλογές: «Πρώτη πηγή», «Η άγνοια του νερού».

κέλης: φαλακρός

Ελένη Χατζημυζαήλ

Εισαγόμενη θάλασσα

Αγαπητέ μπαμπά,

Ποτέ δε φαντάστηκα, πως η τόση αγάπη μου για τη θάλασσα θα γινόταν φόβος και πίκρα γι' αυτήν.

Πάντα θυμωμένη, φουρτουνιασμένη και γουρσουζα. Θα 'θελα να 'ξερα ποιος της φταίει κι όλο χτυπάει τα βράχια και τα δέρνει. Όλο κι αφρίζει και φοβερίζει, θέλοντας να τα καταπιεί όλα. Πότε τάχατες θα χορτάσει; Όταν θα καταπιεί όλη τη στεριά και τα καράβια;

Ε, λοιπόν, δεν έπρεπε να 'ναι αλμυρή, με τόσο πολύ αλάτι ή θάλασσα. Ξιδάτη... θα 'πρεπε να ήτανε. Ναι, όλο ξίδι... έτσι δε λέει η γιαγιά, όταν κάποιος είναι θυμωμένος μαζί της; «Ας πει ξίδι να μερέψει».

Ε, λοιπόν, έτσι θα μέρευε η θάλασσα, αν της ρίχναμε χιλιάδες μπουκάλια ξίδι... τότε να ξέρεις πως σίγουρα θα 'χαμε κι άλλο κέρδος. Θα 'χαμε από μόνα τους... ξιδάτα χταπόδια και δε θα χρειαζόταν τόσος κόπος για να τα φτιάξουμε.

Δυστυχώς όμως πολύ φοβούμαι, μπαμπά, πως μ' όλα αυτά τα πλοία που σπάζουν και βουλιάζουν, η θάλασσα θα γίνει... πετρελαιοδάτη και όχι... ξιδάτη. Ίσως γι' αυτό να θυμώνει κι όποτε την επισκεφτούμε αφρίζει, φουσκώνει και θέλει να μας καταπιεί.

Τις προάλλες ήρθε ο θειος Ανέστης και μας πήρε όλους στη θάλασσα. Ήταν γαλήνια στην αρχή, είχε κι ωραίο χρώμα. Μπήκαμε μέσα κι όλο μέσα θέλαμε να πάμε. Αμμουδερή από κάτω, έκανε τον περίπατό μας ευκολότερο.

Η μαμά όμως, που την ξέρει καλύτερα, άρχισε να φωνάζει.

— Μην της έχετε εμπιστοσύνη, γυρίστε πίσω.

Κι ευτυχώς που την ακούσαμε. Μόνο που στην επιστροφή μας ο Αλέξης πάτησε ένα σπασμένο μπουκάλι κι έκοψε το πόδι του. Είδαμε και πάθαμε να τον βγάλουμε έξω. Ευτυχώς δεν ήταν κάτι σοβαρό.

— Με τη φόρα που πήρε η κυρα-θάλασσα να δούμε και τι άλλο κατάπτε, είπα θυμωμένος, σαν είδα το σπασμένο μπουκάλι.

— Α, όχι, Μιχάλη μου, αλλιώς έπρεπε να το πεις. Με τη φόρα που πήραμε εμείς οι άνθρωποι, να δούμε τι άλλο θα της βάλουμε να καταπιεί... διόρθωσε η μητέρα.

Κι είχε δίκιο, γιατί σε λίγο το Ρηνάκι μας φώναζε «βοήθεια», επειδή τα πόδια της μπλέχτηκαν μέσα σε κάτι συρμάτινες κλωστές.

Να λοιπόν, γιατί θυμώνει κι αγριεύει η θάλασσα. Γιατί δεν μπορεί να χωνέψει τα σκουπίδια, που της πετάμε. Τη «ρυπαίνουμε»*, είπε ο θειος Ανέστης, και στο τέλος εμείς θα 'μαστε οι ζημιωμένοι.

Τώρα μάλιστα, κατάλαβα. Στο τέλος θα 'μαστε η πρώτη χώρα που θα παράγει... αλμυροσκούπιδα - τι σπουδαίο ρεκόρ... Κι ίσως με την τόση θάλασσα που μας περιτριγυρίζει, αναγκαστούμε να φέρουμε... εισαγόμενη, καθαρή θάλασσα, από άλλη χώρα. Το φαντάστηκες;

ρυπαίνω: λερώνω, μολύνω

Για ψάξε, μπαμπά, κι αν είναι καθαρότερη η θάλασσα εκεί που είσαι, να... εισάγουμε θάλασσα... Δεν το βλέπω... παράξενο. Χώμα... ειδικό εισάγουμε... νερό καθαρό... εισάγουμε, για να πίνουμε, γιατί όχι και θάλασσα καθαρή; Θα μας βάλει κι η τηλεόραση, θα γίνουμε διάσημοι... Λοιπόν, τι λές, θα το φροντίσεις; Αν είναι δυνατό...

Σε φιλώ

ο γιος σου

«Αγαπητέ μπαμπά»

ΕΛΕΝΗ ΜΥΛΩΝΑ - ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗ (1952 -). Γεννήθηκε στην Ακανθού. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία, το διήγημα και το χρονογράφημα. Έγραψε επίσης κυπριακά μονόπρακτα. Το μυθιστόρημά της «Μικροί στον αγώνα» πήρε κρατικό έπαινο του Υπουργείου Παιδείας το 1985. Επίσης το μυθιστόρημά της «Κοντά στη μητέρα» τιμήθηκε με βραβείο του Συνδέσμου Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Έργα της βραβεύτηκαν και σε άλλες περιπτώσεις. Άλλα έργα της: «Χέρι με χέρι», «Το λεύκωμα του παιδιού».

Από τη συνεργασία και τη συναδέλφωση των λαών

«Στο χώμα αυτό, σ' αυτή τη γη
όπου έχουμε βλαστήσει
ας ξαναλάμψει πάλι αυγή
το δάκρυο να λυγίσει».

(Ξάνθος Λυσιώτης)

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (1930 -). Ζωγράφος και χαράκτης. Γεννήθηκε στο Φρέναρος. Σπούδασε σε σχολές καλών τεχνών στο Λονδίνο και υπηρέτησε στη Μέση Εκπαίδευση. Έλαβε μέρος σε πολλές ομαδικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Το 1974 πήρε ειδική τιμητική διάκριση στη Γαλλία.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ:Εναγκαλισμός

Ουράνιο τόξο

Λεπτή δέσμη από κορδέλες,
επτά χρώματα ομορφιά,
κολυμπάει μες στα ουράνια,
λάμπει μες στη συνεφιά.

Λεπτή ζώνη απαλοδένει
και κρατάει τον ουρανό
με το γκρίζο του χιτώνα,
που μέσα κλείει το γαλανό.

Σαν να ξέφυγε απ' τη σκάφη
του ήλιου τούφα από χρυσάφι
κι αναλύθη στο γαλάζιο
σαν κρυστάλλινο ένα βάζο.

Το ζωνάρι της ελπίδας
ανοίγει αυλαία της χαράς,
τ' αστραπόβρονα κρυφτήκαν,
θά 'ρθει πάλι ξαστεριά.

Κάνε, Θεέ μου, αγάπης τόξο
ν' αγκαλιάσει και τη γη,
να στερέψουν δάκρυα, πόνοι,
πόλεμοι και στεναγμοί.

«Αχιδούλες»

ΑΝΔΡΟΥΛΑ ΝΕΟΦΥΤΟΥ - ΜΟΥΖΟΥΡΟΥ (1937 -). Γεννήθηκε στην Παλουριώτισσα. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Αρχικά έγραψε ποιήματα και στη συνέχεια στράφηκε προς την παιδική λογοτεχνία. Το 1981 η ποιητική της συλλογή «Λιανά ανθοκλάδια», που είναι ποιήματα για παιδιά, πήρε εύφημη μνεία από το Σύνδεσμο Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Άλλα έργα της: «Κύπρος, γλυκό νησί», «Αχιδούλες», «Ροδοδάφνες, Παναγιές».

Σταυρούλα Πέρικλου

Ουράνιο τόξο

Το ουράνιο τόξο βγήκε
πέρα στην ανατολή,
το σταμάτημα της μπόρας
τώρα διαλαλεί.*

Σαν το βλέπω ν' αγκαλιάζει
κάμπους και βουνά,
η ψυχή μου αναγαλλιάζει
κι η καρδιά σκιρτά.

Τα επτά τα χρώματά του
ένα κάνουνε, το φως,
που σε μας τα πλάσματά του
στέλλει ο Θεός.

Ένα είμαστε κι εμείς
όλα τα παιδιά της γης,
μαύρα, κίτρινα, λευκά
κι ίδια έχουμε καρδιά.

Είμαστε το ουράνιο τόξο
με τα τόσα χρώματά μας!
Κι είμαστε του κόσμου ελπίδα
και του ήλιου χρυσαχτίδα!

«Ουράνιο τόξο»

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΠΕΡΙΚΛΟΥ (1943 -). Γεννήθηκε στο χωριό Τρούλλοι της επαρχίας Λάρνακας. Εργάζεται στη Δημοτική Εκπαίδευση. Ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία και ιδιαίτερα με την ποίηση από τα μαθητικά της χρόνια. Δημοσίευσε ποιήματά της σε εφημερίδες και περιοδικά. Η πρώτη επίσημη εμφάνισή της στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας έγινε με την ποιητική συλλογή «Ουράνιο τόξο», που το 1988 πήρε το πρώτο βραβείο του Συνδέσμου Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου. Έχει αρκετό ανέκδοτο ποιητικό και πεζό έργο.

διαλαλώ: φωνάζω στον κόσμο

Δημήτρης Ποταμίτης

[Τα ανάποδα παραμύθια]

Ο κόσμος είναι όμορφος
μ' όλα τα πλάσματά του,
μα θέλει να τον αγαπάς,
γι' αυτό χτυπά η καρδιά του.

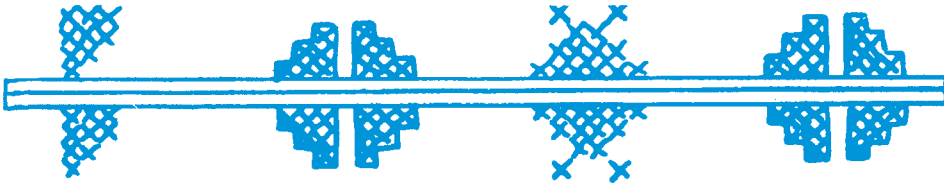
Τα χελιδόνια, οι πέρδικες,
τα ψάρια, τα ελάφια
θέλουν να ζουν ειρηνικά
σε πράσινα χωράφια.

Στο χέρι σου είναι να γενεί
παράδεισος η γη μας,
να βρούνε το καλύτερο
οι κόρες μας κι οι γιοι μας.

Κι από τα όπλα του κακού
κανένα να μη μείνει,
όλοι αδέρφια είμαστε
και επί γης ειρήνη!

«Τα Ανάποδα Παραμύθια»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΤΑΜΙΤΗΣ (1944 -). Γεννήθηκε στη Λεμεσό. Σπούδασε στη Δραματική Σχολή της Αθήνας. Ζει κι εργάζεται στην Αθήνα ως ηθοποιός και σκηνοθέτης. Από το 1973 έχει το δικό του θέατρο («Θέατρο Έρευνας»). Εκτός από το θέατρο ασχολείται και με την ποίηση. Έκαμε επίσης διασκευή κωμωδιών του Αριστοφάνη, τις οποίες εξέδωσε σ' έναν τόμο με τον τίτλο «Ιστορίες του παππού Αριστοφάνη»: Άλλα έργα του: «Κοκκινοσκουφίτσα», «Συμπόσιο», «Η δολοφονία των αγγέλων», «Κυπριάδα».

Ρούζα Ιωαννίδου - Σταίριου

Τα δυο παιδιά

Μια φορά, σε κάποιο σημείο της γης, συναντήθηκαν δυο παιδιά.

— Ποιος είσαι; ρώτησε το ένα παιδί.

— Είμαι το παιδί του πολέμου, απάντησε το άλλο. Εσύ ποιος είσαι;

— Είμαι το παιδί της ειρήνης και η χώρα μου είναι η Χώρα της Ειρήνης. Εσένα ποια είν' η χώρα σου;

— Μα, η Χώρα του Πολέμου, βέβαια. Εκεί δεν έχει δέντρα και λουλούδια κι ούτε πάρκα για παιδιά. Όταν ανοίγω το παράθυρό μου κάθε πρωί, βλέπω μόνο μαύρους καπνούς στον ουρανό.

— Καλά, στη χώρα σου δεν έχει πουλιά;

— Τι είναι τα πουλιά;

— Τα πουλιά είναι οι φίλοι μου. Τα βλέπω να πετούν στον ουρανό, όταν ανοίγω το παράθυρο. Τα ταΐζω ψίχουλα και σπόρους.

— Στη δική μου χώρα μόνο αεροπλάνα πετούν στον ουρανό, απ' αυτά που ρίχνουν φωτιές και σκοτώνουν τους φίλους μου.

— Σκοτώνουν τους φίλους σου;

— Ναι, τα αεροπλάνα της χώρας μου είναι για να σκοτώνουν αυτούς που αγαπώ. Το πρωί, όταν πηγαίνω στο σχολείο, φοβάμαι και κρύβομαι πίσω απ' τους σκουπιδοτενεκέδες. Το διάλειμμα δε βγαίνω στην αυλή του σχολείου μου να παίξω με τους φίλους μου.

— Δεν είναι καθόλου ωραία η χώρα σου, είπε το άλλο παιδί. Εγώ κάθε μέρα σαν πηγαίνω στο σχολείο, σταματώ στο δρόμο και χαιρετώ τους ανθρώπους: το μανάβη, τον κουλουρά, τον παπουτσή, το γαλατά, την κυρα-Ελέγκω, που σφουγγαρίζει το πλακόστρωτο τραγουδώντας, και την κυρα-Φρόσω, που ποτίζει τα λουλούδια της. Το διάλειμμα η αυλή του σχολείου μου είναι γεμάτη παιδιά. Κι όταν σχολάσω, περπατώ χαρούμενος στο δρόμο με τους φίλους μου. Όταν γυρίσω στο σπίτι, η μητέρα στρώνει το τραπέζι και βάζει στη μέση ένα ζεστό καρβέλι ψωμί*. Και σαν έρθει ο πατέρας, με σηκώνει ψηλά στα χέρια του και βλέπω τον ήλιο, που χαμογελά. Ύστερα ο πατέρας μου δίνει καραμέλες.

— Στο σπίτι μας δε στρώνουμε τραπέζι, γιατί ο πατέρας λείπει. Κι όταν έρχεται, ποτέ δε μου φέρνει γλυκά και παιχνίδια. Μόνο όπλα και σφαίρες κρατάει στα χέρια του. Κι όλο μιλάει για θάνατο.

— Σκοτώνει ο πατέρας σου;

— Τα όπλα σκοτώνουν. Ο πατέρας μου είναι καλός.

— Η μητέρα σου;

— Η μητέρα μου είναι καλή και μ' αγαπάει πολύ. Μα δε με να-νουρίζει στην αγκαλιά της, γιατί δεν μπορεί να τραγουδήσει. Στη Χώρα του Πολέμου δεν τραγουδά κανείς. Όλοι κλαίνε.

— Εμένα η μητέρα μου ξέρει και λέει ένα όμορφο τραγούδι. Στη Χώρα της Ειρήνης όλες οι μανούλες τραγουδούν.

— Τραγουδούν;

— Ναι. Όλοι τραγουδούν και πιο πολύ απ' όλους τα παιδιά. Τους αρέσει να τραγουδούν σαν παίζουν με τα παιχνίδια τους. Εσύ έχεις παιχνίδια;

— Παιχνίδια;

— Ναι. Κούκλες, αυτοκινητάκια...

— Ξέρεις, φίλε μου, όταν είναι πόλεμος, δεν αγοράζουν παιχνίδια.

καρβέλι ψωμί: ψωμί φουσκωτό σε σχήμα στρογγυλό ή τετράγωνο

- Γλυκά αγοράζουν;
- Ούτε γλυκά.
- Σου αρέσουν τα γλυκά;
- Πολύ.
- Θα σου δώσω λοιπόν απ' τα δικά μου. Σου αρέσουν και τα παιχνίδια;
- Πάρα πολύ.
- Θα σου δώσω απ' τα παιχνίδια μου.
- Κι εγώ τι θα σου δώσω, καλέ μου φίλε; Τίποτα δεν έχω.
- Πώς δεν έχεις! Δώσε μου την υπόσχεσή σου πως θά 'ρθεις μαζί μου στη Χώρα της Ειρήνης.
- Δεν μπορώ, φίλε.
- Δεν μπορείς;
- Όχι. Αυτή εδώ η χώρα είναι, βλέπεις, η πατρίδα μου και την αγαπώ, δεν την αφήνω. Όμως, ξέρεις τι σκέφτομαι; Να, αν γινόταν να 'ρθει η ειρήνη εδώ. Αν μπορούσαμε να τη φέρουμε εδώ, εγώ κι εσύ. Έτσι θα 'ταν καλύτερα. Να 'ρθει, λέω, η ειρήνη και στη δική μου χώρα και στη διπλανή χώρα, που κι εκεί έχει πόλεμο και σ' όλες τις χώρες του κόσμου και να γίνουν όλες οι χώρες, Χώρες της Ειρήνης. Κι ο κόσμος όλος να λέγεται Κόσμος της Ειρήνης.[...]

«Η πιο ωραία γλώσσα»

ΡΟΥΛΛΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ (1951 -). Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Σπούδασε αγγλική φιλολογία στην Αθήνα. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Ασχολείται με την ποίηση και την πεζογραφία. Το 1974 η ποιητική της συλλογή «Ποιήματα» πήρε έπαινο του Υπουργείου Παιδείας. Το 1987 εξέδωσε τη συλλογή διηγημάτων «Η πιο ωραία γλώσσα». Άλλα έργα της: «Τα τραγούδια της μητέρας μου», «Του νησιού μου», «Γρηγορείτε».

Μαρία Συμεωνίδου

Η μαργαρίτα

Μια φορά και έναν καιρό, μέσα σ' ένα μικρό μικρούτσικο κήπο, ζούσε μαζί με άλλα λουλούδια μια μικρή μαργαρίτα. Υπήρχαν πολλές μαργαρίτες μέσα στον κήπο, αλλά αυτή ήταν διαφορετική από τις άλλες. Ενώ όλες είχαν από δέκα πέταλα, αυτή είχε μόνο εννέα. Κι εκεί όπου θα φύτρωνε το δέκατο ήταν ένα κενό.

Αυτό το κενό ενοχλούσε πολύ τη μικρή μαργαρίτα και δυστυχώς ενοχλούσε πολύ κι όλες τις άλλες. Δύσκολα της μιλούσαν κι ακόμα πιο δύσκολα την έκαναν παρέα, μια που αυτή δεν μπορούσε να παίζει μαζί τους με τον άνεμο τα ίδια παιχνίδια. Καμιά φορά την κοιτούσαν με λύπη κι έλεγαν:

— Η καημένη! Είναι τόσο άσχημη.

Κι άλλες φορές πάλι προτιμούσαν να κάνουν πως δεν τη βλέπουν.

Η μαργαρίτα, έτσι χωρίς να το καταλάβει, έμεινε σιγά σιγά μόνη της. Μόνη ξυπνούσε το πρωί και μόνη περνούσε τη μέρα της. Κι αφού κανένα λουλούδι δεν της μιλούσε, μιλούσε κι αυτή στον εαυτό της...

Ο μόνος που άκουγε τη μαργαρίτα να μιλά ήταν ο ήλιος. Κάθε πρωί της έστελνε μια αχτίδα του να την ξυπνήσει. Κι αυτή άνοιγε τα ματάκια της, χαμογελούσε στο ήλιο κι άρχιζε τη μέρα της. Μια μέρα ίδια με τις προηγούμενες.

Για να περάσει την ώρα της, σκεφτόταν και μιλούσε μόνη της... Κι έλεγε όμορφα λόγια για όλα τα λουλούδια του κήπου.

— Τι όμορφος που είναι ο κήπος που ζω και τι ωραία που είναι όλα τα λουλούδια του! Τα τριαντάφυλλα μαζεμένα δίνουν τη δυνατή μυρωδιά τους. Οι βιολέτες, σεμνές και χαριτωμένες, ομορφίζουν τη γωνιά τους. Κι οι μαργαρίτες, δυνατές και περήφανες, είναι το καμάρι του κήπου.

Κι ύστερα πάλι...

— Φυσικά εγώ είμαι μόνη μου. Διαφέρω απ' όλα τα λουλούδια και πιο πολύ απ' όλες τις μαργαρίτες. Γιατί άραγε να συμβαίνει αυτό; Μα και που συμβαίνει, γιατί άραγε κανένας δε με θέλει στη συντροφιά του; Θα είμαι, φαίνεται, πολύ άσχημη...

Και...

— Μα εγώ αγαπώ όλα τα λουλούδια και θέλω να χαρώ μαζί τους την ομορφιά της ζωής. Αν μ' αγαπούσαν κι αυτά θα ήμουν πολύ ευτυχισμένη. Τι καλά, που θα ήταν να είχα κάποιον φίλο να μιλώ μαζί του.

— Έχεις εμένα, καλή μου μαργαρίτα.

Το λουλούδι ξαφνιασμένο κοίταξε ψηλά, από κει που ερχόταν η φωνή.

Εγώ είμαι και θα 'μαι για πάντα φίλος σου. Εγώ που βλέπω πως εκείνο το φύλλο που σου λείπει δε στερεί τίποτα από την ομορφιά σου. Γιατί η καλοσύνη που κρύβεις μέσα σου είναι τόσο μεγάλη, που γεμίζει όλα τα κενά που έχει το σώμα το δικό σου και το σώμα όλων των λουλουδιών του κήπου σου.

Το φως του ήλιου μαζεύτηκε για λίγο όλο πάνω στη μαργαρίτα και την έκανε να φαίνεται τόσο όμορφη, όσο ποτέ κανένα λουλούδι δε φάνηκε στη γη.

Όλα τα λουλούδια γύρισαν και κοίταξαν τη μικρή μαργαρίτα. Όλα θαμπώθηκαν τόσο από το δυνατό φως που έβγαινε από πάνω της. Κι όλα κατάλαβαν αμέσως πως η ομορφιά η δική τους χάθηκε, πως δεν είχε καμιά αξία χωρίς το φως του ήλιου.

Κι η φωνή του ήλιου ακούστηκε πάλι δυνατή, αργή και κρυστάλλινη.

— Εδώ ρίχνω τώρα το φως μου, για να σας δείξω όλους το δρόμο της αλήθειας. Η ομορφιά βρίσκεται μέσα σας κι όχι στην εξωτερική σας όψη. Να, το πιο όμορφο λουλούδι του κήπου. Το πιο καλό λουλούδι του κήπου.

Τα άλλα λουλούδια κατάλαβαν... και δε μίλησαν... κι η μαργαρίτα χαμογέλασε... κι ύστερα δάκρυσε... κι ύστερα άρχισε να στέλνει ένα άρωμα δυνατό που ποτέ λουλούδι δεν έστειλε στη γη. Το άρωμα της αγάπης της για όλους.

Κι αφού όλα αυτά τα παράξενα σταμάτησαν κι ο ήλιος πήρε την κανονική του θέση στον ουρανό... ο κήπος είχε πια αλλάξει...

«Ο κήπος μας, η γη»

ΜΑΡΙΑ ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ (1955 -). Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα. Εργάζεται στη Μέση Εκπαίδευση. Ασχολείται με την παιδική λογοτεχνία, με το διήγημα και το χρονογράφημα. Το 1986 πήρε το Α' βραβείο του Συνδέσμου Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου για το έργο της «Ο κήπος μας η γη».

Πανανθρώπινο

Χρόνια και χρόνια περπατώ
κι αν πέφτω ή παραπατώ
σηκώνομαι και προχωρώ
στο μονοπάτι της ζωής που 'ναι γιομάτ' αγκάθια.
Πάντα στον ίδιο σκοπό
μ' ένα τραγούδι χαρωπό,
που λέω και χαμογελώ
όσο κι αν με κυκλώνουνε λύπες και κακοπάθια.

Θά 'ρθει μια όμορφη αυγή,
όπου και να 'ναι θα φανεί
πέρα απ' την ανατολή
να φέρει του ήλιου το φως που όλα θα τα ντύσει
— κάμπους, πελάγη και βουνά —
στα άσπρα και τα γιορτινά
να λάμπουνε παντοτινά
μες στις ατέρμονης* χαράς το πιο γλυκό μεθύσι.

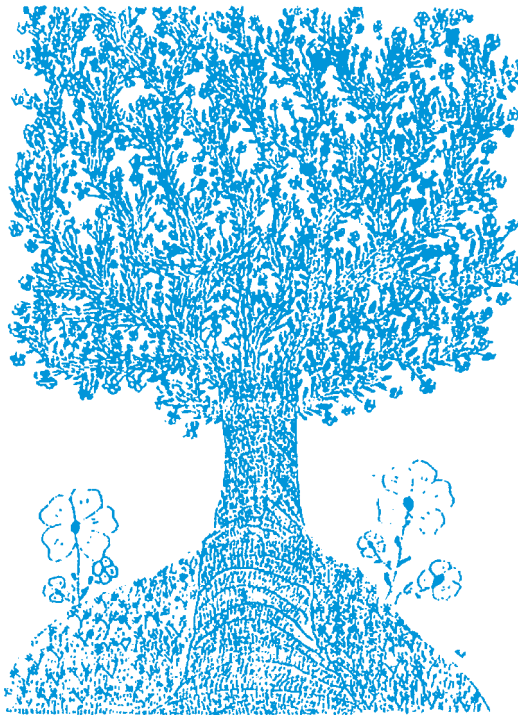
Χρόνια και χρόνια περπατώ
να σταματήσω δεν μπορώ
και ολοένα προχωρώ

ατέρμονη: ατέλειωτη

μες στους ανθρώπους τους απλούς πιασμένους χέρι χέρι.
Τέρμα μας είναι η χαρά,
ισότητα και λευτεριά,
ειρήνη, πρόοδος, δουλειά,
σε μαύρους, κίτρινους, λευκούς, σ' όλα της γης τα μέρη.

«Η μπαλάντα της νέας ζωής»

ΠΑΝΟΣ ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ (1909 - 1990). Γεννήθηκε στο Καϊμακλί. Αποφοίτησε από το Παγκύπριο Διδασκαλείο και εργάστηκε ως δάσκαλος για αρκετά χρόνια. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία και δημοσίευσε ποιήματά του, διηγήματα, χρονογραφήματα και κριτικές μελέτες στις εφημερίδες και στο περιοδικό «Κυπριακά Γράμματα». Ήταν πρόεδρος του Κυπροσσοβιετικού Συνδέσμου. Έργα του: «Βραδιές καλοκαιριάτικες». «Στα παρασκήνια της αγάπης». «Η μπαλάντα της νέας ζωής».

Από τη λαογραφία

*«Μέραν ποττέ σου μεν ξαρκάς, γιατί 'εν και δκια σου χέριν,
μήτε στιμιάζουν σε οι λας,
τον δουλευτήν εν π' αγαπούν, κι όι τον χασομέρην.».*

(Δημήτρης Λιπέρης)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΙΣΣΟΝΕΡΓΗΣ (1889 - 1963). Αυτοδίδαχτος ζωγράφος. Γεννήθηκε στη Λευκωσία. Εγκατέλειψε τις σπουδές του στην ιατρική, για ν' αφοσιωθεί στη ζωγραφική. Ταξίδεψε στην Ιταλία και Ελβετία, όπου μελέτησε τη ζωγραφική. Υπηρέτησε, ως καθηγητής της τέχνης, στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και στην Αγγλική Σχολή Λευκωσίας. Υπήρξε δάσκαλος του ζωγράφου Αδαμάντιου Διαμαντή. Δούλεψε κυρίως με λάδι και νερομπογιές και η θεματογραφία του στράφηκε γύρω από τα κυπριακά τοπία και τις μορφές, καθώς και τα αρχαία μνημεία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΙΣΣΟΝΕΡΓΗΣ: Το ανέμισμα

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Α. Διηγηματικά

Οχτώ παλληκαράδες

Τέσσερα και τέσσερα γίνονται οχτώ,
κι οχτώ παλληκαράες παν εις τον πόλεμον.
Έτσι σαν επααίνναν, επεινάσασιν
κι εκάτσασιν κι εφάαν, κι εδιψάσασιν.
Επήαν εις το όρος να 'βρουν εις νερόν,

κι ηύραν έναν λάκκον των εκατόν ορκών*,
κι εβάλασιν και κλήρον πκοιος εννά κατεβεί
και έππεσεν ο κλήρος σ' έναν μικρόν παιδίν.

— Δέσετέ με, αδέρκια, κι εγίώ 'ννά κατεβώ
μες στο γερημολάκκιν* να βγάλω το νερόν.

Μ' έναν χχιοίνιν το δήννουν και κατεβάζουν το
με προσοχήν, με τάξην, και ασφαρίζουν το.
Και σαν το κατεβάζαν, ακούουν και λαλεί,
δκυο λόγια πικραμμένα και να παρακαλεί:
— Εβκάρτε με, αδέρκια, κι έφτασα το νερόν

το άσπρον και το μαύρον και το φαρμακερόν.
Όσπου να το ταβρήσουν και να το βγάλουσιν,
φαρμακερές κουφάες το μεσοφάσασιν.
Εφτά παλληκαράες ακούσαν μιαν φωνήν
το έναν παλληκάριν επήεν φυλακήν.

— Στην μάναν μ' άμα πάτε, αδέρκια μου καλά,
πέτε της την αλήθειαν πως δεν επέθανα.
Μιαν μάισσαν εν που 'βρα κι επαντρεύτηκα,
που μάευκεν τα φίδκια κι ούλα τα ζωντανά,
κι εμάειψεν κι εμέναν κι εμεινα μέσα δα.

Νέαρχος Κληριδης

«Κυπριακά Δημοτικά Τραγούδια»

ορκά: οργιά, μήκος όση η έκταση των χειρών
γερημολακκιν: πηγάδι ερημικό

Β. Νανουρίσματα

Αγιά Μαρίνα και κυρά,
που ποΰκοιμίζεις τα μωρά,
ποΰκοίμισ' και την κόρη μου
κι έπαρ' την πέρα των περών
να φέρει δάμνην* και νερόν,
να δει τα δέντρη πώς αθκιούν
και τα πουλιά πώς κελαδούν
και τα πεζούνια πώς πέτούν,
πώς χαίρουνται και πέτουνται
και πέρα πάσιν κι έρκουνται,
να δει νερά τρεχάμενα,
να δει πουλιά πετάμενα.
Έπαρ' την πέρα γύρισ' την
και πάλε στράφου φέρ' μου την
γιατ' εν μωρούδιν τρυφερόν
και θέλω την να την θωρώ,
να την θωρώ, να την φιλώ,
γιατί εγιώ την αγαπώ.
Έπαρ' την πέρα γύρισ' την
και πάλε στράφου φέρ' μου την,
μεν την γυρέψ' η μάνα της
και χαλαστεί το γάλαν της,
μεν την γυρέψ' ο κύρης της
και θυμωθεί της μάνας της.

Κοιμήθου κι επαράνκειλα στην Πόλην τα προικιά σου,
στην Βενεδκιάν τα ρούχα σου και τα δκιαμαντικά σου.

Υπνε, που παίρνεις τα παιδικιά, έλα; πάρε και τούτον,
μιτσίν μιτσίν σου το 'δωσα, μεγάλον φέρε μου το.

*Ν. Κληρίδη – Γ. Παπαχαλαλάμπους
«Κυπριακαί Σπουδαί»*

δάμνη: δάφνη, κάτι πικρό

Γ. Παιδικά

Η πιπερκά

Έβκηκα στην πιπερκάν να κόψω 'ναν πιπέριν
κι η πιπερκά τσακίστηκεν και μου 'κοψεν το χέριν.
Φέρ'μου το μαντιλάκιν σου, το χρυσοκεντημένον,
να δήσω το χεράκιν μου πόνι γαιματωμένον.

Η κολοκυθιά

Έχω μιαν κολοκυθιάν
δίπλα τέλεια στην ροδικιάν
κι έχει έξι κολοκούδκια
τόσα δα μα την αλήθειαν.
Θα τα δώσει ο παππούς
χάρισμαν της αλουπούς
να τα δήσει στην ουράν της
να γελούσιν τα παιδικιά της.

Άρφα βήτα

Άρφα, βήτα, γάμμα, δέρτα,
ποντικός μες στην κασέτταν*.
Το μωρόν τ' αγουδερόν
έχ'χ'ψεν να πκει νερόν
κι εκατάπιεν μυχιαρόν*.
– Πού να πά' να γιατρευτεί;
– Στην Αγιάν Παραχ'χ'ευκήν.

Τραγούδι στον ήλιο

Τα παιδιά, σαν παίζουνε στη λιακάδα, τυχαίνει να συννεφιάζει ο ουρανός και τα νέφη να κρύβουν ολότελα τον ήλιο. Τα παιδιά

κασέττα: μικρό κουτί
μυχιαρός: μικρή σαύρα

τότε αρχίζουν να κρυώνουν και σταματούν το παιχνίδι τους, για ν' απαγγείλουν το παρακάτω τραγούδι στον ήλιο:

Ήλιε μου, τρισήλιε μου, και κοσμογύριστέ μου,
έβκαρ' τα μαύρα, που φορείς, και φόρησ' τα γρουσά σου,
έβκα στα παναθύρκα σου να βράσουν τ' αρφανά σου.

Τα πέντε δάχτυλα του χεριού

Το τραγούδι αυτό βρισκόταν στο στόμα των μεγάλων, προπά-
ντων της μητέρας και της γιαγιάς, σε παλαιότερα χρόνια, αλλά
και στο στόμα των δασκάλων. Η μητέρα ή η γιαγιά, όταν οδηγού-
σαν το παιδάκι τους για ύπνο, του τραγουδούσαν ολόκληρο το
τραγουδάκι αυτό, για να το μάθουν να μετρά ως τα πέντε:

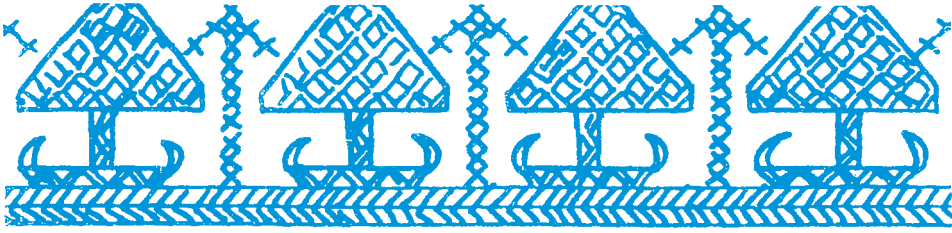
Ένας ο αντίχειρ,
δύο ο λιχανός*,
τρία ο μεσαίος,
τέσσερα ο παράμεσος,
πέντε ο μικρός.
Τώρα όλα μαζεμένα,
στο κρεβάτι πλαγιασμένα,
δεν σαλεύουν, δεν κινούνται,
όλα ήσυχα κοιμούνται.

Κόκκινη κλωστή κλωσμένη
στην ανέμην* τυλιμμένη
δώσ' της κλότσον να 'υρίσει
παραμύθιν ν' αρκινήσει

*Νέαρχος Κληρίδης
«Κυπριακά Δημοτικά Τραγούδια», τόμος Β'*

ο λιχανός: το δάχτυλο που δείχνει (ο δείκτης).

η ανέμη: η ανεμοδούρα, καλαμμένα συσκευή που γυρίζει στον άξονά της για να τυλί-
γεται πάνω της η κλωστή, που ξετυλίγεται από το κουβάρι

ΑΠΟ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

Για τα Χριστούγεννα

Συνήθεια είχαν στο Λευκόνοικο να σφάζουν το χοίρο, που μεγάλωνε ολόχρονα κάθε οικογένεια, που μπορούσε.

Με το χοιρινό κρέας θα παρασκεύαζαν τα λουκάνικα, τα παστά, τη ζαλατίνα, αφέλια και άλλα εδέσματα.*

Τα μικρά παιδιά περίμεναν με ανυπομονησία το σφάξιμο, για να πάρουν τη φούσκα του χοίρου, και να κατασκευάσουν την μπάλα τους.

Αυτή την περίοδο κατασκεύαζαν οι νοικοκυρές και το χριστόψωμο, μια πίτα σησαμένη με το σημείο του σταυρού, που την έλεγαν γεννόπιττα. Την έλεγαν και πούλλα.

Αυτές τις μέρες οι χωρικοί έβρισκαν την ευκαιρία να ξεκουραστούν από τις δουλειές της αγροτικής ζωής, να διασκεδάσουν και να παρακολουθήσουν τις ακολουθίες της εκκλησίας.

Τις μέρες, μετά την εκκλησία, σύχναζαν στα καφενεία και τις νύχτες συγκεντρώνονταν στα συγγενικά σπίτια, για να διασκεδάσουν και να παίξουν χαρτιά με τα γρόσια και τα αθάσια.

Τα παιδιά γύριζαν στο χωριό και τραγουδούσαν τα κάλαντα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς και μάζευαν δώρα.

Το χριστουγεννιάτικο δέντρο άρχισε να επιβάλλεται τα τελευταία χρόνια.

***έδεσμα:** τροφή, φαγητό

Για την Πρωτοχρονιά

Τη νύχτα της παραμονής της Πρωτοχρονιάς οι νοικοκυρές έβαζαν σ' ένα τραπέζι για τον Αϊ-Βασίλη μια κούπα με ξεροτήγανα, σιτάρι, μια μπουκάλα κρασί και το τσεντί*. Όλα αυτά για να τα ευλογήσει ο καλός Αϊ-Βασίλης. Άναβαν και ένα κερί. Το ευλογημένο σιτάρι το έσμιγαν αργότερα με το σπόρο, που θα χρησιμοποιούσαν στα χωράφια τους. Μέσα στο σιτάρι έσμιγαν και ένα ρόδι για ευφορία*. Δίπλα ήταν και η βασιλόπιτα, η πίτα του Αϊ-Βασίλη, ψησαμένη, με ένα νόμισμα μέσα.

Οι μεγάλες χαρές των παιδιών ήταν όμως την Πρωτοχρονιά, του Αϊ - Βασιλειού. Από μέρες οι μητέρες είχαν ράψει το μικρό σακουλάκι που θα κρέμαζαν στο λαιμό τα παιδιά. Με το σακουλάκι αυτό, μετά την εκκλησία, γύριζαν τα συγγενικά σπίτια και έπαιρναν τις «πουλουστρίνες»* τους.

Τη νύχτα γύρω από τη «φουκού», το τζάκι, τα κορίτσια, με τα φύλλα ελιάς, θα προσπαθούσαν να μάθουν από τον καλό Αϊ-Βασίλη, που έφερνε απλόχερα τα τόσα δώρα, τον εκλεχτό της καρδιάς τους, επαναλαμβάνοντας με αγωνία το:

«Αϊ-Βασίλη, βασιλιά
δείξε και φανέρωσε
αν μ' αγαπά ο (τάδε)».

Για τα Φώτα

Και φτάνουμε στη μεγάλη γιορτή των Φώτων, των Θεοφανίων, της βάπτισης του Χριστού, με τα πολλά έθιμα. Είναι η γιορτή που θα αγιαστούν τα νερά. Την παραμονή των Φώτων γινόταν ο αγιασμός στην εκκλησία. Οι χωρικοί έπαιρναν σε μπουκαλάκια το αγιασμένο νερό, για να το φυλάξουν στο σπίτι τους και να ραντίσουν την κατάλληλη εποχή τα χωράφια τους και γενικά τα σπίτια, τα υποστατικά και τα ζώα τους. Κρεμούσαν ένα μπουκαλάκι ψηλά στη γωνιά των τοίχων του σπιτιού. Πίστευαν ότι το νερό δε χαλούσε, όσα χρόνια κι αν περνούσαν. Αυτή τη μέρα έπι-

τσεντί: πορτοφόλι

ευφορία: καλή παραγωγή

πουλουστρίνα: μποναμάς, δώρο

ναν και μερικές γουλιές από το αγιασμένο νερό, που το ονόμαζαν ειδικά «δρόσο».

Στην εκκλησία, τη μέρα του αγιασμού, βάφτιζαν τα παλιά χρόνια και καρπούζια «σπορικά», για να αγιαστεί ο σπόρος, καθώς και άλλα αγαθά της γης του Λευκονοίκου, για να πετύχουν τη γονιμότητα και την ευφορία κατά τη νέα χρονιά. Ο αγιασμός επαναλαμβανόταν και την επόμενη μέρα των Θεοφανίων, όπως και σήμερα. Οι παπάδες γύριζαν όλο το χωριό, από σπίτι σε σπίτι, και «καλάντιζαν» και έδωχναν τους «σκαλαπούνταρους», τους καλικάντζαρους.

Το Λευκόνοικο είχε δυο εκκλησιαστικές ενορίες, του Αρχαγγέλου Μιχαήλ και του Σωτήρος, και έτσι οι δραστηριότητες μοιράζονταν, για να μπορέσουν σε δυο μέρες οι παπάδες να αγιάσουν όλα τα σπίτια. Τους συνόδευαν οι καντηλανάφτες των εκκλησιών και μερικά παιδιά, που βοηθούσαν στην εκκλησία. Τα παιδιά κρατούσαν το ειδικό δοχείο με τον αγιασμό, που μέσα βουτούσε ο παπάς την αγιαστούρα* του· μέσα σ' αυτό έριχναν οι χωρικοί και τα κέρματα, που έδιναν σαν δώρο. Κρατούσαν επίσης φανάρι με άγιο φως και κρεμούσαν στο λαιμό τους κουβάρια από νήματα, που έδιναν οι νοικοκυρές για το ζώσιμο των εκκλησιών και για την κατασκευή των κεριών της εκκλησίας. Τα κεριά των εκκλησιών του χωριού κατασκευάζονταν από τους καντηλαναύτες. Όλοι μαζί έψαλλαν το «Εν Ιορδάνη...», ενώ ο παπάς ράντιζε και αγίαζε το σπίτι. Οι νοικοκυρές είχαν στρωμένο τραπέζι, που έπρεπε ο παπάς να ευλογήσει, για να μη λείψουν ολόχρονα τα αγαθά από το σπίτι. Όλοι φιλεύονται με κεραστικά και χρήματα. Τα παιδιά, αφού γέμιζαν τις τσέπες τους, γέμιζαν και τα σακούλια που κουβαλούσαν γι' αυτό το σκοπό μαζί τους.

Την τελευταία μέρα των Φώτων έφευγαν και οι «σκαλαπούνταροι» (καλικάντζαροι). Τα πανελλήνια αυτά δαιμόνια, με την πανάρχαια προέλευση, ανέβαιναν στη γη από την αρχή του Δωδεκαήμερου και ταλαιπωρούσαν με τις ζαβολιές τους τους αν-

αγιαστούρα: το κλαδί με το οποίο αγιάζει ο παπάς

θρώπους. Οι απλοίκοι γεωργοί τούς έβλεπαν παντού, στο σπίτι, στο στάβλο, στα χωράφια, στους δρόμους, με διάφορες μορφές. Τα παιδιά με τη φαντασία τους δημιουργούσαν απίθανες ιστορίες και επηρεάζονταν, χωρίς να μπορούν ούτε και στην ώριμη ηλικία να απαλλαγούν εύκολα από κάποιες φοβίες. Τους φαντάζονταν να κατεβαίνουν μέσα από την καπνοδόχο του σπιτιού.

Την παραμονή των Φώτων οι νοικοκυρές θα κατασκεύαζαν ξεροτήγανα, για να φιλέψουν μ' αυτά τους καλικάντζαρους. Ξεροτήγανα έδιναν και στα ζώα τους. Γέμιζαν μ' αυτά ένα πιάτο, που τοποθετούσαν μ' ένα κερί στο τραπέζι, για τους «σκαλαπούνταρους», αφού προηγουμένως, πετούσαν και μερικά πάνω στο δώμα του σπιτιού. Έβαζαν σε πιάτο και μερικά λουκάνικα, γιατί οι καλικάντζαροι τα αγαπούσαν ιδιαίτερα, αφού τα ζητούσαν με τη φράση:

Τισίιν τισίιν λουκάνικον,
κομμάτιν ξεροτήανον,
να φάμεν και να φύουμεν.

Την άλλη μέρα το πρωί τα παιδιά έτρεχαν να δουν, αν οι καλικάντζαροι καταδέχτηκαν τα ξεροτήγανα και τα λουκάνικα. Και τι θαύμα! Ούτε ξεροτήγανα υπήρχαν, ούτε λουκάνικα. Οι μορφές, που έδινε η φαντασία των χωρικών στους καλικάντζαρους, ήταν διάφορες. Έπαιρναν διάφορες μορφές, για να ξεγελούν τους ανθρώπους. Συνήθως μεταμορφώνονταν σε ακάθαρτα ζώα, σε αρκόχοιρους, σε σκύλους, γάτους κ.ά. Εξαφανίζονταν, όταν έβλεπαν το σημείο του σταυρού. Λέρωναν τα σεντόνια μέσα στα ερμάρια, μαγάριζαν* τα φαγητά. Γι' αυτό οι χωρικοί «σταύρωναν» τα φαγητά. «Σκαλαπούνταρους» έβλεπαν οι «αλαφροστοιχειώτες», (αλαφροϊσκιωτοι), ιδιαίτερα όσοι είχαν κοντά δάχτυλα! Άρπαζαν άντρες και γυναίκες κατά τα μεσάνυχτα και τους άφηναν μόλις ζημέρωνε. Είχαν νύχια κοκαλένια που τα άφηναν στα σπίτια.

Στο Λευκόνοικο λεγόταν η ακόλουθη ιστορία: Μια μαμή άνοιξε την πόρτα της στα χτυπήματα ενός καλικάντζαρου. Της είπε ότι την ήθελε για να ξεγεννήσει τη γυναίκα του. Η μαμή έκανε ό,τι της είπε ο καλικάντζαρος και εκείνος της έδωσε ένα μαντίλι γεμάτο φλουριά. Όταν όμως εκείνη άνοιξε το μαντίλι, βρήκε μέσα κρεμμυδόφυλλα. Μόλις ξημέρωσε, ο καλικάντζαρος εξαφανίστηκε.

Μερικοί τολμηροί χωριανοί έπαιζαν με το φόβο ορισμένων γνωστών τους, χτυπώντας τους αυτές τις νύχτες τα παράθυρα. Το Δωδεκάμερο δεν έκοβαν τα νύχια τους, για να μην τα πάρουν οι καλικάντζαροι. Άλλη συνήθεια των χωρικών ήταν να μην κάνουν μπάνιο ως τη μέρα των Φώτων, που καλάντιζε ο ιερέας. Μέσα στο νερό του μπάνιου έριχναν και αγιασμό. Από το φανάρι, που κρατούσε ο καντηλανάφτης τη μέρα του καλαντίσματος των σπιτιών, οι νοικοκυρές έπαιρναν φως για το σπίτι. Από το φως αυτό έπαιρναν τη «χολλά» (καπνιά, αιθάλη), με την οποία μαύριζαν τα μάτια των μικρών παιδιών, για σκοπούς θεραπευτικούς. Με τη «χολλά» έβαφαν επίσης τα μάτια τους οι κοπέλες.

Το έθιμο της «πουλουστρίνας» των παιδιών επαναλαμβάνονταν και τη μέρα των Φώτων. Τα παιδιά ζητούσαν το δώρο τους λέγοντας:

Καλημέρα και τα Φώτα
και την πουλουστρίναν πρώτα

«Λαογραφική Κύπρος»

ΔΟΞΑΣΙΕΣ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Για την κατσικωρώνα (= καρακάξα):

Όταν η καρακάξα κοντεύει στους ανθρώπους και καθισμένη κάπου εκεί κοντά, κλαίει αδιάκοπα και με τέτοιο τρόπο, ώστε να τους κάνει να την προσέξουν, σημαίνει πως κάποιος ξένος θα τους έρθει ή κάποιαν καλή είδηση θ' ακούσουν. Ο ξένος ή η καλή είδηση θα 'ρθει από τη μεριά που δείχνει η ουρά της καρακάξας.

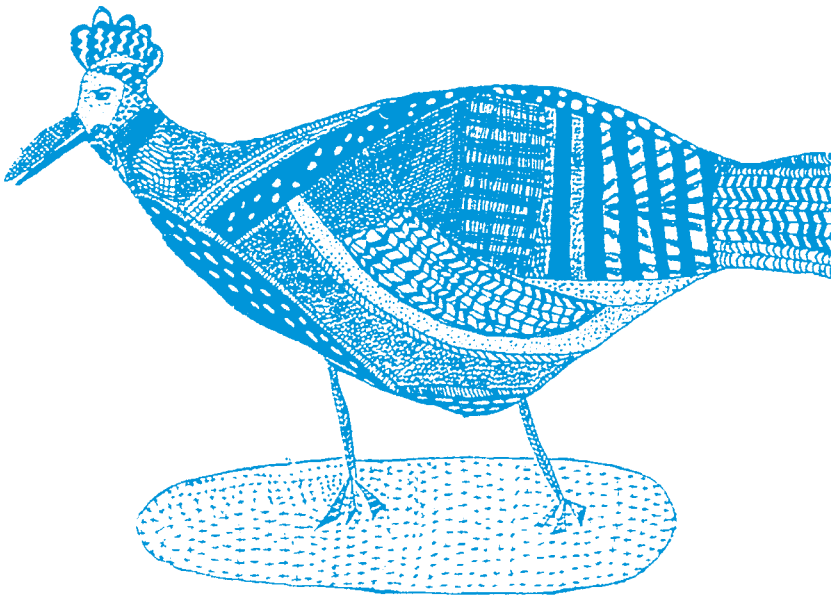
Η παρακάτω διήγηση θέλει ν' αποδείξει σωστή την ιδέα τούτη για την καρακάξα, που συνήθως τη λένε «κορώνα», ή «κατσικωρώνα»:

Στη μέση περίπου του δρόμου Κλήρου - Παλαιχωρίου είναι μια τοποθεσία, που τη λένε: «Αγία Κορώνη». Στην αριστερή όχθη του δρόμου είναι μια τρεμιθιά, βλαστημένη σ' ερείπια παλιάς εκκλησίας. Στα κλαδιά της τρεμιθιάς αυτής οι χωρικοί, που περνούν (προπαντός οι γυναίκες), δένουν λωριά από ρούχο, που τα κόβουν από τα ρούχα που φορούν, γιατί πιστεύουν πως έτσι θα γλιτώσουν από τον ελώδη πυρετό, που τους βασανίζει. Η εκκλησία ονομάστηκε «Αγία Κορώνη» από την εξής αιτία:

Εργάτες και χτίστες δούλευαν εκεί, χτίζοντας την εκκλησία με σκοπό να την αφιερώσουν στην Παναγία. Τα σύνεργά τους, τις αποσκευές και τα τρόφιμά τους, τα είχαν μαζεμένα κάτω από μια ελιά. Μια μέρα μια γυναίκα μαγείρευε το φαγητό για τους εργάτες και τους χτίστες. Όταν τέλειωσε, σήκωσε απ' τη φωτιά τη μαγείρισσα, την άφησε ξεστούπωτη, για να κρυώσει λιγάκι το φαγί, και πήγε κατά τον ποταμό, που ήταν εκεί δίπλα, για να φέρει νερό και να ετοιμάσει ύστερα το τραπέζι. Την ώρα που έλειπε στον ποταμό η γυναίκα, οι εργάτες και οι χτίστες είδαν μια καρακάξα, που κάθισε κάπου εκεί κοντά τους σε μια τρεμιθιά και φώναζε αδιάκοπα με τη γνωστή φωνή της. Κατάλαβαν πως κάτι θέλει να τους πει κι ένας εργάτης προχώρησε προς το μέρος που έδειχνε με την ουρά της. Πριν κοντέψει στην κατασκήνωση, βλέπει ένα τεράστιο φαρμακερό φίδι να βγαίνει από τη μαγείρισσα. Αμέσως φώναξε και τους άλλους εργάτες - χτίστες και το εί-

δαν. Κανένας τους δε γεύτηκε εκείνο το φαγητό κι όλοι σταυροκοπήθηκαν και παραδέχτηκαν πως το πουλί, που φανέρωσε το πέσιμο του φιδιού στη μαγείρισσα, δεν ήταν το γνωστό πουλί, αλλά η Παναγία, που μεταμορφώθηκε κι έγινε κορώνη, για να τους προφυλάξει από σίγουρο θάνατο. Γι' αυτό και αποφάσισαν να ονομάσουν την εκκλησιά, που 'χτισαν, «Αγία Κορώνη», που σημαίνει Παναγία, που τους φανερώθηκε σαν κορώνη.

*Κ. Χρυσάνθη - Χρ. Κυπριανού
«Ανθολογία κυπριακής λαογραφίας»*

Η Χρυσοσπηλιώτισσα

Όταν σταύρωσαν το Χριστό οι Εβραίοι, η Παναγία άντεξε τον πόνο, αλλά ήρθε μια μέρα που λύγισε. Τότε ξεκίνησε, χωρίς να ξέρει πού πηγαίνει. Ήθελε μόνο να φύγει, για να μην τη βλέπουν οι άνθρωποι και να μην ακούει τα πονετικά τους λόγια.

Έτσι έφθασε στην Κύπρο. Πέρασε από τα μικρά χωριά, τις ερημιές, τα καταπράσινα λιβάδια, τις κοιλάδες και έφτασε σε μια κατάξερη λοφοσειρά. Στην έρημη εκείνη περιοχή ακουγόταν μόνο το βουητό του νερού. Έμεινε εκεί και βάλθηκε να σκάψει με τα νύχια της σ' έναν ξερό βράχο μια σπηλιά. Αφού έσκαψε τη σπηλιά, μπήκε μέσα, κλείστηκε και έκλαιγε για το χαμό του παιδιού της. Τα δάκρυά της, που βγαίνανε ποτάμι από τα μάτια της, βαθούλωναν το χώμα της σπηλιάς, σχημάτισαν αυλάκι, που κύλησε ως το κοντινό χωριό.

Όταν το είδαν οι κάτοικοι του χωριού, ανεβήκανε στην πηγή του νερού, βρήκανε τη σπηλιά, χτίσανε ένα μοναστήρι και το ονόμασαν Παναγία «Χρυσοσπηλιώτισσα».

Κάποτε το μοναστήρι καταστράφηκε από τους Σαρακηνούς και σφάχτηκαν οι καλόγεροι. Το μόνο που σώθηκε είναι το εικόνισμα της Παναγίας, που βρίσκεται στην εκκλησία της Δευτεράς.

«Λαογραφική Κύπρος»

ΓΗΤΕΙΕΣ

Η γητειά της κατεβασιάς*

Δεν είναι ανάγκη ο άρρωστος να είναι παρών, όταν λέγεται η γητειά. Εκείνος που λέει τη γητειά κρατεί ένα ποτήρι νερό.

Αρχίζει:

Οι δώδεκα αποστόλοι ετρώασιν κι επίννασιν.

Ο απόστολος Ιωάννης μ' έτρωεν, μ' επίννεν,
με τον Θεόν εδόξαζεν.

Λέγει του ο απόστολος Πέτρος:

— Γιατ' εν τρώεις, γιατ' εν πίννεις
και τον Θεόν εν δοξάζεις;

— Εκατέβηκεν ο ήλιος στα μούτρα μου,
με μπόρω να φάω, με μπόρω να πιω.

— Λάμνε στον Ιορδάνην ποταμόν
και πιάσ' έναν ποτήριν νερόν
και πε:

— Στ' όνομαν του Πατρός και του Υιού
και του Αγίου Πνεύματος.

Σαν τρέχει ο ήλιος
σαν τρέχει το φεγγάριν,
σαν τρέχουν τ' άστρη,
σαν τρέχουν τα ποτάμια,
έτσι να τρέξει το κακόν
'που πάνω στον... στην...

Με το νερό λούζεται ο άρρωστος και πίνει λίγο, «και πάει πάσα κακόν».*

κατεβασιά: κεφαλόπονος (πιστεύαν πως αιτία του κεφαλόπονου ήταν ο ήλιος).

πάσα κακό: κάθε κακό

Γητειά του παμπακά («καντήλες», που βγάζουν πάνω στη γλώσσα).

Ο γητευτής κρατεί ένα φλιτζάνι με μέλι, που έμεινε την προηγούμενη νύχτα «στ' άστρη».

Αυτή η γητειά λέγεται την ώρα «που 'ννά φανεί το πρώτον άστρον».

«Άστρον μου, πρωτάστρον μου,
πρώτα σε είδα, πρώτα με είδες,
πρώτα σ' εἴχαιρέτισα.

Το μωρόν μου το μισίν,
έβκαλεν μιμμίτιν* στο γλωσσίν.

Πάρ' τον ππαράν σου και γιάνε με».

(Και τρώγει το μέλι ο άρρωστος).

Ελώδης πυρετός

Μέχρι το 1900 εξακολουθούσαν να χρησιμοποιούν τα εξής φάρμακα για τον ελώδη πυρετό, που ονόμαζαν «πύρεξη» και «βράστη». «Έπιασεν τον η βράστη», λέγανε για έναν που τον έπιανε ο ελώδης. «Εκόβκαν πατάτες κι εκολλούσαν τες στο μέτωπον του αρρώστου, που 'χεν βράστη, να του περάσει, να γιάνει». Επίσης χρησιμοποιούσαν το ζουμί του πετράγγουρου. «Εκόβκαν έναν πετράγγουρον*, εκαθαρίζαν το 'που μέσα, εγεμώνναν το νερόν κι εβάλλαν το την νύχταν έξω. Την άλλην ημέραν εποτίζαν το ζουμίν του αρρώστου κι εγιάνισκεν.»

*Νέαρχος Κληρίδης
«Κυπριακαί Σπουδαί»*

μιμμίτιν: σπιράκι
πετράγγουρον: πικράγγουρο

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΖΩΑ

Ο Γιαννακός

(Μνημονική άσκηση)

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια γυναίκα, που 'χε ένα αγόρι και το 'λεναν Γιαννακό.

Ο Γιαννακός αγαπούσε πολύ τα μακαρόνια και κάθε μέρα μάλωνε με τη μητέρα του, άμα του ετοιμάζε άλλο φαγητό. 'Ηθελε κάθε μέρα να κάθεσαι η μητέρα του να ζυμώνει αλεύρι και να του κάνει μακαρόνια.

'Ενα μεσημέρι, που πήγε στο σπίτι να φάει και δε βρήκε μακαρόνια, μάλωσε τη μητέρα, γιατί να μην κάνει μακαρόνια. Του 'πε κι εκείνη: «Να σου κάνω απόψε, αλλά με μια συμφωνία. Να πας στο βουνό να φέρεις ξύλα, γιατί μας έλειψαν».

Ο Γιαννακός δέχτηκε. Πήγε στο βουνό να φέρει τα ξύλα, κι η μητέρα του κάθισε στα μακαρόνια. 'Εκανε ένα μονάχα μακαρόνι, αντί να κάνει πολλά και κοντά. 'Ηταν τόσο μεγάλο που γέμιζε το πιάτο. Το 'ψησε στη μαγείρισσα και το 'χε έτοιμο.

Σαν ήρθε ο Γιαννακός, φορτωμένος τα ξύλα, η μάνα του σέρβιρε το μακαρόνι στο πιάτο κι ο Γιαννακός κάθισε να φάει. Σαν είδε που το μακαρόνι ήταν μονοκόμματο, άρχισε τα μαλώματα με τη μάνα του, γιατί να μην κάνει μικρά μικρά μακαρόνια και να κάνει ένα τόσο μεγάλο μακαρόνι.

Η μητέρα του θύμωσε κι είπε: «Τρέξε, βέργα, να δείρεις το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Η βέργα δεν κουνήθηκε, κι η μητέρα είπε: «Τρέξε, φωτιά, να κάψεις τη βέργα, που δεν πάει να δείρει το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Η φωτιά δεν κουνιέται, κι η μητέρα λέει: «Τρέξε, νερό, να σβήσεις τη φωτιά, που δεν πάει να κάψει τη βέργα, που δεν πάει να δείρει το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Το νερό δεν κουνιέται από τη θέση του, κι η μάνα του Γιαννακού λέει: «Τρέξε, βόδι, να ρουφήξεις το νερό, που δεν πάει να

σβήσει τη φωτιά, που δεν καίει τη βέργα, που δεν πάει να δείρει το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Το βόδι δε σαλεύει από τη θέση του, κι η μάνα του Γιαννακού λέει: «Τρέξε, σκοινί, να δέσεις το βόδι, που δεν πάει να πιει το νερό, που δεν πάει να σβήσει τη φωτιά, που δεν καίει τη βέργα, που δεν πάει να δείρει το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Το σκοινί δεν κουνήθηκε από τη θέση του, κι η μάνα του Γιαννακού λέει: «Τρέξε, ποντίκι, να φας το σκοινί, που δεν πάει να δέσει το βόδι, που δεν πάει να πιει το νερό, που δεν πάει να σβήσει τη φωτιά, που δεν πάει να κάψει τη βέργα, που δεν πάει να δείρει το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Το ποντίκι ούτε άκουσε, που του είπε έτσι η μάνα του Γιαννακού, κι εκείνη είπε: «Τρέξε, γάτα, να φας το ποντίκι, που δεν πάει να φάει το σκοινί, που δεν πάει να δέσει το βόδι, που δεν πάει να πιει το νερό, που δεν πάει να σβήσει τη φωτιά, που δεν πάει να κάψει τη βέργα, που δεν πάει να δείρει το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Η γάτα δε σαλεύει από τη θέση της κι η μάνα του Γιαννακού λέει: «Τρέξε, σκυλί, να φας τη γάτα, που δεν πάει να φάει το ποντίκι, που δεν πάει να φάει το σκοινί, που δεν πάει να δέσει το βόδι, που δεν πάει να πιει το νερό, που δεν πάει να σβήσει τη φωτιά, που δεν πάει να κάψει τη βέργα, που δεν πάει να δείρει το Γιαννακό, που δεν τρώει το μακαρόνι».

Αμέσως τρέχει ο σκύλος απάνω στη γάτα, η γάτα απάνω στον ποντικό, ο ποντικός απάνω στο σκοινί, το σκοινί απάνω στο βόδι, το βόδι στο νερό, το νερό στη φωτιά, η φωτιά στη βέργα, η βέργα απάνω στο Γιαννακό, κι ο Γιαννακός απάνω στο μακαρόνι και το ρουφά σε μια στιγμή.

*Νέαρχος Κληρίδης
«Κυπριακά παραμύθια» Σειρά Β'*

Ύστερα θα 'ν' τα κλάματα

Σωστή πληγή είχε καταντήσει κάποτε η αλεπού στο κοτέτσι ενός περιβολάρη, που ήταν γείτονάς της. Στην πλαγιά του λόφου, κάτω από ένα μεγάλο βράχο, είχε τη φωλιά της. Κάτω στη ρίζα του λόφου ήταν το περιβόλι με το σπίτι του περιβολάρη.

Κάθε βράδυ του 'κλεβε κι ένα κοτόπουλο. Ο καημένος ο περιβολάρης δεν ήξερε πια τι να κάνει. Τουφέκι να την παραμονεύει δεν είχε, σκυλιά καθόλου. Κάποιος φίλος του του παράγγειλε να βάλει σ' ενέργεια την παγίδα, με τη συμφωνία όμως να φράξει ολόγυρα το περιβόλι του, γιατί αυτή η πονηρή δεν πάει πάντα από το ίδιο μέρος.

Κουβάλησε το λοιπόν ο περιβολάρης πολλούς βάτους κι έφραξε καλά το περιβόλι του. Αφήκε όμως απ' τη μεριά του λόφου ένα στενό πέρασμα. Τη νύχτα η αλεπού έκανε την επίσκεψή της στο περιβόλι. Μπήκε από το ανοιχτό μέρος, κοροϊδεύοντας κιάλας τον περιβολάρη για την κουταμάρα του, να φράξει ολόγυρα το περιβόλι και ν' αφήσει ανοιχτό μέρος και μάλιστα απ' εκεί, που θα 'ρχόταν η αλεπού. Λες και το 'κανε ξεπίτηδες, για να μην τη βάζει σε κόπους!

Ο περιβολάρης ανακάλυψε τα πατήματά της και βεβαιώθηκε πως η αλεπού δεν μπορεί παρά μονάχα απ' εκεί να μπει στο περιβόλι. Κατά τα δειλινά παίρνει ένα τσαπί κι ένα φτυάρι, πάει εκεί κι αρχίζει να σκάβει, ακριβώς απάνω στο άφραχτο μέρος.

Η αλεπού, καθισμένη στο λόφο μπροστά στην είσοδο της φωλιάς της, είδε τον περιβολάρη, που έσκαβε εκεί, κι έλεε μέσα της:

«Τι κουτός άνθρωπος αυτός ο περιβολάρης! Έχει τόση έκταση το περιβόλι του κι όμως ήρθε να σκάψει εδώ, σε τούτο το στενό μέρος!»

Ο περιβολάρης εξακολουθούσε τη δουλειά του. Η αλεπού, βλέποντάς τον, δε βάσταξε. Βγήκε από τη φωλιά της απάνω στο βράχο και του είπε·

— Γιατί, κουμπάρε, σκάβεις αυτό το στενό μέρος; Τόση έκταση πο 'χεις δε σε φτάνει να φυτέψεις τα λαχανικά σου και θα

φυτέψεις και σ' αυτό το στενό μέρος;

— Αχ! καημένη γειτόνισσα! λέει ο περιβολάρης. Δεν είναι για να φυτέψω δω πέρα λαχανικά!

— Αμέ, γιατί λοιπόν σκάβεις αυτό το μέρος;

— Για να θάψω το παιδί μου!

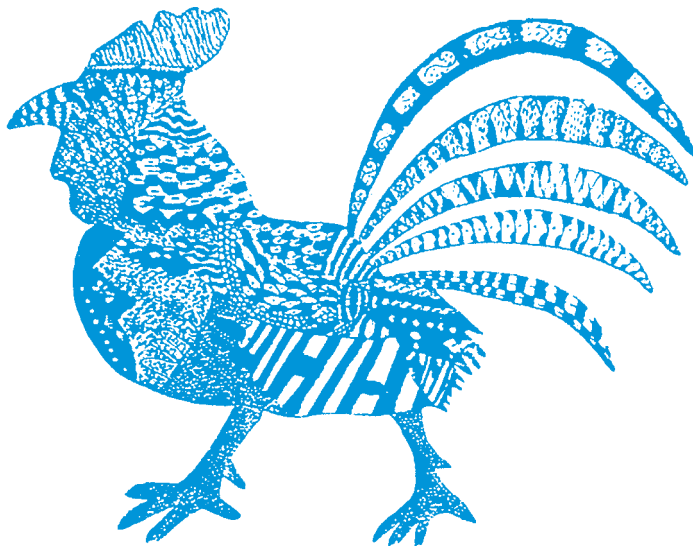
— Δε σε πιστεύω! του λέει η αλεπού. Που 'ναι τα κλάματα; Έτσι θάβουνε τους πεθαμένους, χωρίς κλάματα;

— Ύστερα θα 'ν' τα κλάματα, καλέ γειτόνισσα, απαντά ο περιβολάρης.

Η αλεπού πίστεψε. Ο περιβολάρης έστησε εκεί την παγίδα, τη σκέπασε με το χώμα, και γύρισε στο σπίτι του.

Κατά τα μεσάνυχτα η αλεπού κατέβηκε. Μπαίνοντας από την είσοδο εκείνη, γραπ! πιάστηκε στην παγίδα. Φωνές, κλάματα, κακό! Εκεί που φώναζε κι έκλαιε τη μοίρα της, άξαφνα θυμήθηκε τα λόγια του περιβολάρη: «Ύστερα θα 'ν' τα κλάματα», και κατάλαβε πως τα κλάματα δεν ήταν για τον περιβολάρη, αλλά για τον εαυτό της.

*Νέαρχος Κληρίδης
«Κυπριακά παραμύθια»
Σειρά Α'*

Η αλεπού και ο κόρακας

Μια μέρα η αλεπού καθόταν κάτω από μια μεγάλη βαλανιδιά κι αγνάντευε ένα κοπάδι περδίκια, που πετούσαν πέρα στο αντικρινό βουνό. Τα 'βλεπε και συλλογιζόταν με ποιον τρόπο θα μπορούσε, πηγαίνοντας εκεί, να γραπώσει κανένα να το φάγει. Κι είχε μια πείνα!

Ξάφνου βλέπει έναν κόρακα, που πετούσε κατά τη βαλανιδιά, κρατώντας στο στόμα του ένα μικρό κοτόπουλο, που το άρπαξε από την αυλή ενός σπιτικού, παραμονεύοντας την κλώσα να παραμερίσει. Ο κόρακας κάθισε σ' ένα χοντρό κλαδί της βαλανιδιάς κι ήταν έτοιμος να καταβροχθίσει το κοτόπουλο.

Μόλις κάθισε, η αλεπού του φώναξε:

— Καλώς τ' αγαπημένο μου πουλάκι! Τι όμορφος που είσαι, αγαπητέ μου κόρακα! Τι λεβέντης! Πρώτη φορά στη ζωή μου βλέπω τέτοια ομορφιά! Έπρεπε, φίλε μου, εσένα ν' ανακηρύξουν βασιλιά τους όλα τα πουλιά. Τι κρίμα όμως! Προτίμησαν τον αετό, γιατί εσύ δεν έχεις φωνή. Ήμουν κι εγώ στη συνέλευση κι άκουσα που το είπαν. Αν είχες φωνή, εσένα θα 'καναν βασιλιά τους τα πουλιά.

Ο κόρακας πειράχτηκε φοβερά από τα λόγια της αλεπούς και για να δείξει πως ψέματα λέει, άνοιξε το στόμα του και φώναξε με όλη του τη δύναμη: «Κρααα, κρα!»». Το κοτόπουλο όμως έφυγε από το στόμα του και έπεσε μπροστά στην αλεπού. Εκείνη το άρπαξε αμέσως και του φώναξε:

— Αλήθεια, λεβέντη μου, ψέματα είπαν πως δεν έχεις φωνή! Βλέπω που έχεις και παραέχεις, μα βασιλιάς δεν ταίριαζε να γίνεις, γιατί δεν έχεις μυαλό!

*Νέαρχος Κληρίδης
«Κυπριακά παραμύθια»
Σειρά Α'*

Η αλεπού με το φιρμάνι

Κάποτε η αλεπού πεθύμησε να φάει σταφύλια από ένα και μοναδικό αμπέλι, που βρισκόταν στην περιοχή της. Η επιθυμία της όμως αυτή δεν ήταν και τόσο εύκολη, γιατί ο ιδιοκτήτης του αμπελιού φύλαγε τ' αμπέλι του με το ντουφέκι, κι είχε και κάτι σκυλιά με τόσα δα δόντια.

Σκέφτηκε λοιπόν να μη δοκιμάσει να μπει μονάχη της στ' αμπέλι. Σαν έπαιρνε μαζί της κι άλλα ζώα, θα πετύχαινε ευκολότερα το σκοπό της. Γύρισε λοιπόν στο δάσος και κάλεσε όσα ζώα μπορούσε, λέγοντάς τους, για να τα καταφέρει, πως τ' αμπέλι είναι δικό της και δεν μπορεί να τα μαλώσει κανένας. Τους έδειχνε μάλιστα κι ένα χαρτί και τους έλεγε πως αυτό ήταν το φιρμάνι που έγραφε μέσα πως είναι δικό της τ' αμπέλι.

Τα ζώα, που την άκουαν να μιλά έτσι, πίστεψαν στα λόγια της και πήγανε μαζί της. Μπήκαν στ' αμπέλι κι άρχισαν να τρώνε σταφύλια. Μόλις γεύτηκαν από μια δυο ρώγες εκεί στην άκρη τ' αμπελιού, φάνηκε ο ιδιοκτήτης με το ντουφέκι και με τα σκυλιά. Ήταν κρυμμένος στη μέση τ' αμπελιού, κι αμέσως πήρε είδηση. Σήκωσε το ντουφέκι στο σημάδι και φώναξε τα σκυλιά, προχωρώντας κατά τα ζώα.

Πρώτη, πρώτη τον είδε η αλεπού, και το 'βαλε στα πόδια. Ξοπίσω της έτρεξαν και άλλα ζώα. Όλα απού φύγει φύγει. Απ' το τρέξιμο και το κυνηγητό των σκυλιών οι σκόνες έγιναν σύννεφο. Τα ζώα, τρέχοντας ξοπίσω, φώναζαν στην αλεπού:

— Εί κυρ' αλεπού! Στάσου, καλέ! Πού πας; Το φιρμάνι, μωρή! Στάσου, δείξε το φιρμάνι να γλιτώσουμε! Δικό σου δεν είπες πως είναι τ' αμπέλι;

— Ουφ, καημένοι κι εσείς! τους λέει. Μέσα σε τούτη τη σκόνη ποιος μπορεί να διαβάσει φιρμάνι; Είναι ώρα τώρα, για να διαβάσει κανείς φιρμάνια;

Και χάθηκε μέσα στο δάσος.

Ο κουκκουφκιάος* κι η πέρτικα

Μιαν ημέραν εсуναχτήκαν ούλλα τα πουλλιά κι εсуφφωνήσαν να βάλουν τα παιδικιά τους στο σχολείον να μάθουν γράμματα.

Ήβραν και δάσκαλον κι εδιόρισαν τον. Άνοιξεν το σκολείον κι επήραν τα παιδικιά τους κι εγράψαν τα.

Ύστερα 'που λλίες ημέρες κάτι παιδικιά επήαν στο σκολείον κι 'εν εξέραν το μάθημάν τους. Ο δάσκαλος άηκέν τα νηστικά το μεσομέριν.

Μεσ στα παιδικιά, που 'μείναν τιμωρίαν, ήτουν και το παιδίν του κουκκουφκιάου και της πέρτικας.

Ο κουκκουφκιάος, άμα είδεν πως εσκολάσαν τα κοπελλούδκια το μεσομέριν, και το μωρόν του 'εν εσκόλασεν, έπκιασεν νάκκον ψουμίν κι επήεν στο σκολείον να του το πάρει. Σαν επάαινεν, έφτασέν τον η πέρτικα. Έμεινεν και κείνης το μωρόν της νηστικόν, κι επάαινεν να του πάει νάκκον ψουμίν. Λαλεί η πέρτικα του κουκκουφκιάου:

— Να χαρείς τ' αμμάδκια σου, γείτο, έχω πολλήν δουλειάν και πέρκι* πάρεις και του μωρού μου το φαίν του.

— Παίρνω το, γειτόνισσα, λαλεί ο κουκκουφκιάος, αμμά 'ν' ηξέρω το μωρόν σου πκοιον ένι.

— Όι, καλέ, λαλεί η πέρτικα, όσον για τούτον εν πολλά εύκολον να το 'βρεις. Το μωρόν μου εν το πκιο όμορφον μωρόν του σκολείου!

Ο κουκκουφκιάος επήεν στο σχολείον. Επαρακάλησεν τον δάσκαλον κι εδέχτην να 'ώκει το ψουμίν του μωρού του. Ύστερα είπεν του δασκάλου να τον αφήκει να δει ούλα τα παιδικιά. Επαρατήρησεν καλά καλά, έν ήβρεν το μωρόν της πέρτικας. Εστράφηκεν πίσω, επήεν κι ήβρεν την πέρτικαν κι έδωκέν της το ψουμίν και λαλεί της:

Ίντα να σου κάμω! Επαρατήρουν μιαν ώραν κι 'εν το ήβρα το μωρόν σου, γιατί μεσ στο σκολείον 'εν είχεν όμορφότερον μωρόν 'που το δικόν μου!

(Αγρός)

κουκκουφκιάος: *κουκουβάγια*

πέρκι: *ίσως, μακάρι*

Ο κάττος κι οι αναράες

Μια νοικοκυρά έκαμνεν το γάλαν, και σαν το 'καμνεν, ο κάττος επαράγλεπεν* πέρκι της γελάσει κι αρπάξει κανέναν χαλλούμιν γιά καμιάν αναρήν, αμμά 'ν τα 'κατάφερνεν. Έγλεπέν τα και 'πο κει, και 'πο δα 'που τον κάττον. Άμα εποσπάστην, έβαλεν τα χαλλούμια μες στον κουρελλόν*, εστούππωσέν τον, κι επουκούππισεν* και 'που πάνω του έναν κοφίνιν. Τες αναράες εθεννάτες βάλει στον ήλιον, και για να μεν τες φάει ο κάττος, εκρέμμασεν έναν σανίδιν πά' στα βολίκια* κοντά στο παναθύριν, έβαλέν τες πάνω, κι επήεν στην δουλειάν της.

Ο κάττος έκατσεν πά' στο παναθύριν κι εθώρεν τες αναράες κι εσυναγλείφετον. Επετάχτηκεν μιαν, δκυο, τρεις βολές, 'εν τα 'κατάφερνεν ν' αρπάξει καμιάν, γιατ' ήτουν πολλά ψηλά. Έκατσεν κειαμαί κι εσυλλοάτουν. Ύστερα 'που λλίην ώραν λαλεί:

«Αμμά 'ντα τυραννιούμαι τόσην ώραν δαμαί, σαν τον πελλόν! Έβκην* τέλεια 'που τον νουν μου! Σήμμερα εν Τετράδη, κι εξήχασα πως 'εν τρων μιλλωμένον.» Κι ελάμνισεν κι έφυεν.

(Αγρός)

επαράγλεπεν: παραμόνευε
κουρελλός: πήλινο μικρό πιθάρι
επουκούππισεν: αναποδογύρισε
βολίκια: ξύλινα δοκάρια

ΠΑΙΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Πολλά είναι τα παιχνίδια, που έπαιζαν τα παιδιά. Έπαιζαν, γελούσαν, ευχαριστιόντουσαν και ένιωθαν ευτυχημένα. Η ομαδικότητα ήταν το κύριο χαρακτηριστικό των περισσότερων παιχνιδιών.

Τα καμήλια

Δυο παιδιά ενώνουν ψηλά τα χέρια και από κάτω πρέπει να περάσουν όλα τα άλλα παιδιά, τα καμήλια. Στόχος των δύο παιδιών είναι να εγκλωβίσουν ένα ένα τα καμήλια, ενώ αντίθετα στόχος των καμηλιών είναι να περνούν με ταχύτητα και δύναμη κάτω από τα ενωμένα χέρια των δύο παιδιών, ώστε να εμποδιστεί ο εγκλωβισμός τους με αποτέλεσμα να αποκλειστούν. Το τελευταίο καμήλι που μένει είναι ο νικητής του παιχνιδιού.

Το τρένο

Τα παιδιά χωρίζονται σε δυο ομάδες. Δυο δυο τα παιδιά της μιας ομάδας σχηματίζουν με τα χέρια τους γέφυρες. Τα παιδιά της άλλης ομάδας, το ένα κρατώντας τους ώμους του προηγούμενου του, σχηματίζουν το τρένο, που περνά κάτω από τις γέφυρες, ενώ λένε ταυτόχρονα και το τραγούδι του τρένου:

Ταράμ-ταράμ-ταράμ,
ξεκίνησε το τραμ,
και μπαίνει μια χοντρή,
και σπάζ' η μηχανή.
Ώαι ο 'δηγός, που τ' οδηγούσε,
τα μουστάκια του τραβούσε.

Το πρώτο στη σειρά παιδί, αφού κουνήσει το κεφάλι του και τραβήξει τα μουστάκια του, δίνει το σύνθημα και αλλάζουν ρόλο οι δυο ομάδες.

Λιγγρί

Πάνω σε δυο πέτρες τοποθετείται ένα κομμάτι ξύλο, το λιγγρί. Με τη σειρά τα παιδιά χτυπούν το λιγγρί με μια βέργα. Νικήτης θεωρείται το παιδί, που θα πετάξει το λιγγρί πιο μακριά από τα άλλα παιδιά.

Μέλισσα

Ορίζουμε δύο μαθήτριες, που βάζουν κάτι από μέσα τους και το ξέρουν μόνο αυτές, π.χ. πορτοκάλι και μήλο. Μετά πιάνουν χεριές και από κάτω περνούν κορούδες. Οι δυο αυτές κορούδες λέγουν ένα τραγουδάκι:

Περνά, περνά η μέλισσα
με τα μελισσόπουλλα
κι ο βασιλιάς παντρεύεται
με μια βασιλοπούλλα.

Σε όποια κορούδα τελειώνει η τελευταία συλλαβή σταματούν και τη ρωτούν κρυφά τι θέλει, πορτοκάλι ή μήλο, και αυτή διαλέγει και απαντά, π.χ. πορτοκάλι' τότε πηγαίνει πίσω απ' εκείνη που έβαλε το πορτοκάλι. Έτσι γίνεται για όλες. Στο τέλος η ομάδα της μιας κορούδας τραβά την άλλη ομάδα από κορούδες κι όποια έλθει νικήτρια.

Βασιλιάς

Μπαίνει ένα παιδί «βασιλιάς» και οι υπόλοιποι κάνουν έναν κύκλο και λένε ότι είναι το σπίτι τους. Συμφωνούν όλοι να κάμουν μία πράξη, π.χ. να κόβουν μήλα. Πηγαίνουν όλα τότε στο βασιλιά και λένε:

- Καλημέρα, βασιλιά.
- Καλώς τα, τα παιδιά. Τι θέλετε;
- Δουλειά.
- Σαν τι δουλειά;
- Σαν αυτή.

Και τότε μιμούνται τη δουλειά, που συμφωνήσανε. Ο βασιλιάς σκέφτεται τι δουλειά κάνουν και, όταν το βρει, τους τρέχει και όποιον πιάσει, προτού μπει στον κύκλο που όρισαν, γίνεται αυτός βασιλιάς και το παιχνίδι συνεχίζεται.

Παιχνίδια με στίχους

Ο περβολάρης

Ένα από τα μέλη της οικογένειας παίρνει ένα παιδάκι 3 - 5 ετών, το καθίζει στα γόνατά του, το κουνά και λέει:

Η Μαρία στο περβόλιν
κόβκει μήλον, κόβκει ρόδιν
να ταΐσει τον Αντώνην,
πον 'που κάτω στο σεντόνιν.

Λέγει τα λόγια αυτά με ρυθμό και συνήθως στη θέση του ονόματος «Αντώνη» βάζει τ' όνομα του παιδιού, που κρατά.

Παραλλαγή:

Η Μαρίτσα στο περβόλιν
κόβκει μήλον και κyuδώνιν
να ταΐσει τον Αντώνην,
κι ο Αντώνης έν το τρώει
κι αχτυπά την καμπανέλλαν,
βκαίννει μια γρυσή κοπέλλα
με τους βρούλλους, με τα πτέλια,
με την μαύρην φουστανέλλαν.

Τα πίσκαλα

Το παιχνίδι αυτό γίνεται από μεγάλους, συνήθως οικείους ή γνωστούς, σε παιδάκια κάτω από έξι χρονών και πάνω από δύο. Παίρνουν το παιδάκι και το καθίζουν σ' ένα κάθισμα, ή και στα γόνατά τους. Παίρνουν ύστερα τα δυο του χέρια από τον καρπό και τα κινούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να χτυπούν οι παλάμες του, και λένε:

Πίσκαλα καλά, καλά,
νά 'ρτει κι ο παπάς καλά
να μας φέρει πωρικά,
να τα δώκει της μαμμάς,
να τα βάλει στην ποδκιάν.

Στις πόλεις λένε διαφορετικούς τους δυο πρώτους στίχους:
Παλαμάκια παίξετε,
κι ο παπάκης έρκεται.

Γύρου γύρου όλοι

Παίζεται από κορίτσια 5-8 χρονών. Τα κοριτσάκια πιάνουν τα χέρια και σχηματίζουν έναν κύκλο. Στη μέση του κύκλου στέκει ένα κοριτσάκι, ως αρχηγός του παιχνιδιού, και δίνει το σύνθημα του παρακάτω τραγουδιού, που τραγουδούν όλα μαζί, ενώ κινούνται προς τα δεξιά:

Γύρου γύρου όλοι,
μες στην μέσην ο Μανόλης,
χέρκα πόδκια στην γραμμήν,
όλοι κάθονται στην γην.

Τη στιγμή, που προφέρουν τον τελευταίο στίχο, κάνουν όλα ένα ημικάθισμα και κατόπι ξαναρχίζουν. Το παιδί, που θα παραλείψει να κάνει το ημικάθισμα, τιμωρείται με την αποβολή του από το παιχνίδι με τη διαταγή του αρχηγού.

*Ν. Κληρίδη - Γ. Παπαχαραλάμπους
«Κυπριακά Σπουδαί»*

Μια παρανκέλιά*

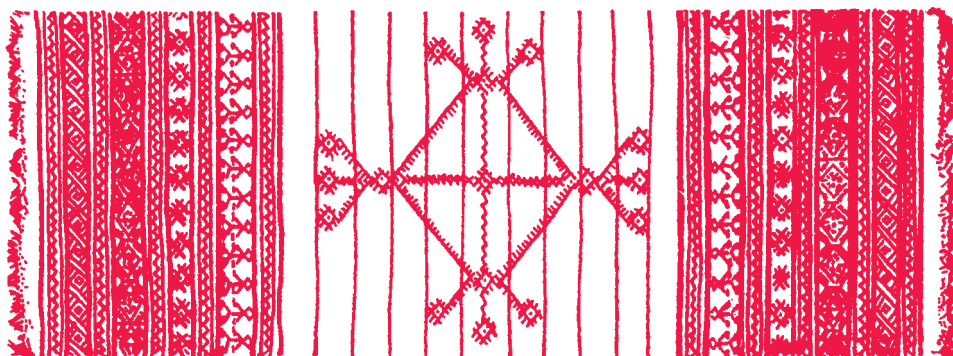
Ο νους με την υπομονήν
κι η προκοπή κι η τύχη
επήασιν σ' έναν μωρόν
την ώραν που γεννήθην.
Κι είπαν του μιαν παρανκέλιάν:
Ο νους να μάθει γράμματα,
κι η τύχη να δουλεύκει,
η 'πομονή ν' ανιωθεί
κι η προκοπή να μεν χαθεί,
το πλάσμαν βασιλεύκει.

*Νέαρχος Κληρίδης
«Κυπριακά Δημοτικά Τραγούδια»
Τόμος Β'*

παρανκέλιά: συμβουλή

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

- Ο τρόπος ο καλός βκάλλει το θερκόν 'που την τρύπαν του.
- Τα παθήματα εν μαθήματα.
- Των βρενίμων τα παιδικιά, πριν πεινάσουν, μαιρεύκουν.
- Το ψύλλον κάμνει τον κάμηλον.
- Η αλεπού στον ύπνον της θωρεί πετειναρούδκια.
- Η αλουπού όσα 'εν ηφτάννει, κάμνει τα κρεμμαστάρκα.
- Είπεν ο γάδαρος του πετεινού κεφάλα.
- Έβκην 'που πάνω, σαν το λάδιν.
- Άθρωπος πεμπάμενος με δέρνεται, με σκοτώννεται.
- Απού 'εν αντρέπεται ο κόσμος εν δικός του.
- Ο πλούσιος με τα πλούτη του, κι ο φτωχός με τα παιδικιά του.

Παροιμίες για τους μήνες

- Χαρά στα Γέννα τα στεγνά,
τα Φώτα τα βρεμένα,
τες Σήκωσες τες πηλωτές,
τ' αμπάρκα γεμωσμένα.
- Ο Φεβράρης φεβραρίζει
και καλοκαιρκές μυρίζει.
Αν του δόξει και καϊιώσει
μες στα χιόνια 'ννά μας χώσει.
- Τον Μάρτην ξύλα φύλαε
μεν κάψεις τα παλλούκια.
- Αν κάμει ο Μάρτης δκυο νερά
κι Απρίλλης ούλλον έναν,
χαρά σε κείν' τον γεωρκόν
πόχει πολλά σπερμένα.
- Απόχει κόρην ακριβήν
τον Μάρτην ήλιος μεν την δει.
- Ο Μάρτης με τα λούλλουδα
κι Απρίλλης με τα ρόδα.
- Ο Μας με τα τραντάφυλλα
κι ο Γιούνης με τα μήλα.
- Βορκάδες της Αγιάς Μαρίνας
νέφη του Προφήτ' Ηλία.
- Του Σταυρού σταύρωσε
κι έμπα έσσω βάδωσε
(δηλ. αρχίζει το κρύο από τη μέρα αυτή).
- Χωράφιν του Νιόβρη
πικιον κι αν το 'βρεις
(δηλ. κάθε καλλιεργήσιμο χωράφι πρέπει είτε βρέξει,
είτε όχι, να το σπείρουν).
- Τα Νικολοβάρβαρα κι οι τοίχοι νερά.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Το γίδιν μου το φίδιν μου
από το πόδιν δήννω το
κι όπου θέλω παίρνω το.

Τι είναι;

(το βελόνι)

΄Που κάτω εν η θάλασσα,
΄που πάνω εν το φίδιν,
΄που πάνω του φιδκιού
ο ήλιος ανατέλλει.

Τι είναι;

(Η λάμπα του πετρελαίου, το φανάρι).

Τέσσερα το πρωί, δυο το μεσημέρι και τρία το βράδυ.

Τι είναι;

(το μωρό, ο άντρας, ο γέρος με το μπαστούνι)

Το χ̣χ̣υλλίν μου το κουντούριν όπου πάω τρέχει με.

Τι είναι;

(η σκιά)

Ανοιγοκλείνουν οι κάμαρες και κρότος δεν ακούγεται.

Τι είναι;

(τα μάτια)

Κάμηλος γονατιστός
με το στόμαν ανοιχτόν.

Τι είναι;

(ο φούρνος)

ΓΛΩΣΣΟΔΕΤΕΣ

- Άσπρη πέτρα ξήξασπρη,
του ήλιου ξηξασπρόττερη,
απού την πει καλλύτερα
ῥείνος εν καθαρόγλωσσος.
- Πούγκαν παμπακόπουγκαν
πουνκίν* παμπακοπούνκιν.
- Πέντε αυκά τους γερανούς
εππέσαν 'που τους ουρανούς
ῥι εσπάσαν πέντε μάρμαρα
μαρμαρομαυρομάρμαρα
μαύρα μάρμαρα μαρμαρωμένα
μαρμαρομαυρομαρμαρωμένα.
- Πάνω στ' όρος στο βουνίν
έχει μιαν εκκληχιάν γερτήν·
πκοιος την επετρομολυβοκανῥελλόχτισεν;
Ο γιος του θκειου μου
του πετρομολυβοκανῥελλόχτιστου.
- Καλημέρα καμηλάρη,
καμηλάρη καλημέρα.

πουνκίν: πορτοφόλι

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΩΝ

ΝΕΑΡΧΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ (1892 - 1969). Από τους κορυφαίους λαογράφους της Κύπρου. Γεννήθηκε στον Αγρό. Εργάστηκε ως δάσκαλος και αργότερα ως γραμματέας του Συνεργατικού Ταμειυτηρίου Δασκάλων. Έχει πλούσια συγγραφική και πολιτιστική δράση. Οι μελέτες του βοήθησαν πάρα πολύ στην ανάπτυξη της κυπριακής λαογραφίας και αγιολογίας. Τιμήθηκε με διάφορα βραβεία. Μερικά από τα έργα του: «Κυπριακά παραμύθια» (σειρές Α', Β', Γ'), «Ιστορίες των ζώων της Κύπρου», «Χωριά και πολιτείες της Κύπρου», «25 μοναστήρια στην Κύπρο» κ.ά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ (1897- 1990). Γεννήθηκε στη Μηλιά Αμμοχώστου και τέλειωσε το Παγκύπριο Διδασκαλείο το 1915. Εργάστηκε μερικά χρόνια ως δάσκαλος και μετά σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα. Εργάστηκε ως καθηγητής μέχρι το 1962. Πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών και εργάστηκε ως πρώτος διευθυντής του. Ασχολήθηκε με τη λαογραφία από τα νεανικά του χρόνια και θεωρείται από τους κορυφαίους λαογράφους της Κύπρου. Τιμήθηκε με το Χρυσό Παράσημο του Φοίνικα της Ελλάδας. Μερικά από τα έργα του: «Κυπριακά ήθη και έθιμα», «Αινίγματα», «Μύθοι ζώων», «Ο Διγενής εις τα δημοτικά τραγούδια και τις παραδόσεις της Κύπρου».

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ (1931-). Γεννήθηκε στο Ξερό. Σπούδασε φιλολογία στην Αθήνα και μετεκπαιδεύτηκε στο εξωτερικό. Εργάστηκε ως επιθεωρητής φιλολογικών μαθημάτων στη Μέση Εκπαίδευση. Είναι ένας από τους πιο σημαντικούς Κύπριους λαογράφους. Από το 1971 εκδίδει το λαογραφικό περιοδικό «Λαογραφική Κύπρος». Έγραψε πολλές μελέτες, κυρίως λαογραφικές.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το έργο της σύνθεσης του Κυπριακού Ανθολογίου για το δημοτικό σχολείο ανέλαβε η «Ειδική Επιτροπή Κυπριακού Ανθολογίου», στην οποία μετείχαν εκπρόσωποι της Ενδοτηματικής Επιτροπής Γλωσσικού, των λογοτεχνικών οργανώσεων Κύπρου (Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, Ένωση Λογοτεχνών Κύπρου, ΠΕΝ Κύπρου, Κυπριακός Σύνδεσμος Παιδικού - Νεανικού Βιβλίου), της ΠΟΕΔ, της ΠΑΚ του ΠΙ και του σώματος επιθεωρητών Μέσης Εκπαίδευσης.

Η «Ειδική Επιτροπή Κυπριακού Ανθολογίου» κατάρτισε ομόφωνα κατάλογο λογοτεχνών, που έκρινε πως έργο τους έπρεπε να περιληφθεί στο Κυπριακό Ανθολόγιο και παρακολούθησε την πορεία της ανθολογίας στα βασικά της στάδια. Την τελική έγκριση είχε πάντοτε η «Ενδοτηματική Επιτροπή Γλωσσικού Μαθήματος» της Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Το Κυπριακό Ανθολόγιο αποτελείται από δύο μέρη. Το μέρος Α' προορίζεται για τις μεσαίες τάξεις του δημοτικού και το μέρος Β' για τα παιδιά των τάξεων Ε' και ΣΤ'.

Η διάταξη των κειμένων στο Α' μέρος είναι κατά θεματική ενότητα. Για πρακτικούς λόγους δίνονται δυο πίνακες περιεχομένων: ένας κατά θεματική ενότητα και ένας με αλφαβητική σειρά των συγγραφέων ανεξάρτητα από ενότητα.

Η ανθολογία έγινε με βάση τα πιο κάτω κριτήρια:

- Τα κείμενα να είναι κατάλληλα για τις ηλικίες, για τις οποίες προορίζονται, να καλύπτουν ποικιλία λογοτεχνικών ειδών, να είναι γραμμένα από Κύπριους λογοτέχνες και να χαρακτηρίζονται για τη λογοτεχνική τους ποιότητα.
- Η γλώσσα των κειμένων να είναι βασικά η πανελλήνια δημοτική, χωρίς να αποκλείεται η απλή καθαρεύουσα. Να περιληφθούν επίσης κείμενα γραμμένα στην κυπριακή διάλεκτο.
- Να ανθολογηθούν συγγραφείς μόνο όταν έχουν εκδώσει έναν τουλάχιστον τόμο.
- Κάθε συγγραφέας να ανθολογηθεί μόνο με ένα έργο του (στο Α' ή στο Β' μέρος).

Όπου ανθολογούνται αποσπάσματα, προτάσσεται σύντομο εισαγωγικό σημείωμα.

Στο τέλος κάθε κειμένου δίνονται βιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα, που ανθολογείται.

Η ερμηνεία των λέξεων περιορίζεται μόνο στη σημασία, που έχουν οι λέξεις αυτές μέσα στα συγκεκριμένα κείμενα.

Στην ορθογραφία, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις, που διατηρήθηκε η ορθογραφία των κειμένων, εφαρμόστηκε η πρόσφατη σχολική έκδοση της Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Τα κείμενα της κυπριακής διαλέκτου γράφτηκαν με το επίσημο επιστημονικό σύστημα, σύμφωνα με τις υποδείξεις του κ. Μενέλαου Χριστοδούλου, γλωσσολόγου του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών.

Σύμφωνα με αυτό το σύστημα, όταν υπάρχει το σύμβολο \sim πάνω από ένα σύμφωνο, τότε προφέρεται με την κυπριακή προφορά, π.χ.

καιρός — \sim καιρός (άλλοτε τζιαιρός)

νύχια — \sim νύχια

έχει — \sim έχει

κόκκινος — \sim κόκκινος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατά θεματική ενότητα

ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

Σελίδα

1. Στη φάτνη μπροστά (ποίημα), Ανδρέα Κουρτέλλα: Σκέψεις σε στίχους 9
2. Η εικονούλα (ποίημα), Κυριάκου Μάτση 10
3. Στην Παναγιά (ποίημα), Παπασταύρου Παπαγαθαγγέλου: *Συντροφιά με τον Θεόν* 11
4. Ο άγιος Σπυρίδωνας (πεζό), Σάββα Χαλούμα 12
5. Χριστός Ανέστη (ποίημα), Κύπρου Χρυσάνθη: *Όπου παιδί και φως* 15

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι (πεζό, απόσπασμα), Μαρίας Αβρααμίδου: *Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι* 19
2. Η γιδόστανη (πεζό, απόσπασμα), Χάρη Αναστασιάδη: *Η άλλη όψη* 23
3. Γυρισμός (πεζό, απόσπασμα), Νίτσας Αναστασίου: *Γυρισμός* 27
4. Οι τρεις ουρανοί (ποίημα), Ελένης Αυτονόμου: *Κυπριακός Λόγος* 30
5. Ευαγόρας Παλληκαρίδης (πεζό, απόσπασμα), Νικόλαου Βασιλειάδη: *Εθνομάρτυρες του κυπριακού έπους 1955-59* 31
6. Το κλειδί (πεζό, απόσπασμα), Ήρας Γενακρίτου: *Με λεν Ελπίδα* 34
7. Δημοτικό Σχολείο «Η Φωλιά» (πεζό, απόσπασμα), Σπύρου Επαμεινώνδα: *Γυρεύουμε τον ήλιο* 38
8. Η σπασμένη κούκλα (πεζό, απόσπασμα), Μαρούλας Θεοδοσιάδου: *Του καημού και της Ελπίδας* 41
9. Ο Πενταδάχτυλος (ποίημα), Ιάνθης Θεοχαρίδου 46
10. Ένα πορτοκάλι (ποίημα), Αντριάνας Ιεροδιακόνου: *Της Κώμης Αιγιαλού* 47
11. Το σπίτι (ποίημα, απόσπασμα), Γιώργου Κωνστάντη 48
12. Ο Ερυθρός Σταυρός (πεζό), Μιχαλάκη Μαραθεύτη: *Το προσφυγό-πouλο της Κύπρου* 49
13. Ένα μπουκέτο λαλέδες (πεζό, απόσπασμα), Σοφίας Μουαίμη: *Εκείνο το καλοκαίρι* 51
14. Όλα ζητούν τη λευτεριά (ποίημα), Ευαγόρα Παλληκαρίδη 53
15. Τώρα που στα βουνά της Κύπρου μας (ποίημα), Μιχαλάκη Παρίδη 54
16. Ή ταν ή επί τας (ποίημα), Ιωάννη Περδίου: *Κυπριακή Μούσα* 55

17. Αγκάθιν στην καρκίαν μου (ποίημα), Γιώργου Πετούση: <i>Ο αδελφος μου Ονήσιλος</i>	56
18. Στις μητέρες των πεσόντων (ποίημα), Φώτη Πίττα	57
19. Η θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου (πεζό, απόσπασμα), Ανδρέα Πολυδώρου	58
20. Τα βομβαρδιστικά (πεζό), Κίκας Πουλχερίου	62
21. [Το επισκεπτήριο στα κρατητήρια] (πεζό, απόσπασμα), Ρένου Πρέντζα: <i>Ο Θοδωρής</i>	66
22. Το παλιό μας σπίτι (πεζό), Μαρίας Πυλιώτου: <i>Χαρούμενοι Χαρταετοί</i>	70
23. Η μάνα του αγνοούμενου (πεζό, απόσπασμα), Αγγελικής Σμυρλή: <i>Η μάνα του αγνοούμενου κι άλλα διηγήματα</i>	73
24. Για τη λευτεριά (πεζό, απόσπασμα), Αλέξανδρου Ταπάκη: <i>Στο παράθυρο του χρόνου</i>	76
25. Ο Σιδεράς στον πόλεμο (πεζό), Ειρήνης Τσουλλή	80
26. Ξεριζωμός (θεατρικό), Βασιλικής Φωτίου: <i>Ήταν ένα μικρό καράβι</i>	83
27. Θάνατος ή Λευτεριά (ποίημα), Άθου Χατζημαθαίου: <i>Τραγουδήστε παιδιά</i>	87

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Οι δυο βαλίτσες (πεζό, απόσπασμα), Σταύρου Αγγελίδη: <i>Οι δύο βαλίτσες κι άλλα διηγήματα</i>	91
2. Καρναβάλι (ποίημα), Νίτσας Θαλασσινού: <i>Τραλαλά</i>	96
3. Τράγος κι αλεπού (ποίημα), Στέλιου Κλυτίδη: <i>Αισώπου μύθοι σε έμμετρο λόγο</i>	96
4. Μάνα (ποίημα), Δημήτρη Κοζάκου: <i>Ελπίδες - Τρίτη αγάπη</i>	98
5. Για το γιο μου (ποίημα), Βέρας Κορφιώτου: <i>Ποιήματα</i>	99
6. Τα γενέθλια του Γιάννη (ποίημα), Παύλου Κριναίου: <i>Το βιβλίο της Μυρτώς</i>	100
7. Μια αληθινή ιστορία (ποίημα), Άντρης Κροκίδου	101
8. Τ' ασκιά του Αιόλου (ποίημα), Ελένης Κυριάκου: <i>Οι ρίζες μας</i>	102
9. Το βιβλίο (ποίημα), Ανδρέα Κωνσταντινίδη: <i>Δροσοπηγή</i>	103
10. Για τους αθλητές (ποίημα), Παύλου Λιασίδη: <i>Τραγουδία του νησιού μου</i>	105
11. Εις το παιδί της (ποίημα), Πολυξένης Λοϊζιάδος: <i>Ίριδες</i>	106
12. Διασκεδαστικά παραμύθια (πεζό, απόσπασμα), Μαρίας Λουκά: <i>Ιστορίες της μικρής Φιλιάς</i>	107
13. [Κάνε ό,τι μπορείς] (ποίημα), Γιώργου Ματσαγγίδη: <i>Πορεία στο φως</i>	110

14. Θησέας (θεατρικό), Τίτου Μπάτη: <i>Το μικρό μας θέατρο</i>	111
15. [Σου περίσσεψε, Μιχάλη;] (πεζό), Πάνου Μυρτιώτη: <i>Μακάριος - Από το χωριό Παναγιά στο θρόνο του Βαρνάβα</i>	115
16. Πώς ενα μεγάλο μαύρο ποτάμι μπαίνει ανάμεσα στο Χιπ χοπ και την Ντορεμί (πεζό), Έλλης Παιονίδου: <i>Τα δυο αδέρφια και το μαύρο ποτάμι...</i>	117
17. Πρώτα βήματα (πεζό, απόσπασμα), Άννας Καλογήρου - Παύλου: <i>Οικογενειακή υπόθεση</i>	120
18. Το σχολειό ανοίγει (ποίημα), Νίκου Πενταρά: <i>Περιστέρι μου ξεκίνα</i>	123
19. Ποιος ήταν δυνατότερος (πεζό), Ευγενίας Παλαιολόγου - Πετρώνδα: <i>Ανοιξιάτικα</i>	124
20. Μητέρα (ποίημα), Λούη Περεντού: <i>Διάφανα</i>	127
21. Το τραγούδι της πνευματικής τροφής (ποίημα), Κύρου Ρωσσιδή: <i>Κουκλοθέατρο</i>	128
22. Κατερίνα, πού είσαι; (πεζό, απόσπασμα), Φιλίσας Χατζηχάννα: <i>Μικρές ιστορίες της Κατερίνας</i>	130

ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ

1. Η Ντουντού (θεατρικό, απόσπασμα), Ιωάννας Αργυρού: <i>Η Ντουντού</i>	136
2. [Η μόλυνση του περιβάλλοντος] (ποίημα), Βάσου Αριστοδήμου: <i>Το τραγούδι της κίτρινης μαργαρίτας</i>	137
3. Ας φυτέψουμε δεντράκια (πεζό), Τούλας Κακουλλή: <i>Ο Σπιρτούλης και η Ζυμαρίτσα</i>	138
4. Ειδύλλιο (ποίημα), Μάκη Καλοζώη: <i>Κυπριακά μοτίβα</i>	141
5. Το παιδί κι η πεταλούδα (ποίημα), Γουσταίου Λαφφών: <i>Τα άπαντα</i>	142
6. Η φλογέρα (ποίημα), Ξάνθου Λυσιώτη: <i>Τραμπαλίσματα</i>	144
7. Πηγή ζωής (ποίημα), Παύλου Μεράνου: <i>Επιστρεφόμενα βέλη</i>	145
8. Το πλατάμι (ποίημα), Εύσκου Πεύκη: <i>Κυπριακά Γράμματα</i>	146
9. Προσέχετε (ποίημα), Άνθου Ροδίτη: <i>Φύρδην μίγδην</i>	147
10. Αλεπού και κόκορας (ποίημα), Κώστα Σωκράτους	148
11. Καλοκαίρι (ποίημα), Νάσου Φλόγα	149
12. Για τη μέλισσα (ποίημα), Κυριάκου Χαραλαμπίδη	150
13. Εισαγόμενη θάλασσα (πεζό), Ελένης Χατζημιχαήλ: <i>Αγαπητέ μπαμπά</i>	152

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΑΔΕΛΦΩΣΗ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

1. Ουράνιο τόξο (ποίημα), Ανδρούλας Μούζουρου: <i>Αχτιδούλες</i>	157
2. Ουράνιο τόξο (ποίημα), Σταυρούλας Πέρικλου: <i>Ουράνιο τόξο</i>	158

3. [Ανάποδα παραμύθια], (ποίημα), Δημήτρη Ποταμίτη: <i>Τα ανάποδα παραμύθια</i>	159
4. Τα δυο παιδιά (πεζό), Ρούλας Ιωαννίδου - Σταύρου: <i>Η πιο ωραία γλώσσα</i>	160
5. Η Μαργαρίτα (πεζό), Μαρίας Συμεωνίδου: <i>Ο κήπος μας, η γη</i>	163
6. Πανανθρώπινο (ποίημα), Πάνου Ταλιαδώρου: <i>Η μπαλάντα της νέας ζωής</i>	166

ΑΠΟ ΤΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημοτικά τραγούδια	
Διηγηματικά (<i>Οχτώ παλληκαράδες</i>)	171
Νανουρίσματα	172
Παιδικά	173
2. Από τα έθιμα του λαού μας (<i>χριστουγεννιάτικα</i>)	175
3. Δοξασίες - Παραδόσεις	
Για την κατσικωρώνα	180
Η Χρυσοσπηλιώτισσα	182
4. Γητειές	183
5. Παραμύθια και Ιστορίες για ζώα	
Ο Γιαννακός	185
Ύστερα θα 'ν' τα κλάματα	187
Η αλεπού κι ο κόκορας	189
Η αλεπού με το φιρμάνι	190
Ο κουκουφκιάος κι η πέρτικα	191
Ο κάττος κι οι αναράες	192
6. Παιδικά παιχνίδια	193
7. Παιχνίδια με στίχους	195
8. Μια παρανκέλια	196
9. Παροιμίες	197
10. Παροιμίες για τους μήνες	198
11. Αινίγματα	199
12. Γλωσσοδέτες	200

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

(Κατά αλφαβητική σειρά συγγραφέα ανεξάρτητα από ενότητα)

	Σελίδα
1. Αθρααμίδου Μαρία, <i>Εκείνο το σημαδιακό καλοκαίρι</i>	19
2. Αγγελίδης Σταύρος, <i>Οι δυο βαλίτσες</i>	91
3. Αναστασιάδης Χάρης, <i>Η γιδόστανη</i>	23
4. Αναστασίου Νίτσα, <i>Ο γυρισμός</i>	27
5. Αργυρού Ιωάννα, <i>Η Ντουντού</i>	136
6. Αριστοδήμου Βάσος, <i>[Η μόλυνση του περιβάλλοντος]</i>	137
7. Αυτονόμου Ελένη, <i>Οι τρεις ουρανοί</i>	30
8. Βασιλειάδης Νικόλαος, <i>Ευαγόρας Παλληκαρίδης</i>	31
9. Γενακρίτου Έρα, <i>Το κλειδί</i>	34
10. Επαμεινώνδας Σπύρος, <i>Δημοτικό Σχολείο «Η φωλιά»</i>	38
11. Θαλασσινού Νίτσα, <i>Καρναβάλι</i>	96
12. Θεοδοσιάδου Μαρούλα, <i>Η σπασμένη κούκλα</i>	41
13. Θεοχαρίδου Ιάνθη, <i>Ο Πενταδάχτυλος</i>	46
14. Ιεροδιακόνου Αντριάνα, <i>Ένα πορτοκάλι</i>	47
15. Κακουλλή Τούλα, <i>Ας φυτέψουμε δεντράκια</i>	138
16. Καλοζώης Μάκης, <i>Ειδύλλιο</i>	141
17. Κλυτίδης Στέλιος, <i>Τράγος κι αλεπού</i>	96
18. Κοζάκος Δημήτρης, <i>Μάνα</i>	98
19. Κορφιώτου Βέρα, <i>Για το γιο μου</i>	99
20. Κουρτέλλας Ανδρέας, <i>Στη φάτνη μπροστά</i>	9
21. Κριναίος Παύλος, <i>Τα γενέθλια του Γιάννη</i>	100
22. Κροκίδου Άντρη, <i>Μια αληθινή ιστορία</i>	101
23. Κυριάκου Ελένη, <i>Τ' ασκιά του Αιόλου</i>	102
24. Κωνσταντής Γιώργος, <i>Το σπίτι</i>	48
25. Κωνσταντινίδης Ανδρέας, <i>Το βιβλίο</i>	103
26. Λαφφών Γουσταύος, <i>Το παιδί κι η πεταλούδα</i>	142
27. Λιασίδης Παύλος, <i>Για τους αθλητές</i>	105
28. Λοϊζιάς Πολυξένη, <i>Εις το παιδί της</i>	106
29. Λουκά Μαρία, <i>Διασκεδαστικά παραμύθια</i>	107
30. Λυσιώτης Ξάνθος, <i>Η φλογέρα</i>	144
31. Μαραθεύτης Μιχαλάκης, <i>Ο Ερυθρός Σταυρός</i>	49
32. Ματσαγγίδης Γιώργος, <i>[Κάνε ό,τι μπορείς]</i>	110
33. Μάτσης Κυριάκος, <i>Η εικονούλα</i>	10
34. Μεράνος Παύλος, <i>Γηγγή ζωής</i>	145
35. Μουαϊμη Σοφία, <i>Ένα μπουκέτο λαλέδες</i>	51

36. Μούζουρου Ανδρούλα, <i>Ουράνιο τόξο</i>	157
37. Μπάτης Τίτος, <i>Θησέας</i>	111
38. Μυρτιώτης Πάνος, [<i>Σου περίσσεψε Μιχάλη;</i>]	115
39. Παιονίδου Έλλη, <i>Πώς ένα μεγάλο μαύρο ποτάμι μπαίνει ανάμεσα στο Χιπ χοπ και την Ντορεμί</i>	117
40. Παλληκαρίδης Ευαγόρας, <i>Όλα ζητούν τη λευτεριά</i>	53
41. Παπαγαθαγγέλου Παπασταύρος, <i>Στην Παναγιά</i>	11
42. Παρίδης Μιχαλάκης, <i>Τώρα που στα βουνά της Κύπρου μας</i>	54
43. Παύλου - Καλογήρου Άννα, <i>Πρώτα βήματα</i>	120
44. Πίττας Φώτης, <i>Στις μητέρες των πεσόντων</i>	57
45. Πενταράς Νίκος, <i>Το σχολειό ανοίγει</i>	123
46. Περγίδης Ιωάννης, <i>Ή ταν ή επί τας</i>	55
47. Περεντός Λούης, <i>Μητέρα</i>	127
48. Πέρικλου Σταυρούλα, <i>Ουράνιο τόξο</i>	158
49. Πετούσης Γιώργος, <i>Αγκάθιν στην καρκιάν μου</i>	56
50. Πετρώνδα Ευγενία, <i>Ποιος ήταν δυνατότερος</i>	124
51. Πεύκης Εύσκιος, <i>Το πλατάνι</i>	146
52. Πολυδώρου Ανδρέας, <i>Η θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου</i>	58
53. Πουλχερίου Κίκα, <i>Τα βομβαρδιστικά</i>	62
54. Ποταμίτης Δημήτρης, [<i>Τα ανάποδα παραμύθια</i>]	159
55. Πρέντζας Ρένος, [<i>Το επισκεπτήριο στα κρατητήρια</i>]	66
56. Πυλιώτου Μαρία, <i>Το παλιό μας σπίτι</i>	70
57. Ροδίνης Άνθος, <i>Προσέχετε</i>	147
58. Ρωσιίδης Κύρος, <i>Το τραγούδι της πνευματικής τροφής</i>	128
59. Σμυρλή Αγγελική, <i>Η μάνα του αγνοούμενου</i>	73
60. Σταύρου - Ιωαννίδου Ρούλα, <i>Τα δυο παιδιά</i>	160
61. Συμεωνίδου Μαρία, <i>Η μαργαρίτα</i>	163
62. Σωκράτους Κώστας, <i>Αλεπού και κόκορας</i>	148
63. Ταλιαδώρος Πάνος, <i>Πανανθρώπινο</i>	166
64. Ταπάκης Αλέξανδρος, <i>Για τη λευτεριά</i>	76
65. Τσουλλή Ειρήνη, <i>Ο Σιδεράς στον πόλεμο</i>	80
66. Φλόγας Νάσος, <i>Το καλοκαίρι</i>	149
67. Φωτίου Βασιλική, <i>Ξεριζωμός</i>	83
68. Χαλλούμας Σάββας, <i>Ο άγιος Σπιρίδωνας</i>	12
69. Χαραλαμπίδης Κυριάκος, <i>Για τη μέλισσα</i>	150
70. Χατζημαθαίου Άθως, <i>Θάνατος ή Λευτεριά</i>	87
71. Χατζημιχαήλ Ελένη, <i>Εισαγόμενη θάλασσα</i>	152
72. Χατζηχάννα Φιλίσα, <i>Κατερίνα, πού είσαι;</i>	130
73. Χρυσάνθης Κύπρος, <i>Χριστός Ανέστη</i>	15